

บทบาทและการใช้ประโยชน์ของพื้นที่เปิดโล่งของวิทยาเขตในประเทศไทย

นางสาวสุภลักษณ์ ฝิวบาง

ศูนย์วิทยทรัพยากร

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาภูมิสถาปัตยกรรมศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาภูมิสถาปัตยกรรม ภาควิชาภูมิสถาปัตยกรรม

คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2552

ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ROLE AND FUNCTION OF CAMPUS OPEN SPACE IN THAILAND

MISS SUPALAK PUEBANG

ศูนย์วิจัยทรัพยากร
A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Landscape Architecture Program in Landscape Architecture

Department of Landscape Architecture

Faculty of Architecture

Chulalongkorn University

Academic Year 2009

Copyright of Chulalongkorn University

หัวข้อวิทยานิพนธ์

บทบาทและการใช้ประโยชน์ของพื้นที่เปิดโล่งของวิทยาเขต
ในประเทศไทย

โดย

นางสาวสุกัลลค์ ฝิวบาง

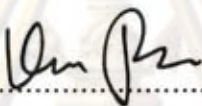
สาขาวิชา

ภูมิสถาปัตยกรรม

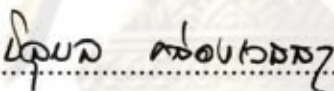
อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

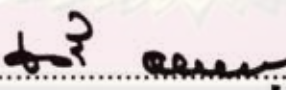
รองศาสตราจารย์จามรี อาระยานิมิตสกุล

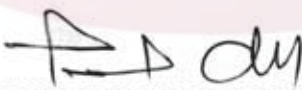
คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้หัวข้อวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็น
ส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาโทบริหารบัณฑิต

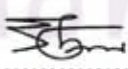

..... คณบดีคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์
(ศาสตราจารย์ ดร. บันทิต จุลาสิต)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการ
(รองศาสตราจารย์ นิลบล คล่องเวลสะ)

..... อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก
(รองศาสตราจารย์จามรี อาระยานิมิตสกุล)

..... กรรมการ
(รองศาสตราจารย์นาวาไทไตรวัฒน์ วิริยะศิริ)

..... กรรมการภายนอกมหาวิทยาลัย
(รองศาสตราจารย์ ดร. วีระ สังกุล)

ศูนย์วิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สุกัลลณี นีวบาง : บทบาทและการใช้ประโยชน์ของพื้นที่เปิดโล่งของวิทยาเขตในประเทศไทย.
 (Role and Function of Campus Open Space in Thailand) อ.ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก :
 รองศาสตราจารย์ จามรี อาระยานิมิตตกุล, 231หน้า.

พื้นที่เปิดโล่งเป็นส่วนประกอบสำคัญในวิทยาเขต ที่ช่วยผสมผสานการใช้ที่ดินที่หลากหลาย และ
 อาคารที่มีรูปแบบแตกต่างกันให้เกิดเป็นภาพรวมที่มีเอกภาพ ความเข้าใจในบทบาทและการใช้ประโยชน์
 ของพื้นที่เปิดโล่งจะช่วยให้สามารถออกแบบได้อย่างมีประสิทธิภาพ และประสบความสำเร็จในด้านการใช้
 งานตลอดจนเป็นจินตภาพที่ดีของวิทยาเขต ในวิทยานิพนธ์นี้ได้ทำการศึกษาพื้นที่เปิดโล่งใน 3 ประเด็น
 ได้แก่ 1) บทบาทของพื้นที่เปิดโล่งในการวางผังวิทยาเขต 2) ความหลากหลายของกิจกรรมและการใช้
 งาน และ 3) องค์ประกอบทางกายภาพของพื้นที่เปิดโล่ง

จากการศึกษาพื้นที่เปิดโล่งของวิทยาเขตในประเทศไทย 5 แห่ง ได้แก่ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,
 มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ท่าพระจันทร์, มหาวิทยาลัยศิลปากร วังท่าพระ, มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยา
 เขต พระราชวังสนามจันทร์ และมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ศูนย์รังสิต ได้คัดเลือกพื้นที่เปิดโล่งส่วนกลางที่
 มีความสำคัญของวิทยาเขต โดยการศึกษาและวิเคราะห์ผังแม่บท สังเกตการณ์และสอบถามข้อมูลจาก
 เจ้าหน้าที่ในหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการกายภาพของวิทยาเขต ในเรื่องกิจกรรม การใช้งาน
 และองค์ประกอบทางกายภาพของพื้นที่เปิดโล่ง ทำให้ได้ข้อค้นพบในประเด็นต่างๆ ดังนี้

1) บทบาทของพื้นที่เปิดโล่งในการวางผังวิทยาเขต พื้นที่เปิดโล่งกำหนดแนวทางการขยายตัว
 ของวิทยาเขต เป็นประโยชน์ในการค้นหาเส้นทาง รวมถึงชี้วัดความหนาแน่นของพื้นที่ใช้สอยในวิทยาเขต

2) ความหลากหลายของกิจกรรมและการใช้งาน พื้นที่เปิดโล่งถูกใช้งานเพื่อรองรับกิจกรรมใน
 ชีวิตประจำวันและกิจกรรมพิเศษต่างๆ เพื่อการศึกษา นันทนาการ ออกกำลังกายและพักผ่อน

3) องค์ประกอบทางกายภาพที่สำคัญของพื้นที่เปิดโล่งของวิทยาเขต ได้แก่ อาคารและ
 สิ่งก่อสร้าง ลาน สนามหญ้าโล่งและทางเดินเท้า วัสดุพืชพันธุ์ และอุปกรณ์ประกอบภูมิทัศน์

ข้อสรุปที่ได้จากการศึกษา จะเป็นแนวทางหนึ่งในการพิจารณาเพื่อการวางผังแม่บท การ
 ออกแบบหรือปรับปรุงพื้นที่เปิดโล่งของวิทยาเขต ให้เป็นไปอย่างเหมาะสมกับการใช้งาน รวมถึงเป็น
 สภาพแวดล้อมที่ดีเพื่อการเรียนรู้ สำหรับนิสิตนักศึกษา บุคลากรในวิทยาเขต และชุมชนโดยรอบ

ภาควิชา.....ภูมิสถาปัตยกรรม.....ลายมือชื่อนิสิต.....สุกัลลณี นีวบาง
 สาขาวิชา.....ภูมิสถาปัตยกรรม.....ลายมือชื่อ อ.ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก.....จ. อาระยานิมิตตกุล
 ปีการศึกษา.....2552

##4974166725 : MAJOR LANDSCAPE ARCHITECTURE

KEYWORDS : CAMPUS PLANNING / OPEN SPACE / CAMPUSES IN THAILAND

SUPALAK PUEBANG : ROLE AND FUNCTION OF CAMPUS OPEN SPACE IN THAILAND. THESIS ADVISOR : ASSOC. PROF.CHAMREE ARAYANIMITSKUL, 231pp.

Open space is a key component of campus as a linkage to assemble various land use types and buildings as a united place and image. Understanding of role and function of open space can strengthen the campus planning to be more effective and successful in terms of operation and impression. This thesis aims to study campus open space in three aspects: 1) role of open space in campus planning; 2) activities and function; and 3) physical elements within open space.

Five case studies of common open space were undertaken. The selected campuses are: Chulalongkorn University; Thammasart University, Thaprachan; Silpakorn University, Whangthapra; Silpakorn University, Sanamchan Palace; and Thammasart University, Rangsit. With study and analysis of campus master plan, observation and official database of activities, usage and physical elements. The findings show that :

- 1) Role of open space in campus planning as future extension controlling, benefits way-finding and indicates density of the campus.
- 2) Activities and function of open space as supporting campus activities, both daily and occasional events for learning, passive and active recreation.
- 3) Significant physical elements within open space such as buildings, pavement, lawn, plant materials and outdoor furniture.

The result of this study indicates that open space in campus play an important role in improving the quality of campus environment such as properly functioned space and learning environment for students, staffs and public communities, etc . Thus the issue of open space in campus should be integrated into the process of master planning and designing of campus as one of critical criteria.

Department : Landscape Architecture.....

Student's Signature

Field of Study : Landscape Architecture.....

Advisor's Signature

Academic Year : 2009.....

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ได้จัดทำขึ้นโดยได้คำปรึกษาจากบุคคลและองค์กรต่างๆที่ทำให้การทำงานสำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี จึงขอขอบพระคุณทุกท่านไว้ ณ ที่นี้

อาจารย์ที่ปรึกษา รองศาสตราจารย์ จามรี อาระยานิมิตสกุล สำหรับคำปรึกษาและคำแนะนำในการทำวิทยานิพนธ์ ตลอดจนคณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ รองศาสตราจารย์ ดร.วีระ สัจกุล รองศาสตราจารย์ นิลุบล คล่องเวสสะ และ รองศาสตราจารย์ นาวาโท ไตรวัฒน์ วิรัชศิริ

ตลอดจน บุคลากรจากหน่วยงานและองค์กรของวิทยาเขตต่างๆ ฝ่ายอาคารและสถานที่ สำนักงานบริหารกายภาพ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ฝ่ายอาคารและสถานที่และฝ่ายวางผังแม่บท มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ศูนย์รังสิต, ฝ่ายอาคารและสถานที่ มหาวิทยาลัยศิลปากร วังท่าพระ, กองแผนงาน ฝ่ายออกแบบและวางผังมหาวิทยาลัยศิลปากร และ กองบริการอาคารสถานที่และงานพาหนะ มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตพระราชวังสนามจันทร์ สำหรับความอนุเคราะห์ในข้อมูล ซึ่งเป็นประโยชน์ในการทำวิทยานิพนธ์

ศูนย์วิทยทรัพยากร

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สารบัญ

หน้า

บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
สารบัญตาราง.....	ญ
สารบัญรูปภาพ.....	ฎ
สารบัญแผนที่.....	ด
สารบัญแผนภูมิ.....	ต
บทที่ 1 บทนำ : ความสำคัญของพื้นที่เปิดโล่งในวิทยาเขต.....	1
1.1 ความเป็นมา: บทบาทของพื้นที่เปิดโล่งในการวางผังวิทยาเขต.....	1
1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา.....	2
1.3 ขอบเขตของการศึกษาและคำจำกัดความ.....	2
1.4 ระเบียบวิธีดำเนินการศึกษา.....	5
1.5 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	6
1.6 กระบวนการในการทำวิทยานิพนธ์.....	7
บทที่ 2 บทบาทของพื้นที่เปิดโล่งในการวางผังวิทยาเขต.....	8
2.1 บทบาทของพื้นที่เปิดโล่งในการเป็นโครงสร้างของผังวิทยาเขต.....	10
2.1.1 การวางผังวิทยาเขตโดยทั่วไป.....	10
2.1.2 พื้นที่เปิดโล่งในการวางผังวิทยาเขต.....	18
2.1.3 แนวโน้มการวางผังวิทยาเขตในปัจจุบัน : มหาวิทยาลัยเขียวสะอาด.....	22
2.2 บทบาทของพื้นที่เปิดโล่งในการรองรับกิจกรรมและการใช้งาน.....	25
2.2.1 การรองรับกิจกรรมของผู้ใช้งาน.....	25
2.2.2 การเป็นเส้นทางสัญจร.....	25
2.2.3 การปรับสภาพแวดล้อมและสภาพอากาศ.....	29
2.2.4 การใช้เป็นส่วนหนึ่งของระบบสาธารณูปโภค.....	29
2.3 บทสรุป : บทบาทของพื้นที่เปิดโล่งในการวางผังวิทยาเขต.....	31

บทที่ 3	องค์ประกอบทางกายภาพและพฤติกรรมการใช้งานพื้นที่เปิดโล่ง.....	32
3.1	องค์ประกอบทางกายภาพของพื้นที่เปิดโล่ง.....	33
3.1.1	สถาปัตยกรรมและสิ่งก่อสร้าง.....	33
3.1.2	ลานกิจกรรมและทางเดินเท้า.....	34
3.1.3	วัสดุพืชพันธุ์.....	38
3.1.4	อุปกรณ์ประกอบภูมิทัศน์.....	41
3.1.5	องค์ประกอบทางกายภาพอื่นๆ.....	42
3.2	การจัดวางองค์ประกอบทางภูมิสถาปัตยกรรม.....	43
3.2.1	การปิดล้อมของพื้นที่.....	43
3.2.2	การจัดกลุ่มอาคารและชนิดของพื้นที่เปิดโล่ง.....	45
3.3	กิจกรรมและพฤติกรรมการใช้งาน.....	47
3.3.1	กระบวนการเกิดพฤติกรรมในสภาพแวดล้อม.....	48
3.3.2	บรรยากาศกิจกรรม.....	51
3.4	ความสอดคล้องขององค์ประกอบทางกายภาพและการใช้งานพื้นที่เปิดโล่ง.....	52
3.5	สรุป : แนวทางเพื่อการศึกษาและวิเคราะห์องค์ประกอบทางกายภาพ และการใช้งานของพื้นที่เปิดโล่ง.....	54
บทที่ 4	กรณีศึกษา:พื้นที่เปิดโล่งของวิทยาเขตในประเทศไทย.....	55
4.1	การคัดเลือกกรณีศึกษา.....	55
4.2	ระเบียบวิธีในการศึกษาข้อมูล.....	58
4.3	การเก็บข้อมูลกรณีศึกษา : พื้นที่เปิดโล่งของวิทยาเขตในประเทศไทย.....	59
4.3.1	กรณีศึกษา สนามและลานหน้าพระบรมราชานุสาวรีย์สองรัชกาล จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.....	60
4.3.2	กรณีศึกษา ลานปรีดี พนมยงค์และสนามฟุตบอล มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ท่าพระจันทร์.....	86
4.3.3	กรณีศึกษา สวนแก้ว ลานอเนกประสงค์และสนามบาส มหาวิทยาลัย ศิลปากร วังท่าพระ.....	110
4.3.4	กรณีศึกษา บริเวณรอบสระแก้ว มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขต พระราชวังสนามจันทร์.....	133
4.3.5	กรณีศึกษา บริเวณอาคารโดมบริหาร และสวนเทียม ไซควัฒนา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ศูนย์รังสิต.....	156

บทที่ 5	ข้อค้นพบจากกรณีศึกษา.....	178
5.1	ข้อค้นพบจากกรณีศึกษา : สนามและลานหน้าพระบรมราชานุสาวรีย์สอง รัชกาล จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.....	179
5.2	ข้อค้นพบจากกรณีศึกษา : ลานปรีดี พนมยงค์และสนามฟุตบอล มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ท่าพระจันทร์.....	184
5.3	ข้อค้นพบจากกรณีศึกษา : สวนแก้ว ลานอเนกประสงค์และสนามบาส มหาวิทยาลัยศิลปากร วังท่าพระ.....	190
5.4	ข้อค้นพบจากกรณีศึกษา : บริเวณรอบสระแก้ว มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตพระราชวังสนามจันทร์.....	197
5.5	ข้อค้นพบจากกรณีศึกษา : บริเวณอาคารโดมบริหาร และสวนเทียม โชควัฒนา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ศูนย์รังสิต.....	202
บทที่ 6	บทสรุปและข้อเสนอแนะ.....	207
6.1	ข้อพิจารณาเพื่อการออกแบบพื้นที่เปิดโล่งในวิทยาเขต.....	208
6.1.1	พื้นที่เปิดโล่งในการวางผังวิทยาเขต.....	209
6.1.2	ความหลากหลายของกิจกรรมและการใช้งาน.....	210
6.1.3	องค์ประกอบทางกายภาพและการจัดวาง.....	211
6.1.4	ปัจจัยอื่นๆที่ส่งผลต่อการใช้งานพื้นที่เปิดโล่ง.....	217
6.2	บทสรุปการศึกษา"พื้นที่เปิดโล่งของวิทยาเขตในประเทศไทย.....	218
	รายการอ้างอิง.....	219
	ภาคผนวก.....	222
	ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์.....	231

สารบัญตาราง

ตาราง	หน้า
4.01 รายชื่อวิทยาเขตที่คัดเลือกเพื่อเป็นกรณีศึกษา.....	56
4.02 เวลาในการสังเกตการณ์ กิจกรรมประจำวัน.....	59
4.03 กิจกรรมที่จัดเป็นประจำทุกปีบริเวณพื้นที่ศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.....	81
4.04 กิจกรรมที่จัดเป็นประจำทุกปีบริเวณพื้นที่ศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ท่าพระจันทร์.....	105
4.05 กิจกรรมที่จัดเป็นประจำทุกปีบริเวณพื้นที่ศึกษา มหาวิทยาลัยศิลปากร วังท่าพระ.....	127
4.06 กิจกรรมที่จัดเป็นประจำทุกปีบริเวณพื้นที่ศึกษา มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขต พระราชวังสนามจันทร์.....	153
4.07 กิจกรรมที่จัดเป็นประจำทุกปีบริเวณพื้นที่ศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ศูนย์รังสิต.....	174

 ศูนย์วิทยทรัพยากร
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สารบัญรูปภาพ

ภาพที่		หน้า
2.01	แนวคิดในการออกแบบผังบริเวณวิทยาเขต ของสุปรีชา หิรัญโร.....	17
2.02	การศึกษาการออกแบบ Hobart and William Smith Colleges.....	21
3.01	สัดส่วนของระยะห่างจากอาคารและความสูงผนัง(1).....	43
3.02	สัดส่วนของระยะห่างจากอาคารและความสูงผนัง(2).....	44
3.03	สัดส่วนของระยะห่างจากอาคารและความสูงผนัง(3).....	44
3.04	สัดส่วนของระยะห่างจากอาคารและความสูงผนัง(4).....	44
3.05	การปิดล้อมของพื้นที่เปิดโล่งแบบต่างๆ.....	47
4.01	หอประชุมจุฬามุมมองจากถนนพญาไท.....	60
4.02	ความเชื่อมโยงของพื้นที่ศึกษาและพื้นที่โดยรอบ.....	64
4.03	อาคารโดยรอบพื้นที่ศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.....	66
4.04	สถาปัตยกรรมและสิ่งก่อสร้างในพื้นที่ศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.....	69
4.05	วัสดุพื้นผิวทางเดินบริเวณพื้นที่ศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.....	71
4.06	วัสดุพืชพันธุ์บริเวณพื้นที่ศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.....	72
4.07	อุปกรณ์ภูมิทัศน์โดยรอบพื้นที่ศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.....	73
4.08	บันทึกและคณาจารย์ทูลเกล้าฯถวายพระพุทธรูปปฏิมากรแก้วผลึกแด่ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว (11 กรกฎาคม 2539).....	74
4.09	กิจกรรมประจำวัน ระหว่างเวลา 6.00น. – 8.00น. บริเวณพื้นที่ศึกษา จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย.....	76
4.10	กิจกรรมประจำวัน ระหว่างเวลา 8.00น.- 10.00น. บริเวณพื้นที่ศึกษา จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย.....	76
4.11	กิจกรรมประจำวัน ระหว่างเวลา 12.00น.-13.00น. บริเวณพื้นที่ศึกษาจุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย.....	76
4.12	กิจกรรมประจำวัน ระหว่างเวลา 17.00 น.-19.00 น. บริเวณพื้นที่ศึกษา จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย.....	77
4.13	กิจกรรมวันเสาร์ ระหว่างเวลา 7.00 น.-10.00 น. บริเวณพื้นที่ศึกษา จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย.....	78

ภาพที่	หน้า
4.15	กิจกรรมวันเสาร์ ระหว่างเวลา 13.00 น.-16.00 น. บริเวณพื้นที่ศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย..... 79
4.16	กิจกรรมวันอาทิตย์ ระหว่างเวลา 13.00 น.-16.00 น. บริเวณพื้นที่ศึกษาจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย..... 79
4.17	กิจกรรมวันอาทิตย์ ระหว่างเวลา 16.00น.-19.00น. บริเวณพื้นที่ศึกษาจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย..... 79
4.18	การเตรียมตัวก่อนกิจกรรมฟุตบอลประเพณีจุฬาฯ-ธรรมศาสตร์ (26 มกราคม 2551)..... 80
4.19	ต้นจามจุรีทิ้งใบในช่วงเดือนมกราคม-มีนาคม..... 82
4.20	กิจกรรมเนื่องในวันสถาปนาจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยวันที่ 26 มีนาคมของทุกปี..... 82
4.21	พิธีถวายสัตย์ปฏิญาณ นิสิตปี 1 (30 พฤษภาคม2551)..... 82
4.23	กิจกรรมงานปียมหาราชานุสรณ์ (23 ตุลาคม 2551)..... 83
4.24	รับน้องก้าวใหม่2552 (30 - 31 พฤษภาคม 2552)..... 83
4.25	กิจกรรมลอยกระทง (2 พฤศจิกายน 2552)..... 83
4.26	กิจกรรมตักบาตรพระ 1515 รูป (19 พฤศจิกายน 2551)..... 84
4.27	กิจกรรมอุทยานจามจุรี “จุฬาฯรักษ์โลก” (29 พฤษภาคม 2552)..... 84
4.28	มหกรรมดุสิดูริยปราคา (26 มกราคม 2551)..... 84
4.29	งานมอบใบประกอบวิชาชีพ สถาปัตยกรรม (21 กุมภาพันธ์ 2552)..... 85
4.30	การรวมพลังประท้วงรัฐบาลของนิสิตนักศึกษา ประชาชน ในเหตุการณ์เดือนตุลาคม 2519..... 86
4.31	สนามฟุตบอลธรรมศาสตร์ 91
4.32	อาคารโดยรอบพื้นที่ศึกษาของ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ท่าพระจันทร์..... 92
4.33	อุปกรณ์ประกอบภูมิทัศน์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ท่าพระจันทร์..... 95
4.34	กิจกรรมประจำวัน ระหว่างเวลา 6.00น.- 8.00 น. บริเวณพื้นที่ศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ท่าพระจันทร์..... 99
4.35	กิจกรรมประจำวัน ระหว่างเวลา 10.00น.- 12.00 น. บริเวณพื้นที่ศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ท่าพระจันทร์..... 99
4.36	กิจกรรมประจำวัน ระหว่างเวลา 13.00น.- 15.00 น. บริเวณพื้นที่ศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ท่าพระจันทร์..... 99

ภาพที่	หน้า	
4.37	กิจกรรมประจำวัน ระหว่างเวลา 17.00น.- 19.00 น. บริเวณพื้นที่ศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ท่าพระจันทร์.....	100
4.38	กิจกรรมวันเสาร์ ระหว่างเวลา 7.00น.-10.00 น. บริเวณพื้นที่ศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ท่าพระจันทร์.....	101
4.39	กิจกรรมวันเสาร์ ระหว่างเวลา 10.00น.- 13.00 น. บริเวณพื้นที่ศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ท่าพระจันทร์.....	101
4.40	กิจกรรมวันเสาร์ ระหว่างเวลา 13.00น. - 16.00 น. บริเวณพื้นที่ศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ท่าพระจันทร์.....	102
4.41	กิจกรรมวันเสาร์ ระหว่างเวลา 16.00น. - 19.00 น. บริเวณพื้นที่ศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ท่าพระจันทร์.....	102
4.42	กิจกรรมวันอาทิตย์ ระหว่างเวลา 7.00น.- 10.00 น. บริเวณพื้นที่ศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ท่าพระจันทร์.....	103
4.43	กิจกรรมวันอาทิตย์ ระหว่างเวลา 10.00น.- 13.00 น. บริเวณพื้นที่ศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ท่าพระจันทร์.....	103
4.44	กิจกรรมวันอาทิตย์ ระหว่างเวลา 16.00น.-19.00 น. บริเวณพื้นที่ศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ท่าพระจันทร์.....	104
4.45	กิจกรรมปฐมนิเทศนักศึกษาใหม่ ประจำปี 2551 (19 พฤษภาคม 2551).....	105
4.46	กิจกรรมวันฉลองการสถาปนามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ครบ 75 ปี (27 มิถุนายน 2552).....	106
4.47	กิจกรรม “โดมิวิชาการ '51”.....	106
4.48	กิจกรรมวันรับปริญญา(13 สิงหาคม 2552).....	107
4.49	กิจกรรมวันปรีดี พนมยงค์ (11 พฤษภาคม 2551).....	107
4.50	Thammasart Singing Contest 2009 (11กรกฎาคม 2552).....	108
4.51	กิจกรรมดนตรีไทยลุ่มแม่น้ำ (14 กุมภาพันธ์ 2553).....	108
4.52	บริเวณลานปรีดี พนมยงค์.....	109
4.53	จินตภาพของวิทยาเขตในภาพถ่าย.....	109
4.54	ภูมิทัศน์บริเวณสวนแก้ว.....	110
4.55	อาคารโดยรอบพื้นที่ศึกษา มหาวิทยาลัยศิลปากรวังท่าพระ.....	117
4.56	กิจกรรมประจำวัน ระหว่างเวลา 10.00น. – 12.00น. บริเวณพื้นที่ศึกษามหาวิทยาลัย ศิลปากร วังท่าพระ.....	124

ภาพที่	หน้า
4.57	กิจกรรมประจำวัน ระหว่างเวลา 13.00น. – 15.00น. บริเวณพื้นที่ศึกษา มหาวิทยาลัย ศิลปากร วังท่าพระ..... 124
4.58	กิจกรรมประจำวัน ระหว่างเวลา 13.00น. – 15.00น. บริเวณพื้นที่ศึกษา มหาวิทยาลัย ศิลปากร วังท่าพระ..... 125
4.59	กิจกรรมประจำวัน ระหว่างเวลา 17.00น. – 19.00น. บริเวณพื้นที่ศึกษา มหาวิทยาลัย ศิลปากร วังท่าพระ..... 125
4.60	กิจกรรมวันเสาร์ ระหว่างเวลา 7.00น. – 10.00 น. บริเวณพื้นที่ศึกษา มหาวิทยาลัยศิลปากร วังท่าพระ..... 126
4.61	กิจกรรมวันอาทิตย์ ระหว่างเวลา 7.00น. – 10.00 น. บริเวณพื้นที่ศึกษา มหาวิทยาลัยศิลปากร วังท่าพระ..... 126
4.62	กิจกรรมงาน gift (8-15 กุมภาพันธ์ 2553)..... 128
4.63	กิจกรรมวันนริศ..... 128
4.64	กิจกรรมวันสถาปนามหาวิทยาลัยศิลปากร (12 ตุลาคม 2551)..... 129
4.65	กิจกรรมรับน้อง (5 มิถุนายน 2552)..... 129
4.66	กิจกรรมวันอาจารย์ศิลป์ (15กันยายน 2552)..... 130
4.67	วันจัดแสดงผลงานนักศึกษา เพื่อประเมินผลการเรียน คณะมัณฑนศิลป์ (22 สิงหาคม 2551)..... 131
4.68	กิจกรรมศิลปากรวิจัยครั้งที่ 2 (18-19ธันวาคม 2551)..... 131
4.69	Job&Education Fair (31 มกราคม 2551)..... 132
4.70	พื้นที่สวนแก้วถูกใช้เพื่อจัดห้องรองรับผู้ใช้งาน ที่ต่อเนื่องจากฟังบรรยายวิชาการภายใน ห้องพระโรงวังท่าพระ..... 132
4.71	พื้นที่ต้อนรับแขกและเลี้ยงอาหารใช้พื้นที่สวนแก้ว ต่อเนื่องพิธีเปิดนิทรรศการ ที่ห้องพระโรงวังท่าพระ..... 132
4.72	สะพานสระแก้ว มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตพระราชวังสนามจันทร์..... 133
4.73	อาคารโดยรอบพื้นที่ศึกษา มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตพระราชวังสนามจันทร์..... 140
4.74	อาคารในบริเวณพื้นที่ศึกษา มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตพระราชวังสนามจันทร์..... 142
4.75	วัสดุพืชพันธุ์บริเวณพื้นที่ศึกษา มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตพระราชวังสนามจันทร์. 145
4.76	อุปกรณ์ประกอบภูมิทัศน์บริเวณพื้นที่ศึกษา มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขต พระราชวังสนามจันทร์..... 146

ภาพที่	หน้า
4.77	กิจกรรมประจำวัน ระหว่างเวลา 10.00น.- 13.00 น. บริเวณพื้นที่ศึกษา มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตพระราชวังสนามจันทร์..... 148
4.78	กิจกรรมประจำวัน ระหว่างเวลา 13.00น.- 15.00 น. บริเวณพื้นที่ศึกษามหาวิทยาลัย ศิลปากร วิทยาเขตพระราชวังสนามจันทร์..... 148
4.79	กิจกรรมประจำวัน ระหว่างเวลา 15.00น.- 17.00 น. บริเวณพื้นที่ศึกษามหาวิทยาลัย ศิลปากร วิทยาเขตพระราชวังสนามจันทร์..... 149
4.80	กิจกรรมตลาดนัด วันพุธ 4 มีนาคม 2552..... 149
4.81	กิจกรรมวันเสาร์ ระหว่างเวลา 10.00น.- 13.00 น. บริเวณพื้นที่ศึกษา มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตพระราชวังสนามจันทร์..... 151
4.82	กิจกรรมวันเสาร์ ระหว่างเวลา 13.00น.- 16.00 น. บริเวณพื้นที่ศึกษา มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตพระราชวังสนามจันทร์..... 151
4.83	กิจกรรมรับน้องปี 2552 (6 มิถุนายน 2552)..... 153
4.84	กิจกรรมเปิดบ้านชมรม (9 กรกฎาคม 2551)..... 153
4.85	กิจกรรมวันรับปริญญา (16 กรกฎาคม 2552)..... 154
4.86	กิจกรรมงานประเพณีลอยกระทง ประจำปี 2551 (12 พฤศจิกายน2551)..... 155
4.87	กิจกรรมตรวจสุขภาพบุคลากรมหาวิทยาลัยประจำปี 2551 (7 พฤศจิกายน2551)..... 155
4.88	มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ศูนย์รังสิต จากมุมสูง..... 156
4.89	พื้นที่ศึกษา บริเวณอาคารโดมบริหาร..... 161
4.90	อาคารโดยรอบพื้นที่ศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ รังสิต..... 163
4.91	อุปกรณ์ประกอบภูมิทัศน์บริเวณพื้นที่ศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ศูนย์รังสิต..... 168
4.92	ด้านหน้าอาคารโดมบริหาร..... 169
4.93	สวนมูลนิธิเทียม ไชควัฒนา..... 169
4.94	กิจกรรมประจำวัน ระหว่างเวลา 10.00น.- 13.00 น. บริเวณพื้นที่ศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ศูนย์รังสิต..... 171
4.95	กิจกรรมประจำวัน ระหว่างเวลา 10.00น.- 13.00 น. บริเวณพื้นที่ศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ศูนย์รังสิต..... 172
4.96	กิจกรรมประจำวัน ระหว่างเวลา 13.00น.- 17.00 น. บริเวณพื้นที่ศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ศูนย์รังสิต..... 172
4.97	กิจกรรมประจำวัน ระหว่างเวลา 17.00น.- 19.00 น. บริเวณพื้นที่ศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ศูนย์รังสิต..... 172

ภาพที่	หน้า
4.98	กิจกรรมวันเสาร์ ระหว่างเวลา 07.00น.- 10.00 น. บริเวณพื้นที่ศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ศูนย์รังสิต..... 173
4.99	กิจกรรมวันเสาร์ ระหว่างเวลา 10.00น.- 13.00 น. บริเวณพื้นที่ศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ศูนย์รังสิต..... 173
4.100	กิจกรรมงานประเพณีวันสงกรานต์ “สืบสานวัฒนธรรมไทย พร้อมใจรักสามัคคี” (11 เมษายน 2551)..... 174
4.101	กิจกรรมเนื่องในวันลอยกระทง (11-12 พฤศจิกายน 2551)..... 175
4.102	กิจกรรมต้อนรับคณะอาจารย์และนักเรียนจาก Siam International School ในการ เยี่ยมชมมหาวิทยาลัย (26 กุมภาพันธ์ 2552)..... 175
4.103	พิธีลงนามความร่วมมือระหว่างกระทรวงพลังงาน กับ มธ. ในโครงการ "ธรรมศาสตร์สีเขียว : มหาวิทยาลัยอนุรักษ์สภาพแวดล้อมและพลังงาน"..... 176
4.104	การใช้งานพื้นที่ใต้ถุนอาคาร (30 มิถุนายน 2552)..... 176
4.106	พิธีเปิดลานธรรมจักร พิธีเปิดอาคารกิจกรรม และวันเปิดโลกกิจกรรมในโอกาสครบรอบ 74 ปี แห่งการสถาปนามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์..... 177
4.107	กิจกรรมตักบาตร ทุกวันพุธ(2 กรกฎาคม 2552)..... 177
4.108	ร่องรอยจากการจัดงานเกษียณอายุราชการ (25 กันยายน 2552)..... 177
5.01	ความหลากหลายของกิจกรรม บริเวณสนามและลานหน้าพระบรมราชานุสาวรีย์สอง รัชกาล จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย..... 182
5.02	การปิดล้อมของพื้นที่ศึกษาจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย..... 182
5.03	ความหลากหลายของกิจกรรม บริเวณสนามฟุตบอล มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ท่าพระจันทร์..... 187
5.04	ความหลากหลายของกิจกรรม บริเวณพื้นที่บริเวณลานปริดี พนมยงค์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ท่าพระจันทร์..... 188
5.05	ความปิดล้อมของพื้นที่ศึกษา สนามฟุตบอล มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ท่าพระจันทร์..... 188
5.06	องค์ประกอบต่างๆของภูมิทัศน์ถูกใช้งานเพื่อการแสดงออกทางศิลปะ พื้นที่ศึกษา มหาวิทยาลัยศิลปากรวังท่าพระ..... 191
5.07	ความหลากหลายของกิจกรรม บริเวณลานอเนกประสงค์และสนามบาสฯ มหาวิทยาลัย ศิลปากร วังท่าพระ..... 194
5.08	ภาพวาดบนผนังกับการเป็นเจ้าของพื้นที่ มหาวิทยาลัยศิลปากร วังท่าพระ..... 194
5.09	ความปิดล้อมของพื้นที่เปิดโล่ง มหาวิทยาลัยศิลปากร วังท่าพระ..... 195

ภาพที่	หน้า
5.10 รูปตัดพื้นที่ว่างระหว่างอาคาร มหาวิทยาลัยศิลปากร วังท่าพระ.....	196
5.11 ความหลากหลายของกิจกรรม บริเวณสระแก้ว(ลานหินกรวด) มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตพระราชวังสนามจันทร์.....	199
5.12 ความหลากหลายของกิจกรรม บริเวณสระแก้ว(ลานตรงข้ามอนุสาวรีย์ ปิ่น มาลากุล) มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตพระราชวังสนามจันทร์.....	199
5.13 ความปิดล้อมของพื้นที่เปิดโล่ง บริเวณสระแก้ว มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขต พระราชวังสนามจันทร์.....	200
5.14 ความหลากหลายของกิจกรรม บริเวณหน้าอาคารโดมบริหาร มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ศูนย์รังสิต.....	204
5.15 ความปิดล้อมของพื้นที่เปิดโล่ง มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ศูนย์รังสิต.....	205
5.16 การใช้งานได้ถุนอาคารโดมบริหาร มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ศูนย์รังสิต.....	206

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สารบัญแนพื้นที่

แผนที่		หน้า
4.01	ที่ตั้งของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.....	61
4.02	แนวคิดการวางผังวิทยาเขตเรื่องแนวแกนสีเขียว จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.....	63
4.03	ตำแหน่งอาคารและเส้นทางสัญจรโดยรอบพื้นที่ศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.....	67
4.04	ตำแหน่งลานกิจกรรมพลาซ่าและทางเดินเท้าบริเวณพื้นที่ศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.....	70
4.05	แสดงตำแหน่งวัสดุพืชพันธุ์ พื้นที่ศึกษาจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.....	72
4.06	แสดงตำแหน่งพื้นที่ใช้งานบริเวณพื้นที่ศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.....	75
4.07	แสดงตำแหน่งที่ตั้งของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ท่าพระจันทร์.....	87
4.08	แสดงตำแหน่งพื้นที่เปิดโล่งในมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ท่าพระจันทร์.....	89
4.09	แสดงความเชื่อมโยงของพื้นที่เปิดโล่งกับพื้นที่สำคัญโดยรอบพื้นที่ศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ท่าพระจันทร์.....	90
4.10	แสดงตำแหน่งอาคารและเส้นทางสัญจรโดยรอบพื้นที่ศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ท่า พระจันทร์.....	93
4.11	แสดงเส้นทางเดินเท้าและลานกิจกรรมพื้นที่ศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ท่าพระจันทร์.....	96
4.12	ผังแสดงตำแหน่งพื้นที่ใช้งานบริเวณพื้นที่ศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ท่าพระจันทร์...	97
4.14	ที่ตั้งมหาวิทยาลัยศิลปากร วังท่าพระ	111
4.15	แสดงตำแหน่งพื้นที่เปิดโล่งใน มหาวิทยาลัยศิลปากร วังท่าพระ.....	114
4.16	ความเชื่อมโยงของพื้นที่ศึกษา มหาวิทยาลัยศิลปากร วังท่าพระ.....	115
4.17	ตำแหน่งอาคารและทางสัญจรโดยรอบพื้นที่ศึกษา มหาวิทยาลัยศิลปากร วังท่าพระ.....	118
4.18	ลานกิจกรรมและทางเดินเท้า บริเวณพื้นที่ศึกษามหาวิทยาลัยศิลปากร วังท่าพระ.....	121
4.19	ตำแหน่งวัสดุพืชพันธุ์บริเวณพื้นที่ศึกษา มหาวิทยาลัยศิลปากร วังท่าพระ.....	122
4.20	ตำแหน่งพื้นที่ใช้งานพื้นที่ศึกษา มหาวิทยาลัยศิลปากร วังท่าพระ.....	123
4.21	ที่ตั้งมหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตพระราชวังสนามจันทร์.....	134
4.22	ตำแหน่งพื้นที่เปิดโล่งในมหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตพระราชวังสนามจันทร์.....	136
4.23	ความเชื่อมโยงพื้นที่ศึกษากับบริเวณโดยรอบ มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตพระราชวัง สนามจันทร์.....	137

แผนที่	หน้า
4.24 เส้นทางสัญจรและอาคารโดยรอบพื้นที่ศึกษา มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตพระราชวัง สนามจันทร์.....	138
4.25 ตำแหน่งลานกิจกรรมและทางเดินเท้าบริเวณพื้นที่ศึกษา มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขต พระราชวังสนามจันทร์.....	143
4.26 ตำแหน่งแนวต้นไม้และวัสดุพืชพันธุ์บริเวณพื้นที่ศึกษา มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขต พระราชวังสนามจันทร์.....	144
4.27 ตำแหน่งพื้นที่กิจกรรมบริเวณพื้นที่ศึกษา มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตพระราชวัง สนามจันทร์.....	146
4.28 ที่ตั้งของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ศูนย์รังสิต.....	157
4.29 แสดงตำแหน่งพื้นที่เปิดโล่งใน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ศูนย์รังสิต.....	160
4.30 ความเชื่อมโยงระหว่างพื้นที่ศึกษากับพื้นที่อื่นๆ ใน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ศูนย์รังสิต....	161
4.31 ตำแหน่งอาคารและเส้นทางสัญจรโดยรอบพื้นที่ศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ศูนย์ รังสิต.....	164
4.32 ตำแหน่งลานกิจกรรมและทางเดินเท้า บริเวณพื้นที่ศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ศูนย์ รังสิต.....	166
4.33 ตำแหน่งต้นไม้และวัสดุพืชพันธุ์ บริเวณพื้นที่ศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ศูนย์รังสิต...	167
4.34 แสดงตำแหน่งพื้นที่ใช้งาน บริเวณพื้นที่ศึกษามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ศูนย์รังสิต.....	170
5.01 แสดงตำแหน่งพื้นที่ใช้งาน บริเวณพื้นที่ศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (กิจกรรมประจำวัน).....	180
5.02 แสดงตำแหน่งพื้นที่ใช้งานบริเวณพื้นที่ศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย(กิจกรรมพิเศษ)....	181
5.03 แสดงตำแหน่งกิจกรรมม.ธรรมศาสตร์ ท่าพระจันทร์ (กิจกรรมประจำวัน).....	186
5.04 แสดงตำแหน่งกิจกรรมม.ธรรมศาสตร์ ท่าพระจันทร์ (กิจกรรมพิเศษ).....	187
5.05 แสดงตำแหน่งกิจกรรมมหาวิทยาลัยศิลปากร วังท่าพระ (กิจกรรมประจำวัน).....	192
5.06 แสดงตำแหน่งกิจกรรมมหาวิทยาลัยศิลปากร วังท่าพระ (กิจกรรมพิเศษ).....	193
5.07 แสดงตำแหน่งกิจกรรมมหาวิทยาลัยศิลปากร พระราชวังสนามจันทร์ (กิจกรรมประจำวัน). 198	198
5.08 แสดงตำแหน่งกิจกรรมมหาวิทยาลัยศิลปากร พระราชวังสนามจันทร์ (กิจกรรมพิเศษ).....	198
5.09 แสดงตำแหน่งกิจกรรมมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ศูนย์รังสิต (กิจกรรมประจำวัน).....	203
5.10 แสดงตำแหน่งกิจกรรมมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ศูนย์รังสิต (กิจกรรมพิเศษ).....	203

สารบัญแผนภูมิ

แผนภูมิ	หน้า
4.01 แสดงสัดส่วนองค์ประกอบกายภาพ บริเวณพื้นที่ศึกษาจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.....	68
4.02 แสดงสัดส่วนองค์ประกอบกายภาพ บริเวณพื้นที่ศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ท่าพระจันทร์.....	94
4.03 แสดงสัดส่วนองค์ประกอบกายภาพ บริเวณพื้นที่ศึกษามหาวิทยาลัยศิลปากร วังท่าพระ.	119
4.04 แสดงสัดส่วนองค์ประกอบกายภาพ บริเวณพื้นที่ศึกษามหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตพระราชวังสนามจันทร์.....	141
4.05 แสดงสัดส่วนองค์ประกอบกายภาพ บริเวณพื้นที่ศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ศูนย์รังสิต.....	165

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมา: บทบาทของพื้นที่เปิดโล่งในการวางผังวิทยาเขต

ในทุกประเทศและทุกสังคม ย่อมจะมีการจัดการศึกษาให้กับคนที่กำลังจะเป็นผู้ใหญ่ หรือคนที่เป็นผู้ใหญ่อยู่แล้วเสมอ โดยมีเป้าหมายที่จะให้คนที่ได้รับการศึกษาเติบโตขึ้นเป็นผู้ใหญ่ที่ดี และย้ำเน้นผู้ที่เป็นผู้ใหญ่แล้วให้ตระหนักในความเป็นผู้ใหญ่ที่ได้อยู่ตลอด ขอบเขตของการอุดมศึกษาเน้นไปที่การศึกษาคครอบคลุมการเรียนรู้และศึกษาวิชาการด้านต่างๆในระดับสูง (Higher Learning) และครอบคลุมการศึกษาที่สูงกว่าระดับมัธยมศึกษา (Post-Secondary Education) อันประกอบด้วยการศึกษาเรื่องอุดมคติและเป้าหมายของชีวิต วิชาชีพชีพและการดำรงชีวิต รวมถึงความรู้ความสนใจพิเศษ ซึ่งการศึกษาในระดับสูงกว่ามัธยมศึกษา¹ จะมีการจัดการเรียนการสอนกันครบหรือมากกว่าที่สุด ก็ในสถาบันอุดมศึกษาที่เราเรียกกันว่า มหาวิทยาลัย ปัจจุบันประเทศไทยมีสถาบันอุดมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการอุดมศึกษา จำนวน 163 แห่ง ทั่วประเทศ ซึ่งมีทั้งในส่วนสถาบันของรัฐ ในกำกับของรัฐและเอกชน นอกจากนี้ในหลายสถาบันการศึกษายังมีการขยายวิทยาเขตออกไปในพื้นที่ต่างๆ รวมแล้วมากกว่า 250 แห่ง จากจำนวนผู้สอบเข้าศึกษาในระดับอุดมศึกษาซึ่งเพิ่มขึ้นในแต่ละปี² ทำให้ปัจจุบันพื้นที่วิทยาเขตต่างๆยังคงต้องมีการออกแบบ และปรับปรุงการใช้งานอยู่เสมอ เพื่อรองรับจำนวนประชากรและกิจกรรมที่เพิ่มมากขึ้น

พื้นที่วิทยาเขต คือ ที่รวมของกลุ่มอาคารและภูมิสถาปัตยกรรม ประกอบด้วยเขตการใช้ที่ดิน อาทิ ส่วนการศึกษาและวิจัย ส่วนกลางและบริหาร ส่วนกีฬาและนันทนาการ ส่วนพักอาศัย และเขตหาผลประโยชน์ ด้วยความหลากหลายของการใช้งาน ซึ่งมีการใช้งานทั้งในกลางวันและกลางคืน ทำให้การวางผังวิทยาเขตมีความสำคัญเสมือนกับการวางผังในระดับชุมชนและระดับเมือง การวางผังอย่างรอบคอบจะช่วยผสานพื้นที่ส่วนต่างๆ ให้เกิดเป็นภาพรวมที่มีเอกภาพ และช่วยลดปัญหาจากการขยายตัวของวิทยาเขตในอนาคต

ในการวางผังวิทยาเขต พื้นที่เปิดโล่งเป็นส่วนสำคัญที่ช่วยกำหนดและควบคุมการขยายตัวของวิทยาเขต เป็นประโยชน์ในการค้นหาเส้นทางและนำสายตาไปยังอาคารหรือสถานที่สำคัญ รวมถึงเป็นตัวชี้วัดความหนาแน่นของพื้นที่ใช้สอยในวิทยาเขตด้วย รวมถึงรองรับกิจกรรมและการใช้งานที่หลากหลาย เช่น เพื่อการศึกษา ได้แก่ สวนรุกขชาติ พื้นที่ทดลองเกษตรกรรม นันทนาการ สนามกีฬา

¹ ข้อมูลเดือนสิงหาคม 2550 จาก รายงานประจำปี 2550 สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา (www.mua.go.th)

² จากข้อมูลการคาดประมาณจำนวนนักเรียนทั่วประเทศที่สมัครสอบเข้าเรียนต่อผ่านทบวงมหาวิทยาลัยและจำนวนที่สอบผ่านระหว่างปี พ.ศ. 2538-2563(มนัส สุวรรณและคณะ, 2546: 63)

และสวนพักผ่อน ตลอดจนเป็นเส้นทางสัญจรทั้งสำหรับทางเดินเท้า จักรยานและรถยนต์ การรองรับกิจกรรมในชีวิตประจำวัน และกิจกรรมพิเศษต่างๆ ไม่ได้เพียงแต่สำหรับนิสิต นักศึกษา และบุคลากรเท่านั้น แต่พื้นที่เปิดโล่งในวิทยาเขตยังถูกใช้งานในระดับชุมชนและระดับเมือง เพื่อการพักผ่อน เป็นแหล่งความรู้ และศูนย์รวมประชาชน นอกจากการรองรับกิจกรรมต่างๆ แล้วพื้นที่เปิดโล่งยังเป็นส่วนของระบบสาธารณูปโภค พื้นที่บำบัดน้ำเสียและเก็บน้ำเพื่อใช้ในโครงการด้วย

พื้นที่เปิดโล่งอาจไม่ใช่ส่วนสำคัญต่อการศึกษาดirect แต่ลักษณะทางกายภาพต่างๆ ที่รวมเข้าด้วยกันล้วนเป็นปัจจัยเกื้อหนุนทางการศึกษา ซึ่งเป็นส่วนสำคัญมากสำหรับการเรียนรู้นอกห้องเรียน หรือนอกเหนือจากหลักสูตร ซึ่งทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนความรู้ระหว่าง นิสิตนักศึกษา อาจารย์และประชาชนโดยทั่วไป นอกจากนี้จนถึงขนาดพื้นที่ ที่ตั้ง และความเชื่อมโยงกับพื้นที่ต่างๆ ในวิทยาเขตแล้ว ยังต้องให้ความสำคัญกับองค์ประกอบทางกายภาพ และจัดวางองค์ประกอบต่างๆ ของพื้นที่เปิดโล่งอย่างเหมาะสม เพื่อสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ ประสบความสำเร็จในการรองรับกิจกรรม และเป็นจินตภาพที่ดีของวิทยาเขต

1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา

- 1.2.1 เพื่อให้เข้าใจถึงบทบาทพื้นที่เปิดโล่งในการวางผังแม่บทของวิทยาเขต
- 1.2.2 เพื่อให้เข้าใจถึงความสอดคล้องของการออกแบบกายภาพของพื้นที่เปิดโล่งกับการใช้งานจริงในพื้นที่
- 1.2.3 เพื่อให้เข้าใจลักษณะของกิจกรรมและการใช้งานของพื้นที่เปิดโล่ง ตลอดจนปัจจัยที่ทำให้พื้นที่เปิดโล่งเกิดการใช้งานที่หลากหลาย
- 1.2.4 เพื่อหาข้อพิจารณาเพื่อการออกแบบ ปรับปรุง และการจัดการพื้นที่เปิดโล่ง ให้ตอบสนองกับการใช้งานของวิทยาเขตในประเทศไทย

1.3 ขอบเขตของการศึกษา

1.3.1 การคัดเลือกกรณีศึกษา

ในวิทยานิพนธ์นี้ผู้วิจัยจึงได้คัดเลือกพื้นที่เปิดโล่งในวิทยาเขต ที่คาดว่าจะเป็นตัวอย่งที่ดีสำหรับการวิจัย ทั้งในด้านความสำคัญต่อการวางผังแม่บทและผังบริเวณ องค์ประกอบทางกายภาพ ตลอดจนกิจกรรมที่เกิดขึ้นในพื้นที่ โดยกำหนดแนวทางในการคัดเลือก ตัวอย่างพื้นที่เปิดโล่ง ดังนี้

- 1) **การคัดเลือกวิทยาเขต** เพื่อให้เข้าใจบทบาทของพื้นที่เปิดโล่งที่มีผลต่อการใช้งานวิทยาเขตในระดับการวางผัง โดยกำหนดเกณฑ์ในการคัดเลือกกรณีศึกษา คือ

- 1.1) เป็นวิทยาเขตของมหาวิทยาลัยรัฐ³ เนื่องจากมหาวิทยาลัยรัฐเป็นพื้นที่ที่ถึงสาธารณะ เปิดโอกาสให้ผู้ใช้งานภายนอกเข้ามามีส่วนร่วมใช้พื้นที่ ซึ่งจะทำให้เกิดกลุ่มผู้ใช้งาน และกิจกรรมที่หลากหลาย
 - 1.2) มีการเรียนการสอนในระดับปริญญาตรี เมื่อเทียบกับการศึกษาในระดับอื่นๆ กลุ่มผู้ใช้งานหลักซึ่งเป็น นิสิต นักศึกษาในระดับปริญญาตรี จะใช้เวลาในวิทยาเขตค่อนข้างมาก นอกจากเพื่อเรียนหนังสือแล้วพื้นที่วิทยาเขตยังเป็นพื้นที่สำหรับการพักผ่อน นันทนาการ และร่วมกิจกรรมทางสังคม ซึ่งวิทยาเขตที่มีการเรียนการสอนในระดับปริญญาตรี จะทำให้มีการใช้พื้นที่ที่หลากหลายทั้งในด้านกิจกรรมและช่วงเวลาการใช้งาน
 - 1.3) เป็นวิทยาเขตที่ก่อตั้งมาอย่างน้อย 20 ปี เนื่องจากพื้นที่วิทยาเขตที่ก่อตั้งมาในระยะเวลาหนึ่ง จะเริ่มมีสิ่งก่อสร้างต่างๆครบตามผังแม่บทที่วางไว้ ตลอดจนมีการใช้งานในรูปแบบต่างๆอย่างต่อเนื่องมาระยะเวลาหนึ่ง
- 2) การคัดเลือกพื้นที่เปิดโล่งเพื่อเป็นกรณีศึกษา การศึกษาเฉพาะส่วนของพื้นที่เปิดโล่ง เพื่อให้เข้าใจการใช้งานในระดับกิจกรรม การใช้งานพื้นที่และคุณภาพของพื้นที่เปิดโล่งในเชิงกายภาพ โดยกำหนดแนวทางในการคัดเลือกพื้นที่ศึกษาในระดับพื้นที่ดังนี้
- 2.1) เป็นพื้นที่เปิดโล่งส่วนกลางของวิทยาเขต อันจะเป็นประโยชน์ต่อการประยุกต์ใช้กับการวางแผนวิทยาเขตโดยรวม ตลอดจนพื้นที่ในส่วนกลาง จะมีการเข้าถึงของกลุ่มผู้ใช้งานที่หลากหลายมากกว่าในพื้นที่ของคณะเรียน ทำให้มีกิจกรรมในระดับที่เป็นสาธารณะทั้งสำหรับผู้ใช้งานต่างคณะรวมถึงผู้ใช้งานจากภายนอกวิทยาเขต หรือหน่วยงาน
 - 2.2) เป็นที่จดจำและเป็นภาพลักษณ์สำคัญของวิทยาเขต อยู่ในตำแหน่งที่มีความสำคัญทางด้านประวัติศาสตร์
 - 2.3) ความเป็นพื้นที่ที่เอื้อประโยชน์ ข้อสำคัญอย่างหนึ่งของพื้นที่ที่ประสบความสำเร็จคือ การเป็นพื้นที่ที่มีการใช้งานหลากหลาย ทั้งในเรื่องของกิจกรรมและช่วงเวลาในการใช้งาน
- จากแนวทางการพิจารณาข้างต้น ทำให้ได้ ตัวอย่างพื้นที่เปิดโล่งในวิทยาเขต เพื่อเป็นกรณีศึกษา ดังนี้

³ ไม่รวมถึงสถาบันอุดมศึกษาระบบเปิด หรือสถาบันฯที่ยกฐานะมาจากสถาบันราชภัฏและสถาบันเทคโนโลยีราชมงคล เนื่องจากเป็นสถาบันการศึกษาเหล่านี้ ส่วนใหญ่มีเป้าหมายเพื่อขยายโอกาสทางการศึกษา จึงเน้นการเรียนนอกเวลา ทำให้มีวิถีชีวิตและกิจกรรมในมหาวิทยาลัยแตกต่างออกไป เช่น ไม่เน้นพื้นที่นันทนาการและกีฬา หรือมีการใช้เวลาในวิทยาเขตน้อยกว่านักศึกษาในระดับปริญญาตรีในมหาวิทยาลัยปิด

- กรณีศึกษา 1 สนามและลานหน้าพระบรมราชานุสาวรีย์สองรัชกาล จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- กรณีศึกษา 2 ลานปรีดี พนมยงค์ และสนามฟุตบอล มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ท่าพระจันทร์
- กรณีศึกษา 3 ลานอเนกประสงค์และสนามบาส มหาวิทยาลัยศิลปากร วังท่าพระ
- กรณีศึกษา 4 บริเวณสระแก้ว มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตพระราชวังสนามจันทร์
- กรณีศึกษา 5 บริเวณหน้าอาคารโดมบริหาร และสวนมูลนิธิเทียมโชควัฒนา มหาวิทยาลัย ธรรมศาสตร์ ศูนย์รังสิต

1.3.2 ขอบเขตของการศึกษา เพื่อให้เข้าใจถึงการใช้อยู่อาศัยของพื้นที่เปิดโล่ง ในฐานะเป็นโครงสร้างของผังและการรองรับการใช้งานและกิจกรรม จากการศึกษาข้อมูลกิจกรรมและการสังเกตการณ์จริงในพื้นที่ ร่วมกับการสืบค้นจากข้อมูลเอกสารหรือสื่ออิเล็กทรอนิกส์ต่างๆ โดยเน้นการศึกษาในเรื่องรูปแบบของกิจกรรมและการใช้งานที่สอดคล้องกับองค์ประกอบทางกายภาพ

1.3.3 คำจำกัดความ

วิทยาเขต⁴ (Campus⁵) หมายถึง บริเวณทางกายภาพของมหาวิทยาลัยหรือสถาบันการศึกษา ระดับอุดมศึกษา เป็นคำที่อธิบายรวมถึง ลักษณะทางกายภาพของสถาบันการศึกษา ซึ่งหมายรวมถึงผืนดิน และตัวอาคารของเขตการศึกษา รวมถึงอาคารพักอาศัยสำหรับนักศึกษา แตกต่างจากคำอื่นๆ ซึ่งให้ความหมายกว้างไปถึงสถาบัน องค์กร และหน่วยงานบริหาร เช่น สถาบันอุดมศึกษา (Higher Education Institution) มหาวิทยาลัย⁶ (University)

⁴ วิทยาเขต หมายถึง ส่วนหนึ่งของมหาวิทยาลัย แต่ตั้งอยู่ในบริเวณอื่น มีคณาจารย์อาคาร สถานที่ ตลอดจนอุปกรณ์ต่าง ๆ ของตนเอง มีคณาจารย์อาคาร สถานที่ ตลอดจนอุปกรณ์ต่าง ๆ ของตนเอง มีคณาจารย์อาคาร สถานที่ ตลอดจนอุปกรณ์ต่าง ๆ ของตนเองเกี่ยวกับมหาวิทยาลัยโดยมีอธิการบดีคนเดียวกันและสภามหาวิทยาลัยชุดเดียวกัน (พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 - <http://rirs3.royin.go.th/new-search/word-search-all-x.asp>)

⁵ campus (n.) the land and buildings of a university or college, including the building where students live. (Longman Dictionary of Contemporary English, 4th edition, 2005.)

The campus is the land on which a college or university and related institutional buildings are situated. Usually a campus includes libraries, lecture halls, residence halls and park-like settings. (www.wikipedia.com)

⁶ มหาวิทยาลัย หมายความว่า วิทยาลัยใหญ่ หรือวิทยาลัยหลายวิทยาลัยรวมกัน วิทยาลัยก็คือโรงเรียนซึ่งสอนระดับอุดมศึกษา ระดับอุดมศึกษาคือ ระดับที่สูงกว่าระดับมัธยมศึกษา ระดับประถมศึกษาเป็นระดับบังคับ เด็กเรียนจบอายุ 12 ปี จบมัธยมศึกษา 18 ปี หรือน้อยกว่านั้น เข้าอุดมศึกษาเมื่ออายุ 18 ปี หรือน้อยกว่านั้น เรียนอยู่ 4-5 ปี ในรั้วมหาวิทยาลัย ช่วงอายุระหว่าง 17-22 ปี ช่วงอายุนี้นี้เป็นช่วงอายุหัวเลี้ยวหัวต่อของความเป็นเยาวชนมาสู่ความเป็นผู้ใหญ่เริ่มต็มชีวิตของตนเอง (สุปรีชา หิรัญโร, 2537.)

พื้นที่เปิดโล่ง (Open Space, Outdoor Space) หรือ ที่ว่าง⁷ หมายถึง พื้นที่ภายนอกอาคาร ไม่มีหลังคาปกคลุม ส่วนใหญ่จะเป็นสนามหญ้า สวน พื้นดิน แหล่งน้ำ หรือลานกลางแจ้ง อาจถูกใช้เป็นสนามกีฬา ทางเดิน หรือ ที่พักผ่อน และสำหรับพื้นที่สำหรับทำกิจกรรมต่างๆ

1.4 ระเบียบวิธีดำเนินการศึกษา

1.4.1 **ทบทวนวรรณกรรม** ที่เกี่ยวข้องจากเอกสาร วารสาร สิ่งพิมพ์ และสื่อต่างๆ ในหัวข้อที่เกี่ยวข้อง

1.4.2 **คัดเลือกกรณีศึกษาพื้นที่เปิดโล่งของวิทยาเขตในประเทศไทยและเก็บข้อมูล** เพื่อให้เข้าใจถึงแนวคิดการออกแบบ ลักษณะทางกายภาพและการใช้งานพื้นที่

1) ศึกษาแนวคิดในการวางแผนและผังของวิทยาเขต จากเอกสาร และหน่วยงานทางกายภาพที่เกี่ยวข้อง

2) ศึกษาองค์ประกอบทางกายภาพจากการสังเกตการณ์ ร่วมกับสืบค้นข้อมูลจากบทความ หนังสือ สิ่งพิมพ์ และสื่ออิเล็กทรอนิกส์ต่างๆ

3) ศึกษากิจกรรมและการใช้งานพื้นที่ โดยแบ่งการศึกษากิจกรรมเป็นสองรูปแบบ คือ

3.1) การใช้งานสำหรับกิจกรรมพิเศษในรอบหนึ่งปีการศึกษา โดยอาศัยข้อมูลพื้นฐานจากหน่วยงานที่มีบทบาทในการบริหารจัดการทางกายภาพของวิทยาเขต และ

3.2) การใช้งานกิจกรรมในชีวิตประจำวัน ด้วยการสังเกตและบันทึกข้อมูลโดยการเขียนผังและภาพถ่าย ตามช่วงเวลา(ดูรายละเอียด บทที่ 4)

1.4.3 **การวิเคราะห์ข้อมูล** จากกรณีศึกษาที่ได้คัดเลือกมาแล้วนำมาศึกษารายละเอียดและองค์ประกอบต่างๆ เพื่อให้เกิดเป็นข้อค้นพบในประเด็นต่างๆ ดังนี้

1) ความสำคัญของพื้นที่เปิดโล่งในผังวิทยาเขต การใช้ประโยชน์ของพื้นที่เปิดโล่งที่สำคัญต่อวิทยาเขต ความสัมพันธ์ของพื้นที่เปิดโล่งกับผังบริเวณ ตำแหน่งอาคารหลัก และภูมิสัญลักษณ์ เพื่อวิเคราะห์ความเชื่อมโยงของระบบพื้นที่เปิดโล่ง และองค์ประกอบทางกายภาพอื่นๆ ของผังวิทยาเขต

2) ความสัมพันธ์ของผังบริเวณกับการใช้งานจริงที่ปรากฏ เพื่อให้เข้าใจความหลากหลายของกิจกรรมและการใช้งานของพื้นที่เปิดโล่ง ด้วยการเขียนแผนที่ตำแหน่งกิจกรรมที่สำคัญของพื้นที่ศึกษาและช่วงเวลาของกิจกรรม

⁷ **ที่ว่าง** หมายถึง พื้นที่อันปราศจากหลังคาหรือสิ่งก่อสร้างปกคลุม ซึ่งพื้นที่ดังกล่าวอาจจะจัดให้เป็นบ่อน้ำ สระว่ายน้ำ บ่อพักน้ำเสีย ที่พักมูลฝอย ที่พักรวมมูลฝอย หรือที่จอดรถ ที่อยู่ภายนอกอาคารก็ได้และให้หมายความรวมถึงพื้นที่ของสิ่งก่อสร้างหรืออาคารที่สูงจากระดับพื้นดินไม่เกิน 1.20 เมตรและไม่มีหลังคาหรือสิ่งก่อสร้างปกคลุมเหนือระดับนั้น (จากบันทึกหลักการและเหตุผล ประกอบกฎกระทรวง ฉบับที่ 55 (พ.ศ.2543) ออกตามความในพระราชบัญญัติควบคุมอาคาร พ.ศ.2522 ,www.se-ed.net)

3) ศึกษาการจัดวางองค์ประกอบทางกายภาพ ด้วยการสร้างภาพจำลองสามมิติ เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ของพื้นที่เปิดโล่งกับความสูงอาคาร การปิดล้อม ของพื้นที่เปิดโล่ง

1.4.4 การสรุปและประเมินผล

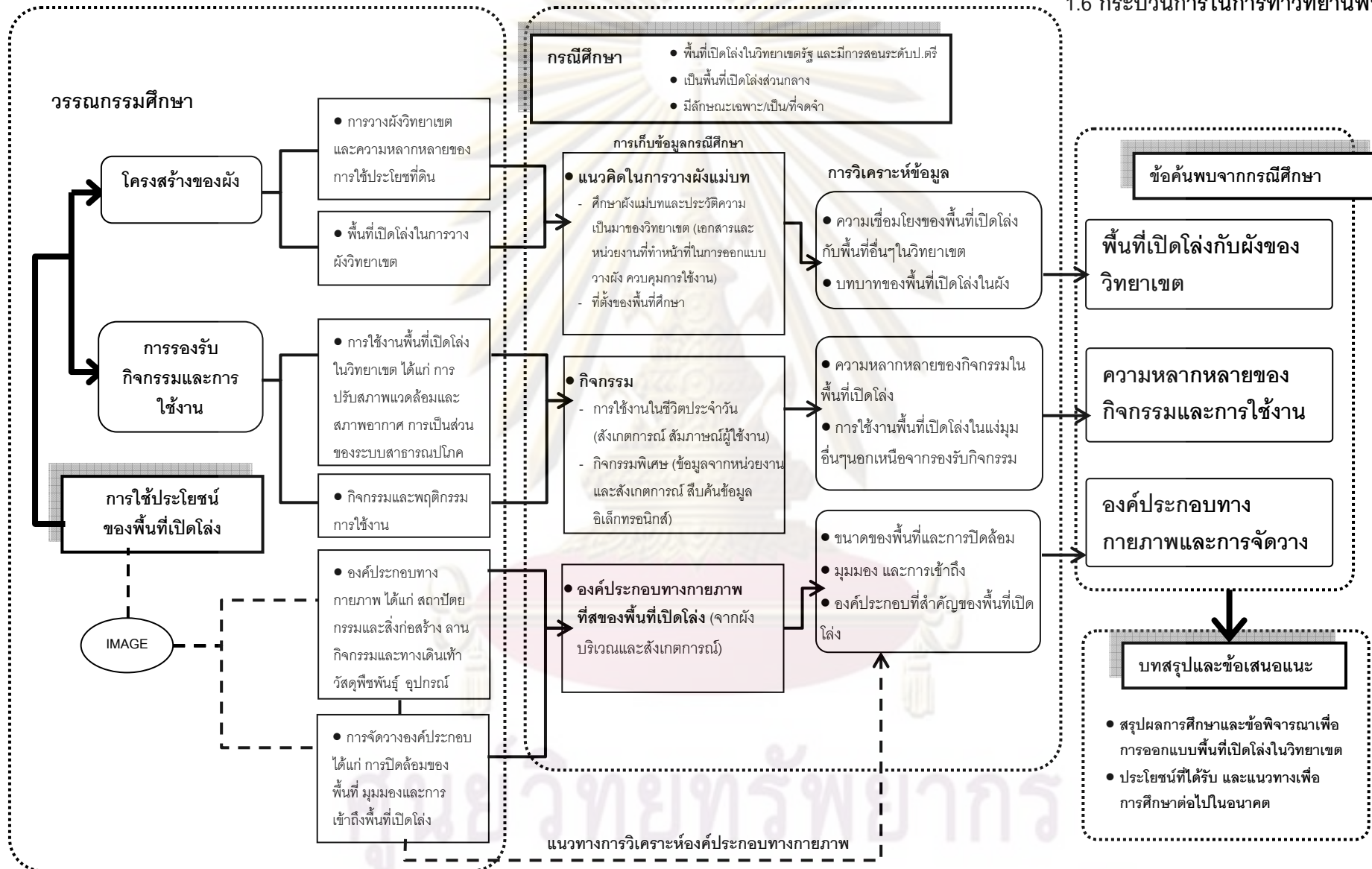
- 1) สรุปข้อค้นพบต่างๆจากกรณีศึกษา เพื่อนำไปสู่ข้อพิจารณาในการออกแบบพื้นที่เปิดโล่งของวิทยาเขต
- 2) สรุปผลการศึกษาข้อจำกัด และข้อเสนอแนะเพื่อการศึกษาพื้นที่เปิดโล่งของวิทยาเขตต่อไปในอนาคต

1.5 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

การศึกษาพื้นที่เปิดโล่ง ซึ่งเป็นส่วนประกอบสำคัญส่วนหนึ่งทางกายภาพของวิทยาเขต ทำให้เข้าใจบทบาทและการใช้ประโยชน์ของพื้นที่เปิดโล่งในวิทยาเขต อันจะเป็นประโยชน์ในการออกแบบปรับปรุงวิทยาเขตในประเทศไทย สำหรับนักออกแบบ รวมถึงผู้บริหารและผู้มีบทบาทในการพัฒนาและออกแบบกายภาพของวิทยาเขต ทั้งในระดับการวางผังแม่บท ผังบริเวณและออกแบบเฉพาะส่วน เพื่อให้การออกแบบและปรับปรุงพื้นที่เปิดโล่งของวิทยาเขต เป็นไปอย่างเหมาะสมกับการใช้งาน การสร้างภาพลักษณ์ และเป็นสภาพแวดล้อมที่ดีสำหรับผู้ที่ศึกษาในวิทยาเขตและชุมชนโดยรอบ ตลอดจนเป็นส่วนในการสร้างฐานข้อมูลทางด้านกายภาพ สำหรับการศึกษาระดับและผังสถาบันอุดมศึกษาในด้านอื่นๆต่อไปในอนาคต

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

1.6 กระบวนการในการทำวิทยานิพนธ์

บทที่ 2

พื้นที่เปิดโล่งในการวางผังวิทยาเขต

ลักษณะทางกายภาพส่งผลต่อการดำเนินชีวิต การใช้งาน ทัศนคติ ตลอดจนบุคลิกภาพของผู้ที่เข้ามาใช้งาน นอกเหนือจากบ้านแล้ว นักศึกษาต้องใช้เวลาหลายชั่วโมงในหนึ่งวันเพื่ออยู่ในรั้วสถาบันการศึกษา โดยเฉพาะอย่างยิ่งในระดับอุดมศึกษา เวลาของนักศึกษาส่วนใหญ่อยู่ในพื้นที่วิทยาเขต ตลอดเวลา 4-6 ปี ทั้งเพื่อการศึกษาวิชาความรู้และเพื่อการร่วมกิจกรรมเข้าสังคม

การสร้างสภาพแวดล้อมทางกายภาพเป็นส่วนสำคัญอย่างมาก ที่จะกล่อมเกลาและสร้างพฤติกรรมต่างๆของผู้ที่เข้ามาใช้งาน ดังที่ Brian Edwards (Edward, 2000 อ้างถึงใน กิตติภูมิ ภัคดี ,2548) ได้กล่าวไว้ว่า “...วิทยาเขตเป็นสังคมของการเรียนรู้ เป็นสถานที่ที่มีทั้งการเรียนการสอน เป็นที่รวบรวมเอา ศิลปะ สังคม วัฒนธรรมและความรู้หลากหลายแขนง เพื่อให้นักศึกษาได้เลือกที่จะเรียนรู้และพัฒนาความคิด...” พื้นที่ของวิทยาเขตจึงเป็นเสมือนแรงผลักดันที่สำคัญ ในการสร้างสรรค์บุคคลรุ่นใหม่ที่จะออกมาพัฒนาสังคมให้เจริญก้าวหน้า

เป้าหมายหลักของวิทยาเขต คือ การส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ สิ่งสำคัญของกรวางผังวิทยาเขตคือการกระตุ้นให้เกิดการพบกันโดยบังเอิญมากที่สุดทั้งกับนักศึกษาด้วยกัน สมาชิกของคณะต่างๆ ผู้มาเยี่ยมชม ตลอดจนมีโอกาสได้พบเห็นงานศิลปะ หนังสือ กิจกรรมต่างๆ ซึ่งจะทำให้เกิดการเรียนรู้ของทุกคน ไม่ว่าจะเป็นนักศึกษา สมาชิกของวิทยาเขต หรือประชาชนทั่วไป อาจเกิดขึ้นนอกเหนือจากการเรียนในห้องเรียนตามปกติ การวางผังที่มีคุณภาพจะกระตุ้นให้เกิดความอยากรู้อยากเห็น และทำให้เกิดการสนทนาและพบปะกันอย่างไม่เป็นทางการซึ่งจะทำให้เกิดบรรยากาศการเรียนรู้อย่างแท้จริงอย่างเป็นอิสระ (Keast, 1967:13 อ้างถึงใน Marcus,1992:143)

ท้ายที่สุดสภาพแวดล้อมที่สร้างขึ้นเป็นตัวกำหนดพฤติกรรม (behavior trace, behavior setting) ซึ่งมักกลายมาเป็นวัฒนธรรม(campus culture) ทำยึดถือตามกัน สิ่งเหล่านี้เกิดจากการทำ สัญลักษณ์ สัญลักษณ์ งานศิลปะและโปสเตอร์ การเขียนภาพบนผนัง และโครงสร้างทางกายภาพ (Strange,2001)

มหาวิทยาลัยของรัฐในประเทศไทย ส่วนใหญ่เป็นการเรียนการสอนใน ระบบปิด คือ มีการรับนักศึกษาปีละครั้ง ด้วยจำนวนจำกัด เน้นการเรียนการสอนในชั้นเรียน ห้องเรียน ห้องปฏิบัติการ ต้องการพื้นที่เพื่อการเรียนการสอน หอพัก ส่วนทำงาน เนื่องจากเป็นระบบการศึกษาที่มีการกำหนดเวลา และชั่วโมงของการเข้าเรียนอย่างชัดเจน นักศึกษาส่วนใหญ่จึงมีการใช้ชีวิตในวิทยาเขต ค่อนข้างมาก ทำให้เกิดกิจกรรมนันทนาการต่างๆร่วมกัน ต้องมีการจัดเตรียมพื้นที่ต่างๆ เพื่อรองรับกิจกรรมนักศึกษาต่างๆ (Campus life) เช่น สนามกีฬา พื้นที่นั่งพักผ่อน ลานกิจกรรม เพื่อให้เป็นที่รวมตัวกันของนักศึกษา ดังนั้น นอกจากการเตรียมพื้นที่เพื่อการศึกษาแล้ว ยังต้องมีการจัดสรรพื้นที่ใช้สอยอื่นๆอีกตามความเหมาะสม

การวางผังวิทยาเขตมีลักษณะคล้ายกับการวางผังเมือง เนื่องจากมีรูปแบบการใช้ที่ดินที่หลากหลาย ตลอดจนต้องมีการคาดการณ์ถึงการเติบโตของจำนวนประชากรในอนาคต เพราะวิทยาเขตจำเป็นต้องเพิ่มความสามารถในการรองรับนักศึกษามากขึ้น ตามจำนวนประชากรในประเทศซึ่งมีทีคูณขึ้นตลอดเวลา

พื้นที่ว่างระหว่างอาคาร ซึ่งเป็นทั้งพื้นที่สัญจร พื้นที่จอดรถ พื้นที่โล่งที่เป็นสีเขียวซึ่งปลูกต้นไม้หรือพื้นที่โล่งที่คาดแจ้งเพื่อการใช้งาน ล้วนมีบทบาทแก่วิทยาเขตหลายประการ ได้แก่ พื้นที่โล่งเป็นตัวกำหนดความหนาแน่นของการใช้ที่ดิน เป็นพื้นที่เพื่อการขยายตัวในอนาคต เป็นพื้นที่เพื่อการพักผ่อนหย่อนใจ เพื่อรองรับกิจกรรมต่างๆ และสร้างสภาพแวดล้อมที่ดีกับวิทยาเขต มี เป็นที่อาศัยของสัตว์ และส่วนสำคัญในระบบนิเวศ เนื่องจากคุณค่าของพื้นที่เปิดโล่งดังที่กล่าวมาทำให้ แนวคิดในการรักษาพื้นที่เปิดโล่ง ถูกนำมาใช้เพื่อเป็นแนวคิดหลักในการวางผังแม่บท

จากการศึกษาข้อมูลเบื้องต้นแบ่ง บทบาทของพื้นที่เปิดโล่งในวิทยาเขตได้เป็นสองระดับด้วยกัน คือ 1) บทบาทในการเป็นโครงสร้างหลักของผังวิทยาเขต และ 2) บทบาทในการรองรับกิจกรรมและการใช้งาน ดังรายละเอียดดังนี้

2.1 บทบาทของพื้นที่เปิดโล่งในการเป็นโครงสร้างของผังวิทยาเขต

2.1.1 การวางผังวิทยาเขตโดยทั่วไป

2.1.2 พื้นที่เปิดโล่งในการวางผังวิทยาเขต

2.1.3 แนวโน้มในการวางผังวิทยาเขตในปัจจุบัน : มหาวิทยาลัยเขียวสะอาด (Green and Clean University)

2.2 บทบาทของพื้นที่เปิดโล่งในการรองรับกิจกรรมและการใช้งาน

2.2.1 การรองรับกิจกรรมของผู้ใช้งาน

2.2.2 การปรับสภาพแวดล้อมและสภาพอากาศ

2.2.3 การใช้เป็นส่วนหนึ่งของระบบสาธารณูปโภค

2.3 บทสรุป : บทบาทของพื้นที่เปิดโล่งในการวางผังวิทยาเขต

ศูนย์วิทยุทรัพยากร

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

2.1 บทบาทของพื้นที่เปิดโล่งในการเป็นโครงสร้างของผังวิทยาเขต

การวางผังเป็นการเชื่อมโยงแต่ละองค์ประกอบของพื้นที่เข้าด้วยกัน (เดชา บุญค้ำ, จามรี อาระยานิมิตสกุล, พรใจ ชัยวัฒน์ และจารุพันธ์ สุทธิประภา, 2532) คือ อาคาร ที่โล่งภายนอก ระบบอำนวยความสะดวกและระบบการสัญจร โดยต้องคำนึงถึงปัจจัยสำคัญต่างๆที่มีอิทธิพลต่อการกำหนดรูปแบบของผังแม่บท ได้แก่ 1) ปัจจัยทางธรรมชาติ ได้แก่ อุทกวิทยา ภูมิ-ประเทศ ภูมิอากาศ ธรณีวิทยา ดิน และพืชพรรณ 2) ปัจจัยทางวัฒนธรรม ได้แก่ อาคารเดิมในสถานที่ตั้ง ประวัติศาสตร์ของพื้นที่โดยรอบและวิทยาเขต 3) ปัจจัยทางสุนทรียภาพ ได้แก่ รูปลักษณะที่ว่างและลำดับรวมถึงการจัดการในด้านต่างๆ การเชื่อมโยงองค์ประกอบต่างๆ อย่างเป็นระบบ เพื่อให้เกิดสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมกับการใช้งาน ตลอดจน เป็นเอกลักษณ์ของพื้นที่ต่อไป

2.1.1 การวางผังวิทยาเขตโดยทั่วไป

วิทยาเขตเป็นเมืองที่มีขอบเขตพื้นที่ชัดเจนด้วยกรรมสิทธิ์ที่ดิน ซึ่งเป็นตัวควบคุมการเติบโตของวิทยาเขตทางด้านกายภาพอย่างหนึ่ง เป็นทั้งประโยชน์ในการคาดการณ์การเติบโต ในขณะที่เดียวกันก็เป็นข้อจำกัดในการขยายตัว เนื่องจากเป็นพื้นที่รวมคนจำนวนมาก มีการใช้งานตลอดวัน ตั้งแต่เป็นแหล่งงานและการศึกษา พื้นที่เพื่อการแสดงออกทางสังคม พื้นที่นันทนาการ ตลอดจนเป็นพื้นที่สำหรับพักอาศัย มีกลุ่มประชากรหลัก คือ นิสิตนักศึกษา ไม่มีความหลากหลายของประชากรมากนัก ในการออกแบบองค์ประกอบและวางผังจึงเน้นเพื่อตอบสนองการใช้งานของผู้ใช้งานในกลุ่ม ช่วงอายุ ตั้งแต่ 18-25 ปีเป็นหลัก โดยหลักในการวางผังวิทยาเขตมีดังนี้

2.1.1.1 ความหลากหลายของการใช้ที่ดินในวิทยาเขต

การกำหนดในการวางผังแม่บทและผังบริเวณ (site plan) ของวิทยาเขตประกอบด้วยประเภทการใช้ที่ดิน (Land Use) ได้แก่

1) **ส่วนบริหารและบริการกลาง** มักเป็นพื้นที่ส่วนที่เป็นอาคารหลัก เพื่อการติดต่อเบื้องต้นสำหรับผู้ที่เข้ามาในวิทยาเขต ก่อนจะไปสู่หน่วยงานย่อย หรือคณะเรียนต่างๆ อาคารในกลุ่มนี้จึงมักจะเกิดขึ้นมาพร้อมๆกับการก่อตั้งวิทยาเขต สำหรับใช้เป็นที่ประสานงานของเจ้าหน้าที่ นิสิตนักศึกษา หรือประชาชนทั่วไปได้ เนื่องจากเป็นพื้นที่สาธารณะ ต้องติดต่อกับผู้ใช้งานจำนวนมาก อาคารในกลุ่มนี้จึงมักมีการออกแบบตัวอาคารให้โดดเด่น และเข้าถึงง่าย อาคารในกลุ่มนี้ ได้แก่ กลุ่มพื้นที่ทำงานของส่วนบริหาร สโมสรนักศึกษาและอาจารย์ หอประชุม โรงละคร โรงอาหาร และหอสมุด เป็นต้น

2) **ส่วนการศึกษา** เป็นพื้นที่การใช้ที่ดินหลักในวิทยาเขต ซึ่งมักประกอบไปด้วย ให้บริการด้านการศึกษา เป็นพื้นที่จัดกิจกรรมเกี่ยวกับการเรียนการสอน เป็นที่ตั้งของ อาคารและบริเวณของคณะ สาขาวิชา สถาบัน ศูนย์บริการต่างๆซึ่งประกอบด้วย ห้องเรียน ห้องทำงานเจ้าหน้าที่ ห้องประชุม-สัมมนา รวมถึงอาคารเรียนรวมเพื่อเป็นพื้นที่สำหรับใช้ร่วมกันระหว่างคณะต่างๆ นอกจากนี้

ห้องเรียนแบบบรรยายตามปกติแล้ว บางคนหรือสาขาศึกษายังมีห้องเรียนในรูปแบบที่แตกต่างกัน เช่น ห้องปฏิบัติการต่างๆ ตลอดจนมีพื้นที่กลางแจ้งสำหรับการเพาะเลี้ยงสัตว์และแปลงเกษตร ซึ่งอาจรวมถึงส่วนบริการทางด้านงานวิจัย และบริการทางวิชาการต่างๆด้วย

3) **ส่วนที่พักอาศัยของวิทยาเขต** ได้แก่ ส่วนหอพักนักศึกษา บ้านพักของอาจารย์และบุคลากร เนื่องจากเป็นพื้นที่ที่ต้องเชื่อมต่อกันในชีวิตประจำวัน การจัดให้พื้นที่ส่วนพักอาศัยนิสิตนักศึกษาใกล้กับอาคารเรียน เพื่อความสะดวกปลอดภัยในการเดินทางมาเรียน จะช่วยลดระยะเวลาในการเดินทางรวมถึงอุปสรรคที่เกิดจากฝนตก แดดร้อน อุบัติเหตุต่างๆที่อาจเกิดจากการเดินทาง รวมถึงควรต่อเนื่องกับพื้นที่กีฬาและนันทนาการกลาง เพื่อสะดวกสำหรับกิจกรรมนอกหลักสูตรต่างๆ ส่วนที่พักอาศัยเป็นพื้นที่ทำหน้าที่เป็นบ้าน การออกแบบต้องคำนึงถึงสุขอนามัยอย่างมาก ทั้งในเรื่องการระบายอากาศ การกำจัดของเสีย และมลพิษ

นอกจากนี้ส่วนพักอาศัยอาจวางในตำแหน่งที่เป็นตัวเชื่อมกับพื้นที่เมื่องรอบๆ เพื่อให้ผู้ที่พักอาศัยอยู่สามารถใช้บริการของชุมชนได้ไม่ว่าจะเป็นบริการ ร้านค้า ร้านอาหาร และสามารถเข้าออกได้ฉุกเฉินโดยเฉพาะในเวลากลางคืน ซึ่งพื้นที่ส่วนพักอาศัยเอง ยังเป็นเหมือนแนวกันชนที่แยกความวุ่นวายของเมืองออกจากส่วนการศึกษา

4) **ส่วนนันทนาการเพื่อการพักผ่อนและกีฬา** นักศึกษาส่วนใหญ่ที่เป็นวัยที่นอกเหนือจากต้องการส่งเสริมทางด้านความรู้แล้ว ยังต้องมีการพัฒนาทางด้านอารมณ์และร่างกายควบคู่ไป พื้นที่ส่วนนันทนาการจะทำหน้าที่เป็นพื้นที่แสดงออกของนักศึกษา การส่งเสริมประสิทธิภาพทางร่างกาย และส่งเสริมการเรียนรู้นอกห้องเรียนด้วย โดยกิจกรรมนันทนาการอาจแบ่งเป็น 2 ลักษณะ ได้แก่

4.1) **ส่วนพักผ่อน** เช่น สวนสาธารณะ สวนสุขภาพ สวนพฤกษศาสตร์ นอกจากจะใช้เป็นที่พบปะพูดคุยกันพื้นที่ส่วนพักผ่อนยังใช้เป็นพื้นที่สำหรับแลกเปลี่ยนความรู้ และยังเป็นพื้นที่สำหรับแสดงออกถึงความรู้ความสามารถที่นอกเหนือจากห้องเรียน เป็นเสมือนห้องเรียนกลางแจ้ง ซึ่งนอกจากจะรองรับการใช้งานของนักศึกษาแล้ว ยังรองรับการใช้งานของบุคลากรและประชาชนโดยรอบ เพื่อใช้บริหารร่างกายแบบง่ายๆ เช่น การวิ่งเหยาะๆ หรืออุปกรณ์กายบริหาร

4.2) **สนามกีฬา** เพื่อรองรับกิจกรรมพักผ่อนและ ออกกำลังกาย ประกอบด้วย อาคารกีฬาในร่ม ตำแหน่งของสนามกีฬามักถูกวางไว้ใกล้ส่วนพักอาศัยเพื่อให้ประชากรในพื้นที่เข้ามาใช้งานได้สะดวก รวมถึงควรเข้าถึงได้ง่ายจากภายนอกเพื่อบริการชุมชนโดยรอบด้วย ส่วนของสนามกีฬา ซึ่งมีทั้ง สนามกีฬาในร่ม มักได้แก่ สระว่ายน้ำ บาสเกตบอล วอลเลย์บอล แบดมินตัน วัฒนธรรมสำหรับผู้ดู ปิงปอง ยกน้ำหนัก ยูโด

เป็นต้น และ สนามกีฬากลางแจ้งประเภทต่างๆ ได้แก่ สนามฟุตบอล บาสเกตบอล

วอลเลย์บอล ตะกร้อ เทนนิส ลู่วิ่ง ยิงธนู สนามกอล์ฟ เป็นต้น

นอกจากนี้พื้นที่ในส่วนนี้ยังอาจรวมถึงอาคารในส่วนกิจกรรมนักศึกษา ต่างๆ ซึ่งเป็นพื้นที่เตรียมไว้สำหรับรองรับกิจกรรมนิสิต จะประกอบด้วยชมรมต่างๆ ร้านค้าย่อย และส่วนบริการด้านคอมพิวเตอร์ เพื่อส่งเสริมและรองรับกิจกรรมเชิงวิชาการแก่นิสิตนักศึกษานอกเวลาเรียน

ส่วนพักผ่อน กีฬาและนันทนาการ มีวัตถุประสงค์ เพื่อการพักผ่อน เพื่อสุขภาพ เพื่อการฝึกซ้อม เพื่อการรวมกลุ่มกันทางสังคม เพื่อการแข่งขัน ซึ่งบางครั้งก็ประกอบกับการเรียนการสอนในหลักสูตรด้วย รวมถึงยังเป็นพื้นที่อาจเปิดให้ท้องถิ่น ประชาชนโดยรอบ หรือโรงเรียนใกล้เคียงเข้ามาใช้ได้

5) **ส่วนบริการโครงการ และสาธารณูปการ** เป็นพื้นที่สำหรับบริการ เพื่อรองรับการพัฒนา ด้านกายภาพของโครงการ ประกอบด้วย ส่วนดูแลรักษา อาคารสถานที่ เรือนเพาะชำต้นไม้ เรือนเก็บและซ่อมแซมอุปกรณ์ อาคารจอดรถส่วนกลาง และซ่อมแซมรถยนต์ โรงบำบัดน้ำเสีย เป็นต้น

6) **ส่วนพาณิชยกรรมและการค้า** พื้นที่ของวิทยาเขตบางแห่งที่ยังไม่มีการใช้งานเพื่อการศึกษา เป็นส่วนเพื่อการขยายตัวในอนาคต อาจนำมาใช้เพื่อเป็นผลประโยชน์รายได้ของมหาวิทยาลัยในกำหนดเวลาหนึ่งๆ เช่น บริเวณพาณิชยกรรม บริเวณที่พักอาศัย โรงพยาบาล ในส่วนประกอบของผังแม่บทอาจเป็นไปได้ที่จะมีการกันพื้นที่ส่วนหนึ่ง ไว้เพื่อเป็นบริเวณหาผลประโยชน์ หรือหารายได้ แต่ต้องกันออกชัดเจนจากส่วนการศึกษามิให้เกิดการรบกวน หรือขัดแย้งกัน โดยพื้นที่ส่วนนี้ สถาบันเองควรมีส่วนร่วมในการกำหนดรูปแบบ กำหนดประเภทกิจกรรม กำหนดความหนาแน่น กำหนดระยะเวลาในการหาผลประโยชน์ ซึ่งผลดีที่จะเกิดขึ้นกับสถาบัน นอกเหนือจากรายได้ได้แล้ว ยังอาจเกิดกิจกรรมส่งเสริมกิจกรรมนักศึกษา กิจกรรมเสริมหลักสูตร ประสพการณ์ให้แก่นักศึกษาได้ด้วย

7) **ส่วนประกอบอื่นๆ** พื้นที่ใช้งานของวิทยาเขตซึ่งมีการใช้งานเฉพาะที่เสริมขึ้นแตกต่างกันไปตาม ที่ตั้งของวิทยาเขต คณะที่เปิดสอน ความจำเป็นทางด้านสถานที่และการใช้งาน เช่น โรงเรียนสาธิต โรงพยาบาล โรงพยาบาลสัตว์ ที่ตั้งของสมาคม มูลนิธิ โบสถ์หรืออาคารเพื่อกิจกรรมทางศาสนา สถานีวิทยุโทรทัศน์ สวนสมุนไพร สวนพฤกษศาสตร์ พิพิธภัณฑ์ เป็นต้น ซึ่งพื้นที่ส่วนใหญ่ในกลุ่มนี้จะสอดคล้องกับแผนการเรียนการสอนของวิทยาเขต เพื่อใช้เป็นห้องทดลองทำงานจริงของนักศึกษา ตลอดจนใช้พื้นที่ต่างๆเหล่านี้เพื่อบริการสังคมด้วย นอกจากนี้ยังอาจพบพื้นที่เพื่อรองรับการใช้งานอื่นๆ เช่น พื้นที่จอดรถอาจจัดแยกเป็นส่วนออกจากกลุ่มอาคารต่างๆ หรือกระจายตามอาคาร พื้นที่รองรับน้ำ เป็นต้น

เนื่องจากการใช้ประโยชน์ที่ดิน(Landuse)ที่หลากหลาย สิ่งจำเป็น คือ การจัดวางตำแหน่งการใช้ที่ดินให้เหมาะสม และคำนึงถึงช่วงเวลาในการใช้งาน เพื่อให้เหมาะสมกับการเข้าถึงและเชื่อมโยงกับพื้นที่ภายนอก โดยคำนึงถึงการจัดระบบการสัญจรรวมถึงการจัดกลุ่มการใช้งานตามกิจกรรมที่สอดคล้องกัน เพื่อช่วยลดระยะทางในการเดินทาง ซึ่งจะมีส่วนช่วยในการประหยัดพลังงาน และเวลาในการสัญจร รวมถึงความปลอดภัยจากการเดินทางสัญจรด้วย นอกจากนี้การแบ่งเขตที่ชัดเจน ยังสะดวกในการควบคุมเวลาการเปิด-ปิดทางเข้าออกวิทยาเขต เพื่อความปลอดภัยของคนและทรัพย์สินภายในวิทยาเขตด้วย การจัดกลุ่มตามประเภทการใช้ที่ดินตามลำดับความสำคัญ และ ความสัมพันธ์ต่อเนื่อง (Hierarchy & Relationship) ซึ่งจะให้ความสำคัญกับเรื่องของการเข้าถึง และการเชื่อมโยงกับบุคคลภายนอก

1) พื้นที่สาธารณะมีการใช้งานของบุคคลภายนอกอย่างเป็นทางการเป็นอิสระเพื่อให้ออกมาทำหน้าที่ยังเพื่อเป็นพื้นที่สำหรับชุมชนอย่างแท้จริง เช่น พื้นที่นันทนาการและกีฬา เขตห้ามรถจักรยานยนต์ หอประชุม ศาสนสถาน โรงอาหาร

2) พื้นที่กึ่งสาธารณะ เป็นพื้นที่ที่บุคคลภายนอกเข้ามาใช้งานเพื่อติดต่อกับบุคคลหรือใช้บริการภายในโดยตรง เช่น ส่วนบริหาร ห้องประชุมหรือห้องสมุด

3) พื้นที่ส่วนตัว สำหรับเฉพาะนักศึกษาและ บุคลากรภายในวิทยาเขต ที่ต้องการความสงบ มีข้อมูลที่เป็นกรรมภายใน จำกัดจำนวนคนที่เข้าใช้งาน เช่น ส่วนบริการโครงการ พื้นที่การศึกษา บางส่วน(ห้องเรียน ห้องปฏิบัติการ) บ้านพักอาจารย์ บุคลากรและนักศึกษา

โดยการจัดกลุ่มพื้นที่ใช้สอยตามช่วงเวลาในการใช้งาน ในวิทยาเขตส่วนใหญ่มีการใช้งานตลอด 24 ชั่วโมง การแบ่งเขต ตามช่วงเวลาที่เหมาะสมจะเป็นประโยชน์ในการควบคุมความปลอดภัย การใช้พลังงาน และการกระจายบริการสาธารณูปโภคให้เป็นไปอย่างเหมาะสม เช่น

1) กลางวัน/กลางคืน บริเวณพักอาศัย ต้องมีการใช้งานเวลากลางคืนและช่วงวันหยุด กิจกรรมที่เกิดขึ้น ต้องมีการให้บริการเรื่องระบบไฟฟ้าแสงสว่าง และการใช้น้ำในพื้นที่ รวมถึงต้องมีการเดินทางออกไปเพื่อใช้บริการจากพื้นที่ภายนอก เช่น ร้านค้า ร้านอาหาร ตลอดจนการเชื่อมโยงกับพื้นที่ภายในโครงการเอง เช่น พื้นที่นันทนาการและกีฬา เป็นต้น ในขณะที่บริเวณสำนักงานและพื้นที่การศึกษามีการใช้งานเฉพาะตอนกลางวันและแทบจะไม่มีการใช้งานใดๆเลยในช่วงเวลากลางคืน

2) การใช้งานวันหยุดและนอกเวลาราชการ เพื่อรองรับการใช้งานทางด้านบริการสังคมที่มีคนภายนอก เช่น พื้นที่สนามกีฬา ที่จัดประชุมสัมมนา ต้องการการเข้าถึงที่สะดวกจากคนภายนอก มีจุดนำสายตา อาคารมีจุดเด่น หาพบได้ง่าย เนื่องจากสำหรับผู้ที่ไม่ได้ใช้งานพื้นที่เป็นประจำ การวางผังวิทยาเขตจะช่วยลดความสับสนในการคาดเดาทิศทางจะช่วยลดปัญหาการจราจรในวิทยาเขต และมีที่จอดรถเพียงพอเพื่อรองรับคนจำนวนมาก

นอกจากนี้ในหลายวิทยาเขตยังอาจการจัดกลุ่มการใช้ที่ดิน โดยแบ่งตามสภาพพื้นที่ภูมิประเทศ ด้วยการศึกษาลักษณะทางกายภาพของพื้นที่(Topography) ทั้งในเรื่องของความลาดชัน ทิศทางแดดลม ฝน ทิศนัยภาพและมุมมอง เพื่อกำหนดที่ตั้งที่เหมาะสมสำหรับกิจกรรมและการใช้งานของวิทยาเขตและการจัดกลุ่ม ตามการควบคุมการขยายตัวของวิทยาเขต ได้แก่ 1)บริเวณพื้นที่พัฒนา เป็นกลุ่มพื้นที่ที่จะพัฒนาเป็นสถานศึกษา 2)บริเวณพื้นที่อนุรักษ์/แหล่งน้ำ และ 3)บริเวณพื้นที่ที่เตรียมการพัฒนาในอนาคต

2.1.1.2 การแบ่งประเภทของวิทยาเขตตามที่ตั้ง

รูปแบบและขนาดของเขตการใช้ที่ดินในวิทยาเขตแต่ละแห่งมีความแตกต่างกัน ขึ้นอยู่กับเรื่องเรื่องจำนวนประชากรและหลักสูตรการเรียนการสอน รวมถึงข้อกำหนดในด้านที่ตั้งและขนาดของวิทยาเขตซึ่งจะเป็นตัวกำหนดตำแหน่งและขนาดของเขตการใช้ที่ดินให้มีความแตกต่างกันตามความต้องการใช้งานของกลุ่มประชากร หากแบ่งประเภทตามตำแหน่งที่ตั้ง วิทยาเขตสามารถแบ่งเป็น 2 ประเภท(เดชา บุญค้ำและคณะ,2532) ด้วยกัน 1) วิทยาเขตในเมือง และ 2) วิทยาเขตในพื้นที่ชานเมือง

1) **วิทยาเขตในเมือง** มักรายรอบด้วยอาคาร ร้านค้า สำนักงาน ด้วยความจำกัดทางด้านพื้นที่ทำให้การขยายตัวของวิทยาเขตในเมือง มักจะขยายออกทางแนวตั้ง คือ เพิ่มชั้นความสูงของอาคาร เพื่อใช้พื้นที่ให้เกิดประโยชน์มากที่สุด ทำให้วิทยาเขตในเมืองหลายแห่งประกอบด้วย อาคารหลักที่ใช้เพื่อการเรียนการสอนเท่านั้น การออกแบบเน้นการติดต่อภายในอาคาร อาคารและกลุ่มอาคารค่อนข้างจะกระจุกตัว หรือเป็นศูนย์กลางเดียว

วิทยาเขตลักษณะนี้จึงเหมือนเป็นส่วนหนึ่งของเมือง ต้องคำนึงถึงการใช้งานพื้นที่โดยรอบวิทยาเขต การพัฒนาของพื้นที่โดยรอบมักอิงกับนิสิตนักศึกษาและบุคลากรของวิทยาเขต เนื่องจากเป็นกลุ่มคนจำนวนมาก เป็นกลุ่มลูกค้าสำคัญ

นอกจากนี้วิทยาเขตที่อยู่ในเมือง ยังสามารถใช้ประโยชน์จากระบบการสัญจรของเมืองซึ่งในเมืองใหญ่มีการใช้ระบบการขนส่งมวลชน มีความสะดวกในการเข้าถึง การใช้รถยนต์ส่วนบุคคลในวิทยาเขตอาจไม่มีความจำเป็น ระบบการขนส่งมวลชนที่สะดวกจะทำให้มีการกระจายตัวของที่พักอาศัยออกไปได้ไกลขึ้น รวมถึงความต้องการหรือความจำเป็นในการจัดการเรื่องหอพัก ที่พักอาศัย สำหรับนักศึกษา อาจารย์ และเจ้าหน้าที่ จะลดน้อยลงไปเพราะมีบริการของเมืองช่วยสนับสนุนอยู่

ไม่เพียงแต่บริการด้านระบบขนส่งมวลชน แต่ยังรวมถึง ระบบสาธารณูปโภคและสาธารณูปการ อื่นๆของเมือง เช่น ระบบประปาและการระบายน้ำออกสู่พื้นที่สาธารณะ การจัดเก็บขยะ ร้านค้า ธนาคาร โรงพยาบาลต่างๆ เป็นต้น

New York University - Washington square campus เป็นมหาวิทยาลัยในเมืองที่มีตัวอาคารเรียนผสมผสานไปกับเมือง ไม่มีขอบเขตรั้วกัน ไม่มีประตูแต่ละอาคารแทรกสลับไปกับพื้นที่เมืองตามบล็อกถนนหลัก พื้นที่หลักของมหาวิทยาลัยจะล้อมรอบบริเวณลานกว้าง(*Washington square park*) *U. of Roosevelt, Chicago*

นอกจากนี้ วิทยาเขตในเขตเมือง ที่เป็นสถาบันการศึกษาของรัฐ เป็นรูปแบบของวิทยาเขตที่มีความเป็นศูนย์กลางการรวมตัวของคนในชุมชน เป็นเหมือนพื้นที่สาธารณะ รับผิดชอบต่อประชาชนโดยรอบ พื้นที่มหาวิทยาลัยที่อยู่ร่วมกับชุมชนนอกจากจะได้ประโยชน์ในเรื่องการใช้สิ่งอำนวยความสะดวกจากบริการของเมืองแล้ว ยังเป็นประโยชน์ในเรื่องของการเรียนรู้ทางสังคม ความเป็นจริง จากพื้นที่ที่อยู่โดยรอบด้วย

2) วิทยาเขตในพื้นที่ชานเมือง จะมีลักษณะเป็น เมืองมหาวิทยาลัย (University town) อยู่ห่างจากเมืองใหญ่ประมาณ 20-30 กิโลเมตร แม้ตั้งอยู่ตามชานเมืองหรือชนบท แต่จะยังสามารถเดินทางติดต่อกับเมืองใหญ่ได้ในระยะเวลาเดินทางประมาณ 1-1.5 ชั่วโมง พื้นที่โดยรอบมักเป็นพื้นที่เกษตรกรรม มีพื้นที่โล่ง มีธรรมชาติ มีทิวทัศน์ที่สวยงาม เช่น ภูเขา ป่า ทะเลสาบ ลำธาร หรือพื้นที่ยังมีได้พัฒนา

มักมีขอบเขตที่ดินกว้างใหญ่เนื่องจากราคาที่ดินต่ำกว่าในเมือง ในการวางผังจึงมักขยายตัวไปตามนอน ราคาที่ดินไม่สูงมากนัก ดังนั้นการขยายตัวจึงแผ่ออกทางแนวนอน การออกแบบอาคารมักเป็นกลุ่มอาคารหลายๆหลังกระจายตัวในพื้นที่ อาคารสูงไม่เกิน 4 ชั้นเพื่อประหยัดงบประมาณในการก่อสร้าง รวมถึงลดการใช้เครื่องอำนวยความสะดวก เช่น ลิฟท์ การใช้งานจึงเกิดขึ้นตามแนวราบมากกว่าตามความสูงของอาคาร กลุ่มอาคารมีทางติดต่อเชื่อมกันได้ตลอดด้วยทางเท้า ทางเท้าที่มีหลังคาคลุม หรือ ทางจักรยาน การติดต่อโดยการเดินเท้า ระยะทางในการเดิน มีความสำคัญในการวางผัง ความหนาแน่นของประชากรไม่มากนัก มีพื้นที่โล่ง พื้นที่สีเขียว และบริเวณที่เป็นธรรมชาติ

เนื่องจากเป็นวิทยาเขตขนาดใหญ่ที่อยู่ไกลจากชุมชน จำเป็นต้องมีการเตรียมสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆให้เพียงพอพร้อม ทำให้วิทยาเขตเป็นเสมือนเมืองเมืองหนึ่งที่มีการเรียน การสอน การอยู่อาศัย การพักผ่อนต้องมีบริการและสิ่งอำนวยความสะดวกครบ เพื่อบริการแก่ผู้ใช้งาน ตัวอย่างบริการและสิ่งอำนวยความสะดวก เช่น ร้านค้า ร้านอาหาร ร้านหนังสือ โรงหนัง โรงละคร ไปรษณีย์ ธนาคาร สถานีตำรวจ เป็นต้น บริการบางอย่างก็อาจดำเนินการโดยวิทยาเขตเองหรือบางอย่างก็อาจดำเนินการโดยเอกชนก็ได้

สิ่งสำคัญสำหรับวิทยาเขตชานเมือง คือการจัดเตรียมพื้นที่ส่วนพักอาศัยให้เพียงพอต่อจำนวนนิสิตนักศึกษาและบุคลากร ซึ่งการใช้งานของวิทยาเขตแบบมีส่วนพักอาศัย มีประโยชน์เพื่อให้นักศึกษาและครูปาอาจารย์มีชีวิตในมหาวิทยาลัยมากที่สุด (สุปรีชา หิรัญโร, 2537:20)

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

2.1.1.3 รูปแบบของผังและการขยายตัวของวิทยาเขต

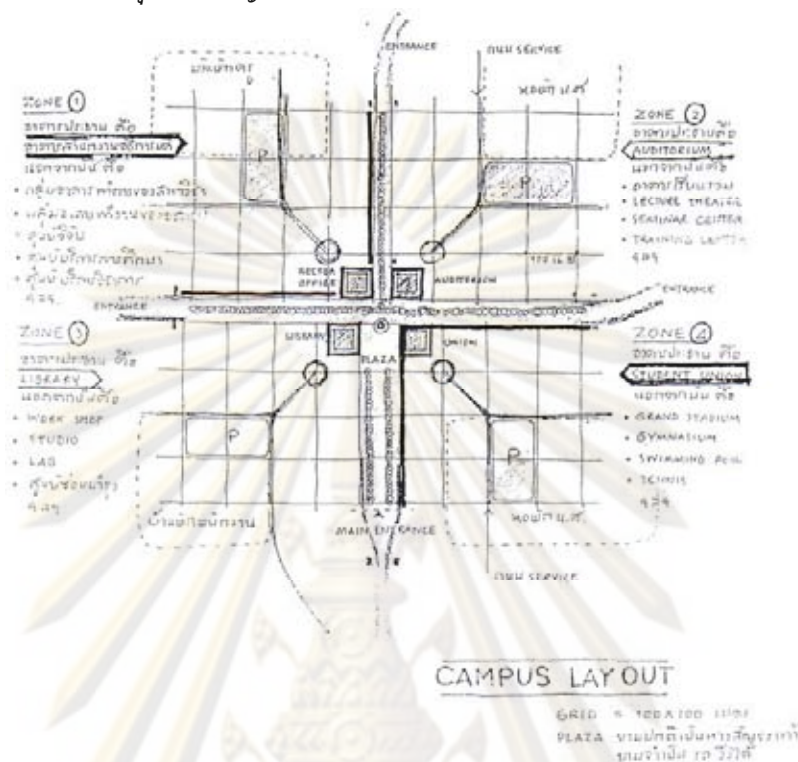
สุปรีชา หิรัญโร (2537) ได้มีส่วนร่วมในการวางผังแม่บทของวิทยาเขต ในฐานะผู้ออกแบบที่ปรึกษาและคณะกรรมการตัดสินการออกแบบ ฯลฯ ในหลายวิทยาเขต เช่น สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี นครราชสีมา มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ เป็นต้น ทำให้มี แนวคิด (CHIEF COMPONENT) แบบย่อๆ เกี่ยวกับการวางผังวิทยาเขต (สุปรีชา,2537:หน้า63) เพื่อสร้างมหาวิทยาลัยที่ดีในความคิดของสถาปนิก(ด้านกายภาพ) คือ

- 1) ออกแบบให้อุณหภูมิร้อนหลังได้ร่ม ได้ใช้ และถูกใจบุคลากร อนุชน 17-25 ปี เรียนอยู่ 4-7 ปี บุคลากร 30-60 ปีอยู่จนเกษียณ
- 2) ผสมผสานอาคาร ภูมิทัศน์และทางสัญจรให้สัมพันธ์กัน นักศึกษาอยู่เฉพาะเวลาเรียนเท่านั้น เด็กเรียนไม่เรียนต่อจะเดินบนทางเท้าแบบซ้ำๆ นั่งทำงานในสวนใน court และบริเวณ quadrangle หรือ union ถ้าต้องการไปเรียนต่อชั่วโมงถัดไปต้องการทางเท้ากว้างๆ ลานจอดรถต้องแยกต่างหาก
- 3) ให้มีบรรยากาศทางวิชาการ
- 4) ให้มีสัญลักษณ์หรือเอกลักษณ์ประจำอย่างโดดเด่น
- 5) อย่ากระจายจงกระจุกเอาไว้ก่อน ในการวางอาคารลงใน โชนต่างๆเอาไว้ต้นโชนอย่าปลายโชนในเฟสแรกๆ

แนวคิดการวางผังทางกายภาพ ของสุปรีชา หิรัญโร(2537) คล้ายกับการวางผังระบบกระจายศูนย์กลาง แต่ให้รายละเอียดในลักษณะที่เป็นกายภาพ คือ เริ่มจากการสร้างศูนย์กลางของวิทยาเขตด้วยอาคารส่วนกลาง 4 ชุด ได้แก่ 1) สำนักงานอธิการบดี 2) หอประชุม 3) ส่วนสโมสรนักศึกษา และ 4) ห้องสมุด และให้ทั้งสี่อาคารนี้เป็นศูนย์กลางการขยายตัวออกไปในกลุ่มอาคารที่เกี่ยวข้อง พื้นที่ใช้งานทั้งหมดนี้จะล้อมรอบด้วยอาคารพักอาศัยในแต่ละกลุ่มที่มีการใช้งานสอดคล้องกับชุดอาคารหลัก และทำถนนรอบๆให้เข้าถึงที่จอดรถซึ่งใช้ร่วมกันระหว่างส่วนหอพักและกลุ่มอาคารหลัก รวมถึงมีการกำหนดขนาดพื้นที่อย่างชัดเจน ขนาดพื้นที่ดินกระทัดรัดและเหมาะสมที่สุดสำหรับวิทยาเขตที่ ไม่มีไร้ทดลองหรือพื้นที่เพื่อหาผลประโยชน์ คือ 800x800 เมตร(400ไร่)

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาพ 2.01 แนวคิดในการออกแบบผังบริเวณวิทยาเขต ของสุปรีชา ธีรญาโร
สุปรีชา ธีรญาโร (2537; 60)

การจัดทำ ผังวิทยาเขต หรือ ผังแม่บท (master plan) ของวิทยาเขต เพื่อเป็นแผนการใช้พื้นที่ของสถาบัน ให้สนองต่อประโยชน์ใช้สอยอย่างมีประสิทธิภาพมากที่สุด เป็นการกำหนดความหนาแน่นของการใช้พื้นที่ กำหนดความสูงอาคาร กำหนดตำแหน่งอาคารแต่ละประเภทที่จะมีขึ้นในอนาคต กำหนดระบบการสัญจร ระบบถนน ระบบทางเท้า กำหนดบริเวณที่โล่งกว้างที่จะเก็บไว้เพื่อกิจกรรมประเภทต่างๆ เช่น การพักผ่อนหย่อนใจ การเล่นกีฬา รวมถึงไปถึงระบบสาธารณูปโภค ระบบการป้องกันน้ำท่วม เป็นต้น การศึกษาในชั้นผังแม่บท จะเป็นตัวกำหนดความสามารถสูงสุดที่พื้นที่จะสามารถรองรับจำนวนผู้ใช้ได้ด้วย ซึ่งหากการขยายตัวมีมากเกินไปเกินกว่าความสามารถของการรองรับของพื้นที่ที่ประกอบกับข้อจำกัดอื่นในการขยายพื้นที่โดยรอบ ก็จำเป็นจะต้องย้ายหรือสร้างวิทยาเขตแห่งใหม่ โดยที่ผังแม่บทนี้จะต้องสอดคล้องกับนโยบายการขยายรับนักศึกษา สอดคล้องกับระบบการเรียนการสอน นโยบายการประสานความสัมพันธ์กับชุมชนโดยรอบ เป็นต้น

ผังแม่บทนี้มิใช่จะจำเพาะวิทยาเขตแห่งใหม่เท่านั้น แต่จำเป็นสำหรับสถาบันเดิมด้วย เพื่อเป็นแนวทางสำหรับการขยายตัวในอนาคต เพื่อแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นแล้วในปัจจุบัน รวมทั้งใช้ทรัพยากรที่มีอยู่เดิมให้มีประสิทธิภาพสูงสุด แผนงานเหล่านี้จะต้องควบคู่ไปกับแผนการใช้งบประมาณในป็นหนึ่งๆไปจนถึงแผนงบประมาณในระยะยาว ผังแม่บทมักเป็นการวางแผนในระยะเวลา 5 - 10 ปี และมีการปรับเปลี่ยนเป็นระยะ

2.1.2 พื้นที่เปิดโล่งในการวางผังวิทยาเขต

ในกฎหมายอาคาร ที่ว่าง¹ หมายถึง พื้นที่อันปราศจากหลังคาหรือสิ่งก่อสร้างปกคลุม ซึ่งพื้นที่ดังกล่าวอาจจะจัดให้เป็นบ่อน้ำ สระว่ายน้ำ บ่อพักน้ำเสีย ที่พักมูลฝอย ที่พักรวมมูลฝอย หรือที่จอดรถ ที่อยู่ภายนอกอาคารก็ได้ และให้หมายความรวมถึงพื้นที่ของสิ่งก่อสร้างหรืออาคารที่สูงจากระดับพื้นดินไม่เกิน 1.20 เมตร และไม่มีหลังคาหรือสิ่งก่อสร้างปกคลุมเหนือระดับนั้น

ด้วยกำหนดให้มี พื้นที่ว่างโดยรอบอาคาร (set back) เป็นการป้องกันผลกระทบจากการรบกวนจากการรบกวนบังแสงสว่างและการระบายอากาศของอาคาร ที่ตั้งอยู่ในพื้นที่โดยรอบ โดยการกำหนดระยะสูงสุดของความสูง และ/หรือจำนวนชั้นของอาคาร อันจะช่วยป้องกันปัญหาจากสภาพความแออัดและเพื่อผลต่อประสิทธิภาพในการดำเนินการด้านสาธารณสุขปโภค และสาธารณสุขการต่างๆ ได้อย่างเพียงพอและได้มาตรฐาน โดยการควบคุมดังกล่าว แสดงให้เห็นเปรียบเทียบชัดเจน ด้วยการศึกษากฎหมายต่างๆ (โครงการจัดทำมาตรฐานทางผังเมืองของกรุงเทพมหานคร, 2550) ดังนี้

- อัตราส่วนของพื้นที่อาคารรวม ต่อ พื้นที่ดิน (Floor area ratio หรือ F.A.R.)
- อัตราส่วนของพื้นที่ว่าง ต่อ พื้นที่อาคารรวม (Open Space Ratio หรือ OSR) เป็นการควบคุมสภาพแออัดของอาคาร โดยใช้เกณฑ์การกำหนดอัตราส่วนต่ำสุดของพื้นที่ว่างที่ปราศจากอาคารครอบคลุมต่อพื้นที่รวมของอาคาร การควบคุมดังกล่าวอาจใช้อัตราส่วนสูงสุดของพื้นที่ครอบคลุมอาคาร (Building Coverage Ratio หรือ BCR) เพื่อให้มีพื้นที่ว่างไม่น้อยกว่าที่กำหนด
- พื้นที่อาคารคลุมดิน ต่อ พื้นที่ดิน (Ground area coverage หรือ G.A.C.)

ข้อกำหนดทางกฎหมายเกี่ยวกับการตั้งวิทยาเขต กำหนดให้มหาวิทยาลัยเอกชนต้องมีพื้นที่สำหรับตั้งมหาวิทยาลัยอย่างน้อย 100 ไร่ โดยต้องมีพื้นที่ติดเป็นผืนเดียวกันหรือต้องเชื่อมต่อถึงกันโดยสะดวก (พระราชบัญญัติสถาบันอุดมศึกษาเอกชน พ.ศ. 2522) และหากสถาบันอุดมศึกษาเอกชนใดที่เปิดสอนวิชาทางเกษตรกรรม ต้องจัดให้มีพื้นที่ทดลองอย่างน้อย 150 ไร่ นอกเหนือจากพื้นที่ข้างต้น โดยจะอยู่ติดกับพื้นที่หลักหรือไม่ก็ได้

แม้ว่ากฎหมายทั้งหมดนี้ไม่ได้ควบคุมถึงอาคารที่อยู่ในสถาบันการศึกษาของรัฐ แต่การออกแบบผังแม่บทและผังบริเวณ โดยคำนึงถึงการสร้างระยะเว้นพื้นที่เปิดโล่งในวิทยาเขต เพื่อการสร้างคุณภาพชีวิตที่ดีสำหรับผู้ใช้งาน

2.1.2.1 แนวคิด เรื่อง "home base" Clare Cooper Marcus (1990) มองเห็นว่าอาคารที่เป็นคณะหรือหน่วยงานที่นักศึกษาเรียนอยู่เป็นเหมือนบ้าน คือ มีความรู้สึกเป็นส่วนตัวแยกออกจากพื้นที่ของวิทยาเขตที่เป็นเหมือนพื้นที่ของสาธารณะที่เป็นส่วนรวม(เมือง) ดังนั้นการออกแบบวางผัง

¹จากบันทึกหลักการและเหตุผล ประกอบกฎกระทรวง ฉบับที่ 55 (พ.ศ. 2543) ออกตามความในพระราชบัญญัติควบคุมอาคาร พ.ศ. 2522 ,www.se-ed.net

จะให้ความสำคัญกับตัวอาคารที่เป็นเหมือน "บ้าน" นี้ และความสัมพันธ์ของอาคารกับพื้นที่ภายนอกอาคารโดยรอบ ด้วยการออกแบบ 1) พื้นที่เปิดโล่งส่วนตัวของคณะหรือหน่วยงาน ได้แก่ ระเบียงหน้าอาคาร สนามหน้าอาคาร สนามหลังอาคาร พื้นที่ด้านหลังอาคาร เมื่อมองว่าพื้นที่อาคารเสมือนบ้าน พื้นที่ระเบียงหน้าอาคารก็เป็นเหมือนหน้าบ้านซึ่งใช้เพื่อการปรับสภาพอากาศ เป็นเส้นทางผ่านของผู้ใช้งาน และ 2) พื้นที่เปิดโล่งสาธารณะในระดับวิทยาเขต ได้แก่ ทางเข้าออกของวิทยาเขต และพื้นที่ลานกิจกรรมหลัก (Central Plaza) ให้มีความสอดคล้องต่อเนื่องกันทั้งในระดับผังแม่บทและผังบริเวณกลุ่มอาคาร

2.1.2.2 การสร้างความเป็นสถานที่(Placemaking) และการสร้างสัญลักษณ์ของสถานที่(Placemaking)

Richard P. Dober (Dober,1992) ให้ความสำคัญกับการวางผังภูมิทัศน์ เพื่อสร้างประสบการณ์ทางภูมิทัศน์ (Landscape Experience) ให้กับผู้ที่เข้ามาในวิทยาเขตเพื่อให้รับรู้ถึงลักษณะเฉพาะของสถานที่ (sense of place) ผ่านการออกแบบภูมิทัศน์ในพื้นที่เปิดโล่ง และเส้นทางสัญจร ด้วยการกำหนดแนวทางในการพัฒนาพื้นที่แต่ละ ส่วนให้มีลักษณะเฉพาะที่น่าประทับใจ โดยในการออกแบบจะคำนึงถึงองค์ประกอบพื้นฐานของภูมิทัศน์สามประการ คือ การใช้งานเพื่อการปรับสภาพอากาศ การใช้งานเพื่อสร้างขอบเขตพื้นที่และสภาพแวดล้อม และเพื่อความงาม

ด้วยแนวคิดการสร้างสัญลักษณ์ของสถานที่(Placemaking) และการสร้างลักษณะเฉพาะของสถานที่(Placemaking) เป้าหมายในการออกแบบวิทยาเขตคือเพื่อให้เกิด จินตภาพของวิทยาเขต อันเป็นเอกลักษณ์และควรค่าแก่การจดจำ โดยปัจจัยที่ส่งผลต่อการสร้างสัญลักษณ์ของวิทยาเขต ได้แก่ ภูมิสัญลักษณ์(Landmarks) วัสดุ(Materials) ภูมิทัศน์(Landscapes) รูปแบบทางสถาปัตยกรรม(Style) และปัจจัยที่ทำให้เกิด ลักษณะเฉพาะของสถานที่ คือ ที่ตั้งของอาคาร การใช้ที่ดินของวิทยาเขต เครือข่ายเส้นทางสัญจร ระบบสาธารณูปโภค และสภาพแวดล้อม เป็นต้น

การสร้างสัญลักษณ์ของสถานที่ (Placemaking) กระบวนการออกแบบของวิทยาเขต มีเป้าหมายเพื่อแสดงให้เห็น ลักษณะเฉพาะของสถานที่(Sense of Place) การวางผังที่ได้ผล จะทำให้เกิดการดึงดูดทางสุนทรียภาพ และช่วยเป็นสัญลักษณ์ทางประวัติศาสตร์และปัจจุบันของวิทยาเขต ผลจากแนวคิดการออกแบบวิทยาเขตจะสร้างให้รับรู้ ถึงสถานที่และช่วงเวลา(space and time) เหมือนกับงานศิลปะที่มีคุณค่า ปัจจัยที่สำคัญในการสร้างสัญลักษณ์ (Dober,1992) ได้แก่

1) **ภูมิสัญลักษณ์ (Landmark)** อาจเกิดความเก่าแก่หรือคุณค่าทางประวัติศาสตร์ของมัน หรือ สะดุดตาเนื่องจาก ขนาด ความสง่างาม และตำแหน่งที่ตั้ง รูปทรงที่แปลกประหลาดทำให้ยากที่จะละลายตา และทำให้เกิดการจดจำวิทยาเขต มักจะมีความสำคัญทางด้านประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม หรือแหล่งทรัพยากรทางธรรมชาติ รูปแบบของภูมิสัญลักษณ์ อาจเป็นได้หลายรูปแบบ เช่น อาคาร ซึ่งมีรูปแบบ ขนาด หรืออายุของอาคารที่เก่าแก่ อาคารที่สำคัญส่วนใหญ่จะเป็นอาคารที่เก่าแก่ของวิทยาเขต อาคารในส่วนกลาง ที่สำคัญและมีขนาดใหญ่ เช่น ห้องสมุด ห้องประชุม สนามกีฬา เป็นต้น หรืออาจเป็นพื้นที่ที่มีลักษณะทางภูมิทัศน์ที่สำคัญ เช่น ลักษณะพื้นดิน หิน น้ำ ต้นไม้ โครงสร้างที่มนุษย์สร้างขึ้น ตลอดจนสภาพอากาศ แสงสว่างและพลังงาน วิทยาเขตเป็นภูมิทัศน์ที่สร้างขึ้น การออกแบบที่แตกต่างกันทำให้เกิดเป็นสัญลักษณ์ของแต่ละสถานที่ ซึ่งเกิดจากการจัดองค์ประกอบของสิ่งต่างๆในวิทยาเขต เมื่อสัญลักษณ์ทางกายภาพกลายเป็นสัญลักษณ์ของวิทยาเขตที่ประทับตราบนเอกสาร ที่สามารถสื่อความเป็นวิทยาเขต

2) **Style(รูปแบบทางสถาปัตยกรรม)** รูปแบบอาคารดั้งเดิมรวมถึงผังวิทยาเขต เป็นตัวสะท้อนยุคสมัยของการก่อตั้งวิทยาเขต ซึ่งสะท้อนเทคโนโลยีในช่วงของการก่อสร้างอาคารแต่ละหลัง การรักษารูปแบบทางสถาปัตยกรรม เป็นทางหนึ่งในการสร้างลักษณะเฉพาะให้กับวิทยาเขต พื้นที่วิทยาเขตส่วนใหญ่จะเป็นที่รวบรวมของสถาปัตยกรรมหลายยุคหลายสมัย ที่ค่อยๆสร้างขึ้นตามการขยายตัวของวิทยาเขต การออกแบบอาคารในส่วนต่อขยายอาจมีการใช้รูปแบบดั้งเดิมมาประยุกต์เพื่อให้เกิดภาพรวมที่เป็นเอกภาพ รูปแบบอาคารอาจจำแนกตามยุคสมัย รูปแบบโครงสร้าง ซึ่งอาจใช้แนวคิดของยุคสมัย ที่ตั้งของวิทยาเขต เช่น งานออกแบบUniversiti Kabangsaan,Malesia ของ Dober ที่มาเลเซีย เป็นการดึงเอาลักษณะพื้นถิ่นมาออกแบบ เพื่อให้สอดคล้องกับสภาพภูมิอากาศในเขตร้อนชื้น อาคารรูปแบบศาลา วางตามแนวความลาดชันของพื้นที่ เป็นต้น

3) **วัสดุ(Material)** แตกต่างจากสไตล์ แต่ก็มีส่วนทำให้เกิดภาพรวมของวิทยาเขตที่สอดคล้องกัน การใช้วัสดุ หรือสีของวัสดุที่สอดคล้องกันจะช่วยให้เกิดภาพรวมที่เป็นเอกภาพแม้รูปแบบของอาคารจะสร้างคนละยุคสมัย มีโครงสร้างและวัสดุที่แตกต่างกัน

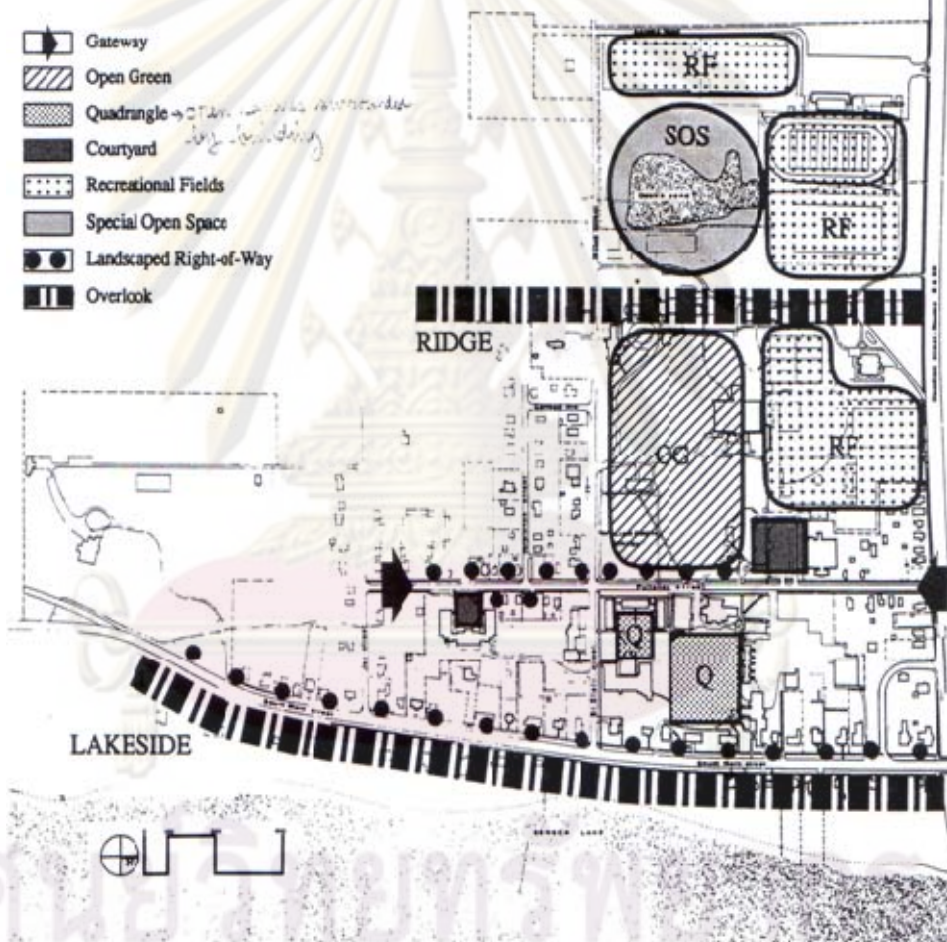
4) **ภูมิทัศน์(Landscapes)** วิทยาเขตส่วนใหญ่มีพื้นที่ที่สำคัญ คือสนามหญ้า และพื้นที่สีเขียว พื้นที่ระหว่างอาคารมีเป้าหมายเพื่อ สนุกทริยภาพ การใช้งาน และเป็นสัญลักษณ์ ซึ่งแสดงให้เห็นได้ด้วยภูมิทัศน์ ภูมิทัศน์ถูกใช้เพื่อเป็นโครงสร้างสำหรับผังวิทยาเขตทั้งหมด พื้นที่สีเขียวของวิทยาเขตรวมถึงแนวรั้ว ทางเข้า สวน สวนพฤกษศาสตร์ อนุสาวรีย์ หอคอย น้ำพุ ม้านั่งกลางแจ้ง ฯลฯ

พื้นที่สีเขียวสามารถพัฒนาเพื่อมาเป็นสัญลักษณ์ของสถาบันได้การออกแบบที่คงไว้ซึ่งมรดกทางภูมิทัศน์ดั้งเดิม สร้างให้เกิดความภาคภูมิใจในพื้นที่ เหมือนเป็นสิ่งแสดงซึ่งวัฒนธรรม และคุณค่าทาง

ประวัติศาสตร์ ตัวอย่างการวางผังด้วยการใช้พื้นที่เปิดโล่งเป็นแกนหลัก ใช้แนวคิดทางภูมิทัศน์มาเป็นแนวคิดหลักในการออกแบบวางผังแม่บทวิทยาเขต ด้วยการกำหนด ประสบการณ์ทางภูมิทัศน์ที่แตกต่างกันของแต่ละพื้นที่ เพื่อให้เกิดการจดจำลักษณะเฉพาะของพื้นที่เปิดโล่งแต่ละที่ด้วยกันสร้างองค์ประกอบและลักษณะเด่นของแต่ละพื้นที่ให้แตกต่างกัน ทำให้เกิดการรับรู้สถานที่ที่ผู้ใช้งานได้ผ่านเข้าไป

LANDSCAPE EXPERIENCES HOBART AND WILLIAM SMITH COLLEGES

Dober, Lidsky, Craig and Associates, Inc.

ภาพ 2.02 การศึกษาการออกแบบ Hobart and William Smith Colleges ด้วยการใช้ประสบการณ์ทางภูมิทัศน์เป็น ตัวนำในการสร้าง ความมีเอกลักษณ์ของสถานที่ โดย Dober,Lidsky, Craig and Associates,Inc. (Dober,1992: 196-197)

2.1.3 แนวโน้มในการวางผังวิทยาเขตในปัจจุบัน : มหาวิทยาลัยเขียวสะอาด (Green and Clean University)

แนวทางในการวางผังวิทยาเขต เป็นตัวอย่างของการวางแผนในระดับชุมชนและสังคม ซึ่งมีความเป็นไปได้ในการบังคับใช้และผลักดันโครงการต่างๆได้สูง อย่างไรก็ตามแนวโน้มของการวางผังวิทยาเขตยังขึ้นอยู่กับหลักสูตร และการจัดแนวทางการสอนของวิทยาเขต ที่มีแนวโน้มที่เปลี่ยนไปตามยุคสมัยและเทคโนโลยี ซึ่งจะส่งผลต่อความต้องการในการใช้พื้นที่เปิดโล่งและลักษณะทางกายภาพของพื้นที่ที่เปลี่ยนแปลงไป

มหาวิทยาลัยสีเขียว (Green Campus) หรือ มหาวิทยาลัยเขียวสะอาด (Green and Clean University) มีความหมาย 3 ประเด็นหลัก (คณะผู้วิจัย คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์และวิศวกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2543) คือ 1)ความเขียวขจี(Greenery) หมายถึง การสร้างสภาพแวดล้อมที่ร่มรื่นเขียวขจีอย่างสวนสาธารณะ (University park) 2)ความสะอาด (Clean) หมายถึง การสร้างสภาพแวดล้อมที่สะอาดและปลอดมลพิษ(Pollution free) และ 3)ความยั่งยืน(Sustainable) หมายถึง การประหยัดพลังงาน(Energy Saving) การนำทรัพยากรที่ใช้แล้วมาใช้ใหม่(Recycle of Resource) ความกลมกลืนกับธรรมชาติ(Hamony with Nature)

แนวคิดมหาวิทยาลัยสีเขียว นำไปสู่การพัฒนาทางกายภาพที่สอดคล้องกับการใช้พื้นที่เปิดโล่งในวิทยาเขต ที่พบได้ชัดเจน (มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี,2545) คือ

1) ส่งเสริมการเดินเท้าและจักรยานเพื่อลดการใช้รถยนต์

1.1) นำไปสู่การใช้งานพื้นที่เปิดโล่งที่มากขึ้น

รถยนต์เป็นเหตุของมลพิษในท้องถนน รวมถึงรถยนต์ยังเป็นทัศนียภาพที่บดบังภาพรวมของวิทยาเขต ความต่อเนื่องของการใช้งาน พื้นที่ที่มีมลพิษรวมถึงสภาพอากาศที่ไม่อยู่ในภาวะน่าสบาย ทำให้คนเลือกอยู่ในอาคารที่มีการปรับอากาศ มากกว่าการใช้พื้นที่ภายนอก การเดินทางแบบไร้เครื่องยนต์ เป็นการเดินทางที่ช้ากว่า ใช้เวลานานและเหนื่อย การส่งเสริมเริ่มได้ด้วยกรออกแบบทางกายภาพตั้งแต่การวางผัง ด้วยการวางผังการกระจายตัวของกลุ่มอาคาร และศูนย์กลางสาธารณูปโภคสาธารณูปการ อย่างทั่วถึง เพื่อลดการเดินทาง ให้การเดินทางจากที่หนึ่งไปสู่อีกที่หนึ่งใช้เวลาในการเดินทางด้วยการเดินเท้าหรือจักรยาน ไม่เกิน 15 นาที (ประมาณ 400ม.) ประกอบกับการสร้างสภาพแวดล้อมให้ร่มรื่น สภาพอากาศที่ดีและความเพลิดเพลินในการเดินทางก็เป็นตัวดึงดูดให้นิสิตนักศึกษาและบุคลากรในวิทยาเขต หันมาใช้บริการด้วยการเดินเท้าและจักรยาน ความเพลิดเพลินเกิดจากสิ่งที่มองเห็นผ่านการเดินทางแบบช้าๆ ทั้งการเลือกชนิดของพืชพันธุ์ ประติมากรรม หรือแม้แต่ผู้คนและกิจกรรมในแต่ละบริเวณ ความรู้สึกปลอดภัยทั้งจากใจผู้ร้าย รถยนต์ หรือองค์ประกอบในเส้นทาง เช่น กิ่งไม้ ที่ก่อสร้างอาคาร ป้ายที่อยู่ในเส้นทาง รวมถึงสภาพของพื้นทางเดิน

1.2) สร้างทุกพื้นที่ให้เกิดประโยชน์สูงสุด (Multipurpose space, Flexible used)

สนามและลานขนาดต่างๆกันเพื่อการใช้สอยหลากหลายประเภทตามความต้องการ การเชื่อมต่อระบบลานและที่ว่าง ทำให้มีความความยืดหยุ่นเพื่อการใช้งานแบบต่างๆ ที่ต้องการพื้นที่ขนาดต่างกัน ไม่มีบริเวณทิ้งรกร้างที่ไม่ระบุหรือบ่งว่าเป็นของใครและใครเป็นผู้ใช้งานหลัก²

1.3) ความง่าย และกะชับในการใช้งาน (Clear&clean and compact zone) การ

เชื่อมต่อส่วนต่างๆตรงไปตรงมา และประหยัดเวลา เหมาะกับสถานศึกษา สื่อถึงทิศทางและที่ตั้งที่ชัดเจนของสถานที่ต่างๆลดการใช้การสื่อความหมายด้วยป้าย ตัวหนังสือ และสัญลักษณ์บอกทิศทางให้เหลือเท่าที่จำเป็น

1.4) ให้ความสำคัญกับพื้นที่ว่างส่วนกลาง (Common open space approach) โดย

วางลักษณะกลุ่มอาคารให้เกิดการโอบล้อมพื้นที่ส่วนกลาง สร้างพื้นที่ปิดล้อม (enclosure space) ทำให้พื้นที่ว่างเกิดความหมายและการใช้สอยขึ้นมาอาคารต่างๆมีความสัมพันธ์กัน โดยมีทางเข้าหลักของนักศึกษา อาจารย์และบุคลากร ภายใน ตอรับกับทางเดินหลัก(campus walk) ส่งเสริมให้เกิดบรรยากาศการเรียนรู้แบบองค์รวม และปฏิสัมพันธ์ อันดีระหว่างคณะต่างๆ ด้วยการสร้างพื้นที่ที่เพิ่มโอกาสที่จะพบปะกันในระดับต่างๆ

2) การรักษาและส่งเสริมให้เกิดระบบนิเวศทางธรรมชาติ ทำให้คงไว้ซึ่งต้นไม้ใหญ่และพื้นที่เปิดโล่งทางธรรมชาติในวิทยาเขต

3) เป็นพื้นที่เพื่อช่วยบรรณรักษ์ ประชาสัมพันธ์ ให้ความรู้และร่วมกิจกรรม เพื่อส่งเสริมการลดใช้ทรัพยากรด้วยการนำกลับมาใช้ใหม่ วิทยาเขตจะเป็นตัวอย่างที่ดีและมีศักยภาพที่จะเป็นศูนย์กลางของชุมชนได้ ในการสร้างนิสัยในการจัดเก็บและคัดแยกขยะอย่างถูกต้อง

แนวคิดมหาวิทยาลัยเขียวสะอาด จะนำไปสู่การพัฒนาวิทยาเขตในแนวทางที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม ประหยัดพลังงานและลดการใช้ทรัพยากร ตลอดจนส่งผลต่อการออกแบบและปรับปรุงองค์ประกอบทางกายภาพต่างๆให้สอดคล้อง ซึ่งส่งผลโดยตรงต่อการพัฒนาพื้นที่เปิดโล่งในวิทยาเขต ปัจจุบันในหลายวิทยาเขตใช้แนวคิดนี้ในการวางผังแม่บท เช่น จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตเพชรบุรี มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี บางมด เป็นต้น

นอกจากนี้ยังพบแนวคิดอื่นๆในการวางผังแม่บท ที่จะส่งผลต่อการรักษาพื้นที่เปิดโล่ง เช่น การสร้าง Campus Tree Plan ของ University of Oregon เน้นการวางผังแม่บทด้วยการรักษาต้นไม้

² assign space คือ พื้นที่ที่บ่งบอกโดยนัยถึงผู้ใช้และผู้ครอบครองซึ่งจะตอบสนองพฤติกรรมของการใช้ และสะท้อนถึงความรับผิดชอบในการดูแลรักษา

ใหญ่ จำนวนต้นไม้ใหญ่ที่มากก็จะเป็นตัวชี้วัดถึงปริมาณของพื้นที่เปิดโล่งด้วย ในขณะที่ต้องการพื้นที่สร้างอาคารแต่ก็ต้องการรักษาพื้นที่เปิดโล่งให้เหมาะสมด้วย แม้จะมีพื้นที่เปิดโล่งน้อยลงแต่เป็นพื้นที่เปิดโล่งที่มีคุณภาพ โดยกำหนดเป็นแผนระยะยาว (Long Range Campus Development Plan 2000-2001) มีเป้าหมาย ดังนี้

- เพื่อให้ลักษณะภูมิทัศน์ทางกายภาพ สอดคล้องกับแผนปฏิบัติการของมหาวิทยาลัย เพื่อให้ในระยะยาวเกิดซุ่มต้นไม้ (tree canopy)
- รักษาสมดุลของพื้นที่รับแสงและร่มเงาของพื้นที่ภายนอกอาคาร
- ความสัมพันธ์ของการสร้างซุ่มต้นไม้กับการสร้างสภาพแวดล้อม
- สร้างความกลมกลืนและของวิทยาเขตและความรู้สึกร่วมกัน
- เพื่อพัฒนาความรู้ในเรื่องบทบาทของต้นไม้กับสภาพแวดล้อม
- เชื่อมโยงต้นไม้กับแผนทางการศึกษา
- พัฒนาเพื่อปรับปรุงและใส่ใจกับความเปลี่ยนแปลงในขณะเดียวกันก็ยังรักษาไว้ซึ่งลักษณะทางประวัติศาสตร์ของวิทยาเขต

แนวทางปฏิบัติการเบื้องต้นทางภูมิสถาปัตยกรรม การสร้างโครงข่ายพื้นที่เปิดโล่ง (Open-space Framework) ด้วยการจัดการด้วยระบบ ลานที่ล้อมรอบด้วยอาคาร (Quadrangles), ทางเดินเท้า (Malls) และพื้นที่เปิดโล่งอื่นๆ การจัดการโครงข่ายนี้ไม่เพียงแต่เพื่อการใช้งานอย่างเดียว แต่เป็นตัวแทนทางกายภาพของมหาวิทยาลัยด้วย เป็นเหมือนมรดกที่ต้องรักษาไว้ และทำให้มีความสมบูรณ์ มีการขยายให้เติบโตขึ้น โดยใช้ต้นไม้เป็นเป็นสิ่งเบื้องต้นที่แสดงลักษณะเฉพาะของพื้นที่เปิดโล่งความสมบูรณ์ เนื่องจากคุณสมบัติที่สำคัญของต้นไม้ จึงได้นำต้นไม้มาใช้งานในด้านต่างๆ

ปัจจุบันแนวโน้มการวางผังวิทยาเขตปรับไปตามแนวคิดการเรียนการสอน เช่น การศึกษาด้วยเทคโนโลยีสารสนเทศ (คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ม.ป.ป.) ซึ่งจะทำให้รูปแบบการใช้งานของพื้นที่วิทยาเขตแตกต่างออกไป การใช้งานเทคโนโลยีสารสนเทศเป็นการนำเทคโนโลยีด้านคอมพิวเตอร์และเทคโนโลยีด้านการสื่อสาร (Computer and Communication หรือ C&C) ผสมผสานเข้าด้วยกัน ทำให้เกิดการพัฒนารูปแบบของสื่อที่สามารถรองรับการเรียนการสอนในลักษณะที่ไม่ถูกจำกัดด้วยเวลาและสถานที่ สื่อลักษณะพิเศษนี้จะมีผลกระทบโดยตรงต่อรูปแบบทางกายภาพของสถาบันอุดมศึกษา เนื่องจาก การไม่มีข้อจำกัดเรื่องเวลา หมายถึง ผู้เรียนสามารถเรียนได้ทุกเวลาที่ต้องการ เช่นการให้ระบบสื่อการสอนผ่าน ซีดีรอม การใช้สื่อการสอนแทนผู้สอนได้ในบางกรณี ดังนั้นผู้เรียนจะไม่ถูกจำกัดจำนวนครั้งของการเรียน และการสอนมีคุณภาพเช่นเดียวกัน ไม่ถูกจำกัดด้วยสถานที่ คือ ผู้เรียนและผู้สอน ไม่จำเป็นต้องอยู่ภายในห้องเรียนหรือสถานที่เดียวกัน แต่อาจจะอยู่คนละสถานที่ คนละจังหวัด หรือคนละประเทศ ทำให้เพิ่มผู้เรียนได้ไม่จำกัดจำนวนโดยที่ยังคงใช้จำนวนผู้สอนเท่าเดิม

2.2 บทบาทของพื้นที่เปิดโล่งในการรองรับกิจกรรมและการใช้งาน

นอกจากการทำหน้าที่เป็นโครงสร้างของผังแล้ว ในระดับพื้นที่เปิดโล่งเฉพาะพื้นที่ยังทำหน้าที่รองรับกิจกรรมและการใช้งานต่างๆมากมาย ได้แก่

2.2.1 การรองรับกิจกรรมของผู้ใช้งาน

1) **กิจกรรมเพื่อการศึกษา** ห้องเรียนกลางแจ้งส่วนหนึ่งเป็นการเปลี่ยนบรรยากาศการเรียนในหลายวิชาลักษณะทางกายภาพเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา เช่น ต้นไม้ สัตว์ แหล่งน้ำ แสงแดด เป็นต้น เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ สังเกตสิ่งรอบตัว และการทดลองในแบบที่ห้องเรียนรอบสี่เหลี่ยมไม่สามารถให้ได้ ทั้งนี้ลักษณะทางกายภาพต้องเป็นตัวส่งเสริมด้วย เช่น การจัดทำสวนพฤกษศาสตร์ การจัดพื้นที่ที่มีความหลากหลายทางชีวภาพเป็นต้นเพื่อเป็นประโยชน์ในการศึกษา

2) **กิจกรรมนันทนาการ** แบ่งเป็นสองส่วน คือ กิจกรรมเพื่อการออกกำลังกาย และกิจกรรมเพื่อการพักผ่อน

3) **กิจกรรมทางสังคม และงานพิธีการ** พื้นที่วิทยาเขตต่างๆมักถูกใช้เพื่อเป็นพื้นที่แสดงบทบาททางสังคมทั้งของนักศึกษาและประชาชน เนื่องจากพื้นที่เปิดโล่งของวิทยาเขตเป็นเสมือนพื้นที่เปิดโล่งสาธารณะของชุมชนด้วย ซึ่งในตัวอาคารไม่อาจรองรับคนจำนวนมากนั้นได้

2.2.2 **การเป็นเส้นทางสัญจร** เป็นส่วนหนึ่งของพื้นที่เปิดโล่ง เส้นทางเกิดจากการเดินทางผ่านจากอาคารหรือที่ว่างหนึ่งสู่อาคารหรือที่ว่างอีกแห่งหนึ่ง หรือตัวเส้นทางสัญจรเองอาจเป็นจุดหยุดเพื่อนั่งพัก ยืนคอย หรือทำกิจกรรมอื่นๆได้ด้วยเช่นกัน นอกจากนี้ด้วยการเป็นเส้นทางสัญจรที่มักมีผู้ใช้งานเดินทางจากที่หนึ่งไปสู่อีกที่หนึ่ง ทำให้เส้นทางนี้มีการมองเห็นกิจกรรมอื่นๆโดยรอบ ทำให้พื้นที่รอบเส้นทางสัญจรมักเกิดกิจกรรม การติดยาประชาสัมพันธ์และนำเสนอข่าวสารต่างๆเพื่อให้คนรับรู้เรื่องราว

ระบบการสัญจร เป็นโครงสร้างหลักของงานวางผังวิทยาเขต ซึ่งผ่านไปตามพื้นที่ใช้งานต่างๆ ในทางสถาปัตยกรรม เส้นทางสัญจรต่างๆนอกจากใช้เพื่อเดินทางจากจุดหนึ่งไปยังจุดหนึ่งแล้วยังทำให้เข้าใจได้ถึงความสำคัญของแต่ละกลุ่มอาคาร วิทยาเขตส่วนใหญ่มักจะมีทางเข้าหลักซึ่งนำไปสู่อาคารหลัก อาคารที่สำคัญ ซึ่งนอกจากจะเป็นการสร้างเส้นทางให้เป็นที่จดจำแล้ว ยังทำให้เกิดความสง่างามต่ออาคารนั้นๆด้วย ซึ่งในแนวทางสัญจรหลักนี้มักเป็นอาคารส่วนบริหารหรือหอประชุมเป็นต้น รูปแบบและขนาดของเส้นทางสัญจรนอกจากมีผลต่อจินตภาพแล้วยังมีส่วนช่วยในการคาดเดาทิศทางของผู้ใช้งาน โดยเฉพาะผู้ที่ไม่ได้ใช้งานเป็นประจำ ระบบถนนที่มีโครงสร้างชัดเจน มีลำดับศักดิ์ จะทำให้การเดินทางไม่สับสน ปลอดภัยสำหรับผู้ใช้งาน และยิ่งจะช่วยให้เกิดการสัญจรที่คล่องตัวด้วยระบบการสัญจรอาจแบ่งศึกษาได้ ดังนี้

1) การเข้าถึงจุดเข้า-ออกวิทยาเขต และอาคาร นอกจากจะเตรียมเพื่อการสัญจรโดยรถยนต์แล้วยังต้องเผื่อสำหรับคนเดินเท้า จักรยานและจักรยานยนต์ด้วย นอกจากนี้ยังควรคำนึงถึงการสัญจรของผู้พิการ เพื่อเปิดโอกาสในการเข้าถึงส่วนต่างๆทั้งภายในอาคารและภายในบริเวณโดยรอบ เส้นทางสัญจรอื่นๆ(เรือ รถไฟ) การเชื่อมโยงกับภายนอก ทั้งในด้านกายภาพ และภาพลักษณ์ บริเวณทางเข้าควรมีตำแหน่งที่เหมาะสมเข้าถึงง่ายเป็นจุดสังเกตที่ชัดเจน ลักษณะที่โดดเด่นอาจด้วยป้าย รูปแบบประตู หรือการทำซุ้มต่างๆ นอกจากทำให้ง่ายต่อการสังเกตแล้วยังเป็นเอกลักษณ์ที่ทำให้สื่อถึงภาพลักษณ์ของวิทยาเขต ทางเข้าหลักมักนำไปสู่ถนนเส้นหลักและผ่านเข้าไปในกลุ่มอาคารสำคัญ รวมถึงทำหน้าที่เป็นตัวกระจายการจราจรไปสู่ถนนย่อยๆต่อไป ทางเข้าจึงต้องมีการวางตำแหน่งและขนาดให้เหมาะสมเพื่อให้เกิดการกระจายตัวของรถยนต์

2) ถนน และที่จอดรถ สำหรับรถยนต์ ปัจจุบันการสัญจรทางรถยนต์ถูกใช้กันอย่างแพร่หลาย วิทยาเขตซึ่งเป็นที่รวมคนจำนวนมาก เป็นทั้งผู้ประสบปัญหาและผู้สร้างปัญหาการจราจรไปในตัวด้วย แม้ในหลายวิทยาเขต จะพยายามรณรงค์ให้ลดการใช้รถยนต์ส่วนตัว แต่อาจเนื่องจากความไม่พร้อมทางด้านบริการขนส่งสาธารณะ สภาพอากาศ ความต้องการสะดวกสบาย หรือค่านิยมก็ตาม ผู้คนยังคงนิยมการใช้รถยนต์ส่วนตัวเป็นอย่างมาก ทำให้พื้นที่จอดรถยนต์และรถยนต์มาเป็นองค์ประกอบหนึ่งในภูมิทัศน์ของวิทยาเขตอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ในอดีตถนนขนาดใหญ่ทำหน้าที่เพื่อความสง่างามของมหาวิทยาลัย แต่ปัจจุบันถนน จำเป็นต้องรองรับรถจำนวนมาก รวมถึงต้องทำหน้าที่เป็นที่จอดรถด้วย หากระบบถนนที่วางไว้ไม่มีประสิทธิภาพพอ ก็อาจเป็นเหตุให้เกิดการจราจรติดขัดในวิทยาเขต สิ่งสำคัญในการออกแบบถนน คือ

2.1) ขนาดของถนนกับการสร้างลำดับศักดิ์ ระบบถนนที่มีถนนหลัก ถนนรอง และถนนย่อย ที่ชัดเจนจะช่วยทำให้ง่ายต่อการหาเส้นทาง(way finding) ทั้งนี้ลำดับศักดิ์ของถนนต้องถูกออกแบบให้สอดคล้องกับตำแหน่งทางเข้าและความสำคัญของอาคาร ตำแหน่งทางเข้าของวิทยาเขต เพื่อให้เกิดการสัญจรที่เป็นไปอย่างต่อเนื่องและเหมาะสม ถนนส่วนใหญ่ในวิทยาเขตจะถูกออกแบบให้แยกส่วนออกจากทางเดินเท้า เพื่อให้เกิดความปลอดภัยในการเดินทาง ระบบการสัญจรที่ดีจะช่วยลดการเกิดอุบัติเหตุ และจะช่วยลดการใช้รถยนต์ซึ่งเป็นสาเหตุหนึ่งของการสร้างมลพิษ

2.2) โครงสร้างระบบสัญจรส่วนใหญ่ในการวางผังวิทยาเขตมักจะเป็นระบบวงแหวน ซึ่งเป็นระบบเดียวกับการแก้ปัญหาเมือง เพื่อลดปัญหาการจราจรติดขัดด้วยการสร้างถนนวงแหวนโดยรอบ ถนนทางเข้าต่างๆของมหาวิทยาลัยมักจะมุ่งไปสู่วงแหวนหลักนี้ และวงแหวนนี้จะเป็นตัวกระจาย ไปยังถนนย่อยต่างๆ โดยส่วนมาก การสัญจรบริเวณใกล้ส่วนกลางของผังก็จะลดความเร็วในการเดินทางลง คืออาจปรับจากการเดินทางด้วยรถยนต์มาเป็นการเดินเท้าและจักรยาน

2.3) ระบบขนส่งสาธารณะภายในมหาวิทยาลัย และป้ายรถประจำทางภายในมหาวิทยาลัย เพื่อลดการใช้รถยนต์ภายในมหาวิทยาลัยและให้บริการแก่นิสิตนักศึกษา เพื่อให้การเดินทางในมหาวิทยาลัยเป็นไปอย่างสะดวก มหาวิทยาลัยขนาดใหญ่มีการจัดรถบริการสำหรับนิสิตนักศึกษาเพื่อเดินทางจากจุดหนึ่งไปอีกจุดหนึ่งในมหาวิทยาลัย โดยมีการกำหนดตำแหน่งป้ายหยุดรถเป็นระยะๆ

3) ทางเท้า และจักรยาน ในเมืองขนาดเล็กอย่างวิทยาเขต ที่มีทั้งพื้นที่พักอาศัย ที่ทำงาน ที่ศึกษา ร้านค้า รวมอยู่ในที่เดียวกัน ด้วยระยะที่สามารถเดินทางโดยไม่ใช้เครื่องยนต์ ทำให้วิทยาเขตต่างๆหันมาให้ความสำคัญกับการสร้างทางเดินเท้าและจักรยานกันมาก สถาบันการศึกษาควรเป็นจุดเริ่มต้นการส่งเสริมการลดใช้พลังงาน ข้อคำนึงถึงเพื่อการออกแบบทางเดินเท้าคือ ความปลอดภัย การใช้งานที่มีประสิทธิภาพ ความพึงพอใจจากการใช้งานและก่อให้เกิดการเรียนรู้ ความปลอดภัยของคนเดินถนน (pedestrian safety) (Strange, 2001) เป็นข้อตระหนักสำคัญในการวางผังวิทยาเขต รวมถึงการระมัดระวังอุบัติเหตุสำหรับผู้สัญจร ทั้งโดยทางเดินเท้า รถยนต์และจักรยาน การแยกเส้นทางสัญจรรถยนต์ออกจากเส้นทางเดินเท้าและจักรยาน เป็นส่วนสำคัญที่จะช่วยลดโอกาสการเกิดอุบัติเหตุจากการสัญจรได้ แต่โดยส่วนมากวิทยาเขตต่างๆ มักใช้

3.1) ทางเดินเท้าและจักรยาน ซึ่งเป็นการเดินทางแบบไร้เครื่องยนต์ ซึ่งโอกาสและความรุนแรงจากอุบัติเหตุก็จะน้อยลงไป แต่ปัญหามักเป็นบริเวณจุดตัดต่างๆ ที่ระบบการสัญจรสองระบบมาตัดกัน ซึ่งถ้าหากต้องการส่งเสริมให้เกิดการเดินเท้าและจักรยาน ควรมีการจัดการให้มีความสำคัญกับผู้เดินเท้ามากกว่า เช่น อาจออกแบบถนนหลักให้มีการทำเนินชะลอความเร็ว หรือป้ายสัญญาณที่ชัดเจนบริเวณทางข้ามต่างๆ อย่างไรก็ตามหากผังที่มีการวางแผนไว้ล่วงหน้าปัญหาต่างๆเหล่านี้จะน้อยลง นอกจากนี้ความปลอดภัยยังอาจรวมถึงเรื่องสุขภาพ เกี่ยวกับสิ่งที่ยานพาหนะปล่อยออกมา ทั้งอากาศพิษ เสียงรบกวน และรวมไปถึงความปลอดภัยจากการการถูกโจรกรรมและการทำร้ายร่างกายด้วย เส้นทางเดินที่มีพุ่มไม้หน้าทึบ อาจทำให้ผู้ใช้งานรู้สึกถึงความไม่ปลอดภัย องค์ประกอบเพื่อการใช้งานอย่างมีประสิทธิภาพ (functional) ซึ่งสังเกตได้จากความสามารถในการเข้าถึงพื้นที่ต่างๆได้ และความสะดวกสบายในการเดินทาง Unterman (1984) เขียนถึงความสะดวกสบายในการเดินเท้าว่า ต้องมีองค์ประกอบ คือ เส้นทางที่ตรง (directness) มีความต่อเนื่องของการเดินทาง และระยะจากจุดหมายหนึ่งไปสู่อีกจุดหนึ่งอยู่ในระยะเดิน (availability of the walk) คือ ประมาณ 400 ม. หรือใช้เวลาเดินไม่เกิน 15 นาที เพื่อความเป็นไปได้ในการใช้งานจริง และยังคงต้องศึกษาปัจจัยอื่นๆ เช่น พื้นที่ที่มีความลาดชันสูงอาจไม่เหมาะสำหรับจักรยาน เป็นต้น

3.2) **ความพึงพอใจ(pleasure)** พื้นที่ในวิทยาเขตที่ได้รับการวางผังที่ดีจะรวมทั้งความปลอดภัยและความสะดวกสบายในการใช้งานเข้าด้วยกัน เมื่อมีการส่งเสริมให้ใช้การเดินเท้าแล้ว การสร้างสภาพแวดล้อมให้เกิดความพึงพอใจในการใช้เส้นทางเป็นเรื่องที่สำคัญมาก เพื่อเป็นการดึงดูดให้เกิดการใช้เส้นทาง ไม่ว่าจะเป็นเรื่องสภาพอากาศ บรรยากาศ และอุปกรณ์ประกอบทางเดินต่างๆ ม้านั่ง ต้นไม้ ผงัง รวมถึงจุดพัก การใช้หลังคาเข้ามาช่วยในเรื่องบังแดดและฝน เชื่อมระหว่างอาคารหนึ่งไปสู่อีกอาคารหนึ่ง และจะเพิ่มทำให้เกิดความพึงพอใจในการสัญจรด้วย การเรียนรู้ทางวัฒนธรรม(Cultural learning) เป็นที่ต้องแทรกเข้าไปในทางเดินด้วย สภาพแวดล้อมทางกายภาพของมหาวิทยาลัยจะเป็นตัวสอนและแสดงออกถึงหลักสูตรการเรียน ผ่านการถอดรหัสข้อความที่ไม่ใช่คำพูด หลักสูตรอย่างไม่เป็นทางการนี้หากทำได้น่าสนใจก็อาจส่งผลต่อความสนใจในหลักสูตรการศึกษาด้วย และจะทำให้สภาพแวดล้อมทางกายภาพของมหาวิทยาลัยยังสามารถให้ความรู้กับชุมชน ทำให้มหาวิทยาลัยเป็นพื้นที่สำหรับทุกคนด้วย ขนาดที่เหมาะสมสำหรับคนสัญจร (pedestrian space requirements) ความกว้างและมาตรฐานทางเดินข้างถนน และความต้องการที่สำคัญอื่นๆเพื่อการออกแบบอย่างมีประสิทธิภาพ

4) **ทางจักรยานยนต์** ในหลายวิทยาเขตรถจักรยานยนต์เป็นที่นิยมมาก เนื่องจากเมื่อเทียบกับการเดินเท้าและจักรยานไปถึงจุดหมายได้ช้ากว่า และรถจักรยานยนต์ไม่เห็น้อยทำให้การเดินทางออกไปได้รัศมีกว้างขึ้น สามารถขึ้นพื้นที่เนินได้ อีกทั้งยังมีราคาประหยัดและเดินทางได้คล่องตัวกว่ารถยนต์ แต่ในขณะเดียวกันก็เป็นอันตรายมากกว่ามีโอกาสเกิดอุบัติเหตุมากกว่ารถยนต์ และอุบัติเหตุรุนแรงกว่ามากเมื่อเทียบกับรถจักรยาน ปัญหาของการควบคุมการใช้รถจักรยานยนต์ คือนักศึกษามักจะขี่รถจักรยานยนต์รวมไปกับเส้นทางสัญจรอื่นๆ ปะปนในถนนหลัก และยังขับเข้าไปในทางเดินเท้าด้วย ในหลายที่ที่ต้องจัดให้มีเส้นทางสำหรับรถจักรยานยนต์โดยเฉพาะเพื่อลดอุบัติเหตุ

5) **เส้นทางบริการและทางฉุกเฉิน** นอกเหนือจากการใช้งานตามปกติ วิทยาเขตจำเป็นต้องมีทางเข้าหรือเส้นทางถนนซึ่งเปิดใช้งานเฉพาะกิจ เช่น รถเก็บขยะ หรือเส้นทางพิเศษที่ต้องวิ่งโดยรอบอาคารในกรณีเกิดเพลิงไหม้หรืออื่นๆ

โดยมากระบบถนนและเส้นทางสัญจรอาจกล่าวเป็นพื้นที่ว่างอย่างหนึ่ง แต่เป็นลักษณะเป็นแนวยาวต่อเนื่องกัน(corridor) ทำหน้าที่เป็นโครงสร้างหลักของผังวิทยาเขต เพราะเป็นระบบที่มักถูกวางขึ้นมาก่อน และจึงทำให้เกิดการก่อสร้างอาคารไปบนเส้นทางต่างๆ เมื่อเส้นทางของถนนถูกกำหนดขึ้นแล้วมักเปลี่ยนแปลงได้ยาก เพราะระบบสาธารณูปโภคต่างๆ เช่น ท่อระบบประปา สายไฟฟ้าก็จะถูกเดินไปตามระบบถนนด้วย รวมถึงการเปลี่ยนแปลงระบบถนนหรือแม้แต่

ทางเข้าออกกีฬาเขต ยังส่งผลกระทบต่ออาคารเชื่อมต่อระหว่างอาคารแต่ละหลัง การวางเส้นทางสัญจรจึงเป็นเรื่องสำคัญเพราะส่งผลในระยะยาวถึงการสัญจรต่างๆในวิทยาเขต และการขยายตัวของมหาวิทยาลัยในอนาคตด้วย

2.2.3 การปรับสภาพแวดล้อมและสภาพอากาศ

1) **พื้นที่เปิดโล่งที่อยู่ระหว่างอาคาร** เป็นส่วนสำคัญในการสร้างพื้นที่ที่เป็นส่วนตัวภายในอาคารหรือที่ว่าง แยกออกจากพื้นที่ส่วนรวมหรืออาคารรอบข้างอื่นๆ เพื่อลดการรบกวน จากกิจกรรมโดยรอบ ทั้งทาง สายตา เสียง และความวุ่นวายจาก การสัญจรโดยรอบ ด้วยการใช้อองค์ประกอบของน้ำ ต้นไม้ กำแพง เป็นต้น นอกจากนี้ต้นไม้ที่หนาแน่นจะช่วยบรรเทาเสียงรบกวนจากถนน ที่อยู่ใกล้อาคารเรียนได้ รวมถึงบังสายตาและสร้างความเป็นส่วนตัวให้กับผู้ใช้งานได้

2) **ลดความรุนแรงของสภาพอากาศ** พื้นที่เปิดโล่งที่ประกอบด้วยวัสดุพืชพันธุ์ซึ่งช่วยลดการสะท้อนความร้อน รวมถึงแสงแดดที่จะลงมายังพื้นและตัวอาคาร ทำให้สภาพอากาศรอบๆไม่ร้อนหรือเย็นจัด รวมถึงองค์ประกอบสำคัญอื่นๆ เช่น สระน้ำ น้ำพุ ศาลา ก็มีส่วนทำให้

- ป้องกันแสงและเพิ่มการหมุนเวียนอากาศบริเวณใกล้ๆอาคาร
- ควบคุมทิศทางของลม ด้วยแนวพุ่มไม้หรือต้นไม้
- ใช้ประโยชน์จากต้นไม้ในพื้นที่ระหว่างกลุ่มอาคาร เพื่อ บบบังอาคารขนาดใหญ่ให้ลดมวลของอาคารลงไม่ให้ดูทะอะทะเกินไป เช่นอาคารศูนย์กีฬา และ main stadium
- ใช้ต้นไม้ช่วยบังทิศทางแดดและลม เพื่อให้เกิดภาวะน่าสบายแก่ตัวอาคารและยังเป็นการประหยัดพลังงานด้วย แต่ละกลุ่มอาคารแยกพื้นที่กันโดยการใชต้นไม้ต่างชนิดกัน เป็นเอกลักษณ์ของแต่ละคณะวิชา Motloch(2001) สนับสนุนแนวคิดที่ว่า “พืชสามารถกระตุ้นความรู้สึกในการรับรู้และสื่อความหมายทางสัญลักษณ์ได้” (ตริงใจ บุรณสมภพ และคณะ, 2546 อ้างถึงใน คุณธรรม สันติธรรม,2548:28-30)

3) **เป็นประโยชน์ในระบบนิเวศและปรับสภาพพื้นที่** เช่น ทำให้เกิดความหลากหลายทางชีวภาพ การปลูกพืชคลุมดินเพื่อช่วยลดการชะล้างพังทลายของหน้าดิน และควบคุมการพังทลายของหน้าดินด้วยการปลูกพืชคลุมดินโดยเฉพาะในพื้นที่ที่มีความชัน

2.2.4 **การใช้เป็นส่วนหนึ่งของระบบสาธารณูปโภค** (โครงการจัดทำมาตรฐานทางผังเมืองของกรุงเทพมหานคร,2550) พื้นที่เปิดโล่งมักใช้เพื่อเป็นพื้นที่เพื่อการวางระบบสาธารณูปโภค ด้วยการวางระบบต่างๆตามแนวเส้นทางสัญจร เช่น ขนานกับเส้นทางถนนหรือทางเดินเท้า

1) **เป็นเส้นทางเดินระบบสาธารณูปโภค** เช่น ไฟฟ้า โทรศัพท์ ระบบไฟฟ้าส่องสว่าง แยกตามประเภทของกิจกรรม(สำหรับทางเดินเท้า ลานจอดรถ ถนนสำหรับการสัญจรของรถยนต์ ระบบส่งไฟฟ้า เสาส่งไฟฟ้า-ต้องมีการกำหนดระยะห่างจากแนวเสา ในส่วนของการปลูกสร้างอาคารและต้นไม้เพื่อความปลอดภัย ระบบท่อใต้ดิน สถานีจ่ายไฟย่อย นอกจากนี้ยังรวมถึง เครือข่ายการ

สื่อสารและโทรคมนาคม การสื่อสารที่เชื่อมต่อด้วยสาย(wired) ได้แก่ โครงข่ายโทรศัพท์พื้นฐาน เป็นต้น ต้องมีการเดินท่อร้อยสาย(ใต้ดิน เสา) และตำแหน่งติดตั้งตู้โทรศัพท์ การสื่อสารที่เชื่อมต่อแบบไร้สาย(wireless) ได้แก่ โครงข่ายโทรศัพท์มือถือ โครงข่ายดาวเทียม โครงข่ายวิทยุชุมชน เป็นต้น ต้องใช้เสาส่งสัญญาณ เสาอากาศ อุปกรณ์รับวิทยุ การติดตั้งอุปกรณ์การสื่อสารแบบไร้สาย ต้องคำนึงถึงตำแหน่งที่จะให้บริการได้ดีและไกลมากที่สุด และต้องคำนึงถึงตำแหน่งติดตั้งซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อทางสายตา จึงควรมีการออกแบบให้มีความกลมกลืนกับพื้นที่ รวมถึงคำนึงถึงความปลอดภัยของอาคารและผู้ใช้งานโดยรอบ

2) **เป็นพื้นที่รับน้ำชั่วคราว** ภาวะของโครงการป้องกันการเกิดน้ำท่วม พื้นที่รับน้ำของวิทยาเขตในวิทยาเขตมักเป็นองค์ประกอบที่สำคัญของพื้นที่เปิดโล่ง ซึ่งไม่เพียงแต่ให้คุณค่าทางด้านสุนทรียภาพ แต่เป้าหมายหลักคือ เป็นน้ำใช้ในโครงการเพื่อการอุปโภค บริโภค น้ำใช้ในงานภูมิสถาปัตยกรรม เพื่อการรดน้ำต้นไม้ ระบบดับเพลิง หัวดับเพลิงต้องอยู่ในตำแหน่งที่เห็นชัดเข้าถึงได้ สะดวก สามารถเชื่อมต่อกับท่อส่งน้ำและรวบรวมทุกน้ำได้สะดวก

3) **ระบบระบายน้ำทิ้งและบำบัดน้ำเสีย** ระบบน้ำทิ้งมีสองส่วนด้วยกัน คือ น้ำฝน-น้ำผิวดิน และน้ำเสียจากอาคาร การแยกระบบน้ำเสียทั้งสองส่วนออกจากกัน ทำให้ง่ายต่อการบำบัดน้ำเสีย และการนำน้ำกลับมาใช้ใหม่ ช่วยให้อุปกรณ์และบ่อรองรับน้ำทิ้งสาธารณะถูกใช้งานอย่างเต็มประสิทธิภาพมากขึ้น การจัดการน้ำฝนและน้ำผิวดิน (storm water) น้ำฝนและน้ำผิวดินเป็นน้ำที่ไม่มีสารพิษหรือเน่าเสีย สามารถนำกลับมาใช้ใหม่ได้ด้วยการบำบัดด้วยการใช้บ่อตกตะกอน ส่วนใหญ่ น้ำทิ้งในส่วนนี้มักถูกนำมาใช้เพื่องานดูแลภูมิทัศน์ รวมถึงหากมีการออกแบบที่ดี ยังสามารถใช้เป็นส่วนตกแต่งในงานภูมิสถาปัตยกรรมไปในตัวได้ การจัดการน้ำผิวดินส่วนใหญ่จะใช้ระบบธรรมชาติ เช่น การสร้างแนวร่องน้ำ แนวคูน้ำ การสร้างบ่อพักหรือบ่อหน่วงน้ำ เป็นต้น น้ำเสียจากอาคาร (waste water) ต้องแยกระหว่างน้ำเสียและน้ำโสโครก ซึ่งส่วนใหญ่ก็มีขยะ สารพิษ รวมถึงไขมัน ซึ่งน้ำเสียจากอาคารต้องผ่านการบำบัดน้ำเสีย ก่อนปล่อยสู่แหล่งน้ำสาธารณะ โดยการบำบัดน้ำอาจใช้ระบบบ่อเกรอะ หรือการบำบัดด้วยการทำบ่อตกตะกอน ร่วมกับระบบชีวภาพ(แบคทีเรียและการเติมอากาศลงในน้ำ หรือการใช้พืชที่มีคุณสมบัติในการดูดซับสารพิษ)

นอกจากนี้ ยังมีการใช้งานพื้นที่เปิดโล่งในทางอ้อมอื่นๆ เช่น เป็นพื้นที่ฉุกเฉิน รองรับคนจำนวนมากในกรณีเกิดอัคคีภัยในตัวอาคาร และใช้เป็นเส้นทางรถยนต์ชั่วคราวในกรณีที่มีผู้บาดเจ็บ หรือการรองรับการใช้งานที่ต่อเนื่องกับตัวอาคารที่ตั้งอยู่บริเวณพื้นที่เปิดโล่งนั้น

2.3 บทสรุป : บทบาทของพื้นที่เปิดโล่งในการวางผังวิทยาเขต

การวางผังวิทยาเขต นอกเหนือจากการแบ่งเขตการใช้ที่ดินอย่างชัดเจน ซึ่งจะช่วยให้สะดวกต่อการบริหารจัดการ ขณะเดียวกันต้องคาดการณ์อนาคต ด้วยการวางผังให้มีความยืดหยุ่น สามารถปรับผังให้มีความทันสมัย ตอบสนองต่อความต้องการในการใช้งานของคนในช่วงเวลานั้นๆ โดยไม่เสียภาพรวมของผังและจินตภาพของวิทยาเขต

รายละเอียดจากการศึกษารวบรวมกรณีในบทที่ 2 จะเป็นแนวทางเพื่อการศึกษาพื้นที่เปิดโล่งในประเด็นต่างๆ ได้แก่

- 1) ความสำคัญของพื้นที่เปิดโล่งที่ส่งผลต่อแนวคิดในการวางผังแม่บท
- 2) ความเชื่อมโยงของพื้นที่เปิดโล่งที่ศึกษากับเขตการใช้ที่ดินต่างๆของวิทยาเขต เช่น ส่วนการศึกษา ส่วนพักอาศัย ส่วนนันทนาการ และส่วนบริหาร ตลอดจนความเชื่อมโยงกับบริบทโดยรอบของวิทยาเขต
- 3) การใช้งานของพื้นที่เปิดโล่งในลักษณะต่างๆ เช่น การรองรับกิจกรรมในรูปแบบต่างๆ การเป็นเส้นทางสัญจร การปรับสภาพแวดล้อม และการเป็นส่วนหนึ่งของระบบสาธัญูปโภค เป็นต้น

แนวคิดในการวางแผนและผังวิทยาเขต ตลอดจนการใช้งานของพื้นที่เปิดโล่ง มีการปรับเปลี่ยนและออกแบบเพื่อรองรับการใช้งานของนิสิตนักศึกษา บุคลากรตลอดจนประชาชนทั่วไป ที่อาจมีความต้องการใช้งานที่แปรเปลี่ยนตามช่วงเวลาและยุคสมัย พื้นที่เปิดโล่งนอกเหนือจากจะทำหน้าที่เพื่อรองรับกิจกรรมต่างๆแล้ว ยังทำหน้าที่รักษาและควบคุมโครงสร้างของผัง แม้เวลาผ่านไปอาคารโดยรอบจะเปลี่ยนแปลงไปแต่พื้นที่เปิดโล่งที่รักษาไว้จะทำให้ภาพลักษณ์ของวิทยาเขตยังคงอยู่ รวมถึงยังเป็นตัวบอกเล่าเรื่องราวที่ถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่น

ศูนย์วิทยุทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 3

องค์ประกอบทางกายภาพและพฤติกรรมการใช้งานพื้นที่เปิดโล่ง

“We shape our buildings and then they shape us” อาคารและพื้นที่ว่างอยู่ในวิถีชีวิตของเรา (Winston Churchill อ้างถึงใน Strange, 2001) ทุกวัน ตั้งแต่อาคาร เส้นทางในสถาบัน ประตูทางเดิน ในที่สุดสิ่งเหล่านี้เป็นตัวกำหนดพฤติกรรมของเราสภาพแวดล้อมทางกายภาพ เป็นการสื่อสารโดยไม่ใช้ถ้อยคำ ลักษณะทางกายภาพที่สื่อสารโดยไม่ใช้คำพูด เช่น การสร้างทางเท้าโดยไม่มีทางลาดสำหรับผู้พิการ แม้ว่าจะเป็นผู้พิการหรือคนชรา ก็ารู้สึกว่าวิทยาเขตไม่ให้ความสำคัญกับตน ข้อความที่ประดิษฐ์ขึ้นบนผนังเป็นตัวสะท้อนถึงความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อมหาวิทยาลัย สิ่งต่างๆ ที่มีให้เห็นจะทำให้คนเชื่อได้มากกว่าคำพูด

Sitte (ใน Collins and Collins, 1986 อ้างถึงใน ไชศรี ภักดีสุขเจริญ, 2551:12) เป็นบุคคลสำคัญอีกผู้หนึ่ง ที่เสนอแนวความคิดของการจัดองค์ประกอบระหว่างที่ว่างสาธารณะในเมือง เช่น พลาซ่า หรือสแควร์ กับอาคารและภูมิทัศน์โดยรอบในปีค.ศ. 1889 โดยเฉพาะการชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของพื้นที่ว่างที่ควรเชื่อมต่อกันอย่างเป็นระบบ ตลอดจนการกำหนดสัดส่วนที่เหมาะสมพอดีของพื้นที่ปิดล้อมนั้นๆ กับการใช้งานของมนุษย์และขนาดของเมือง พื้นที่ว่างสาธารณะ(Public Open Space) โดยเฉพาะถนนและบาทวิถี ถือเป็นพื้นที่รองรับชีวิตสังคมของคนในเมืองที่ดีที่สุด (Jacobs, 1961 อ้างถึงใน ไชศรี ภักดีสุขเจริญ, 2551:1) พื้นที่ว่างสาธารณะหนึ่งที่ถือว่า “ดี” และประสบความสำเร็จนั้นมักถูกนิยามไว้ 2 แนวทางหลักๆ กล่าวคือ มักเป็นที่จดจำ ผูกพัน และประทับใจของผู้ใช้งาน หรือ เป็นพื้นที่ที่มีความเป็นอเนกประโยชน์(multi-uses) สามารถพบเห็นเจาะเจาะกลุ่มคนหลายประเภท

ส่วนหนึ่งที่ทำให้พื้นที่เปิดโล่งในวิทยาเขต เป็นที่จดจำ และมีความอเนกประโยชน์ได้นั้น คือการมีองค์ประกอบทางกายภาพและการจัดวางที่ดีเหมาะสมกับการใช้งาน โดยแนวทางในการศึกษาและวิเคราะห์พื้นที่เปิดโล่งในบทที่ 3 แบ่ง ออกเป็น 3 ส่วน คือ

- 3.1 องค์ประกอบทางกายภาพของพื้นที่เปิดโล่ง
- 3.2 การจัดวางองค์ประกอบทางภูมิสถาปัตยกรรม
- 3.3 พฤติกรรมการใช้งาน

3.1 องค์ประกอบทางกายภาพของพื้นที่เปิดโล่ง

ลักษณะทางกายภาพเป็นองค์ประกอบที่สำคัญ ในการสร้างสรรค์สิ่งทำให้เกิดความประทับใจแรกพบต่อสถาบัน สิ่งที่มีอิทธิพลต่อการเข้าเยี่ยมชมวิทยาเขตในครั้งแรกจะเป็นในเรื่องของอาคาร ต้นไม้ ทางเดินเท้า สนามหญ้า ที่สวยงามและได้รับการดูแล ซึ่งความประทับใจในครั้งแรก จะเป็นสิ่งดึงดูดนักศึกษาและสร้างความพึงพอใจที่มีต่อสถาบัน ซึ่งต้องให้ความสำคัญทั้งในการจัดวางองค์ประกอบต่างๆ เพื่อให้สะดวกต่อการใช้งาน ความงาม ตลอดจนพื้นผิววัสดุที่มีความหลากหลาย ให้ความรู้สึกและบ่งบอกถึงการใช้งานที่แตกต่าง องค์ประกอบของพื้นที่เปิดโล่ง ประกอบด้วย 1) สถาปัตยกรรมและสิ่งก่อสร้าง 2) ลานกิจกรรมและทางเดินเท้า 3) วัสดุพืชพันธุ์ ได้แก่ สนามหญ้าและต้นไม้ 4) อุปกรณ์ประกอบ ได้แก่ โคมไฟ ม้านั่ง ศาลา จุดพัก 5) องค์ประกอบอื่นๆ เช่น น้ำ(water feature) รูปทรงแผ่นดิน ถนน ดังรายละเอียดต่อไปนี้

3.1.1 สถาปัตยกรรมและสิ่งก่อสร้าง

จากปัจจัยเพื่อการสร้าง สัญลักษณ์ของพื้นที่ (Placemaking) ของ Richard P. Dober (1992) สถาปัตยกรรมและสิ่งก่อสร้าง มีความชัดเจน ทั้งในด้านเป็นภูมิสัญลักษณ์ สื่อถึงรูปแบบทางสถาปัตยกรรม แสดงเอกลักษณ์ของพื้นที่ ทำให้อาคารมักทำหน้าที่เป็น สัญลักษณ์ของสถาบัน บอกเวลายุคสมัยเล่าประวัติศาสตร์ เพื่อการใช้งานและบอกความสำคัญของสถานที่ อาคารที่มักจะมีรูปแบบที่โดดเด่นเพื่อเน้นภาพลักษณ์ นอกจากนี้เพื่อให้โครงสร้างของผังทั้งหมดชัดเจนยิ่งขึ้น การวางผังอาคารในส่วนย่อยควรจะต้องพิจารณาพร้อมในเรื่องสัดส่วนพื้นที่ว่าง ความหนาแน่นและรูปแบบอาคาร ตลอดจนความเชื่อมต่อของอาคารในกลุ่มเดียวกันและอาจรวมไปถึง การเชื่อมต่อของแต่ละกลุ่มอาคารโดยเฉพาะการเชื่อมต่อกับทางเดินเท้า และ จักรยาน โดยการวางผังอาคารต้องคำนึงถึงระยะเดิน

อาคารส่วนกลางที่มีความสำคัญและเป็นภูมิสัญลักษณ์ หรือเป็นศูนย์กลางของวิทยาเขต ควรวางตำแหน่งโดยส่งเสริมความสำคัญ ส่งเสริมการมองเห็น ส่งเสริมการเข้าถึง อาคารที่มีการติดต่อ การใช้งานของบุคคลภายนอก ต้องคำนึงถึง

- 1) รูปแบบทางสถาปัตยกรรม
- 2) ความสอดคล้องกับผังแม่บทและอาคารอื่นๆในวิทยาเขต
- 3) อาคารหลัก จุดเด่นและจุดหมายตา
- 4) การเชื่อมโยงกับพื้นที่ภายนอกอาคาร

อาคารและกลุ่มอาคาร เป็นองค์ประกอบทางกายภาพหลักที่สำคัญสำหรับสภาพแวดล้อมภายนอกอาคาร อาคารเป็นทั้งโครงสร้างและสร้างความชัดเจนให้กับพื้นที่เปิดโล่ง ส่งอิทธิพลทางด้านมุมมอง ภูมิอากาศโดยรอบ และส่งผลต่อการจัดการใช้งานของภูมิทัศน์ที่อยู่ข้างเคียงแตกต่างจากองค์ประกอบในการออกแบบอื่นๆ ในภูมิทัศน์ เนื่องจากอาคารมีการใช้งานทั้งที่เกิดขึ้น

ในขอบเขตของอาคารและพื้นที่ข้างเคียง อาคารและพื้นที่รอบๆอาคารจะเป็นจุดเริ่มของการเกิดกิจกรรมส่วนใหญ่ของมนุษย์ ตั้งแต่การกิน นอน เล่น ทำงาน เรียนรู้ และเข้าสังคม รูปแบบของพื้นที่เปิดโล่งที่หลากหลายเกิดจากการจัดองค์ประกอบและ การวางกระบวนการในการเชื่อมโยงอาคารเข้ากับภูมิทัศน์ เพื่อให้เกิดเป็นสภาพแวดล้อมที่ต่อเนื่องกัน (Booth,1983:127)

สี ผิวสัมผัส รายละเอียดและสัดส่วนของภายนอกอาคาร ส่งอิทธิพลต่อพื้นที่เปิดโล่ง พื้นที่เปิดโล่งจะดูละเอียดอ่อนและเบาขึ้นหากอาคาร ใช้สีโทนอบอุ่น มีรายละเอียดเล็กๆน้อยๆ และมีสัดส่วนพอเหมาะสำหรับมนุษย์ ซึ่งต้องขึ้นอยู่กับประเภทของอาคารว่าต้องการสื่อความหมายถึงผู้ใช้งานอย่างไร ฉากหลังของผนังหรือหลังคา ซึ่งรวมรูปแบบของรายละเอียด ความรู้สึกเบาสบายมากกว่าความแข็งกระด้างของอาคารที่ทับกับท้องฟ้า และสัดส่วนของทางเข้าของอาคาร เป็นเหมือนองค์ประกอบ ที่เป็นผลการลักษณะของพื้นที่

อาคารที่วางในพื้นที่ โดยทั่วไปมีแนวทางออกแบบได้สองลักษณะ คือ 1) สร้างเป็นประติมากรรมหรือจุดเด่นในพื้นที่ อาคารที่ถูกออกแบบต้องมีลักษณะดึงดูดสายตา ด้วยความขัดแย้งกับสภาพธรรมชาติโดยรอบ หรือ 2) สร้างให้กลมกลืนกับพื้นที่ ด้วยแนวคิดสร้างอาคารให้เป็นส่วนหนึ่งของสภาพแวดล้อม

พื้นที่ภายในและภายนอกอาคารมีความแตกต่างกัน ทั้งทางด้านกายภาพและทางจิตวิทยา การเปลี่ยนถ่ายพื้นที่ในสองส่วนนี้ควรเป็นแบบซ้ำๆ ด้วยการสร้างทางเข้าที่แยกออกจากการใช้งานพื้นที่อื่นๆ ด้วยการสร้างหลังคายื่น และให้มีพื้นที่พักก่อนที่จะเข้าอาคารโดยตรง เนื่องจากบริเวณประตูทางเข้าอาคารมักจะเป็นจุดแออัดและอาจเกิดอุบัติเหตุกับผู้ที่สัญจรไปมาได้ หากเปิดประตูไปสู่ทางเดินเท้าโดยตรง จุดสำคัญในการเปลี่ยนพื้นที่คือการเปลี่ยนแปลงระดับพื้น ความรู้สึกที่ชัดเจนของความต่อเนื่องระหว่าง พื้นที่ภายในและภายนอกอาคาร ชุดของชั้นบันไดถูกใช้เพื่อการเปลี่ยนระดับ ระดับของพื้นที่ต่างกัน ทำให้แยกพื้นที่ภายในและภายนอกอาคาร ซึ่งการทำบันไดควรคำนึงถึงการมีระยะพักของบันไดหน้าประตูทางเข้า ไม่ควรให้ระยะจากทางเดินถึงบันได หรือจากบันไดถึงประตูทางเข้าอาคารน้อยเกินไป

3.1.2 ลานกิจกรรม ทางเดินเท้าและทางจักรยาน (Plaza and Pavement)

โครงสร้างของพื้นที่เปิดโล่งทั้งหมด ไม่ว่าจะเล็กหรือใหญ่ เป็นทางการหรือไม่เป็นทางการ ในเมืองหรือชนบท ซึ่งถูกสร้างโดยรูปทรงแผ่นดิน พืชพันธุ์ และอาคาร องค์ประกอบส่วนสำคัญนี้ ทั้งที่อยู่เดี่ยวและอยู่ด้วยกัน สร้างพื้นที่ภายนอกอาคาร ด้วยการสร้างระนาบพื้น ระนาบทางตั้ง และระนาบเหนือศรีษะ ทางเท้า น้ำ และวัสดุพืชพันธุ์ เช่น สนามหญ้า พืชคลุมดิน หรือไม้พุ่มเตี้ย เป็นองค์ประกอบที่อยู่ในระดับพื้นดิน

ลานกิจกรรม (Plaza) (Macus,1990:10) หมายถึงพื้นที่ลาดแข็ง สำหรับเป็นพื้นที่สาธารณะภายนอกอาคาร แยกออกจากรถยนต์ หน้าที่หลักเพื่อเป็นสถานที่สำหรับเดินเล่น นั่ง กินและมองดู

กิจกรรม-ผู้คนรอบๆ สิ่งที่ทำให้ลานแตกต่างจากทางเดิน (sidewalk) คือ มักเป็นสถานที่ที่มีการใช้งานโดยตรงไม่ใช่แค่เดินผ่าน แม้จะมีต้นไม้ดอกไม้ พืชคลุมดินอยู่บ้าง แต่พื้นที่ส่วนใหญ่ก็เป็นพื้นที่ลาดแข็ง ส่วนในพื้นที่ที่มีหญ้า ต้นไม้เป็นองค์ประกอบหลักจะเรียกเป็นสวนสาธารณะ (park)

เกือบทุกวิทยาเขตมักมีลานกิจกรรมส่วนกลาง (Central Plaza) หรือสถานที่รวมตัวกันเหมือนหมู่บ้านหรือเมืองขนาดเล็กซึ่งมีพื้นที่สีเขียวหรือลานเมือง (town square) ดังนั้นแต่ละชุมชนในมหาวิทยาลัยดูเหมือนจะต้องการสถานที่เพื่อพบปะเพื่อนแสดงดนตรี จัดเป็นที่ชุมนุมและมาเพื่อมองดูคนอื่นหรือพักระหว่างชั้นเรียน โดยปกติพื้นที่ลักษณะนี้จะมีความยืดหยุ่นสูง ข้อสังเกตจากการศึกษาการใช้งานพื้นที่ลานกิจกรรม ของ Clare Cooper Marcus¹ (Marcus, 1990) ทำให้พบว่าปัจจัยสำคัญที่ทำให้ลานกิจกรรมมีการใช้งาน คือ

1) **ขนาดของลานกิจกรรมส่วนกลาง** มีค่อนข้างหลากหลายตั้งแต่เพื่อการรับใช้วิทยาเขตจนถึงการใช้งานในระดับเด็กหรือชุมชน เนื่องจากพลาซ่าส่วนกลางของวิทยาเขตเป็นที่ชุมนุม กล่าวปราศรัย หรือการแสดง พื้นที่ต้องใหญ่เพียงพอที่จะใช้งานร่วมกัน ซึ่งอาจทำให้ดูว่างเปล่าเมื่อไม่มีการใช้งานกิจกรรม ตัวอย่าง ทางเดินเท้าสีเขียวส่วนกลาง (Central green mall) ที่ U. of Illinois, Champaign-Urbana หรือที่ U. of Virginia จะไม่ดูว่างเปล่าเมื่อไม่มีการใช้งาน ในขณะที่พื้นที่ลาดแข็งซึ่งนิยมใช้กันบ่อยๆ อย่างเช่นที่ U. of New Mexico นักศึกษาให้ความสำคัญกับ Smith Plaza เป็นเหมือนศูนย์กลางของมหาวิทยาลัย และให้คุณค่าสำหรับการชุมนุมและจัดงานเทศกาล แต่ในขณะที่ไม่มีคนจำนวนมากมาใช้งาน จะเห็นได้ว่าพื้นที่นี้ดูกว้างใหญ่ ช่มผู้ใช้งาน และรู้สึกไม่สบายใจที่จะเดินผ่าน อย่างไรก็ตามเมื่อไม่มีการใช้งานหลัก ก็พบว่ามีการใช้งานอื่นๆ เช่น เล่นสเก็ตบอร์ด จานร่อน แต่ก็อาจเป็นพื้นที่ที่ใหญ่เกินไปสำหรับการเรียน พบปะพูดคุย หรือผ่อนคลาย (Institute of Environmental Education, 1982)

ตัวอย่าง ที่ Berkeley บริเวณ Upper Sproul Plaza ถูกยกให้สูงขึ้นอย่างโดดเด่นจาก Lower Sproul Plaza กิจกรรมมีตั้งแต่คนหลายพันคนเพื่อรวมกลุ่มทางการเมือง จนถึงการพบปะกันอย่างเงียบๆ การเลือกใช้ต้นไม้และทางเดินทำเป็นอย่างดี เพื่อสร้างพื้นที่สำหรับการรวมตัวกันจำนวนมากๆ ก็อาจช่วยให้พื้นที่ไม่ดูว่างเปล่าหรือใหญ่โตเกินไปในช่วงเวลาอื่นๆ เพราะพื้นที่ใต้ต้นไม้หรือทางเดินแม้ไม่มีกิจกรรมใดๆ คนก็ยังเข้ามาใช้งาน

2) **ที่ตั้งของลานกิจกรรม** ควรอยู่ในบริเวณที่ผู้ใช้อาคารทั้งหมดสามารถรับรู้ถึงการใช้งานได้ ลานกิจกรรมส่วนกลางที่โอบล้อมด้วยสถานที่ ซึ่งทำให้เกิดการใช้งานสูงในตอนกลางวันและตอน

¹ จากการศึกษา ปี 1981 ได้มีการทำแบบสอบถามของนักศึกษาเกือบ 400 คน ของ University of California, Berkeley เพื่อศึกษาความคิดเห็นและความพึงพอใจในการใช้งานของพื้นที่เปิดโล่ง

เย็น ซึ่งอาจรวมถึงสโมสรนักศึกษา ห้างสรรพสินค้า โรงละคร ยิมเนเซียม โรงอาหาร อาคารส่วนบริหาร ร้านหนังสือ สำนักงานไปรษณีย์ พื้นที่ที่อยู่ในที่ซึ่งมีทางเดินหลักผ่านผู้ใช้งานจะรู้สึกใกล้ชิดและเป็นกันเองกับพื้นที่ สามารถมองเห็นลานกิจกรรมได้ในหลากหลายอารมณ์และหลากหลายฤดูกาล คนที่เดินผ่านเป็นองค์ประกอบหนึ่งที่สำคัญมาก เพราะผู้ใช้งานทั่วไปจะใช้พื้นที่บริเวณนี้เพื่อมองดูคนที่ผ่านไปมาหรือหรือเป็นสถานที่นัดพบ

พื้นที่ลานกิจกรรมส่วนกลางยังส่งผลทางด้านจิตวิทยาและการรับรู้เส้นทาง เพราะส่วนใหญ่ทางเดินเท้ามักนำไปสู่พื้นที่ลานกิจกรรมส่วนกลาง ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการออกแบบพื้นที่สาธารณะเมือง ที่ว่า เส้นทางสัญจร เป็นจุดสำคัญในการนำพาให้ผู้ใช้งานเข้ามาถึงพื้นที่ ไม่ว่าจะไปด้วยทางเดินรถ ทางเดินเท้าและจักรยาน องค์ประกอบของพื้นที่ว่างสาธารณะที่สำคัญที่สุดในนิยามของตะวันตก คือ “ทางเท้า”(foot path) และ “คนเดินเท้า” ถือเป็นตัวสื่อที่สำคัญของพื้นที่ว่างสาธารณะที่ประสบความสำเร็จ นักคิดคนสำคัญอย่าง Jane Jacobs (อ้างถึงในไซศรี ภัคดีสุขเจริญ, 2551:11) ได้กล่าวถึงความสำคัญของการเดินเท้าในเมืองว่า ถนนและทางเท้าคือดัชนีวัดคุณภาพเมือง เมืองที่น่าสนใจคือเมืองที่มีถนนและทางเท้าที่มีชีวิตชีวา ในทางตรงกันข้าม เมืองที่มีถนนเงียบเหงาจะให้ความรู้สึกที่น่าเบื่อหน่ายและไม่ปลอดภัย (Jacobs, 1961) สภาพแวดล้อมของการเดินเท้า ยังมีนัยยะถึงการยกระดับคุณภาพชีวิตในเมือง เนื่องจากประหยัดพลังงาน ลดมลพิษ ทำให้ผู้คนมีโอกาสสามารถรวมตัวกัน เกิดกิจกรรมทางสังคม และมีโอกาสปฏิสัมพันธ์กันอย่างหลากหลาย

Whyte เน้นว่า ปัจจัยสำคัญที่แท้จริงไม่ได้ขึ้นอยู่กับลักษณะทางกายภาพของลานนั้นๆ แต่ขึ้นอยู่กับประเด็นที่ว่า พื้นที่ลานตั้งอยู่ในตำแหน่งที่สัมพันธ์กับโครงข่ายทางสัญจรโดยรอบมากน้อยเพียงใด (Whyte, 1980:54 อ้างถึงในไซศรี ภัคดีสุขเจริญ, 2551) องค์ประกอบสำคัญ 2 ประการที่ Whyte กล่าวว่ามีผลต่อการสร้างความมีชีวิตชีวาของพื้นที่สาธารณะของเมือง ก็คือ หนึ่ง- ปริมาณความหนาแน่นของการสัญจรของคนเดินเท้าในบริเวณโดยรอบพื้นที่ และสอง- ความสะดวกในการเข้าถึงและเชื่อมต่อของพื้นที่นั้นๆ กับพื้นที่นั้นๆ กับพื้นที่อื่นๆ ในเมือง ถึงกระนั้นก็ตาม Whyte ก็ไม่ได้ทำการทดลองหรือเสนอวิธีประเมินองค์ประกอบสำคัญทั้งสองนั้นอย่างเป็นระบบว่ามีค่าและมีผลต่อการเข้าใช้พื้นที่มากน้อยต่างกันอย่างไร

โดยทั่วไปสถานที่ที่เป็นจุดเปลี่ยนของเส้นทาง เป็นที่ที่มีความหนาแน่นของผู้คนและกิจกรรม เนื่องจากเป็นจุดเปลี่ยนของกิจกรรม พื้นที่นี้จึงมักจะเป็นจุดที่ค่อนข้างเด่นและคนมักจะจำได้ จาก

แนวคิดของ Alexander and others(1997) (อ้างถึงใน คุณธรรม สันติธรรม,2548:30-31) ผู้วิจัยสามารถสรุปแนวทางการสร้างสถานที่ที่เป็นที่พบปะทำกิจกรรมร่วมกันได้ดังนี้

- กำหนดตำแหน่ง หรือพื้นที่ที่คนในชุมชนมักจะทำกิจกรรมร่วมกันเป็นประจำ
- เชื่อมโยงทางสัญจรรูปแบบต่างๆเข้าสู่พื้นที่ดังกล่าว ในลักษณะเป็นจุดเชื่อมต่อบริเวณเครือข่ายทางสัญจร
- ปรับปรุงใจกลางพื้นที่ดังกล่าวให้เป็นพื้นที่สาธารณะขนาดเล็กสำหรับคนในชุมชน และรายล้อมด้วยสิ่งอำนวยความสะดวกในชุมชน เช่น ร้านค้า ร้านอาหาร เพื่อเป็นการส่งเสริมศักยภาพพื้นที่ซึ่งกันและกัน

พื้นที่ลานกิจกรรมและทางเดินเท้า เป็นองค์ประกอบบนระนาบพื้น สร้างจากพื้นผิวลาดแข็งที่มีความคงทน อาจเป็นวัสดุธรรมชาติหรือจากการก่อสร้าง เช่น กรวด หิน อิฐ กระเบื้อง คอนกรีต แอสฟัลต์ และไม้ เป็นต้น เพื่อรองรับการใช้งานต่างๆดังนี้ (Booth,1983:168)

1) **สำหรับการใช้งานหนัก** เมื่อเทียบกับพื้นหญ้า พื้นดิน และพืชคลุมดิน ทางที่ลาดผิวจะมีความทนทานกว่า ในด้านการเหยียบย่ำทำลาย รองรับการเดินทางและพาหนะมีล้อ เช่น จักรยาน และรถเข็น ผู้ใช้งานจะเลือกใช้พื้นผิวที่มั่นคงแข็งแรงกว่า พื้นผิวลาดแข็งจะสามารถรองรับการใช้งานในทุกช่วงฤดู แตกต่างจากสนามหญ้าหรือพื้นดิน ที่เข้าใช้งานขณะเปียกไม่ได้ หรือในหน้าแล้งพื้นลาดแข็งก็จะไม่เสียหายจากลมหรือก่อให้เกิดฝุ่น ลักษณะทางเท้าที่ดี ควรจะสามารถรองรับน้ำหนักตามความต้องการได้ และไม่ต้องดูแลมากนัก

2) **กำหนดทิศทาง** พื้นทางเท้าจะเป็นตัวบ่งบอกทิศทางและชี้แนะความเคลื่อนไหวที่ (movement) ด้วยทางที่เป็นเส้นยาวบนพื้นราบ ทางเท้าสามารถชี้แนะเส้นทางเดินและทิศทางจากจุดหนึ่งไปยังจุดหนึ่งด้วยการนำสายตาและเคลื่อนไปตามทางด้วยการเดินหรือยานพาหนะ หน้าที่นี้สำคัญมากโดยเฉพาะอย่างยิ่งทางเดินที่ลัดไปในสนามหญ้าหรือพื้นที่ชนบท การเดินทางนำไปสู่ประตูของอาคาร ทางเดินในสวนสาธารณะ และทางเดินนำไปสู่การเดินข้ามพื้นที่เปิดโล่งในวิทยาเขต เป็นต้น การใช้ทางเท้าจะชี้แนะเส้นทางเคลื่อนไหวที่ ควรเป็นเส้นทางที่สั้นและไม่วกวน เพื่อป้องกันการเกิดเส้นทางลัดที่ไม่พึงประสงค์ สำหรับพื้นที่ที่มีการตัดกันของเส้นทางสัญจรจำนวนมาก อาจใช้การสร้างพื้นที่ลักษณะเหมือนลาน เพื่อให้เกิดทางเลือกในการเดินทางที่มากขึ้น

3) **ชี้นำอัตราและจังหวะการเคลื่อนไหว** นอกเหนือไปจากการกำหนดทิศทางแล้วเส้นทางของทางเดินสามารถส่งอิทธิพลต่ออัตราเร็วการเดินทาง ซึ่งสัมพันธ์กับความกว้างของเส้นทาง เส้นทางที่กว้างพอผู้ใช้งานสามารถออกจากเส้นทางแยกจากผู้อื่น เพื่อที่จะสังเกตตามจุดที่ต้องการได้ หรือผู้ใช้งานสามารถเดินช้าลงและออกจากเส้นทางเดินโดยไม่รบกวนผู้อื่น เพื่อมองทัศนียภาพระหว่างทาง ในขณะที่เส้นทางที่แคบจะผลักดันให้เดินไปข้างหน้าเท่านั้น

4) **สร้างพื้นที่การพักผ่อน** พื้นดาดผิวสามารถทำให้เกิดกิจกรรมที่อยู่ร่วมกับที่ เมื่อพื้นที่มีขนาดใหญ่ รูปทรงที่ไม่ได้แสดงทิศทาง ทำให้พื้นที่เหมาะกับการหยุดเพื่อพักผ่อน ระหว่างเส้นทางหรือศูนย์กลางของพื้นที่เปิดโล่ง

5) **ชี้วัดการใช้งานบนระนาบพื้น** ลักษณะของเส้นทางเช่นรูปร่างหรือวัสดุจะเป็นตัวบ่งบอกประเภทของการใช้งาน เช่น ทางข้ามเส้นทางรถยนต์ หรือจักรยาน ด้วยการใช่วัสดุผิวที่แตกต่างกัน เป็นต้น หรือแบ่งแยกส่วนที่สำหรับเป็นทางเดินเท้า ทางเข้าอาคาร หรือส่วนพักผ่อน เป็นต้น

6) **ส่งอิทธิพลในเรื่องสัดส่วน** ผิวสัมผัส การแบ่งช่องของวัสดุ รวมถึงขนาดและระยะเว้นในการปูพื้น ทำให้เกิดการรับรู้ในเรื่องสัดส่วนของพื้นที่ ตารางขนาดใหญ่ให้ความรู้สึกของสัดส่วนที่กว้างใหญ่ มากกว่าตารางขนาดเล็ก พื้นที่ว่างเปล่าไม่มีลวดลาย จะไม่แสดงการรับรู้ด้านสัดส่วนเป็นต้น

นอกจากนี้ยังต้องให้ความสำคัญ กับการสร้างความเป็นเอกภาพ พื้นผิวที่มีภาพรวมชัดเจนจะทำให้วัตถุหลากหลายชนิดที่วางอยู่บนพื้นที่มีความเป็นเอกภาพ การสร้างลักษณะเฉพาะของพื้นที่ รูปแบบและชนิดของวัสดุจะแสดงถึงลักษณะเฉพาะของพื้นที่ รวมถึงทำให้เกิดการดึงดูดความสนใจ ดังนั้นการออกแบบพื้นผิวดาดแข็ง จึงต้องคำนึงถึงการจัดวางองค์ประกอบต่างๆ ให้มีความต่อเนื่องกันของแต่ละพื้นที่ด้วยวัสดุ การยกระดับ รายละเอียดตรงต่อต่างๆ ตลอดจนการจัดเตรียมพื้นที่สำหรับการจัดวางองค์ประกอบอื่นๆ เช่น ม้านั่ง ร้านค้า เป็นต้น

3.1.3 วัสดุพืชพันธุ์

สนามหญ้าและต้นไม้เป็นองค์ประกอบที่สำคัญในงานภูมิสถาปัตยกรรม เนื่องจากเป็นองค์ประกอบที่สร้างความรู้สึกเป็นธรรมชาติ ลดความแข็งกระด้างของพื้นที่ เนื่องจากต้นไม้มีลักษณะของรูปทรงธรรมชาติอยู่ในตัว ปรับเปลี่ยนรูปทรงได้ตามสภาพแวดล้อม รวมถึงมีคุณสมบัติในการลดความรุนแรงของสภาพแวดล้อม วัสดุพืชพันธุ์ถูกใช้เป็นเครื่องมือในสร้างภูมิสถาปัตยกรรม เนื่องจากมีสี และผิวสัมผัสที่หลากหลาย ต้นไม้มีการเปลี่ยนสีและการผลัด-ร่วงโรยของใบ เพื่อบ่งบอกให้รู้ถึงการผ่านฤดูกาล และ เวลาของวันด้วย ต้นไม้จึงเป็นตัวแสดงถึงประวัติศาสตร์ เล่าเรื่องราวและเป็นเครื่องบอกเวลาตามธรรมชาติ รวมถึงต้นไม้เป็นสิ่งที่แสดงลักษณะเฉพาะของภูมิทัศน์ ลดการใช้พลังงาน ช่วยเก็บกักน้ำในดิน เพื่อการศึกษา บอกเล่าประวัติศาสตร์ ความรู้สึกผ่อนคลายทางด้านจิตใจและคุณภาพชีวิตที่ดี

3.1.3.1 **การใช้ประโยชน์ต้นไม้ในงานภูมิสถาปัตยกรรม** (Dober,1992) องค์ประกอบทางภูมิสถาปัตยกรรม ที่ ใช้ในงานวางผัง (University of Liberia Fendell โดย Dober,Lidsky,Craig and Associates,Inc.) ในด้านต่างๆ ได้แก่

1) เกี่ยวกับสภาพอากาศ ช่วยป้องกันฝนและแดดในพื้นที่เปิดโล่ง ป้องกันแสงและเพิ่มการหมุนเวียนอากาศบริเวณใกล้ๆอาคาร ควบคุมทิศทางของลม ด้วยแนวพุ่มไม้หรือต้นไม้

2) เพื่อการใช้งาน ควบคุมการพังทลายของหน้าดินด้วยการปลูกพืชคลุมดิน โดยเฉพาะในพื้นที่ที่มีความชัน ควบคุมเสียง ต้นไม้ที่หนาแน่นจะช่วยบรรเทาเสียงรบกวนจากถนน ที่อยู่ใกล้อาคารเรียนได้ บังสายตาและสร้างความเป็นส่วนตัว

3) เพื่อสุนทรียภาพ ประติมากรรม ต้นไม้ที่มีรูปทรงโดดเด่นใช้เป็นจุดเด่นในภูมิทัศน์ได้ แสดงออกถึงพื้นที่เป็นพิธีการและสัญลักษณ์ เต็มไปด้วยผิวสัมผัส ความหยาบละเอียด รวมถึงสีที่หลากหลาย

4) การใช้ประโยชน์จากต้นไม้ในพื้นที่ระหว่างกลุ่มอาคาร (ตริ่งใจ บุรณสมภพ และคณะ, 2546 อ้างถึงใน คุณธรรม สันติธรรม, 2548) บทบาทอาคารขนาดใหญ่ให้ลดมวลของอาคารลงไม่ให้ดูทื่อทะเก็นไป เช่นอาคารศูนย์กีฬา และ main stadium ในแต่ละกลุ่มอาคารแยกพื้นที่กันโดยการใช้ต้นไม้ต่างชนิดกัน เป็นเอกลักษณ์ของแต่ละคณะวิชา Motloch(2001) สนับสนุนแนวคิดที่ว่า “พืชสามารถกระตุ้นความรู้สึกในการรับรู้และสื่อความหมายทางสัญลักษณ์ได้”

3.1.3.2 ข้อพิจารณาในการเลือกใช้ต้นไม้ในงานภูมิสถาปัตยกรรม จากแนวคิดในการวางแผนแม่บท Campus Tree Plan ของ University of Oregon

1) ความสมบูรณ์ทางด้านนิเวศวิทยา ด้วยการเลือกใช้พืชพื้นถิ่น และปรับเปลี่ยนสภาพพื้นที่เดิมน้อยที่สุด

2) ยุทธศาสตร์ในการปลูกต้นไม้ทดแทน (ด้วยการศึกษาช่วงอายุและเวลาในการปลูกพืชทดแทนเพื่อให้ยังรักษาลักษณะเฉพาะของพื้นที่เปิดโล่งนั้นๆ)

3) ปลูกต้นไม้ให้สอดคล้องกับอาคารที่มีอยู่และโครงการในอนาคต

4) การสร้างพื้นที่กลางแจ้งและร่มเงา (Sunny / shady Open Spaces) พื้นที่กลางแจ้งเพื่อการใช้งานในฤดูหนาว ในขณะที่ร่มเงามักจะถูกใช้ในฤดูร้อน และช่วยลดอุณหภูมิในอาคารด้วย ต้องจัดให้มีพื้นที่ทั้งสองแบบอย่างสมดุล

5) การบรรเทาสภาพแวดล้อม (ช่วยลดการใช้พลังงาน น้ำไหลบนผิวดิน การพังทลายของหน้าดิน มลภาวะทางน้ำ และสร้างแหล่งที่อยู่ของสัตว์) พื้นที่ปลูกต้นไม้เพื่อร่มเงาและมีบรรยากาศ ส่วนใหญ่จะอยู่บริเวณที่มีการใช้งานของพื้นที่มาก เช่น บริเวณกลุ่มอาคารและทางสัญจรต่างๆ เพื่อสร้างความร่มรื่นและบรรยากาศที่ดีให้เหมาะกับการเป็นสถาบันการศึกษา

6) วิทยาเขตเป็นเหมือนสวนพฤกษศาสตร์ พื้นที่สวนป่า ได้แก่ พื้นที่ตรงกลางส่วนอาคารการศึกษาโดยการปลูกไม้พื้นถิ่น โดยสร้างให้เป็นพื้นที่สีเขียวและมีการจัดการแสดงงานจิตรกรรมและประติมากรรม

พื้นที่สนามหญ้าถึงแม้ว่าควรหลีกเลี่ยงการพัฒนาพื้นที่สนามหญ้าเพราะการปลูกและดูแลหญ้าต้องใช้น้ำปริมาณมาก(มากกว่าการปลูกป่าโดยเฉพาะอย่างยิ่งในระยะยาว) แต่ในบางที่ก็ยังคงใช้สนามหญ้าในกิจกรรมนันทนาการต่างๆ และเป็นทีโล่งเพื่อเปิดมุมมองไปยัง “ที่หมาย หรือภูมิสัญลักษณ์” หรืออาคารสำคัญ แต่ต้องทำให้ให้น้อยที่สุดเท่าที่จำเป็นจริงๆ โดยบางสวนอาจใช้เป็นพืชคลุมดินแทน (ตริงใจ บุรณสมภพ และคณะ, 2546 อ้างถึงใน คุณธรรม สันติธรรม , 2548) พืชคลุมดินจะทำหน้าที่เสมือนฉนวนป้องกันความร้อนชั้นดีให้แก่ดิน โดยเหนี่ยวนำความเย็นลงสู่ดินพร้อมกับลดการสะท้อนแสงที่อาจทำให้เกิดความจ้ำมากเกินควร และเป็นการป้องกันฝุ่นละอองไปพร้อมๆ กัน

พืชคลุมดินเปรียบเสมือนฉนวนกันความร้อนชั้นดีแก่ผิวดิน สามารถลดความร้อนที่สะสมในดินได้อย่างสมบูรณ์แบบ เมื่อเทียบกับพื้นผิวดินที่ไม่มีพืชปกคลุมแล้วจะมีอุณหภูมิแตกต่างกันถึง 16 องศาเซลเซียสในช่วงเวลาวิกฤติของวัน (เวลาที่อุณหภูมิอากาศสูงสุดของวันคือเวลา 14.00 น.) แนวทางการออกแบบเมืองใหม่จึงต้องการพื้นที่ที่มีพืชปกคลุมถึง 80 เปอร์เซ็นต์ (สุนทร บุญญาธิการ , 2547 อ้างถึงใน คุณธรรม สันติธรรม, 2548)

ต้นไม้และพืชพันธุ์ต่างๆ(Tree,Plant,Vegetation) เป็นสิ่งมีค่าที่จะอำนวยความสะดวกให้อย่างมาก ช่วยเปลี่ยนพลังงานความร้อนจากแสงแดดเป็นไอน้ำและก๊าซอื่นๆ การหายใจพร้อมกับการคายความชื้นให้อากาศของต้นไม้มีผลทำให้อากาศเย็นลง กลุ่มพืชที่หนาแน่นสามารถทำให้อุณหภูมิของอากาศโดยรวมลดต่ำกว่าอุณหภูมิอากาศทั่วไป และจะเป็นการดียิ่งถ้าปล่อยลมที่เย็นนี้พัดเข้าไปในอาคาร ใบที่หนาแน่นของต้นไม้ช่วยบังแดดให้อาคารและบริเวณอาคารเป็นอย่างดี กับทั้งช่วยปรับทิศทางการเคลื่อนไหวของลมด้วย ในที่โล่งไม้ที่ไม่ทิ้งใบเป็นแนวปะทะลมที่ดี ในที่อากาศหนาวเย็นต้นไม้ผลัดใบเป็นสิ่งที่ช่วยเพิ่มความแรงของแสงแดดในฤดูหนาว ต้นไม้ยังมีประโยชน์ในการช่วยกรองฝุ่นและซับเสียง สีของดอกไม้ใบไม้ให้ความรู้สึกเย็นสดชื่น มีกลิ่นหอมและสวยงาม ต้นไม้จึงมีคุณค่าอย่างเอนกอนันต์ อย่างไรก็ตามการปลูกต้นไม้ปกคลุมดิน ให้ระมัดระวังเรื่องความชื้นที่ผิวดินจะมากเกินไป เพราะแสงแดดส่องไม่ถึงและลมพัดผ่านไม่ได้ ซึ่งจะทำให้เกิดความสกปรกหมักหมมเป็นที่อาศัยของสัตว์เลื้อยคลาน และทำให้มีกลิ่น อากาศไม่บริสุทธิ์ อาจแก้ปัญหาด้วยการปลูกไม้กระถางซึ่งสามารถเคลื่อนย้ายที่ได้ (ตริงใจ บุรณสมภพ, 2539)

การสร้างที่ว่างโดยทั่วไปแล้ว พืชพรรณไม้ทุกชนิดและทุกขนาดสามารถนำมาใช้ประกอบองค์ประกอบในการสร้างความรู้สึกเกี่ยวกับที่ว่างได้ โดยที่ว่างที่สร้างนั้นขึ้นอยู่กับการปิดล้อมที่

เกิดขึ้นจริงหรือการปิดล้อมที่แสดงนัยว่าเกิดขึ้นในแนวระนาบต่างๆ ได้แก่ แนวระนาบพื้นด้านล่าง แนวระนาบด้านตั้งและแนวระนาบด้านบน สำหรับแนวระนาบพื้นด้านล่างนั้น ลักษณะความแตกต่างของชนิดและความสูงของไม้คลุมดินหรือไม้พุ่มขนาดเล็กจะสามารถช่วยสร้างความรู้สึกปิดล้อมให้เกิดขึ้นได้ ส่วนแนวระนาบด้านบนนั้น ใบและกิ่งก้านของไม้ยืนต้น ก็เป็นองค์ประกอบสำหรับในการสร้างความรู้สึกเกี่ยวกับขอบเขตของการปิดล้อม สำหรับแนวระนาบด้านตั้งนั้น ลำดับของไม้ยืนต้น ไม้พุ่มขนาดใหญ่และไม้พุ่มขนาดกลางจะมีบทบาทสำคัญในการกำหนดขนาดขอบเขตของการปิดล้อม การควบคุมด้านการมองเห็นไปจากการสร้างที่ว่างแล้ว บทบาทของพืชพรรณไม้เกี่ยวกับการมองเห็น สภาพแวดล้อมก็มีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง ซึ่งหากได้มีการออกแบบอย่างเหมาะสมแล้ว พืชพรรณไม้ไม่เพียงแต่จะช่วยบดบังพื้นที่ให้มีความเป็นส่วนตัวเท่านั้น หากแต่ยังสามารถนำไปใช้ในการบดบังแสงสะท้อนหรือแสงรบกวนอื่นๆ การนำสายตาไปยังจุดหมายตา และการเป็นฉากหลังเพื่อเน้นองค์ประกอบที่สำคัญ เป็นต้น ในเขตของพื้นที่ภายนอกอาคารที่ไม่มีการใช้งานจริง แม้เวลาจะผ่านไปหลายปี สนามหญ้า ต้นไม้และทางเดินต้องถูกจัดเพื่อที่จะนำไปสู่ สนามหน้าอาคารมีมุมมองเพียงพอที่ผู้ใช้งานจะรับรู้ถึงสถานที่นั้นๆ ได้ สะดุดตาเห็นแล้วรู้ว่าต้องไปทางไหน (Marcus, 1990)

3.1.4 อุปกรณ์ประกอบภูมิทัศน์ (Outdoor furniture)

นอกเหนือจากองค์ประกอบหลักต่างๆของพื้นที่เปิดโล่งดังที่กล่าวมาแล้ว สิ่งที่จะช่วยให้ความสะดวกสบายและชักนำการใช้งานของพื้นที่ที่สำคัญอีกอย่างหนึ่ง คือ อุปกรณ์ประกอบภูมิทัศน์ ได้แก่ ม้านั่ง ดวงโคม ป้ายประกาศ ป้ายบอกทาง ชุมร้านค้า ศาลา เป็นต้น

Carr (อ้างถึงในไซศรี ภัคดีสุขเจริญ, 2551:13) สามารถอธิบายด้วยหลักฐานข้อมูลว่า ปริมาณการใช้งานพื้นที่ว่างสาธารณะในเมืองที่ประสบความสำเร็จอย่างมากนี้ ไม่ได้ขึ้นอยู่กับลักษณะของประโยชน์ใช้สอยของพื้นที่ที่ผู้ออกแบบกำหนดให้เท่านั้น แต่เป็นผลมาจากปัจจัยสำคัญต่างๆ อันประกอบด้วย ความสะดวกสบาย (เช่น การเตรียมพร้อมต่อสภาพภูมิอากาศ การจัดให้มีที่นั่งพักร้านอาหารอย่างพอเพียงในบริเวณ) การมีบรรยากาศเอื้อต่อกิจกรรมการพักผ่อนหย่อนใจ (เช่น พื้นที่ปลอดจากยานพาหนะ มีสภาพภูมิทัศน์ที่ดี มีองค์ประกอบทางศิลปะต่างๆ) หรือเอื้อต่อกิจกรรมที่สร้างบรรยากาศความมีชีวิตชีวา (เช่น พื้นที่สำหรับกิจกรรมบันเทิงต่างๆ เช่น เทศกาล งานฉลอง ทั้งที่ประจำและไม่ประจำ พื้นที่ที่สนับสนุนให้เกิดการปฏิสัมพันธ์กันโดยตรงระหว่างคน) รวมทั้งการสร้างบรรยากาศของการค้นหาประสบการณ์เมืองในรูปแบบต่างๆ (เช่น สันฐานที่หลากหลายของพื้นที่ ที่เอื้อให้เกิดมุมมองที่หลากหลาย)

จากการศึกษา ของ Clare Cooper Marcus (Marcus,1990) ได้ให้ความสำคัญกับอุปกรณ์ประกอบภูมิทัศน์ดังนี้

1) ม้านั่งและการจัดวางม้านั่ง ต้องมีบางส่วนออกแบบเพื่อ 1-2คน เพื่อการใช้งานได้สะดวก และรู้สึกเป็นส่วนตัว และต้องจัดให้มี 3-4 คนเพื่อจะใช้สำหรับการพบปะและพูดคุยเป็นกลุ่ม ใน U. of New Mexico บริเวณ the Mitchell Seating Hub เป็นองค์ประกอบทางเข้าอาคารในแบบที่นิยม รูปร่างที่คล้ายโดนัท ศูนย์รวมนี้เป็นลักษณะกึ่งเป็นส่วนตัว ที่นั่งสำหรับการพูดคุย สมาคม ด้านในวง และด้านนอกของวงเป็นที่นั่งสำหรับนั่งมองดูผู้อื่น(people-watching seat) โต๊ะและเก้าอี้แบบสำหรับปิกนิกจะถูกใช้ทั้งเป็นที่ทานอาหารกลางวันรวมถึงจับกลุ่มอ่านหนังสือเรียนได้ด้วยควรหลีกเลี่ยงม้านั่งยาวๆ เพราะทำให้ไม่น่าใช้สำหรับการนั่งตามลำพังหรือมีคน 1-2คน

2) บริเวณทางเข้าด้านหน้าอาคารมักจะเป็นแหล่งที่เหมาะสมสำหรับการตั้งซุ้มขายอาหาร และเครื่องดื่ม(ที่ราคาไม่แพงนัก) อยู่ไม่ไกลนักจากกระเบื้องหน้าหรือประตูทางเข้า

3) ที่ทิ้งขยะต้องมีอย่างเพียงพอในบริเวณที่มีม้านั่งด้วย

4) วิทยาเขต ที่มีการใช้จักรยานต้องจัดให้มีที่จอดอย่างเพียงพอ

5) กระดานสำหรับติดป้ายประกาศ ที่เป็นทางการอาจใช้เห็นตู้มีหน้าบานกระจก และในส่วนที่ไม่เป็นทางการ อาจใช้เป็นซุ้มหรือกระดานประกาศ สิ่งที่สำคัญและที่ตั้งของกระดานแบบเปิดคือ ป้องกันลมและฝน และควรมีม้านั่งใกล้ป้ายประกาศซึ่งไม่ขัดขวางต่อการนั่งและในขณะที่เดียวกันไม่ขัดขวางต่อการอ่านป้ายด้วย

6) โรงอาหารหรือร้านอาหารที่มี เก้าอ้นั่งภายนอกอาคารที่สามารถใช้ในวันที่สภาพอากาศดี ควรจะสามารถมองเห็นบริเวณลานกิจกรรม

7) ซุ้มหรือรถเข็นขายอาหารที่นักเรียนจะซื้อขนมได้ในราคาไม่แพง อยู่ในพลาซ่าหรือบริเวณใกล้เคียง ทำให้สามารถรับประทานอาหารในขณะที่เดียวกันก็อ่านหนังสือเรียนและมองดูรอบๆพื้นที่เปิดโล่งได้

3.1.5 องค์ประกอบทางกายภาพอื่นๆ

นอกเหนือจากองค์ประกอบทางกายภาพต่างๆดังกล่าวมาแล้ว ในภูมิทัศน์ยังมีองค์ประกอบอื่นๆที่ส่งผลต่อองค์ประกอบทางกายภาพตลอดจนการใช้งานในพื้นที่เปิดโล่งอย่างมาก เช่น น้ำ (water feature) และ รูปทรงของแผ่นดิน เป็นต้น

สระน้ำ,ทางน้ำ (Water feature) น้ำเป็นองค์ประกอบสำคัญที่นิยมใช้ในงานภูมิทัศน์ เนื่องจากคุณสมบัติต่างๆ(booth,1983:252) คือ ความเป็นของเหลว ความเคลื่อนไหวได้(น้ำนิ่ง และ น้ำไหล) เสียง การสะท้อนเงา องค์ประกอบที่เป็นน้ำจึงสามารถสร้างสิ่งพิเศษให้กับพลาซ่าได้ นอกจากนี้ยังมีจุดรวมที่สวยงามและสัญลักษณ์ที่เป็นจินตภาพของสถานที่ สามารถดึงดูดผู้ใช้งานได้ พื้นที่แหล่งน้ำต่างๆ ที่สำคัญคือสระน้ำกลางมหาวิทยาลัยและคูระบายน้ำรอบถนนซึ่งนอกจากจะ

มีประโยชน์เป็นพื้นที่เก็บกักน้ำไว้ใช้ในหน้าแล้งแล้ว ยังเป็นพื้นที่โล่ง ที่เหมาะจะเป็นสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ

นอกจากการใช้ประโยชน์จากแหล่งน้ำในการปรุงแต่งสภาพแวดล้อมแล้ว แหล่งน้ำขนาดใหญ่ที่มีความลึกจากผิวน้ำตั้งแต่ 1.50 เมตรขึ้นไปจะมีอุณหภูมิคงที่เมื่อมีกระแสลมพัดผ่านบริเวณผิวน้ำที่เย็นจะเกิดการแลกเปลี่ยนความร้อน ตัวอย่างเช่น อากาศอุณหภูมิ 35 องศาเซลเซียส ความชื้นสัมพัทธ์ 50 เปอร์เซ็นต์ เมื่ออากาศพัดผ่านผิวน้ำ ที่มีอุณหภูมิ 28 องศาเซลเซียส เป็นบริเวณกว้าง จะมีอุณหภูมิลดลงเหลือประมาณ 32 องศาเซลเซียส แต่ความชื้นสัมพัทธ์เพิ่มสูงเป็น 58 เปอร์เซ็นต์ ซึ่งจะเหมาะสมในการสร้างความเย็นให้กับพื้นที่ภายนอกอาคาร (สุนทร บุญญาธิการ ,2547 อ้างถึงใน คุณธรรม สันติธรรม, 2548)

3.2 การจัดวางองค์ประกอบทางภูมิสถาปัตยกรรม

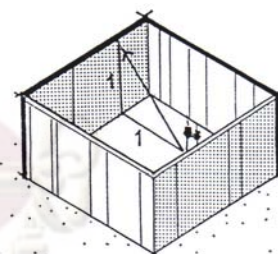
พื้นที่เปิดโล่งเกิดจากการจัดวางองค์ประกอบทางกายภาพต่างๆเข้าด้วยกัน การจัดวางองค์ประกอบต่างๆอย่างเหมาะสมจะเอื้ออำนวยให้เกิดการใช้งาน และการสร้างการรับรู้ทางด้านจิตวิทยาให้กับผู้ใช้งาน

3.2.1 การปิดล้อมของพื้นที่(Booth,1983)

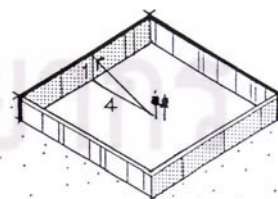
เมื่อกลุ่มของอาคารมาจัดอยู่ด้วยกัน ตั้งแต่สองหลังขึ้นไป ด้วยลักษณะการจัดวาง ทำให้เกิดความชัดเจนของพื้นที่เปิดโล่ง อันเกิดจากที่ว่างระหว่างก้อนของอาคาร กำแพงและผนังเป็นเหมือนขอบเขตของพื้นที่เปิดโล่ง

1) สัดส่วนระยะทาง และความสูงอาคาร

ท่ามกลางการปิดล้อมและองศาในการรับรู้พื้นที่ สัดส่วนระยะทางและความสูงของอาคาร ระหว่างผู้ที่ยืนอยู่ในพื้นที่เปิดโล่งและความสูงผนังของอาคารโดยรอบ ซึ่งอาจอธิบายรวมถึงรูปทรงแผ่นดิน และวัสดุพืชพันธุ์โดยรอบด้วย จากลักษณะมาตรฐาน ของ Gary Robinette(อ้างถึงใน Booth,1983:130) ในหนังสือ Plant, People and Environmental Quality การปิดล้อมอย่างสมบูรณ์ เกิดขึ้นเมื่อผนังอาคารโดยรอบทำให้เกิดสัดส่วนของระยะห่างจากอาคารต่อความสูงอาคาร เป็นสัดส่วน 1:1 ซึ่งทำให้เกิดมุมมอง 45 องศา จุดเริ่มต้นของความปิดล้อม

FULL SPATIAL ENCLOSURE IS PERCEIVED WITH A DISTANCE TO HEIGHT RATIO OF 1:1.

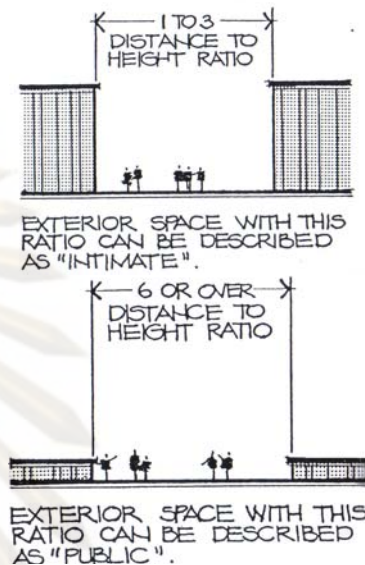
LOSS OF PERCEIVED SPATIAL ENCLOSURE OCCURS WITH A DISTANCE TO HEIGHT RATIO OF 4:1.

ภาพ 3.01 สัดส่วนของระยะห่างจากอาคารและความสูงผนัง(1) (Booth,1983:130)

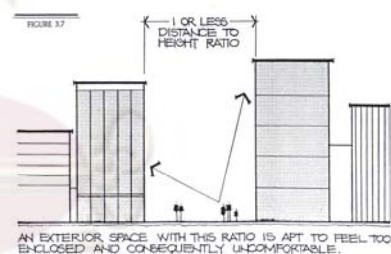
เริ่มต้นจาก 2:1(ระยะห่าง:ความสูง) ความปิดล้อมขั้นต่ำ อยู่ที่ สัดส่วน 3:1 และเมื่อสัดส่วนเป็น 4:1 ความรู้สึกปิดล้อมจะ หายไป หรืออาจกล่าวได้ว่า ความรู้สึกปิดล้อมที่ชัดเจนจะเกิดขึ้น เมื่อมุมมองทางสายตาที่ทอดไปบรรจบกับผนังอาคาร แต่อย่างไร ก็ตามหากอาคารที่เตี้ยมาก หรือผู้สังเกตเห็นออกมาไกลมาก ก็ อาจจะเห็นอาคาร เป็นบริบทที่ไม่สำคัญของสภาพแวดล้อม เท่านั้น และทำให้เกิดความรู้สึกปิดล้อมของพื้นที่น้อยมากหรือไม่ มีเลย

ใน Exterior Design in Architect ของ Yoshinobu Ashihara(อ้างถึงใน Booth,1983) ได้วิเคราะห์ผลที่ เกิดจากระยะห่างของอาคาร และความสูงอาคารในระดับของ พื้นที่ภายในและภายนอกอาคาร ความรู้สึกเป็นกันเอง(Intimate) คล้ายกับพื้นที่ในอาคาร(Interiorlike) เป็นสัดส่วน 3:1 (ระยะห่าง:ความสูง) ในขณะที่ความรู้สึกเป็นสาธารณะ(Public) หรือความรู้สึกของภายนอกอาคาร(Exteriorlike) เป็น 6:1 หรือ มากกว่านั้น ผู้คนจะรู้สึกพูดคุยกับเพื่อนได้อย่างสบายในพื้นที่ที่มี สัดส่วนต่ำและรู้สึกสบายน้อยลงเมื่อสัดส่วนมากขึ้น นอกจากนี้ ความสูงของอาคาร ยังต้องขึ้นอยู่กับสัดส่วนของคนกับขนาดของ อาคารด้วย อาคารที่สูงมากทำให้มุมมองสายตาไม่สามารถมอง ได้ถึงยอดตึกได้ ก็จะทำให้ผู้ใช้งานรู้สึกอึดอัด เนื่องจากโดยปกติ มุมมองของคน จะอยู่ที่ 27องศาเหนือเส้นระดับสายตา

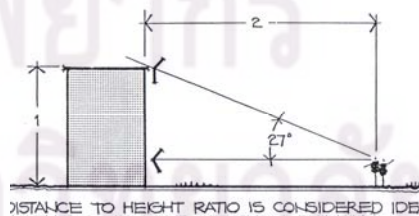
2) การจัดวางผังของกลุ่มอาคาร การปิดล้อม ที่ชัดเจนเกิดขึ้นเมื่อมีผนังครบทั้งสี่ด้าน ซึ่งบังสายตาของผู้ที่อยู่ ภายในออกจากพื้นที่ภายนอก ไม่เช่นนั้นก็อาจเกิดลักษณะที่ เรียกว่า พื้นที่รั่วไหล(Spatial Leaks) ยิ่งความรู้สึกของพื้นที่ รั่วไหลมากขึ้นก็ยิ่งทำให้ความรู้สึกปิดล้อมของพื้นที่ลดน้อยลง

ภาพ 3.02 สัดส่วนของระยะห่างจาก อาคารและความสูงผนัง(2) (Booth,1983: 132)

ภาพ 3.03 สัดส่วนของระยะห่าง จากอาคารและความสูงผนัง(3) (Booth,1983:138)

ภาพ 3.04 สัดส่วนของระยะห่างจาก อาคารและความสูงผนัง(4) (Booth,1983: 138)

การลดความกว้างไหลของพื้นที่อย่างหนึ่ง คือการออกแบบอาคารให้มีส่วนเชื่อมกัน หรือการใช้รูปทรงของแผ่นดิน วัสดุพืชพันธุ์ หรือผนังซึ่งจะปิดมุมมองที่กว้างไหลนั้น เพื่อแยกแยะพื้นที่ว่าต้องการให้ปิดล้อม(Closer) หรือเชื่อมโยง(Linkage)

อีกปัจจัยหนึ่งที่ส่งอิทธิพล จากการรับรู้ที่ว่างของพื้นที่เปิดโล่งส่วนกลาง นอกเหนือไปจากสัดส่วนของระยะจากอาคารต่อความสูงอาคาร คือ ระยะในแนวราบ จากการศึกษารายชื่อของ Paul D. Spreiregen ใน Urban Design : The Architecture of Towns and Cities ผลกระทบของระยะทางในแนวราบ ในเบื้องต้นพื้นที่ว่างจะชัดเจนเมื่อระยะระหว่างอาคาร เป็น 80 ฟุต(24 เมตร) หรือน้อยกว่านั้น ซึ่งอาจจะอธิบายได้ในลักษณะเดียวกันกับการอธิบายในเรื่องความใกล้ชิด(Intimate) ในพื้นที่ขนาดนี้ เราแบ่งแยกรายละเอียดหรือการพบปะของมนุษย์ ในขณะที่พื้นที่เปิดโล่งของเมืองขนาดใหญ่ (grand urban spaces) อยู่ระหว่าง 80 ฟุต(24เมตร) และ 450ฟุต (137เมตร) ซึ่งก็คือระยะทางที่ไกลที่สุดสำหรับการมองเห็นกริยาท่าทางและการเคลื่อนไหวของคน

3.2.2 การจัดกลุ่มอาคารกับชนิดของพื้นที่เปิดโล่ง

การจัดกลุ่มของอาคารและองค์ประกอบในภูมิทัศน์ ทำให้เกิดพื้นที่เปิดโล่งรูปแบบต่างๆ ซึ่งมีผลต่อการกำหนดมุมมองและลักษณะเฉพาะของพื้นที่เปิดโล่ง

1) **พื้นที่เปิดโล่งส่วนกลาง(Central Open Space)** การจัดอาคารปิดล้อมที่ว่าง อย่างง่ายที่สุดคือการล้อมให้เกิดพื้นที่ว่างตรงกลาง และเกิดจุดโฟกัสบริเวณศูนย์กลางของพื้นที่เปิดโล่ง เพื่อเป็นจุดศูนย์กลางของการจัดองค์ประกอบและทำให้เกิดคุณภาพในการครอบคลุมพื้นที่เหมือนกับรูปทรงแผ่นดินที่เป็นแอ่ง(Concave) เช่น พื้นที่ว่างระหว่างอาคาร(Quadrangle)ในวิทยาเขตหลายแห่ง เช่น มหาวิทยาลัยฮาร์วาร์ด(Harvard University), Syracuse University, University of Illinois , Ohio State University เป็นต้น ซึ่งส่วนใหญ่พื้นที่เหล่านี้จะเป็นพื้นที่ในสภาพแวดล้อมที่ทำให้ใกล้ชิดและเป็นจุดหลักสำหรับการพบปะและรวบรวมคน รวมถึงเป็นจุดดึงดูดและเป็นจุดหมายด้วย เนื่องจากพื้นที่ที่ชัดเจนจะทำให้เกิดกิจกรรมต่างๆ และมีแนวโน้มเป็นจุดศูนย์กลางได้ด้วยตัวของมันเอง

พื้นที่เปิดโล่งในส่วนกลางอาจมีลักษณะของ เป็น กังหัน (Windmill, Swirling Square) ซึ่งเป็นจุดที่เส้นทางสัญจรต่างๆมาบรรจบกันแบบที่พบในเมืองเก่า เช่น Piazza della Signoria in Florence, Piazza del Campo in Siena เป็นต้น เส้นทางที่มาเจอกันไม่สามารถเดินตรงต่อเนื่องไปได้ ทำให้เหมือนเป็นทางเดินปลายตัน(Dead End) ความเป็น พื้นที่เปิดโล่งส่วนกลางจะหายไปหากมีการวางก้อนวัตถุหรืออาคารที่ทึบตันขนาดใหญ่วางบริเวณกลางพื้นที่ องค์ประกอบเสริมควรวางบริเวณพื้นที่รอบๆพื้นที่เปิดโล่ง

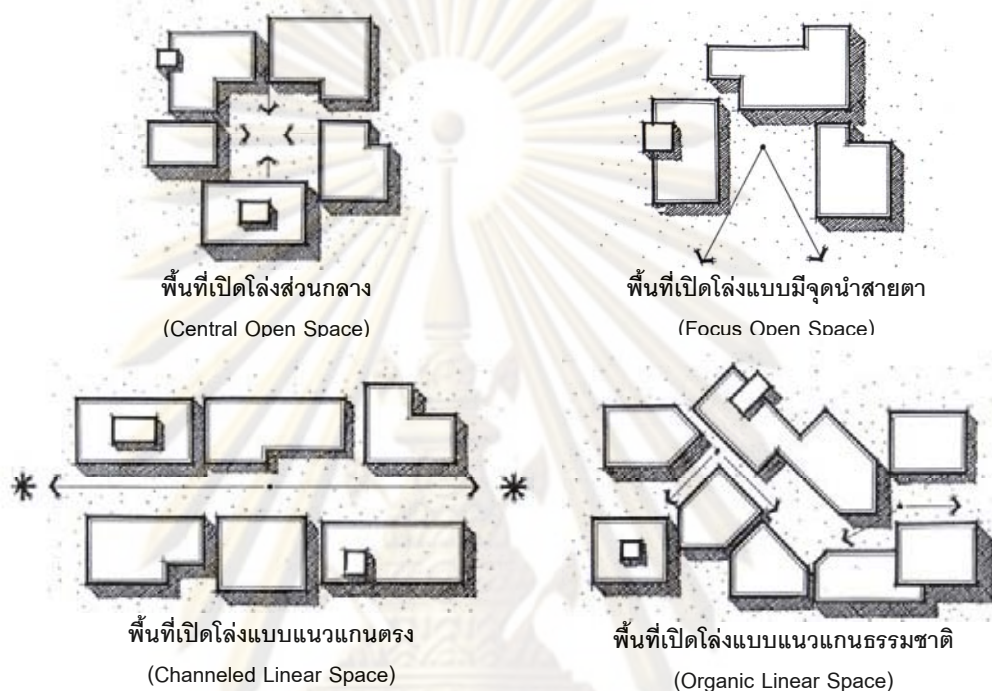
2) **พื้นที่เปิดโล่งแบบมีจุดนำสายตา (Focus Open Space)** คือพื้นที่แบบเปิดมุมมองด้านหนึ่ง เพื่อให้มองเห็นองค์ประกอบที่โดดเด่นในภูมิทัศน์ด้านนอกเมื่อด้านหนึ่งของพื้นที่รั่วไหล ก็จะทำให้พื้นที่เปิดออกไปโดยตรง เนื่องจากทิศทางที่ชัดเจนของพื้นที่เปิดโล่งในรูปแบบนี้ ทำให้เกิดความรู้สึกถูกบังคับมุมมองให้ไปในทางเดียว ในการจัดวางองค์ประกอบอื่นๆ เช่น ต้นไม้ รูปทรงที่ดิน เพื่อให้เกิดภาพรวมของพื้นที่ เมื่อการจัดวางอาคารรอบๆ พื้นที่เปิดโล่งแบบมีจุดนำสายตา จะต้องระวังไม่ให้ด้านที่เปิดออกนั้นกว้างเกินไปหรือทำให้รู้สึกถึงเอกลักษณ์หรือความปิดล้อมของพื้นที่ สูญเสียไป วัตถุประสงค์ของการสร้างพื้นที่เปิดโล่งแบบนี้ น่าจะเป็นประโยชน์ในเรื่องความต้องการสร้างขอบเขตของพื้นที่แต่ในขณะเดียวกันก็ยังคงการรับรู้กิจกรรมทั้งจากภายในสู่ภายนอกและจากภายนอกสู่ภายใน

3) **พื้นที่เปิดโล่งแบบแนวแกนตรง (Channeled Linear Space)** เป็นพื้นที่เปิดโล่งที่มีลักษณะยาวและแคบ มีปลายเปิดทั้งสองข้าง พื้นที่เปิดโล่งแนวแกนแบบนี้มักออกแบบให้มีจุดนำสายตา ในปลายทั้งสองข้าง การออกแบบพื้นที่ลักษณะนี้ให้ประสบความสำเร็จ จะต้องมีการนำสายตาตรงปลายทางที่ดี เช่น ประติมากรรมหรือสถาปัตยกรรม

4) **พื้นที่เปิดโล่งแบบแนวแกนธรรมชาติ (Organic Linear Space)** คล้ายกับพื้นที่เปิดโล่งแบบแนวแกนตรง แต่จะมีการหักมุมเชื่อมโยงลำดับของพื้นที่ที่แยกออกเป็นส่วนๆ เมื่อเดินผ่านพื้นที่ในลักษณะนี้ จะนำสายตาและมุ่งหน้าไปสู่ความเปลี่ยนแปลงที่กำลังจะเกิดขึ้น โดยทั่วไป ความสนใจจะมุ่งไปสู่ จุดปลายของพื้นที่ย่อย เมื่อมาถึงจุดปลายก็จะเริ่มนำสายตาไปสู่จุดมุ่งหมายใหม่ ลำดับของเหตุการณ์จะเกิดขึ้นซ้ำแล้วซ้ำอีก พื้นที่ในลักษณะนี้จะมีเสน่ห์ เนื่องจากทำให้เกิดการรอคอยที่จะพบสิ่งที่ซ่อนอยู่เมื่อไปสู่มุมต่อไป ชักนำให้เกิดความน่าค้นหา การเปลี่ยนมุมมองและความน่าประหลาดใจของพื้นที่

ด้วยลักษณะรูปทรงและการจัดวางตัวของพื้นที่ (form and configuration of space) (Hillier and Hanson, 1984 อ้างถึงใน ไชศรี ภักดีสุขเจริญ, 2551:3) ที่แตกต่าง จะทำให้ทัศนียภาพในการมองเห็นของคนที่อยู่ในพื้นที่แตกต่างกันออกไปด้วย ซึ่งจะส่งผลโดยตรง ทำให้ประสบการณ์และพฤติกรรมของคนภายในพื้นที่นั้นๆ เช่น การเลือกเส้นทางการเข้าถึง เดินผ่าน หยุดพบปะ พูดคุย ยืนนั่ง แลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร สินค้าบริการหรือปฏิสัมพันธ์ทางสังคมในลักษณะต่างๆ ฯลฯ แตกต่างกันไป (Batty, 2000) นอกจากนี้ Turner และ Penn (1999) กล่าวยืนยันจากงานวิจัยหลายชิ้นว่า พื้นที่ที่มีศักยภาพสูงในการมองเห็นหรือมีสนามทัศนที่กว้างไกลและชัดเจนกว่า มีแนวโน้มที่จะเอื้อให้เกิดการเข้าใช้พื้นที่อย่างหลากหลายวัตถุประสงค์ในหลากหลายเวลา โดยกลุ่มคนหลากหลายประเภทอีกด้วย ตามความหมายของ “ความเป็นเอกประโยชน์” เนื่องจากคนมักมีพฤติกรรมทางสังคมของการชมมองและสังเกตผู้อื่น และในทางกลับกัน ชอบที่จะถูกมองและสังเกตเช่นเดียวกัน ดังนั้น การวิเคราะห์ระดับสนามทัศนของพื้นที่ (space) ที่แตกต่างหลากหลายที่มีความสัมพันธ์กับ

รูปแบบการใช้พื้นที่ (space use pattern) หรือไม่ว่าอย่างไรจึงมีประโยชน์ต่อการระบุหรือทำนายลักษณะรูปร่างและการจัดวางของพื้นที่ว่าสถานการณ์ที่สัมพันธ์กับคุณภาพของการใช้อย่างอเนกประโยชน์ในพื้นที่นั้นๆได้

ภาพ 3.05 การปิดล้อมของพื้นที่เปิดโล่งแบบต่างๆ (Booth,1983:141-147)

3.3 พฤติกรรมการใช้งาน

การมองภาพพื้นที่ในระดับผังรวมหรืออาจเรียกว่าผังแม่บทของโครงการ (Master Plan) เป็นเรื่องของการจัดส่วนการใช้พื้นที่ ได้แก่ การจัดการกระจายตัวของกิจกรรม ด้วยการสร้าง setting ให้กับกิจกรรมต่างๆ โดยดูศักยภาพของพื้นที่โครงการและพฤติกรรมของผู้ใช้ แล้วสร้างทางสัญจรเพื่อเข้าถึงกิจกรรม ในพื้นที่สาธารณะเรามักพบเห็นปรากฏการณ์ที่ว่า “คนดึงดูคน” เสมอและความสงบในที่สาธารณะอาจเกิดท่ามกลางกลุ่มคนได้ทราบเท่าที่ความเป็นส่วนตัว ของเขาไม่ถูกทำลาย (นิลบล คล่อง เวสละ,2545:122)

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

อิทธิพลของสภาพแวดล้อมทางกายภาพมีผลต่อพฤติกรรม ใน 3 ลักษณะ คือ

- 1) สภาพแวดล้อมเป็นตัวกำหนดพฤติกรรมที่เกิดขึ้นให้เลือกจะนั่งหรือเดินไปตามทางหรือพื้นที่ที่มีให้ แต่ก็อาจไม่ใช่เสมอไปเพราะธรรมชาติของคนมักจะมีการประยุกต์ เปลี่ยน โยกย้าย โครงสร้างทางกายภาพเช่น ที่จอดรถจักรยาน ม้านั่ง โต๊ะให้เหมาะกับความต้องการของตนเองมากกว่าที่จะให้สิ่งต่าง ๆ มาควบคุมพฤติกรรม
- 2) ความเป็นไปได้ทางสภาพแวดล้อมและสถาปัตยกรรมด้วยการสร้างข้อกำหนดกว้างๆเพื่อให้เกิดการเลือกและโอกาส เช่น ถ้าในมหาวิทยาลัยมีสนามฟุตบอลที่ดีและเพียงพอก็มีโอกาสเกิดทีมฟุตบอล ถ้ามีห้องประชุมที่ได้มาตรฐานก็มีโอกาสจัดการประชุมใหญ่ได้ ทางเดินที่นำไปสู่โรงอาหารก็มีโอกาสของการเข้าใช้งานและมีคนเดินมากกว่า
- 3) ความน่าจะเป็น เช่นทางเข้ามหาวิทยาลัยที่สวยงามและโดดเด่นเพิ่มความสะดุดตาและเชื้อเชิญให้เข้ามาชมมากกว่า

3.3.1 กระบวนการเกิดพฤติกรรมในสภาพแวดล้อม(Spatial Behavior)

เมื่อมนุษย์รับรู้และรู้สภาวะแวดล้อมแล้ว กระบวนการที่ต่อเนื่องกันคือการเกิดพฤติกรรมในสภาพแวดล้อม การเกิดพฤติกรรมในสภาพแวดล้อม ได้รับอิทธิพลจากสภาพแวดล้อม และจากมนุษย์ด้วยกันเอง มนุษย์มีปฏิสัมพันธ์(Interaction) กับสภาพแวดล้อม ในทางหนึ่ง มนุษย์ดำเนินกิจกรรมในสภาวะแวดล้อมนั้นๆในอีกทางหนึ่ง มนุษย์พยายามมีส่วนร่วม และปรับสภาพแวดล้อมให้เข้ากับความต้องการ หรือพฤติกรรมของตนเอง (วิมลสิทธิ์ หรยางกูร,2530 อ้างถึงใน รุจิโรจน์ อนามบุตร,2535)

1) **ที่เว้นว่างส่วนบุคคล (Personal Space)** ที่เว้นว่างส่วนบุคคลเป็นอาณาเขตที่เล็กที่สุดของมนุษย์ลักษณะคล้ายฟองอากาศที่มองไม่เห็น เป็นระยะป้องกันตัวเพื่อไม่ให้เกิดผลร้ายหรือความเจ็บปวดทั้งทางร่างกายและจิตใจ พื้นที่เว้นว่างส่วนบุคคลเคลื่อนไปพร้อมกับตัวเราเสมอหน้าที่สำคัญคือก่อให้เกิดการกระจายตัวของคนในสภาพแวดล้อมได้เหมาะสม เป็นความต้องการในการลดการข่มขู่ระหว่างบุคคลเพื่อรักษาสุขภาพจิต และให้บุคคลสามารถรักษาเอกลักษณ์เฉพาะตนไว้ได้ การล่วงล้ำที่เว้นว่างส่วนบุคคล จะทำให้เกิดปฏิกิริยาต่อต้าน เช่น การให้ภาษาร่างกาย หรือหลีกเลี่ยง ขนาดของพื้นที่เว้นว่างส่วนบุคคลแตกต่างกันตามตัวแปรที่มีอิทธิพลเหล่านี้ ด้านมนุษย์ขึ้นกับ เพศ อายุ บุคลิกภาพ อารมณ์ ความสนิทสนม บทบาททางสังคม วัฒนธรรม ความจำกัดด้านสภาพแวดล้อม ลักษณะเฉพาะของสถานที่ ด้านกิจกรรมที่กระทำ ลักษณะกิจกรรมที่กระทำระหว่างกัน กาลเทศะ ระยะห่างระหว่างบุคคลที่เหมาะสม 4 ระยะ

- 1.1) ระยะใกล้ชิด(Intimate Distance) บุคคลอยู่ในระยะประชิดตัว สัมผัสร่างกายกันได้หรือห่างกันไม่ถึง 1 เมตร ได้รับข่าวสารผ่านทุกสัดส่วนสัมผัส หากไม่สนิทสนมกันจะมีความรู้สึกไม่สบาย

- 1.2) ระยะส่วนบุคคล(Personal Distance) ระยะที่บุคคลป้องกันการล่วงล้ำในสถานการณ์ปกติ เป็นระยะของการสนทนาปกติ(ระยะทางระหว่าง 0.5-1.3 เมตร)
- 1.3) ระยะสังคม(Social Distance) เป็นระยะที่พื้นที่เขตอิทธิพลส่วนบุคคลเป็นระยะที่สนทนากันได้ในระยะค่อนข้างห่างในเรื่องธุรกิจ ไม่ใช่เรื่องส่วนตัว เป็นวาระที่ค่อนข้างเป็นพิธีการ บุคคลมีอิสระที่จะเลือกสัมพันธ์หรือวางเฉยโดยไม่เสียมารยาทมากนัก(1.3-4 ม.)
- 1.4) ระยะสาธารณะ(Public Distance)เป็นระยะห่างที่บุคคลไม่อาจยุ่งเกี่ยวกับบุคคลอื่นเหมาะสำหรับพื้นที่สาธารณะ (4-8 เมตร)

พื้นที่เว้นว่างส่วนบุคคลนำไปสู่ข้อพิจารณาในการออกแบบ พื้นที่เพื่อกิจกรรมต่างๆ หรือกลุ่มคนต่าง ๆ กัน มีความต้องการขนาดไม่เท่ากัน อาจพิจารณาได้ตั้งแต่ในขั้นตอนการกำหนดความต้องการพื้นที่ (Programming) 1) ขนาดและรูปร่างของสภาพแวดล้อมและการจัดอุปกรณ์ เช่น ม้านั่ง ที่พักคอย ให้เหมาะสมกับการเกิดพฤติกรรมเพื่อประสิทธิภาพสูงสุดในการใช้งาน 2) ให้โอกาสผู้ใช้เลือกพื้นที่ส่วนต่างๆ เพื่อความเหมาะสมของกิจกรรมต่างกัน ในเวลาต่างกัน เช่น มีพื้นที่ที่เหมาะสมสำหรับกิจกรรมส่วนตัวและพื้นที่ที่เหมาะสมกับกิจกรรมสาธารณะประกอบอยู่ด้วยกัน 3) การจำกัดสภาพแวดล้อมย่อมทำให้เกิดความอึดอัด

ขนาดของพื้นที่มีผลต่อโอกาสในการเลือกที่จะมีความสัมพันธ์ทางสังคม หรือเลือกที่จะไม่มี ดังนั้นข้อพิจารณาในเรื่องพื้นที่เว้นว่างส่วนบุคคลจึงเข้ามามีส่วนสำคัญตั้งแต่ในขั้นตอนการวางโปรแกรมความต้องการพื้นที่เพื่อการออกแบบไปจนถึงการออกแบบ เช่น การจัดที่นั่งแบบเคลื่อนย้ายได้ ทำให้เห็นการจัดเรียงตัวของบุคคลในพื้นที่ให้เหมาะสมกับความต้องการทางด้านสังคมของแต่ละคนหรือแต่ละกลุ่ม การวางตำแหน่งที่นั่งที่บังคับลักษณะการติดต่อกันทางสังคมของผู้มาใช้ อาจไม่เหมาะสมในหลายกรณี หากสภาวะอากาศเหมาะสมบันไดยาว ติดกับทางเท้าจะเป็นที่นิยมเพราะความยืดหยุ่นในการใช้งาน และการควบคุมทางสังคมได้ตามความต้องการของแต่ละคน

2) การมีอาณาเขตครอบครอง (Territoriality) หมายถึงการยึดครองพื้นที่ในลักษณะค่อนข้างถาวรหรือชั่วคราว อาณาเขตครอบครองมีทั้งในคนและสัตว์ ในสัตว์มีหน้าที่ทางชีวภาพชัดเจนเป็นการครอบครองพื้นที่เพื่อหาอาหาร แบ่งปันอาหารและเพื่อการสืบพันธุ์ หรือดำรงพันธุ์ ในมนุษย์หน้าที่ทางชีวภาพในแบบของสัตว์เพื่อความอยู่รอดไม่ชัดเจน พบว่าน่าจะเป็นกลไกทางสังคมและจิตวิทยา เพื่อให้เกิดความปลอดภัย ความมั่นคงทางกายและใจ เป็นการแสดงถึงเอกลักษณ์ส่วนบุคคลด้วย โดยอาศัยกลไกทางวัฒนธรรมเป็นตัวกำหนดพฤติกรรม เพื่อการสื่อความหมายให้สามารถอยู่ร่วมกันได้ ในสภาวะความเป็นอยู่ที่หนาแน่นของมนุษย์ เช่น สังคม ชุมชน หรือเมือง อาณาเขตครอบครองมีลำดับลดหลั่นกันจำแนกได้ 4 ระดับ (Stea, 1965 อ้างถึงใน รุจิโรจน์, 2535)

- 1.1) ที่เว้นว่างส่วนบุคคล (Personal Space Bubble) อยู่รอบตัวคนเคลื่อนย้ายไปพร้อม กับคน
- 1.2) หน่วยอาณาเขต (Territorial Unit) ที่บุคคลใช้เป็นประจำ เช่นโต๊ะทำงานในสตูดิโอ บริเวณเตียงนอน
- 1.3) กลุ่มอาณาเขตย่อย (Territorial Cluster) หลายหน่วยรวมกัน เป็นกลุ่มของบุคคล
- 1.4) กลุ่มอาณาเขตรวม (Territorial Complex) หลายกลุ่มอาณาเขตรวมกัน ทั้งของ บุคคลเองและของบุคคลอื่น

การสร้างเครื่องหมาย(Territorial Marker) ในลักษณะที่พบเห็นมากที่สุดคือรั้ว กำแพงและ เครื่องหมายอื่นๆ เช่น เสา หลัก ต้นไม้ และสนามที่ดูแลอย่างดี เพื่อป้องกันการล่วงล้ำบริเวณติดกับ อาณาเขต สิ่งกำหนดอาณาเขตชั่วคราวเป็นการจองพื้นที่ไว้เพื่อการใช้งานภายหลัง การล่วงละเมิด ย่อมทำให้เกิดความรู้สึกไม่พอใจเป็นธรรมดา แต่ในสถานการณ์ทั่วไปอาจไม่รุนแรงนัก สภาพแวดล้อมควรแบ่งแยกให้เด่นชัด ระหว่างพื้นที่ยึดครองกับพื้นที่สาธารณะเพื่อการควบคุมได้ ง่าย สอดส่องดูแลได้สะดวก ทำให้เกิดความปลอดภัย ไม่ส่งเสริมให้มีการล่วงล้ำอาณาเขตของผู้อื่น ได้ง่าย

พื้นที่เชื่อมต่อ (Transition Space) คือ พื้นที่ระหว่างอาณาเขตและส่วนสาธารณะจะมีความสำคัญมาก ผู้ล่วงล้ำเข้ามาในพื้นที่นี้จะต้องมีจุดประสงค์แน่นอน อาจออกแบบเป็นลักษณะกึ่ง สาธารณะเพื่อต้องรับ เชื้อเชิญ หรือให้เป็น No man's land ออกแบบให้สภาพแวดล้อมมีทางเลือก มีความยืดหยุ่น เชื้อต่อการยึดครองได้อย่างเหมาะสม ของหลายบุคคลหรือกลุ่มบุคคลได้พร้อมกัน ให้ สภาพแวดล้อมเชื้อต่อการดัดแปลงเพื่อกำหนดอาณาเขต และการสร้างเอกลักษณ์ได้ง่าย โดยไม่ทำ ให้เสียหายต่อสภาพแวดล้อมโดยรวม

ลำดับลดหลั่นของอาณาเขตครอบครอง พื้นที่ต่อเชื่อม มีความสำคัญในการควบคุมผู้คนที่ เกี่ยวข้องที่สามารถล่วงล้ำลึกเข้าไปในแต่ละอาณาเขตได้เหมาะสม 1) พื้นที่กึ่งสาธารณะ 2) พื้นที่กึ่ง ส่วนตัว 3) พื้นที่ส่วนตัว ในแต่ละส่วนที่ลึกเข้าไป ผู้ที่มีสิทธิโดยชอบธรรมที่จะเข้าไปใช้โดยไม่ถูก สงสัยจะมีน้อยลงตามลำดับ อันเป็นกลไกในการรักษาความปลอดภัยของพื้นที่

3) ภาวะความเป็นส่วนตัว(Privacy) มนุษย์ต้องการความเป็นส่วนตัวทั้งของบุคคลและของ กลุ่ม เพื่อป้องกันการรบกวน หรือการเก็บความลับ ในสภาวะหรือกิจกรรมที่ต่างกัน ต้องการระดับ ของความเป็นส่วนตัวแตกต่างกันไป 4 สภาวะในความเป็นส่วนตัว

- 3.1) ความสันโดษ(Solitude) อยู่ตามลำพังเพื่อใช้ความคิด
- 3.2) ความสนิทสนม(Intimacy) ตามความจำเป็นของกลุ่มย่อย
- 3.3) ภาวะนิรนาม(Anonymity) บุคคลปรากฏตัวในที่สาธารณะโดยไม่มีใครรู้จักหรือให้ ความสนใจเป็นพิเศษ

3.4) ความสำรอง (Reserve) การสร้างการปิดกั้นทางใจ โดยไม่รู้สึกลึกถูกล่วงล้ำแม้จะมีการรบกวนอยู่

การออกแบบเพื่อความเป็นส่วนตัว สร้างสภาวะแวดล้อมที่เอื้อให้มีการสร้างกลไกเพื่อภาวะเป็นส่วนตัวได้เหมาะสม หรืออีกนัยหนึ่งสามารถควบคุมระดับของข้อมูลข่าวสารได้ตามต้องการ ระวางการกำหนดพื้นที่อเนกประสงค์(Multi-purpose)ที่ปล่อยวางไว้ เพื่อมุ่งหวังให้เหมาะกับกิจกรรมหลายๆประเภท อาจไม่เหมาะกับกิจกรรมประเภทใดเลยเนื่องจากขาดกลไกที่จะควบคุมความเป็นส่วนตัวในระดับต่างๆ หลีกเลี่ยงการเกิดของพื้นที่ที่ไม่มีใครเป็นเจ้าของทำให้ไม่เกิดการใช้สอยไม่เกิดความปลอดภัย แยกอาณาบริเวณให้ชัดเจนจากบริเวณส่วนตัวและที่สาธารณะเพื่อให้ควบคุมได้ง่าย การแยกอาณาบริเวณให้ชัดเจนจากบริเวณส่วนตัวและที่สาธารณะ เพื่อให้ควบคุมได้ง่าย ความหนาแน่นของพื้นที่ใช้สอย เป็นตัวบังคับให้เกิดการลดความเป็นส่วนตัว จะต้องพิจารณาปริมาณพื้นที่ตามความต้องการให้เหมาะสม

3.3.2 บรรยากาศกิจกรรม (Behavior Setting) (นิลบล คล่องเวสละ,2545) ได้แก่ ลักษณะบรรยากาศแวดล้อมของที่ตั้งนั้นที่จะเหมาะกับกิจกรรมนั้นๆ โดยคนกลุ่มนั้นๆ กิจกรรมแต่ละกิจกรรมจะมีความต้องการด้านสถานที่แตกต่างกัน ความต้องการด้านสภาพแวดล้อมของสถานที่ทำกิจกรรมนี้รวมความต้องการ 3 อย่าง คือ ความต้องการด้านพื้นที่ใช้สอย ความต้องการด้านอุปกรณ์ประกอบกิจกรรม และความต้องการทางจิตวิทยา เช่น กลุ่มนักเรียนที่มาใช้สวนสาธารณะเวลาเย็นๆ มักจะเป็นลักษณะต่างคนต่างมา แต่ละคนคาดว่าจะมาพบเพื่อนที่อยากพบที่นั้นๆได้ ลานอเนกประสงค์ที่อาจใช้เพื่อกิจกรรมรวมกลุ่ม เช่น กิจกรรมประเภทหาเสียงหรือการเรียกร้อง หรือการโฆษณา ก็มักต้องเกิดในพื้นที่เปิดโล่งที่ไม่ห่างจากทางเดินที่จะมีคนเดินผ่านไปมามากๆ เพราะคนที่จะทำกิจกรรมประเภทนี้ไม่ต้องการเอาตัวเข้าไปผูกผันในกลุ่มผู้ฟังในทันทีทันใด แต่มักจะหยุดยืนในสถานที่ที่พร้อมจะผละจากไปได้เสียก่อน

1) **กิจกรรมตั้งจุด(Centering space)** จุดที่อาจถือเป็นจุดรวมคน หรือเป็นจุดดึงดูดได้แก่ ลานอเนกประสงค์ที่มีกิจกรรม สนามเด็กเล่น ร้านอาหารว่างและเครื่องดื่ม สระน้ำ บ่อน้ำพุ สนามกีฬา เป็นต้น

2) **ลานกิจกรรมหลักของวิทยาเขต** ทำหน้าที่เหมือนเวทีซึ่งคนมาแสดงออก ไม่ว่าจะด้วยการเดิน เล่นดนตรี กล่าวปราศัย แจกเอกสาร และก็มีคนอีกส่วนมาเพื่อดูและมีบางคนมาเพื่อเป็นผู้ถูกดู ลานกิจกรรมที่ประสบความสำเร็จจะมีสองกิจกรรมพื้นฐานคือ การเคลื่อนที่ผ่าน และใช้เป็นจุดเพื่อหยุดทำกิจกรรม(Stationary Behavior) ได้แก่การนั่ง เรียงน รอคอย กินอาหาร มองดู โดยพื้นฐานการออกแบบต้องยอมให้สองกิจกรรมนี้เกิดขึ้นได้โดยไม่ขัดแย้งหรือรบกวนกัน

3.4 ความสอดคล้องขององค์ประกอบทางกายภาพและการใช้งานพื้นที่เปิดโล่ง

การออกแบบพื้นที่เปิดโล่งของวิทยาเขตจะประสบความสำเร็จหรือไม่ขึ้นอยู่กับปัจจัยต่างๆ การประสบความสำเร็จในที่นี้ หมายถึงการเป็นพื้นที่ที่มีผู้ใช้งานถูกต้องตามแนวทางที่ผู้ออกแบบวางไว้ สิ่งส่งผลกระทบต่อการใช้งาน ในพื้นที่เปิดโล่งขึ้นอยู่กับ ความสามารถในการเดินทางและการเข้าถึงพื้นที่ใช้งาน การมีกิจกรรมและสิ่งดึงดูดใจ ขนาดและรูปร่างของพื้นที่ นอกจากนี้ยังมีปัจจัยในด้านลบที่อาจทำให้ผู้ใช้งานไม่เข้ามาใช้งานอาจเป็นเนื่องจากความท้อแท้ของสถานที่รวมถึงความรู้สึกไม่ปลอดภัยในการใช้งาน อันเนื่องมาจากการสัญจร และความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน

การศึกษาของ Marcus (1990) จะใช้การเก็บข้อมูลด้วยการสังเกตการณ์และสอบถามความคิดเห็นจากนักศึกษา เพื่อดูความพึงพอใจและจำนวนผู้ใช้งานในพื้นที่ต่อพื้นที่เปิดโล่งและองค์ประกอบต่างๆในพื้นที่เปิดโล่งนั้นๆ บทสรุปของการศึกษา พบว่าลักษณะที่เป็นธรรมชาติเป็นองค์ประกอบที่ได้รับความนิยมมากที่สุด พื้นที่เปิดโล่งที่มีคนนิยมใช้มาก บริเวณที่เป็นพื้นที่ที่ได้รับความนิยมมากที่สุดคือ บริเวณที่มีความเป็นธรรมชาติ ซึ่งทำให้ลดความตึงเครียดจากการเรียนและการทำงานได้ จากการสำรวจความชื่นชอบของพื้นที่ที่มีดังนี้

จากการศึกษากลุ่มตัวอย่าง สอบถามนักเรียนทั่วไปสถานที่ที่กลุ่มนักเรียนวัยรุ่นชอบเป็นสถานที่ที่มีลักษณะของกิจกรรมต่างๆ เช่น ศูนย์การค้า ตัวเมือง ร้านหนังสือ กิจกรรมข้างถนน เป็นต้น ส่วนบุคคลที่เป็นผู้ใหญ่จะชอบสถานที่ที่มีลักษณะของกิจกรรมที่สงบเงียบ เช่น ชายทะเล พื้นที่ธรรมชาติ ร้านกาแฟสงบๆ ในการออกแบบพื้นที่เปิดโล่งของมหาวิทยาลัยต้องคำนึงถึงระดับอายุของผู้ใช้งานด้วย เช่น นักเรียนนักศึกษาจะชอบกิจกรรมในลักษณะที่มีการเคลื่อนไหว(active) มากกว่า ส่วนในกลุ่มพนักงาน อาจารย์ก็จะชอบกิจกรรมในลักษณะที่สงบ สิ่งที่ต้องคำนึงถึงในการออกแบบมีดังนี้

- 1) ต้องคำนึงถึงลักษณะทางธรรมชาติเดิมของพื้นที่ ต้องสำรวจความต้องการของผู้ใช้งาน
- 2) จัดเก้าอี้ ม้านั่งและโต๊ะสำหรับการเรียน อ่านหนังสือและรับประทานอาหารแสดงให้เห็นถึงพื้นที่เขียวชะอุ่ม หากพื้นที่ไม่เพียงพอหรือจะเป็นพื้นที่ที่โล่งนั่งและนอนบนหญ้าได้
- 3) ควรมีการกั้นอาณาเขตของพื้นที่ ทางตั้งและทางนอนจากต้นไม้หรือวัสดุธรรมชาติอื่นๆ และต้องคำนึงถึงอาคารที่จะสร้างขึ้นในอนาคต ต้องคำนึงถึงอายุต้นไม้ และควรใช้ต้นไม้ที่มีอายุยืนยาว
- 4) พื้นที่ควรมีการออกแบบให้มีความดึงดูดให้เข้ามาใช้งาน โดยใช้พืชพรรณกันเป็นขอบหรือเกาะให้เป็นส่วนตัว
- 5) ควรมีการแบ่งแยกที่ว่างจากอาคารเพื่อให้เป็นพื้นที่ของนักเรียนอย่างเพียงพอ
- 6) การวางแผนสำหรับเส้นทางสัญจรหลักควรมีมุมมองให้เห็นและเข้าถึงได้ง่าย
- 7) ควรมีแสงสว่างเวลากลางคืน

จากปัจจัยทางสังคมและวัฒนธรรมที่ทำให้ประเทศไทย มีลักษณะการใช้พื้นที่ที่แตกต่างจากแนวคิดตะวันตก ส่วนผู้ที่ให้แนวคิดของการสร้างพื้นที่ว่างสาธารณะนอกประโยชน์อย่างไทยนั้น ดูเหมือนจะขาดแคลนยิ่ง อย่างไรก็ตาม ขวัญสุวรรณ อติโพธิ(2548) นักผังเมืองผู้มีประสบการณ์การทำงานในชุมชนหลายแห่งในประเทศไทย (อ้างถึงใน ไชศรี ภัคดิ์สุขเจริญ, 2551:15) ได้กล่าวสรุปในการบรรยายพิเศษที่คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยไว้อย่างน่าสนใจว่า พื้นที่ว่างสาธารณะที่ดีอย่างไทยนี้ ต้องมีคุณสมบัติสำคัญทางกายภาพ 5 ประการได้แก่

- 1) เป็นพื้นที่ขนาดเล็กที่"มีชั้นมีเชิง" หรือเป็นชุดของพื้นที่ขนาดเล็กที่เลื้อนไหล ต่อเนื่องเชื่อมถึงกันมองไม่เห็นภายในคราวเดียว
- 2) นั่งพื้นได้ กล่าวคือ มีวัสดุและสัดส่วนพื้นที่ที่เหมาะสมสำหรับนั่งล้อมวงคุยกัน
- 3) มีร่มเงาที่ดี เช่น ใต้ต้นไม้ ใต้เพิงพัก ชายคา ซอกอาคาร ฯลฯ
- 4) ผูกติดกับ"การกิน" หรือมีของขายในบริเวณใกล้เคียง โดยเฉพาะอาหารและเครื่องดื่มต่างๆ
- 5) อยุธยา น้ำ หรือมีน้ำเป็นองค์ประกอบสำคัญของพื้นที่

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

3.5 สรุป : แนวทางเพื่อการศึกษาและวิเคราะห์องค์ประกอบทางกายภาพและการใช้งานของพื้นที่เปิดโล่ง

การศึกษาองค์ประกอบทางกายภาพ การจัดวาง และพฤติกรรมการใช้งานพื้นที่เปิดโล่ง จะเป็นส่วนสำคัญในการนำไปเป็นฐานข้อมูลเพื่อวิเคราะห์พื้นที่เปิดโล่งของวิทยาเขต อาจสรุปได้เป็นประเด็นต่างๆที่สำคัญ ดังนี้

- 1) องค์ประกอบทางกายภาพที่สำคัญของพื้นที่ ทำให้พื้นที่เปิดโล่งแต่ละส่วน มีลักษณะเฉพาะแตกต่างจากพื้นที่อื่นๆที่อยู่โดยรอบ โดยองค์ประกอบทางกายภาพของพื้นที่เปิดโล่งที่สำคัญ ได้แก่ อาคารและสิ่งก่อสร้าง ลานและทางเดิน วัสดุพืชพันธุ์ อุปกรณ์ประกอบภูมิทัศน์ ซึ่งทั้งหมดนี้เป็นส่วนทำให้เกิดจุดเด่นของสถานที่ (Placemaking) รวมถึงความสอดคล้องของการใช้งานที่สอดคล้องกับองค์ประกอบทางกายภาพอื่นๆ เช่น ร้านค้า ม้านั่ง ร่มเงาจากศาลา หรือต้นไม้
- 2) การจัดวางองค์ประกอบของพื้นที่เปิดโล่งและอาคารที่อยู่โดยรอบ ส่งผลต่อการสร้างพื้นที่ว่างที่เกิดขึ้นระหว่างองค์ประกอบนั้นไม่ว่าจะเป็นองค์ประกอบที่เป็น อาคาร ต้นไม้ หรือประติมากรรม ซึ่งการจัดวางต่างๆจะทำให้เกิดลักษณะที่สำคัญคือ ระดับของการปิดล้อมในแบบสนิทสนมหรือเป็นสาธารณะ ซึ่งจะส่งผลต่อการใช้งานสำหรับกิจกรรมในรูปแบบที่ต่างกัน รวมถึงการจัดวางองค์ประกอบต่างๆยังอาจเป็นการควบคุมมุมมองของผู้ใช้งานทั้งจากภายในพื้นที่เปิดโล่งไปสู่ภายนอกและจากภายนอกไปสู่พื้นที่เปิดโล่ง
- 3) พฤติกรรมการใช้งานของพื้นที่เปิดโล่ง ระยะของพื้นที่เว้นว่างส่วนบุคคลกับลักษณะของกิจกรรม เช่น กิจกรรมที่ต้องการความเป็นส่วนตัว กิจกรรมสาธารณะ ซึ่งทั้งหมดนี้จะสอดคล้องกับขนาดของพื้นที่เพื่อรองรับกิจกรรม

ผลผลิตของพฤติกรรมเกิดจากสิ่งทีคนแสดงต่อสิ่งแวดล้อม และทำให้ระบุอ้างอิงได้ถึงแนวคิดของการ พังทลาย สิ่งที่เหลืออยู่ เช่นการใช้ทางลัดจากตึกหนึ่งไปสู่ตึกหนึ่ง ทำให้เกิดเส้นทางใหม่ ในบางมหาวิทยาลัยจะไม่ทำทางเดินก่อน แต่จะรอจนกระทั่งมองเห็นรูปแบบการเคลื่อนที่และทำเส้นทางเดินให้ใกล้เคียงทางนั้น ลักษณะของขยะที่เหลืออยู่ก็เป็นรูปแบบหนึ่ง เช่น การทิ้งกระป๋อง ภาชนะบรรจุอาหาร บริเวณพื้นที่นั่งรับประทานอาหาร สร้างภาพลักษณ์ที่ไม่ดี พฤติกรรมที่ถ่ายทอดจากรุ่นพี่สู่รุ่นน้องทำให้เกิดเป็นวัฒนธรรมการทำเลียนแบบกัน เพื่อแสดงความเป็นตัวตน

บทที่ 4

กรณีศึกษา: พื้นที่เปิดโล่งของวิทยาเขตในประเทศไทย

ในการศึกษาบทบาทและการใช้ประโยชน์ของพื้นที่เปิดโล่งของวิทยาเขต ผู้วิจัยกำหนดให้มีการเก็บข้อมูลจากวิทยาเขตในประเทศไทยเพื่อเป็นตัวอย่างในการศึกษา ข้อค้นพบที่ได้จากกรณีศึกษาจะเป็นข้อพิจารณาเพื่อออกแบบพื้นที่เปิดโล่งของวิทยาเขตในประเทศไทย โดยกำหนดแนวทางเพื่อการศึกษาดังนี้

- 4.1 การคัดเลือกกรณีศึกษา
- 4.2 ระเบียบวิธีในการศึกษาข้อมูล
- 4.3 รายละเอียดการเก็บข้อมูลกรณีศึกษา : พื้นที่เปิดโล่งของวิทยาเขตในประเทศไทย

4.1 การคัดเลือกกรณีศึกษา

การศึกษามหาวิทยาลัยและการใช้ประโยชน์ของพื้นที่เปิดโล่ง ซึ่งครอบคลุมทั้งในด้านการเป็นส่วนหนึ่งของโครงสร้างผังวิทยาเขต ตลอดจนบทบาทเพื่อการรองรับกิจกรรมและการใช้งานในด้านต่างๆ ในวิทยานิพนธ์นี้ผู้วิจัยจึงได้คัดเลือกพื้นที่เปิดโล่งในวิทยาเขต ที่คาดว่าจะเป็นอย่างที่ีดีสำหรับการวิจัย โดยมีแนวทางในการคัดเลือก ตัวอย่างพื้นที่เปิดโล่ง ดังนี้

4.1.1 การคัดเลือกวิทยาเขต เพื่อศึกษามหาวิทยาลัยของพื้นที่เปิดโล่งที่มีผลต่อการใช้งานวิทยาเขตในระดับการวางผัง โดยกำหนดเกณฑ์ในการคัดเลือกกรณีศึกษา คือ

1) เป็นวิทยาเขตของมหาวิทยาลัยรัฐ เนื่องจากมหาวิทยาลัยรัฐเป็นพื้นที่ที่กึ่งสาธารณะ เปิดโอกาสให้ผู้ใช้งานภายนอกเข้ามามีส่วนร่วมใช้พื้นที่ ซึ่งจะทำให้เกิดกลุ่มผู้ใช้งานและกิจกรรมที่หลากหลาย

2) มีการเรียนการสอนในระดับปริญญาตรี เมื่อเทียบกับการศึกษาในระดับอื่นๆ กลุ่มผู้ใช้งานหลักซึ่งเป็น นิสิต นักศึกษาในระดับปริญญาตรี จะใช้เวลาในวิทยาเขตค่อนข้างมาก เนื่องจากตารางเรียนการสอน นอกจากนี้เพื่อเรียนหนังสือแล้วพื้นที่วิทยาเขตยังเป็นพื้นที่สำหรับการพักผ่อน นันทนาการ และร่วมกิจกรรมทางสังคม ซึ่งวิทยาเขตที่มีการเรียนการสอนในระดับปริญญาตรี จะทำให้มีการใช้พื้นที่ที่หลากหลายทั้งในด้านกิจกรรมและช่วงเวลาการใช้งาน

3) เป็นวิทยาเขตที่ก่อตั้งมาอย่างน้อย 20 ปี เนื่องจากพื้นที่วิทยาเขตที่ก่อตั้งมาในระยะเวลาหนึ่ง จะเริ่มมีการใช้งานรวมถึงสิ่งก่อสร้างต่างๆครบตามรูปแบบตามผังแม่บทที่วางไว้ ตลอดจนมีการใช้งานในรูปแบบต่างๆอย่างต่อเนื่องมาระยะเวลาหนึ่ง

ตาราง 4.01 รายชื่อวิทยาเขตที่คัดเลือกเพื่อเป็นกรณีศึกษา

วิทยาเขต	ก่อตั้ง (พ.ศ.)	ขนาดพื้นที่ (ไร่)	จำนวนนิสิต นักศึกษา(คน)	ลักษณะเด่นของผัง/แนวคิด	ปัญหาและข้อจำกัดของ ผัง	พื้นที่เปิดโล่งส่วนกลาง ที่สำคัญของวิทยาเขต
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย พญาไท	2458	1,154.1	35,579 (ปี2550)	วิทยาเขตในใจกลางเมืองที่มีขนาดใหญ่ อยู่ในย่านธุรกิจ มีการวางผังแม่บทที่ชัดเจน แนวคิดในการสร้างแนวแกนสีเขียวหลักตะวันออก-ตก	มีอาคารเดิม และมีพื้นที่ส่วนราชการอื่นยืมใช้ ทำให้การเข้าไปบริหารจัดการลำบาก	1. สนามหน้าพระบรมราชานุสาวรีย์ สองรัชกาล 2. ระหว่างตึกเทวาลัย หอประชุม 3. ระหว่างกลุ่มอาคารสำนักอธิการ 4. หน้าตึกวิทยบริการ
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ท่าพระจันทร์	2477	49	11.823 (ปี 2551)	อยู่ในตัวเมืองชั้นใน พื้นที่ประวัติศาสตร์ ใช้พื้นที่เปิดโล่งเป็นภูมิสัญลักษณ์ แต่ละพื้นที่มีชื่อเฉพาะและมีความสำคัญประวัติศาสตร์	ขนาดเล็ก การขยายตัวเป็นไปได้ยาก (ทั้งในทางราบ และทางสูง)	1. ลานโพธิ์ 2. ลานปรีดี พนมยงค์ 3. สนามฟุตบอล และ ลานโดม
มหาวิทยาลัยศิลปากร วังท่า พระ	2486	10	3,430 (ปี2550)	อยู่ในตัวเมืองชั้นใน บริเวณพื้นที่ประวัติศาสตร์ และแหล่งท่องเที่ยว มีความชัดเจนในด้านหลักสูตรการเรียนเฉพาะด้านศิลปะ	ขนาดเล็ก การขยายตัวเป็นไปได้ยาก(ทั้งในทางราบและทางสูง)	1. ลานอาจารย์ศิลป์ พีระศรี 2. สวนแก้ว 3. สนามบาสฯและลานอเนกประสงค์
มหาวิทยาลัยศิลปากร พระราชวังสนามจันทร์	2509	440	11,256 (ปี2550)	เป็นพื้นที่พระราชวังเดิม และยังคงมีอาคารเก่าอยู่ในบริเวณวิทยาเขต มีแนวคิดในการรักษาพื้นที่สีเขียวริมสระแก้ว การกำหนดระยะเว้นจากแนวถนน		1. บริเวณทางเข้าถนนเพชรเกษม 2. สระแก้ว&เกาะนก
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ รังสิต	2527	1,757	19,837 (ปี2551)	อยู่ชานเมืองมีพื้นที่กว้าง มีการวางผังที่ชัดเจน ตั้งแต่ต้น มีแนวคิดในการสร้างแนวแกนสีเขียวกึ่งกลางมหาวิทยาลัย และการรักษาสัดส่วนพื้นที่เปิดโล่ง(บล็อกสีเขียวสลับกับอาคาร) แนวคิดในการป้องกันน้ำท่วม		1. แนวแกนสีเขียวเอเซียเกมส์พาร์ค 2. บริเวณโดมบริหาร 3. บริเวณหน้าอาคารกิจกรรม นักศึกษาและอินเตอร์โซน

จากการศึกษาเบื้องต้น ทำให้ได้วิทยาเขตที่คุณสมบัติดังกล่าวข้างต้นจำนวนมาก เมื่อได้ทำการศึกษาผังบริเวณของวิทยาเขตเบื้องต้นทำให้ตัดบางวิทยาเขตบางแห่งออกไป เนื่องจากในหลายวิทยาเขต พื้นที่วิทยาเขตมีความแบ่งแยกเป็นหน่วยงาน คณะ และสถาบัน อย่างชัดเจน ทั้งในด้านการใช้งานพื้นที่และอาคารสถานที่ ทำให้เกิดการใช้พื้นที่ออกเป็นส่วนๆด้วยแนวเขตรั้ว ทำให้ไม่มีการใช้งานพื้นที่ส่วนกลางร่วมกันมากนัก

จากแนวทางการพิจารณาข้างต้น ทำให้ได้วิทยาเขต เพื่อเป็นกรณีศึกษาจำนวน 5 แห่ง ซึ่งครอบคลุมการเป็นตัวอย่างของวิทยาเขตในประเทศไทยทั้งในเมืองและนอกเมือง ได้แก่ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ท่าพระจันทร์, มหาวิทยาลัยศิลปากร วังท่าพระ, มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตพระราชวังสนามจันทร์ และ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ศูนย์รังสิต ซึ่งมีรายละเอียดเบื้องต้นของแต่ละวิทยาเขต ดัง ตาราง 4.01

4.1.2 การคัดเลือกพื้นที่เปิดโล่งเพื่อเป็นกรณีศึกษา การศึกษาเฉพาะส่วนของพื้นที่เปิดโล่งเพื่อให้เข้าใจการใช้งานในระดับกิจกรรม การใช้งานพื้นที่และคุณภาพของพื้นที่เปิดโล่งในเชิงกายภาพ ซึ่งพื้นที่เปิดโล่งในวิทยานิพนธ์นี้อาจรวมถึง สนามหญ้า สระน้ำ ทางสัญจร ที่จอดรถ โดยกำหนดแนวทางในการคัดเลือกพื้นที่ศึกษาในระดับพื้นที่ดังนี้

1) **เป็นพื้นที่เปิดโล่งส่วนกลางของวิทยาเขต** อันจะเป็นประโยชน์ต่อการประยุกต์ใช้กับการวางผังวิทยาเขตโดยรวม ตลอดจนพื้นที่ในส่วนกลาง จะมีการเข้าถึงของกลุ่มผู้ใช้งานที่หลากหลายมากกว่าในพื้นที่ของคณะเรียน ทำให้มีกิจกรรมในระดับที่เป็นสาธารณะทั้งสำหรับผู้ใช้งานต่างคณะรวมถึงผู้ใช้งานจากภายนอกวิทยาเขต หรือหน่วยงาน

2) **เป็นที่จดจำและเป็นภาพลักษณ์สำคัญของวิทยาเขต** อยู่ในตำแหน่งที่มีความสำคัญทางด้านประวัติศาสตร์

3) **ความเป็นพื้นที่อเนกประโยชน์** ข้อสำคัญอย่างหนึ่งของพื้นที่ที่ประสบความสำเร็จคือ การเป็นพื้นที่ที่มีการใช้งานหลากหลาย ทั้งในเรื่องของกิจกรรมและช่วงเวลาในการใช้งาน

จากแนวทางข้างต้นนำมาสู่ กรณีศึกษา : พื้นที่เปิดโล่งของวิทยาเขตในประเทศไทย สรุปพื้นที่ศึกษา จาก 5 วิทยาเขต ได้แก่

- 1) **กรณีศึกษา สนามหน้าลานพระบรมราชานุสาวรีย์สองรัชกาล** จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (ขนาดพื้นที่ศึกษา 43.58 ไร่ : 69,737 ตารางเมตร)
- 2) **กรณีศึกษา ลานปรีดี พนมยงค์ และสนามฟุตบอล** มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ท่าพระจันทร์ (ขนาดพื้นที่ศึกษา 18.93 ไร่ : 30,289 ตารางเมตร)
- 3) **กรณีศึกษา สวนแก้ว ลานอเนกประสงค์และสนามบาส** มหาวิทยาลัยศิลปากร วังท่าพระ (ขนาดพื้นที่ศึกษา 1.97 ไร่ : 3,156 ตารางเมตร)

4) **กรณีศึกษา บริเวณสระแก้ว** มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตพระราชวังสนามจันทร์ (ขนาดพื้นที่ศึกษา 39.74 ไร่ : 63,580 ตารางเมตร)

5) **กรณีศึกษา บริเวณหน้าอาคารโคมบริหาร และสวนมูลนิธิเทียม โชควัฒนา** มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ศูนย์รังสิต (ขนาดพื้นที่ศึกษา 32.70 ไร่ : 52,319 ตารางเมตร)

4.2 ระเบียบวิธีในการเก็บข้อมูลกรณีศึกษา

จากการศึกษาแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง ในการออกแบบวางผังแม่บทวิทยาเขต สรุปแนวคิด และทฤษฎีที่นำมาใช้ในการศึกษาและเก็บข้อมูล เพื่อนำไปสู่ข้อค้นพบในการทำวิทยานิพนธ์ ได้ดังนี้

- 1) **ศึกษาผังและแนวคิดในการวางผังวิทยาเขต** ด้วยการศึกษประวัติความเป็นมาและผังแม่บทปัจจุบันของวิทยาเขตที่ศึกษา ประกอบกับการสัมภาษณ์หน่วยงานผู้ที่มีส่วนในการดำเนินนโยบาย การออกแบบ และบังคับใช้ผังแม่บท
- 2) **ความสำคัญของพื้นที่เปิดโล่งที่ศึกษากับผังของวิทยาเขต** ที่ตั้งและบริบทของพื้นที่ศึกษา ความเชื่อมโยงพื้นที่ศึกษากับพื้นที่อื่นๆโดยรอบ ทิศทางแดด ลม ฝน เส้นทางสัญจร และการเข้าถึงและอาคารโดยรอบ ด้วยการศึกษารูปแบบปัจจุบันของวิทยาเขตร่วมกับ ผังการใช้ที่ดินของวิทยาเขต
- 3) **องค์ประกอบทางกายภาพของวิทยาเขต** กำหนดให้มีการเก็บข้อมูลทางด้านกายภาพของพื้นที่ตามรายละเอียดต่างๆดังนี้
 - 3.1) สิ่งก่อสร้างและสถาปัตยกรรม จากผังบริเวณ ข้อมูลเอกสารและการสังเกตการณ์
 - 3.2) ลานกิจกรรมและทางเท้า เส้นทางสัญจรภายในพื้นที่ ตลอดจนวัสดุผิวทางและอุปกรณ์ตกแต่ง
 - 3.3) อุปกรณ์ประกอบภูมิทัศน์ ได้แก่ ดวงโคมทางดิน, ม้านั่ง, ป้ายบอกทาง ร้านค้าชั่วคราว และศาลา
 - 3.4) ต้นไม้และวัสดุพืชพันธุ์ จากการสังเกตพื้นที่ศึกษาและภาพถ่ายทางอากาศ
- 4) **การศึกษารูปแบบของกิจกรรมและผู้ใช้งาน** จากบันทึกข้อมูลการใช้สถานที่จากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น ฝ่ายอาคารสถานที่และหน่วยงานทางกายภาพ ประกอบกับการสังเกตการณ์ ในประเด็นต่างๆ ได้แก่ ตำแหน่งของการใช้งาน (stationary, pass) กิจกรรมในพื้นที่ประเภทการใช้งานและลักษณะของกิจกรรม ลักษณะผู้ใช้งานและจำนวนผู้ใช้งาน ช่วงเวลาการใช้งาน และอื่นๆ เช่น อุปกรณ์เครื่องใช้สำหรับกิจกรรม โดยแบ่งการเก็บข้อมูลกิจกรรมเป็น 3 ส่วน คือ
 - 4.1) กิจกรรมประจำวัน ในวันจันทร์-ศุกร์ , วันเสาร์ และวันอาทิตย์ โดยแบ่งการเก็บข้อมูลดังตาราง 4.0.2

ตาราง 4.02 เวลาในการสังเกตการณ์ กิจกรรมประจำวัน

เวลา วัน	6.00- 8.00น.	8.00- 10.00น.	10.00- 12.00น.	12.00- 13.00น.	13.00- 15.00น.	15.00- 17.00น.	17.00- 19.00น.
จันทร์-ศุกร์	ก่อนเข้า เรียน	ช่วงเวลาเรียน		พักเที่ยง	ช่วงเวลาเรียน		หลังเลิก เรียน
เสาร์, อาทิตย์	เช้า		กลางวัน		เย็น		

หมายเหตุ

- การศึกษามีทั้งระบบที่เป็นสองภาคการศึกษา สามภาคการศึกษา ทำให้กิจกรรมประจำวันต่างๆไม่แตกต่างกันมากนักในช่วงเวลาต่างๆของปี รวมถึงการศึกษาในระดับอุดมศึกษาก็มีกิจกรรมของนักศึกษา และประชาชน โดยรอบจำนวนมาก แม้ว่าจะเป็นในช่วงปิดภาคการศึกษา
- วันเสาร์และอาทิตย์มีกิจกรรมที่แตกต่างกันเนื่องจากบริการร้านค้าต่างๆมักเปิดบริการเฉพาะวันเสาร์

4.2) กิจกรรมพิเศษ ซึ่งอาจเป็นกิจกรรมประจำปี หรือกิจกรรมที่เป็นกรณีพิเศษเนื่องในวันสำคัญทางประเพณี กิจกรรมส่งเสริมการศึกษาและกิจกรรมทางสังคม การศึกษารายละเอียดต่างๆ เบื้องต้นด้วยการศึกษาข้อมูลพื้นฐานการใช้งานพื้นที่เพื่อรองรับกิจกรรม จากฝ่ายอาคารและสถานที่ของวิทยาเขตต่างๆ ร่วมด้วยการสังเกตการณ์ในพื้นที่และข้อมูลจากบัณฑิตหรือฝ่ายประชาสัมพันธ์กิจกรรมต่างๆ

4.3) การใช้งานเพื่อเป็นส่วนของกิจกรรมในพื้นที่รอบๆ เช่น หอประชุม กิจกรรมของคณะต่างๆ การสัญจร เป็นต้น จากการสังเกตการณ์

4.3 รายละเอียดการเก็บข้อมูลกรณีศึกษา : พื้นที่เปิดโล่งของวิทยาเขตในประเทศไทย

จากกรณีศึกษาของวิทยาเขต 5 แห่ง และระเบียบวิธีการเก็บข้อมูลกรณีศึกษา ข้างต้น นำไปสู่การเก็บข้อมูลของแต่ละวิทยาเขต โดยกำหนดหัวข้อในการเก็บข้อมูล 1) ภาพรวมของวิทยาเขต 2) ที่ตั้งและบริบทของพื้นที่ศึกษา 3) องค์ประกอบทางกายภาพของพื้นที่ศึกษา และ 4) กิจกรรมและการใช้งาน

มีรายละเอียดการเก็บข้อมูล ดังต่อไปนี้

ศูนย์บริการสุขภาพ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

1.2) ที่ตั้งและบริบท

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ตั้งอยู่ในเขตปทุมวัน กรุงเทพมหานคร อยู่ในตำแหน่งที่เป็นศูนย์กลางเมืองแวดล้อมด้วยถนนสายหลัก ระบบขนส่งมวลชนที่สำคัญ รวมถึงเขตพาณิชยกรรมและชุมชน พื้นที่บริเวณสยามสแควร์ เป็นย่านการค้าที่สำคัญเป็นแหล่งรวมของสถาบันกวดวิชา ทำให้เป็นจุดนัดพบและแหล่งแฟชั่น โดยเฉพาะสำหรับผู้ใช้งานในกลุ่มวัยรุ่น

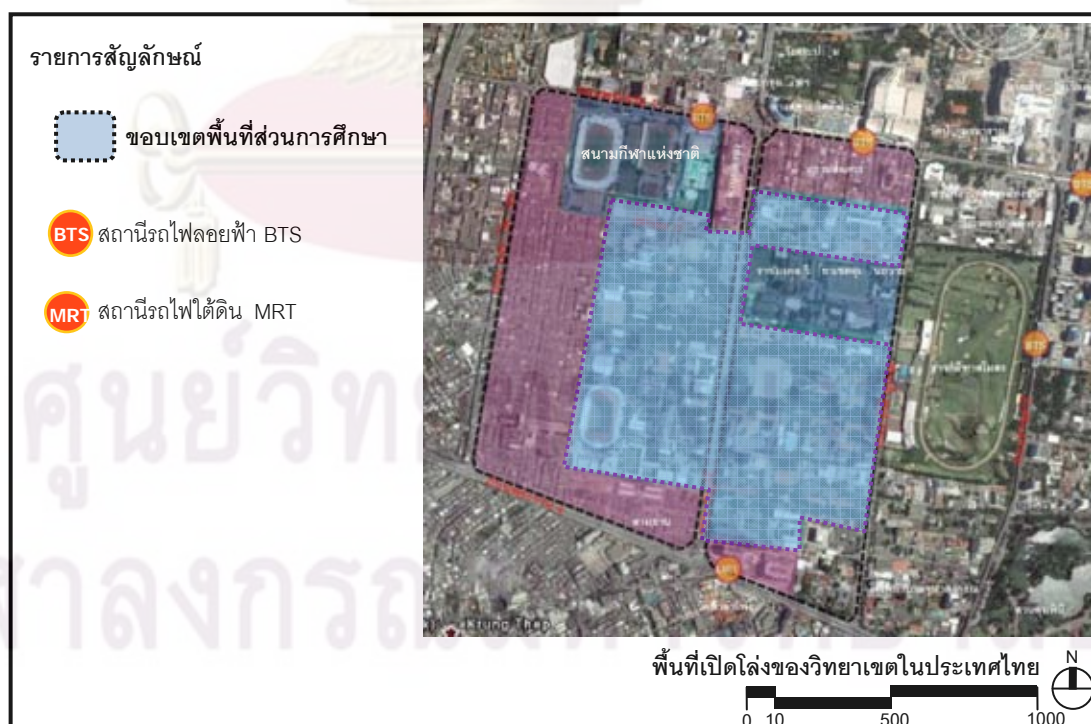
อาณาเขตติดต่อ (เฉพาะส่วนการศึกษา)

ทิศเหนือ:ติดกับสนามกีฬาแห่งชาติ ย่านการค้าสยามสแควร์ และห้างสรรพสินค้า เช่น มาบุญครอง สยามเซ็นเตอร์ สยามพารากอน และสยามดิสคัฟเวอรี รวมถึงถนนพระราม 1 เป็นจุดเปลี่ยนถ่ายการสัญจรสำคัญ มีสถานีรถไฟฟ้า สยาม

ทิศใต้:ติดถนนพระราม 4 สามย่าน ฝั่งตรงข้าม เป็นชุมชนวัดหัวลำโพง ส่วนใหญ่เป็นร้านค้า และ อาคารสำนักงาน เชื่อมต่อไปยังย่านธุรกิจสีลม มีสถานีรถไฟฟ้าใต้ดินสถานีสามย่าน

ทิศตะวันออก:ถนนอังรีดูนังต์ ฝั่งตรงข้ามเป็นสำนักงานตำรวจแห่งชาติ โรงพยาบาลตำรวจ ราชกรีฑาสโมสร และโรงพยาบาลจุฬาลงกรณ์ และสภากาชาดไทย

ทิศตะวันตก:ถนนบรมราชเทือง ถัดไปเป็นเขตผลประโยชน์ของจุฬา พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นอาคารพาณิชย์สำหรับร้านค้าและพักอาศัย

แผนที่ 4.01 ผังแสดงบริบทโดยรอบ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

เนื่องจากวิทยาเขตตั้งอยู่บริเวณใจกลางเมือง ทำให้มีบริการระบบขนส่งสาธารณะจำนวนมากทั้งรถไฟฟ้าลอยฟ้า(BTS) และรถไฟฟ้าใต้ดิน(MRT) นอกจากนี้ยังมีรถโดยสารประจำทางบนถนนหลักหลายสาย เพื่อเป็นการอำนวยความสะดวกกับนิสิตและบุคลากรได้มีการใช้รถประจำทางวิ่งภายในพื้นที่วิทยาเขตไปยังจุดเปลี่ยนถ่ายรอบๆ โดยมีเส้นทางรถภายในเป็น 4 เส้นทางด้วยกัน

1.3) ขนาดพื้นที่และจำนวนประชากร

เนื่องจากการยกพื้นที่ส่วนหนึ่งให้สถานเสาวภาและการตัดถนน ปัจจุบันจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยจึงมีเนื้อที่ 1,154.1 ไร่ (จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,2550) โดยพื้นที่ใช้งานของมหาวิทยาลัยแบ่งเป็น 1) เขตหน่วยราชการอื่นยืมใช้ 213.6 ไร่ (18.51%) ได้แก่ สนามกีฬาแห่งชาติ รร.เตรียมอุดมศึกษา รร.สาธิตมศว.ปทุมวัน มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลวิทยาเขตอุเทนถวาย 2) เขตหาผลประโยชน์ 370ไร่ (32.06%) ได้แก่ บริเวณสยามสแควร์ ตลาดสามย่าน ห้างสรรพสินค้ามาบุญครอง บรรทัดทอง และสำหรับในวิทยานิพนธ์นี้จะศึกษาเฉพาะในส่วนของ 3) เขตการศึกษา 570.5 ไร่ (49.43%) ซึ่งจะประกอบด้วยกลุ่มของอาคารเรียนคณะต่างๆ เช่น คณะอักษรศาสตร์ คณะวิศวกรรมศาสตร์ คณะวิทยาศาสตร์ คณะรัฐศาสตร์ คณะนิติศาสตร์ คณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี คณะแพทยศาสตร์ คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ คณะครุศาสตร์ เป็นต้น โดยมีการศึกษาทั้งในระดับปริญญาตรีและระดับที่สูงขึ้นไป ทั้งในช่วงเวลาเรียนตามปกติและภาคค่ำ จุฬาฯประกอบด้วยประชากร คือ นิสิตรวม 32,511 คน (ปี 2550/ภาคเรียนที่ 2) และบุคลากร รวม 7,514 คน (30 กันยายน 2548)

1.4) แนวคิดในการวางผังแม่บทและผังบริเวณ

พื้นที่สีเขียวเป็นเอกลักษณ์ที่สำคัญอย่างหนึ่งของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ด้วยความร่วมมือกันจากต้นไม้ใหญ่ ทำให้พื้นที่บริเวณวิทยาเขตแตกต่างจากเมืองซึ่งเป็นย่านธุรกิจโดยรอบ ซึ่งการรักษาพื้นที่เปิดโล่งสีเขียวของวิทยาเขตมีความสอดคล้องกับการวางผังแม่บทของวิทยาเขต

แผนแม่บทปัจจุบันทำขึ้นในปีพ.ศ. 2542 (ผังแม่บทจุฬาฯ 100 ปี) โดยผังแม่บทนี้มหาวิทยาลัยได้วางแผนล่วงหน้าไปจนถึงวาระที่มหาวิทยาลัยมีอายุครบ 100 ปี ในพ.ศ.2559 ด้วยแนวคิดเมืองมหาวิทยาลัยหรือเมืองวิชาการ ที่มีการพัฒนาอย่างยั่งยืน โดยเน้นให้เป็นมหาวิทยาลัยสีเขียว คือ มีความร่มรื่นในทุกพื้นที่ของวิทยาเขต ปลอดภัยจากมลภาวะทางเสียงและทางอากาศ มีความสะอาดปลอดภัย ลดการสัญจรของรถส่วนบุคคล โดยใช้ระบบขนส่งมวลชนที่ปลอดภัยพิชิตแทน รวมถึงลดการใช้พลังงานในพื้นที่ภายในและภายนอกอาคาร เพื่อให้เกิดสภาพแวดล้อมที่เป็นมิตรแก่วิทยาเขตละชุมชนโดยรอบ ผังแม่บทนี้ยังส่งเสริมการกระจายพื้นที่เพื่อกิจกรรมทางการศึกษาและทางสังคม สำหรับบุคลากรและนิสิตในพื้นที่ต่างๆอย่างทั่วถึง เพื่อให้เกิดชีวิตในวิทยาเขตที่สมบูรณ์ ผังแม่บทจุฬาฯ 100 ปียังคงยึดถือแนวทางผังแม่บทฉบับ2523 เป็นหลัก ทั้งในเรื่องการแบ่งโซนการใช้ที่ดิน และแบ่งกลุ่มพื้นที่กิจกรรมหลัก 5 กลุ่ม การอนุรักษ์พื้นที่โล่งว่างในแนวแกนเหนือ-ใต้ และตะวันออก-ตะวันตกมาได้อย่างต่อเนื่อง โดยเน้นการ

เพิ่มเติมในรายละเอียดและแนวทางปฏิบัติให้เป็นรูปธรรมขึ้น แนวคิดหลักเกี่ยวกับการรักษาพื้นที่เปิดโล่ง ได้แก่ 1) การวางระบบแนวแกนสีเขียว และเชื่อมโยงระบบสัญจรในแนวเหนือ-ใต้และแนวตะวันออก-ตะวันตก ทำให้เกิดมีพื้นที่โล่งที่มีความหมายและเป็นการประสานพื้นที่ทางกายภาพของโครงการ ให้เป็นส่วนหนึ่งของกรุงเทพมหานคร และ 2) แนวคิดมหาวิทยาลัยสีเขียว เน้นความร่วมมือริเริ่มเขียวขจี ความยั่งยืน-ประหยัดพลังงานและกลมกลืนกับธรรมชาติ

พื้นที่เปิดโล่งที่สำคัญของวิทยาเขต ได้แก่ แนวแกนสีเขียวหลัก(ตะวันออก-ตะวันตก)ซึ่งเป็นแนวที่เห็นชัดที่สุดและมีความหมายในทางสัญลักษณ์มากที่สุดของผังแม่บท นอกจากนี้ยังมีการเชื่อมต่อไปยังแนวแกนสีเขียวรอง(เหนือ-ใต้)ทั้งสองฝั่งของถนนพญาไท โดยในแนวแกนสีเขียวเหล่านี้จะประกอบไปด้วยพื้นที่เปิดโล่งสำหรับทำกิจกรรมต่างๆในส่วนกลาง รวมถึงอาคารสนับสนุนการเรียนการสอน ส่วนบริการ และสันตนาการนิติต เช่น อาคารส่วนบริหารของมหาวิทยาลัย หอสมุดกลาง หอประชุม สนามกีฬา เป็นต้น การกำหนดให้พื้นที่แนวแกนสีเขียวนี้ นอกจากจะเป็นการรักษาภาพรวมของวิทยาเขต ยังเป็นการเพิ่มโอกาสในการเข้าถึงพื้นที่เปิดโล่งสำหรับทุกคนไม่ว่าจะเป็นนิสิต อาจารย์หรือเจ้าหน้าที่ และ ประชาชนทั่วไป เพราะพื้นที่เหล่านี้จะไม่มีความเป็นขอบเขตปิดล้อมหรือมีเจ้าของที่ชัดเจนดังเช่นพื้นที่เปิดโล่งระหว่างอาคารในคณะต่างๆ

แผนที่ 4.02 ผังสรุปแนวคิดการวางผังวิทยาเขตเรื่องแนวแกนสีเขียว จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

2) ที่ตั้งและบริบทของพื้นที่ศึกษา

: บริเวณสนามหญ้าและลานหน้าพระบรมราชานุสาวรีย์สองรัชกาล

พื้นที่บริเวณสนามหญ้าและลานหน้าพระบรมราชานุสาวรีย์สองรัชกาล เป็นส่วนประกอบที่สำคัญในแนวแกนสีเขียวหลักฝั่งตะวันออกของวิทยาเขต เนื่องจากเป็นพื้นที่แวดล้อมด้วยอาคารที่สำคัญตั้งแต่ในยุคก่อตั้งวิทยาเขต จึงทำให้พื้นที่บริเวณนี้มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ ตลอดจนคุณค่าทางด้านจิตใจของนิสิตและบุคลากรชาวจุฬาฯ

ภาพ 4.02 ความเชื่อมโยงของพื้นที่ศึกษาและพื้นที่โดยรอบ

(ปรับจากผังบริเวณ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๙ ทศวรรษพัฒนาการทางกายภาพ , 2549)

2.1) เส้นทางสัญจรและการเข้าถึง

พื้นที่ศึกษาเป็นจุดเชื่อมต่อที่สำคัญไปยังอาคารและพื้นที่สำคัญ โดยเฉพาะอย่างยิ่งแนวแกนสีเขียวเหนือ-ใต้ ผังตะวันออก มีถนนล้อมรอบสนามเป็นลักษณะวงกลม เชื่อมต่อกับทางเข้าประตูใหญ่จากถนนพญาไท และเชื่อมกับถนนเส้นหลักที่เชื่อมไปยังทางเข้าหลักอีกด้านหนึ่งทางถนนอังรีดูนังต์ เชื่อมไปยังกลุ่มอาคารส่วนกลางของมหาวิทยาลัย ศาลาพระเกี้ยวและอาคารกิจกรรมนักศึกษาทางทิศใต้

เนื่องจากพื้นที่บริเวณนี้อยู่ในส่วนกลางของมหาวิทยาลัย ทำให้เป็นทั้งเส้นทางผ่านของรถยนต์และทางเดินเท้าไปยังพื้นที่สำคัญต่างๆของมหาวิทยาลัย เช่น หอประชุมจุฬาฯ ศาลาพระเกี้ยวซึ่งเป็นพื้นที่รวมกิจกรรมของนิสิต รวมถึงยังอยู่ใกล้จุดทางข้ามเชื่อมไปยังฝั่งตะวันตกของถนนพญาไทด้วย สะพานลอยและอุโมงค์ใต้ถนน ซึ่งเป็นที่ตั้งของอาคารส่วนบริหาร หอสมุดและสนามกีฬา ทำให้พื้นที่บริเวณนี้ มีการใช้งานอย่างสม่ำเสมอ

นอกจากเป็นเส้นทางผ่านของทางสัญจรหลักแล้ว พื้นที่ศึกษาเป็นจุดหมายของนิสิตและบุคลากรด้วย เนื่องจากเป็นที่ตั้งของอาคารสำคัญ คือ **หอประชุมจุฬาฯ** (ใช้ในพิธีไหว้ครู, ปฐมนิเทศ นักศึกษาใหม่, พระราชทานปริญญาบัตร, จัดการแสดงต่างๆ) **พระบรมราชานุสาวรีย์สองรัชกาล** (ที่เคารพสักการะของนิสิต บุคลากรของจุฬาฯ รวมถึงคนภายนอก)

2.2) อาคารโดยรอบพื้นที่ศึกษา

บริเวณพื้นที่ศึกษาแวดล้อมด้วยอาคารสำคัญในกลุ่มอาคารอนุรักษ์ของจุฬาฯ ซึ่งหลายอาคารมีอายุไม่ต่ำกว่า 40 ปี เช่น หอประชุม กลุ่มอาคารเทวาลัย รวมถึงอาคารเพื่อการศึกษา ประกอบด้วยคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ คณะศิลปกรรมศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ คณะวิทยาศาสตร์ และคณะวิศวกรรมศาสตร์ นอกจากนี้ยังเป็นทางเชื่อมไปสู่อาคารส่วนกลาง ได้แก่ หอศิลป์ (ตึกเคมี 3) ตึกจักรพงษ์ และสระว่ายน้ำเป็นต้น รายละเอียดอาคารสำคัญดังนี้

กลุ่มอาคารเทวาลัย เป็นกลุ่มอาคารอนุรักษ์ ประกอบด้วยอาคารสองหลังที่สร้างต่างช่วงเวลา และเชื่อมต่อกันด้วยระเบียง คือ อาคารมหาจุฬาลงกรณ์ (อาคารอักษรศาสตร์ 1) สร้างแล้วเสร็จ พ.ศ. 2467 เพื่อเป็นตึกบัญชาการของโรงเรียนข้าราชการพลเรือนของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวตึกบัญชาการนับเป็นอาคารเรียนสร้างใหม่หลังแรกของคณะอักษรศาสตร์ อาคารมหาจุฬาลงกรณ์ได้รับรางวัลประเภทอาคารอนุรักษ์ดีเด่น ประจำปี พ.ศ. 2530 จากสมาคมสถาปนิกสยามในพระบรมราชูปถัมภ์ เป็นอาคารเครื่องก่อสูง 2 ชั้น มีส่วนประกอบสถาปัตยกรรมแบบไทย และอาคารมหาชิราวุธ (ตึกอักษรศาสตร์ 2) สร้างแล้วเสร็จในปี พ.ศ. 2499 เพื่อใช้เป็นอาคารเรียนของคณะอักษรศาสตร์ โดยการออกแบบอาคารมีลักษณะเป็นการถอดแบบจากตึกอักษรศาสตร์ 1 ทุกประการ แต่ให้มีห้องใต้ดินและห้องใต้หลังคา อาคารหลังนี้จึงมีหน้าจั่วเป็นกระจก เพื่อให้เหมาะกับการใช้งานของห้องในใต้หลังคา แทนการก่อปิดทึบ ปัจจุบันใช้เป็นห้องสมุดของคณะอักษรศาสตร์

อาคารหลายหลังในบริเวณรอบพื้นที่ศึกษา สร้างมาก่อนพ.ศ.2500 (มีอายุมากกว่า 50 ปีขึ้นไป) เช่น **ตึกขาว (คณะวิทยาศาสตร์)** เป็นตึกปฏิบัติการทางวิทยาศาสตร์แห่งแรกของประเทศไทย (พ.ศ. 2472) ในเวลาต่อมา ตึกหลังนี้ได้รับการต่อเติมออกไปอีกหลายครั้งจนกระทั่งในปัจจุบันมีปีกอาคารต่อออกไปหลายด้าน **อาคารวิศวกรรมศาสตร์ 1** หรือ ปราสาทแดง เป็นอาคารเรียนหลังแรกของคณะวิศวกรรมศาสตร์ พ.ศ.2478 **ตึกจักรพงษ์** มีลักษณะเป็นอาคารทรงไทย 2 ชั้น ก่ออิฐถือปูน โดยหน้าจั่วของอาคารทั้ง 4 ด้าน แล้วเสร็จใน พ.ศ.2475 ปัจจุบันใช้เป็น **หอประวัติจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย**

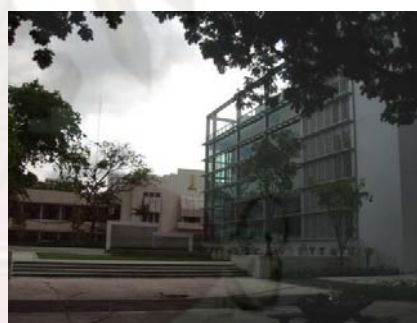
อาคารเคมี 3 สร้างแล้วเสร็จ กุมภาพันธ์ 2504 ปัจจุบัน(พ.ศ.2552)กำลังอยู่ในระหว่างปรับปรุงเพื่อใช้เป็นหอศิลป์ร่วมสมัย เพื่อเป็นอาคารสนับสนุนการเรียนการสอนในกลุ่มการเรียน สาขามนุษยศาสตร์และศิลปกรรมศาสตร์ ได้แก่คณะอักษรศาสตร์ ศิลปกรรมศาสตร์ สถาปัตยกรรมศาสตร์

คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ ประกอบด้วยกลุ่มอาคารที่สร้างต่างยุคสมัย ทำให้มีรูปแบบและขนาดอาคารแตกต่างกัน อาคารด้านหน้าคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ ความสูง 4 ชั้น เป็นโครงสร้างปูน

ผสมกับไม้ ได้แก่ อาคารสถาปัตยกรรม 1 (เปิดใช้ ปี พ.ศ.2483) อาคารสถาปัตยกรรม 2 (แล้วเสร็จปี พ.ศ. 2512) และ อาคารนารถ โภธิประสาธ (แล้วเสร็จ พ.ศ. 2537) ความสูง 10 ชั้น

ตั้งแต่ปีพ.ศ.2533 ยังพบอาคารในกลุ่มสูงมากกว่า 10 ชั้น เช่น อาคารบรมราชกุมารี เริ่มก่อสร้างใน พ.ศ. 2533 ในวาระครบรอบ 77 ปี ของการประดิษฐานจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย การก่อสร้างอาคารแล้วเสร็จเมื่อ พ.ศ.2537 อาคารบรมราชกุมารีเป็นอาคารเรียนรวมสาขามนุษยศาสตร์ โดยรื้ออาคารเดิมออกไปแล้วสร้างอาคารให้เป็นพื้นที่ทดแทนให้คณะอักษรศาสตร์ และเป็นพื้นที่ขยายตัวของคณะศิลปกรรมศาสตร์ และคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์

อาคารมหาจักรีสิรินธร เป็นอาคารสูง 9 ชั้น เริ่มก่อสร้าง พฤษภาคม 2550 ขณะนี้กำลังอยู่ระหว่างก่อสร้าง(มิถุนายน 2552)

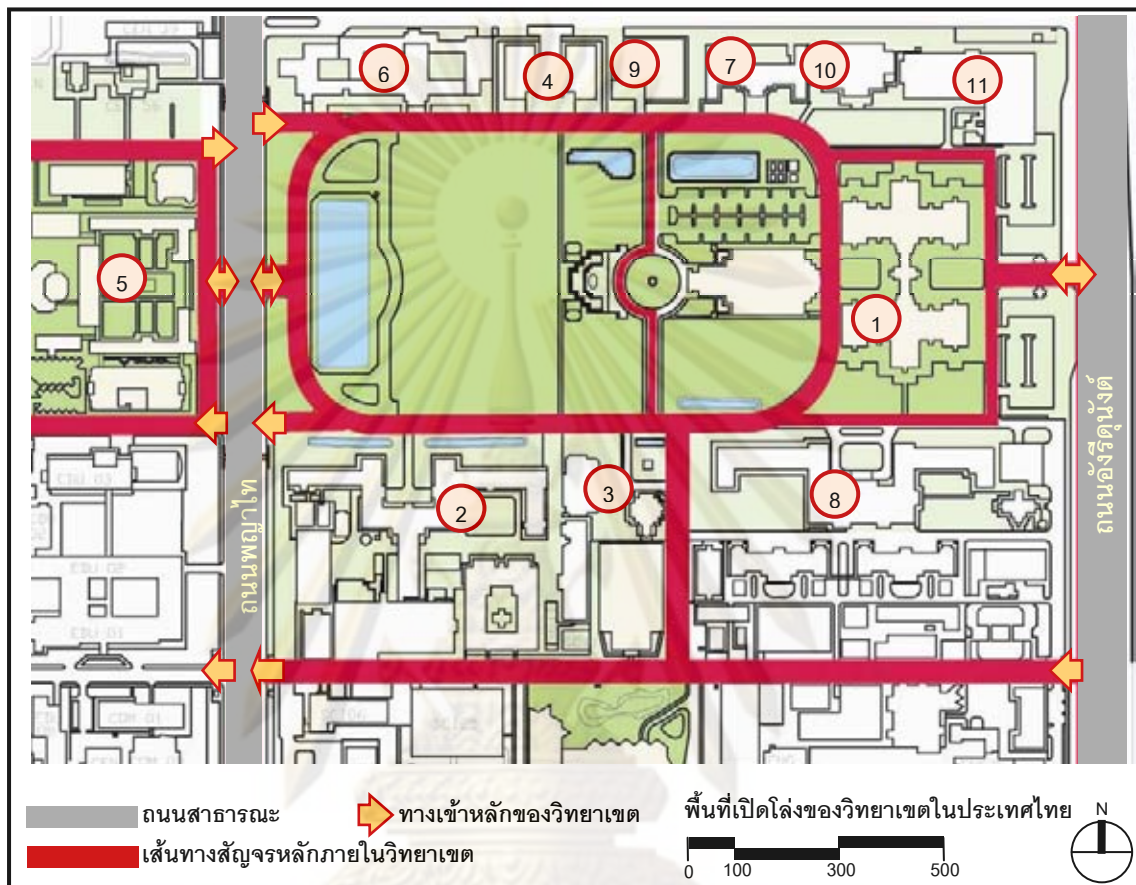

ภาพ 4.02 อาคารโดยรอบพื้นที่ศึกษา
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

- 1) กลุ่มอาคารเทวาลัย อาคารสองชั้น ส่วนตกแต่งเป็นรูปแบบของปราสาทหินแบบขอม
- 2) ตึกชาวคณะวิทยาศาสตร์รูปแบบอาคารเป็นอาคารไทยประยุกต์มีปีกบนและชั้นล่างตลอดแนว
- 3) ตึกจักรพงษ์มีลักษณะเป็นอาคารทรงไทย 2 ชั้น ก่ออิฐถือปูน
- 4) ตึกเคมี 3 ปรับเป็นหอศิลป์
- 5) อาคารบรมราชกุมารีอาคารมีรูปทรงผสมผสานระหว่างศิลปะไทยและตะวันตกสูง 15 ชั้น

1-กลุ่มอาคารเทวาลัย	2-คณะวิทยาศาสตร์	3-ตึกจักรพงษ์
4-อาคารเคมี 1(ระหว่างการปรับปรุง)	5-กลุ่มสำนักงานอธิการบดี	6-คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์
7-คณะศิลปกรรมศาสตร์	8-คณะวิศวกรรมศาสตร์	9-อาคารเคมี 3(หอศิลป์)
10-อาคารบรมราชกุมารี	11-อาคารมหาจักรีสิรินธร(กำลังก่อสร้าง)	12-หอนาฬิกา

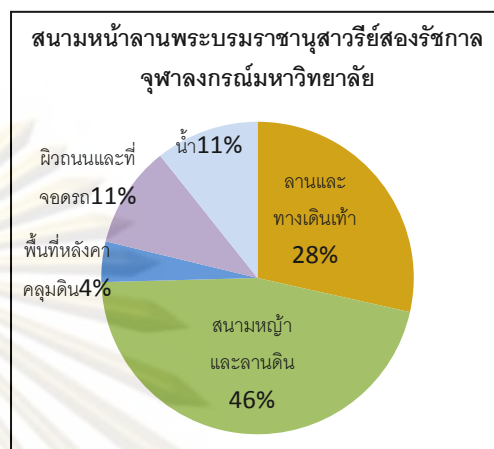

แผนที่ 4.03 แสดงตำแหน่งอาคารและเส้นทางสัญจรโดยรอบพื้นที่ศึกษา บริเวณสนามฟุตบอลและลานหน้าพระบรมราชานุสาวรีย์สองรัชกาล จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

3) องค์ประกอบทางกายภาพของพื้นที่เปิดโล่ง

พื้นที่ศึกษามีพื้นที่รวม 43.58 ไร่ (69,737 ตารางเมตร) ประกอบด้วยพื้นที่ ลานและทางเดินเท้า 12.42 ไร่ (19,877 ตารางเมตร) สนามหญ้าและลานดิน 20.08 ไร่ (32,130 ตารางเมตร) พื้นที่น้ำ 4.66 ไร่ (7,459 ตารางเมตร) พื้นที่รอยเหยียบอาคาร 1.83 ไร่ (2,930 ตารางเมตร) นอกจากนี้เป็นส่วนของผิวถนนและที่จอดรถ 4.59 ไร่ (7,342 ตารางเมตร) โดยแต่ละส่วนมีองค์ประกอบที่สำคัญ ดังนี้

แผนภูมิ 4.01 แสดงสัดส่วนขององค์ประกอบกายภาพ บริเวณพื้นที่ศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

3.1) สถาปัตยกรรมและสิ่งก่อสร้างที่สำคัญ

บริเวณพื้นที่ศึกษา เป็นที่ตั้งของอาคารที่สำคัญของวิทยาเขต ซึ่งนอกจากมีความเก่าแก่และมีคุณค่าทางสถาปัตยกรรมแล้ว ยังมีความสำคัญในฐานะเป็นสัญลักษณ์ทางกายภาพของวิทยาเขตอีกด้วย อาคารที่สำคัญในพื้นที่ได้แก่

หอประชุมจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เริ่มสร้างในเดือนกันยายน ปีพ.ศ.2481 โดยมีพระสารีบุตรนิมมานิก เป็นสถาปนิกออกแบบก่อสร้างอาคาร และพระพรหมพิจิตรเป็นผู้ออกแบบลายกนก เป็นสถาปัตยกรรมไทย ที่ตัวอาคารมีลักษณะคล้ายกับโบสถ์และกลุ่มอาคารในวัดราชาธิวาสราชวรวิหาร หอประชุมมีผังเป็นรูปสี่เหลี่ยม เป็นอาคารคอนกรีตเสริมเหล็ก มีผนังก่ออิฐและหลังคามุงด้วยกระเบื้องเคลือบสี หอประชุมจุฬามีความจุ 1,700 ที่นั่ง และเสริมได้ถึง 2,000 ที่นั่ง ออกมาบริเวณระเบียงด้านข้างหอประชุม (ข้อมูลจากฝ่ายอาคารสถานที่สำนักงานบริหารกายภาพ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย)

ในการสร้างหอประชุมจุฬามีการปรับภูมิทัศน์บริเวณนี้ ทำให้เกิดถนน สนามหน้าพระรูป “โดยสระน้ำใหญ่หน้าจุฬาก็เกิดขึ้นมาเพราะเขาขุดดินมาถมสนามมอเนกประสงค์ สระน้ำจุฬาก็เป็นความหลังของหลายคน เป็นที่แข่งว่ายน้ำ แข่งโปโล รวมทั้งโยนน้ำด้วย ส่วนสระว่ายน้ำใหม่มาสร้างตอนเอเชียเกมส์” (อาจารย์สวัสดิ์ จงกล, บทสัมภาษณ์ในหนังสือ ๙ ทศวรรษ, 2550)

เสาธง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยได้สร้างเสาธงในปี พ.ศ. 2484 ซึ่งในสมัยนั้นเป็นเสาธงที่สูงที่สุดของประเทศไทย หลังจากที่มีประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี ในปี พ.ศ.2482 ว่าด้วยรัฐธรรมนูญ เรื่อง “การเคารพธงชาติ เพลงชาติ และเพลงสรรเสริญพระบารมี” เพื่อให้คนไทยยึดถือและเป็นหลักเคารพโดยปฏิบัติตามระเบียบเครื่องแบบหรือตามประเพณีนิยม

มหาวิทยาลัยได้จัดสร้างพระบรมราชานุสาวรีย์สมเด็จพระปิยมหาราช และสมเด็จพระมหาธีรราชเจ้า¹ รวมถึงลานน้ำพุ สนามด้านข้างและทางเดินที่นำไปสู่พระบรมราชานุสาวรีย์ฯด้วย เมื่อการก่อสร้างพระบรมราชานุสาวรีย์สองรัชกาลแล้วเสร็จ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช และสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ได้เสด็จทรงเปิดแพรคลุมพระบรมราชานุสาวรีย์ฯ เมื่อวันที่ 23 พฤศจิกายน พ.ศ.2530

ภาพ 4.04 สถาปัตยกรรมและสิ่งก่อสร้างในพื้นที่ศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

- 1) "...การสร้างพระบรมราชานุสาวรีย์สองรัชกาล ทำให้พื้นที่เปิดโล่งตรงกลางมีจุดสนใจ (focal point)..." (อาจารย์กี ษนิษฐานันท์. ๙ ทศวรรษ พัฒนาการทางกายภาพ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2550)
- 2) หอประชุมจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ได้รับรางวัลอนุรักษ์ศิลปสถาปัตยกรรมดีเด่นประจำปี.ศ. 2545 จากสมาคมสถาปนิกสยามในพระบรมราชูปถัมภ์

3.2) ลานกิจกรรมและทางเดินเท้า

โดยรอบพื้นที่ถนนจะจัดการสัญจรแบบ เดินรถทางเดียวเป็นส่วนใหญ่ ถนนมีขนาดกว้าง 6-8 เมตร เป็นผิวคอนกรีต **ตลอดทางจะมีต้นไม้แมกกิ่งก้านให้ร่มเงา การใช้งานจักรยาน และจักรยานยนต์ ในพื้นที่มีไม่มากนัก ทางเดินเท้า ส่วนใหญ่เป็นวัสดุผิวซีเมนต์ขัดหยาบสลักรวดล้าง แบ่งเป็นรูปแบบต่างๆดังนี้** ทางเดินรอบสนามฟุตบอลและทางเดินริมสระน้ำ ทางเดินหน้าลานพระบรมราชานุสาวรีย์ ทางเดินด้านข้างหอประชุมพื้นที่ลาดชันส่วนใหญ่ของพื้นที่ศึกษาจะใช้เป็นเส้นทางเดินเท้าซึ่งไม่มีหลังคาแต่จะใช้ร่มเงาจากต้นไม้ใหญ่

บางส่วนเปิดโล่ง และมีพื้นที่ลาดชันที่เป็นลานกิจกรรม ที่สำคัญ เช่น **ลานโค้งริมสระน้ำ ลานหน้าพระบรมราชานุสาวรีย์ฯ ลานจามจรี เป็นต้น**

ลานจามจรี (เนื้อที่ 1,650 ตร.ม.) พื้นลานเป็นคอนกรีตเสริมเหล็ก พื้นผิวลานเป็นกรวดล้าง หินล้าง และประดับด้วยกระเบื้องสลักกันไป ลานจามจรีก่อสร้างแล้วเสร็จเมื่อ 25 มีนาคม 2539 พร้อมด้วยก่อสร้างเสาหัวเม็ดทั้งหมด 40 ต้น พร้อมโซ่ล้อมต้นจามจรีแต่ละต้นที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ได้พระราชทานให้ชาวจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย จำนวน 5 ต้น เมื่อ พ.ศ.2505

¹ พระบรมราชานุสาวรีย์สมเด็จพระปิยมหาราช และสมเด็จพระมหาธีรราชเจ้า คุณไข่มุกด์ ชูโต เป็นช่างปั้น ส่วนผู้ออกแบบพระบรมราชานุสาวรีย์และบริเวณประกอบ คือรองศาสตราจารย์ภิญญา สุวรรณศรี

A สระน้ำ

B พระบรมราชานุสาวรีย์สองรัชกาล

C เสาธงจุฬาฯ

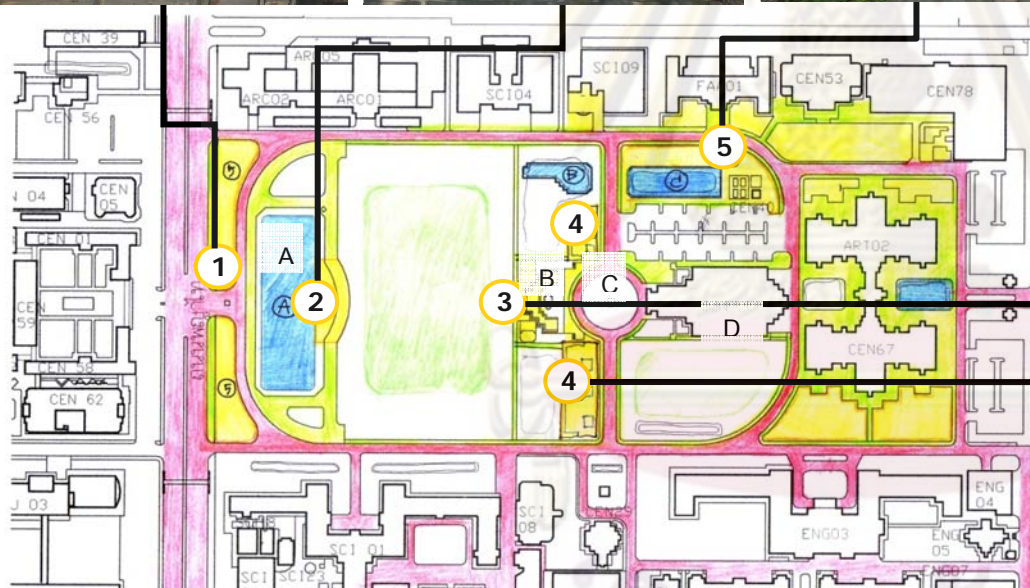
D หอประชุมจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

1 บริเวณทางเข้าหลัก

2 ริมสระน้ำ

5 ลานข้างหอประชุม

3 หน้าพระบรมราชานุสาวรีย์ฯ

4 ลานจามจุรี

พื้นที่เปิดโล่งของวิทยาเขตในประเทศไทย

สระน้ำ

ลานกิจกรรม(พลาซ่า)

ทางเดินเท้าไม่มีหลังคา

รายการสัญลักษณ์

แผนที่ 4.04 ผังแสดงตำแหน่งลานกิจกรรมและทางเดินเท้าบริเวณพื้นที่ศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาพ 4.05 วัสดุพื้นผิวทางเดิน

- 1) ทางเดิน หน้าลานอนุสาวรีย์สองรัชกาล และทางเดินรอบสนามฟุตบอล ส่วนใหญ่จะเป็นผิวกรวดล้างเว้นร่องรอยต่อ
- 2) ทางเดินหน้าหอประชุมฝั่งเสาธง บางส่วนวัสดุผิวพื้นซีเมนต์ทำผิวขัดหยาบสลัทธิภูมิ

3.4) ต้นไม้และวัสดุพืชพันธุ์

ลักษณะของพืชพรรณ ในบริเวณพื้นที่ศึกษาส่วนใหญ่เป็นไม้ยืนต้นขนาดใหญ่ ที่พบมาก ได้แก่ จามจุรี บริเวณรอบสนามฟุตบอล ด้านหลังพระบรมราชานุสาวรีย์ฯ ด้านข้างหอประชุม นอกจากนี้ยังพบ ชมพูพันธุ์ทิพย์บริเวณริมสระน้ำด้านหน้า รวมถึงต้นไม้ชนิดอื่นๆ เช่น กระถินณรงค์ นนทรี กระทิง พิกุล และหางนกยูง กัลปพฤกษ์ ประดู่ ตะแบก มะพร้าว หูกวาง สน ปะปนอยู่บ้าง ลักษณะพืชพันธุ์ในพื้นที่จะเน้นเป็น ต้นไม้ที่ให้ดอก ไม่เน้นไม้ผล โดยเฉพาะอย่างยิ่งต้นไม้ที่ให้ดอกสีชมพู นอกจากนี้แล้วในพื้นที่ยังมีการตกแต่งด้วยไม้เลื้อยอย่างเฟื่องฟ้าดอกสีชมพูบริเวณพระบรมราชานุสาวรีย์ฯด้วย ต้นไม้ที่สำคัญในวิทยาเขต ได้แก่

จามจุรี เป็นต้นไม้ประจำจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย จึงมีการปลูกอยู่ทั่วไปในวิทยาเขตพื้นที่ศึกษาซึ่งเป็นจินตภาพของวิทยาเขตแวดล้อมด้วยต้นจามจุรีซึ่งให้ความร่มรื่น จามจุรีสามารถเติบโตได้ดีในพื้นที่เนื่องจากทนต่อน้ำขังและพื้นที่ชื้นแฉะดังจะพบได้ในช่วงฤดูฝนบริเวณรอบๆสนามฟุตบอลและด้านข้างหอประชุม ลักษณะที่โดดเด่นสำคัญอีกอย่างหนึ่งของจามจุรีคือการมีกิ่งก้านที่แผ่กว้างเป็นทรงร่มโดยอาจมีเส้นผ่านศูนย์กลางของทรงพุ่มกว้างถึง 30-40 เมตร สูงถึง 20 เมตร ทำให้บริเวณโคนต้นที่แดดส่องไม่ถึงมีร่มเงามากและค่อนข้างเย็นขึ้นอยู่เสมอ จามจุรีมีปัญหากิ่งเปราะและหักหล่น ถึงเวลาใบร่วงทั้งต้น มีโรคเหอะ และเนื่องจากร่มมากทำให้หญ้าไม่ขึ้นบริเวณโคนต้น (ศาสตราจารย์กิตติคุณ เดชา บุญค้ำ. ๙ ทศวรรษ พัฒนาการทางกายภาพ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2550)

นอกจากนี้ยังมีต้นจามจุรีที่มีความสำคัญบริเวณลานจามจุรี เนื่องจากเป็นต้นไม้พระราชทานจาก พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช เมื่อครั้งทรงเสด็จมาร่วมทรงดนตรีกับนิสิต ทรงนำต้นจามจุรีจำนวน 5 ต้นจากวังไกลกังวล มาทรงปลูกด้วยพระองค์เอง ณ บริเวณด้านหน้าหอประชุมจุฬาลงกรณ์ เมื่อวันที่ 15 มกราคม พ.ศ.2505

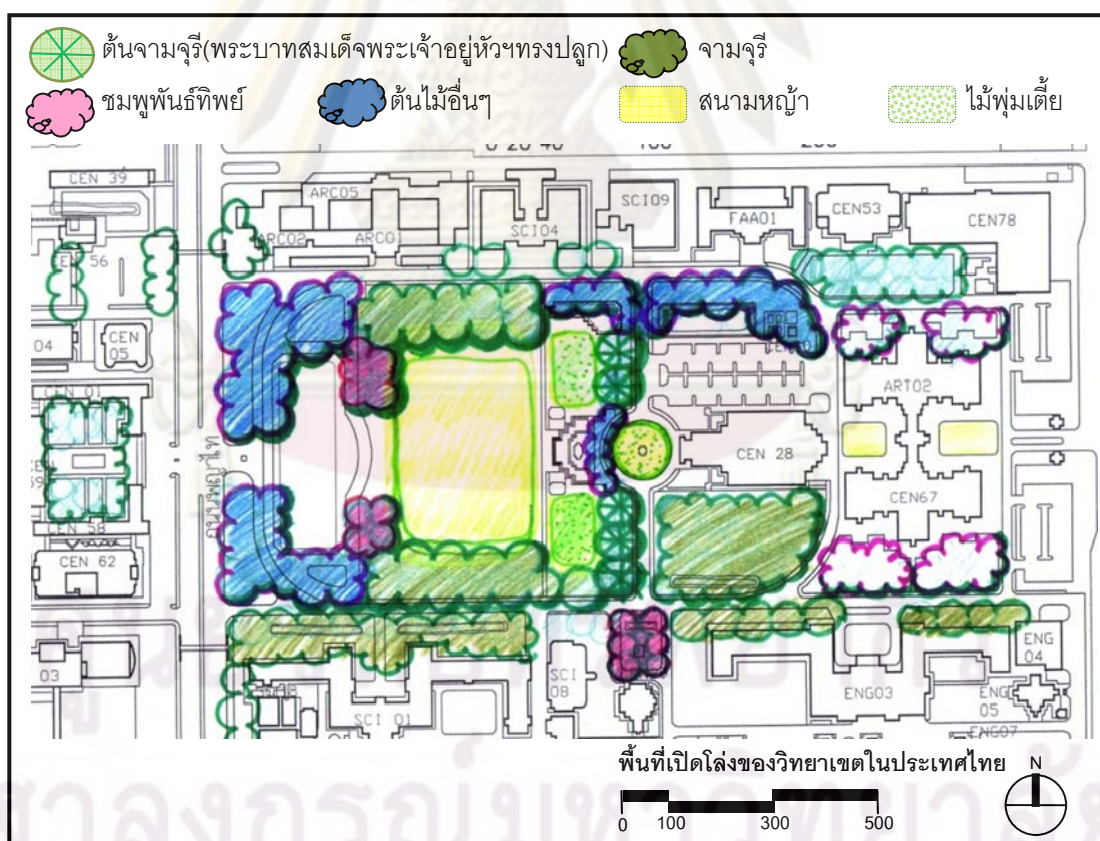
ชมพูพันธุ์ทิพย์ พบบริเวณริมสระน้ำฝั่งสนามฟุตบอล และบริเวณหน้าตึกจักรพงษ์ ในปี 2522 วิทยาเขตมีการปรับปรุงภูมิทัศน์รอบสระน้ำจุฬาฯและเสาธง เพื่อเพิ่มความร่มรื่น ความสะอาดสบายและความปลอดภัยในการสัญจร ได้เลือกปลูกชมพูพันธุ์ทิพย์เป็นแถวบริเวณริมสระน้ำมีเป้าหมายให้ต้นไม้ซึ่ง

จะออกดอกสีชมพูพร้อมกันตามฤดูกาลในช่วงเดือนธันวาคม - มีนาคม เพื่อเป็นการสร้างบรรยากาศเฉพาะของพื้นที่

ภาพ 4.06 วัสดุพืชพันธุ์บริเวณพื้นที่ศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

- 1) แนวต้นจามจุรีช่วยสร้างความปิดล้อมของพื้นที่
- 2) สีดอกชมพูพันธุ์ทิพย์บริเวณสระน้ำ ทำให้เกิดสีชมพูทั้งบนต้นและบนพื้น เป็นที่ที่นิสิตมักมานั่งเล่น และถ่ายรูป ในช่วงเดือน กุมภาพันธ์ 2552

แผนที่ 4.05 ผังแสดงตำแหน่งวัสดุพืชพันธุ์ พื้นที่ศึกษาจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

3.5 อุปกรณ์ประกอบภูมิทัศน์

ม้านั่ง ม้านั่งลอยตัวมีไม่มากนักในพื้นที่ พบเฉพาะในจุดด้านข้างหอประชุม ส่วนบริเวณสนามลานหน้าพระบรมราชานุสาวรีย์ และทางเดินโดยรอบ ผู้ใช้งานจะประยุกต์ใช้ส่วนประกอบที่เป็นโครงสร้างต่างๆในภูมิทัศน์เพื่อใช้งานแทนม้านั่ง เช่น การใช้ขอบกระถาง ชั้นบันได พื้นต่างระดับ แทนการใช้ม้านั่งลอยตัว เป็นต้น

ป้ายแสดงผังบริเวณ บริเวณริมสระน้ำใกล้กับประตูทางเข้าหลักถนนพญาไท ซึ่งเป็นประโยชน์กับผู้ใช้งานที่ไม่รู้จักตำแหน่งอาคารต่างๆเป็นอย่างดี เช่น นักท่องเที่ยวและผู้มาติดต่อธุระ แต่บริเวณพื้นที่ศึกษาไม่มีการแสดงป้ายบอกทาง ส่วนหนึ่งอาจเป็นเพราะเส้นทางสัญจรที่มีการบังคับเส้นทางเดินรถทางเดียว และพนักงานรักษาความปลอดภัยที่จะคอยให้ข้อมูลตามจุดทางเข้าต่างๆ บริเวณพื้นที่ศึกษาเป็นตำแหน่งที่อยู่ใกล้กับทางเข้าหลัก รวมถึงอยู่บนเส้นทางสัญจรที่สำคัญของวิทยาเขต

ร้านค้า มีหนึ่งจุดบริเวณข้างหอประชุมส่วนหนึ่งเพื่อรองรับการใช้งานจากหอประชุม และนิสิตจากคณะที่เรียนอยู่โดยรอบ บริเวณร้านค้ามักเป็นจุดที่มีผู้ใช้งานอยู่เสมอ เพื่อซื้ออาหาร เครื่องดื่ม โดยพื้นที่ร้านค้ามักสอดคล้องกับอุปกรณ์ประกอบภูมิทัศน์อื่นๆ เช่น ม้านั่งและถังขยะ

สิ่งสำคัญอีกอย่างหนึ่งในพื้นที่คือดวงโคม บริเวณพื้นที่ศึกษามีการออกแบบรูปแบบดวงโคมรูปแบบเฉพาะเป็นเสาสูงประมาณ 0.90 เมตร และมีครอบเหล็กรูปทรงยอดแหลมซึ่งจะติดตั้งตามบริเวณทางเดินต่างๆ รวมถึงบริเวณโดยรอบพระบรมราชานุสาวรีย์ ซึ่งในยามกลางคืนพอให้เห็นองค์ประกอบต่างๆของพื้นที่ บนทางเดินเท้า แต่ไม่สว่างมากพอที่จะทำกิจกรรมต่างๆได้อย่างดี นอกจากนี้ยังมีจุดของเสาไฟสูงที่จะใช้งานเฉพาะในกรณีที่มีการจัดงานเป็นพิเศษ

ภาพ 4.07 อุปกรณ์ภูมิทัศน์โดยรอบพื้นที่ศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

- 1) ชุมร้านค้า 7-11 เปิดทุกวันตั้งแต่ประมาณ 7.30-17.00 น.
- 2) ม้านั่งหินขัดบริเวณข้างหอประชุมฝั่งคณะศิลปกรรมศาสตร์อยู่ในสภาพที่ไม่สมบูรณ์ แต่ก็ยังคงมีการใช้งานของนิสิตอยู่เสมอ
- 3) ป้ายแสดงผังบริเวณของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เป็นประโยชน์อย่างมากสำหรับนักท่องเที่ยว
- 4) ดวงโคมยึดบนพื้นความสูงประมาณ 0.90 เมตร

4) กิจกรรมและการใช้งานพื้นที่เปิดโล่ง

ภาพ 4.08 บัณฑิตและคณาจารย์ทูลเกล้าฯถวายพระพุทธรูปปฏิมากรแก้วผลึกแด่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เมื่อวันที่ 11 กรกฎาคม 2539 เนื่องในวโรกาสทรงครองสิริราชสมบัติปีที่ 50 และครบรอบ 40 ปี ที่เสด็จพระราชทานปริญญาบัตรแก่บัณฑิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (ที่มา : ๙ ทศวรรษ พัฒนาการทางกายภาพ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. 2550)

4.1) ตำแหน่งและขนาดของพื้นที่ใช้งาน

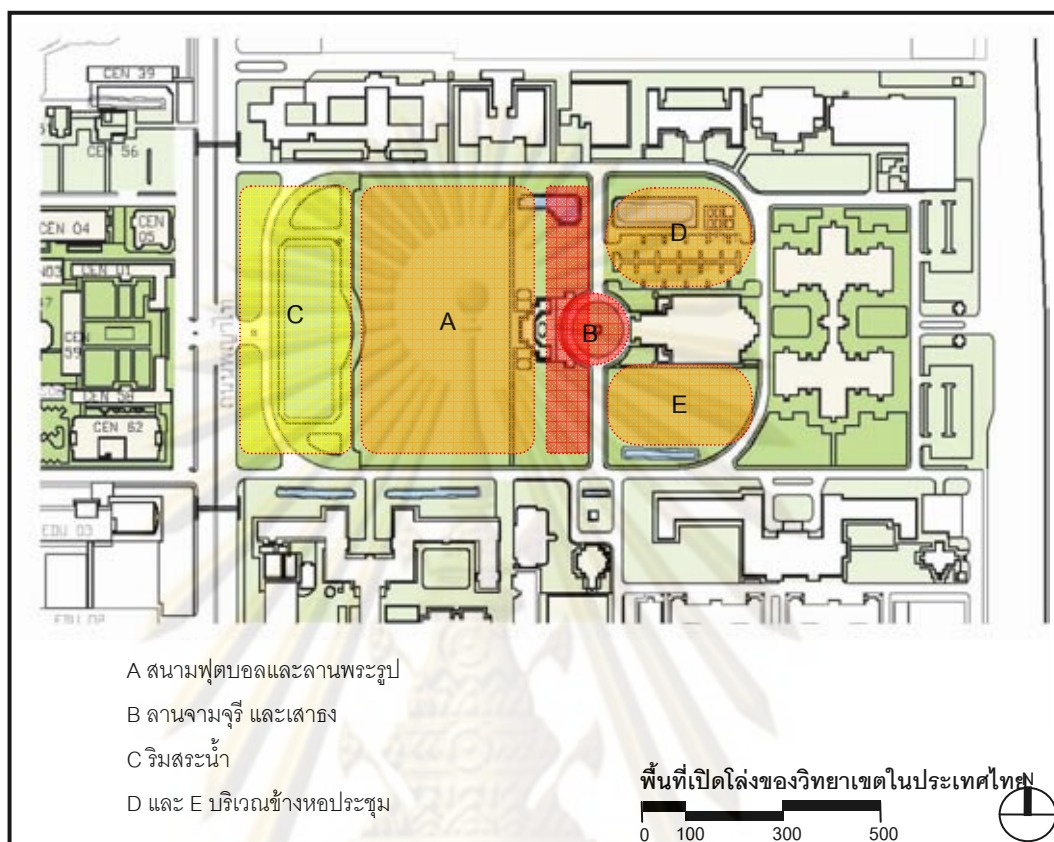
บริเวณพื้นที่ศึกษา อาจแบ่งเป็นส่วนต่างๆได้ตามลักษณะของความโอบล้อมของพื้นที่และการจัดกลุ่มของกิจกรรม

A บริเวณลานหน้าพระบรมราชานุสาวรีย์สองรัชกาลและสนามหญ้า (20,387 ตร.ม.) มีจุดรวมสายตาที่พระบรมราชานุสาวรีย์สองรัชกาล

B บริเวณลานจามจุรี (เนื้อที่ 1,650 ตร.ม.) พื้นที่บริเวณนี้จะมีการใช้งานอย่างสม่ำเสมอเกือบตลอดทั้งวัน ส่วนหนึ่งเป็นเพราะร่มเงาของจามจุรีที่มีตลอดวัน รวมถึงบริเวณลานมีการออกแบบให้มีพื้นที่นั่งบริเวณขอบ(ซึ่งในพื้นที่อื่นรอบๆแทบจะไม่มีที่นั่งเลย)

C บริเวณริมสระน้ำ มีพื้นที่ลานและทางเดินที่เป็นผิวลาดแข็งโดยรอบ องค์ประกอบสำคัญ คือสระน้ำ และร่มเงาจากต้นไม้ใหญ่โดยรอบ

D และ E บริเวณข้างหอประชุม ส่วนใหญ่จะรองรับกิจกรรมที่ต่อเนื่องกับหอประชุม ฝั่งทิศเหนือพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่จอดรถ ฝั่งทิศใต้เป็นลานดินแหวดล้อมด้วยต้นไม้จามจุรี

แผนที่ 4.06 ผังแสดงตำแหน่งพื้นที่ใช้งานบริเวณพื้นที่ศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

4.2) กิจกรรมและผู้ใช้งาน

จากการสังเกตการณ์และเก็บข้อมูลการใช้งานพื้นที่ แบ่งการใช้งานออกเป็นสองส่วนคือการใช้งานปกติชีวิตประจำวัน และกิจกรรมพิเศษตามช่วงเวลา ต่างๆ ดังนี้

4.2.1) การใช้งานในชีวิตประจำวัน

4.2.1.1) วันจันทร์-ศุกร์ ประตุมหาวิทยาลัยจะเปิดประมาณ 20.00 น.

06.00น. - 08.00น. บริเวณสนามหญ้าไม่มีการใช้งานแต่ มีการวิ่งจ็อกกิ้ง เดินออกกำลังกาย บริเวณทางเดินเท้ารอบๆ รวมถึงบริเวณลานจามจุรีด้วย ผู้ที่มาใช้งานมีทั้งที่เป็นนิสิตจุฬาฯ บุคลากร รวมถึงประชาชน(มาจากสามย่าน เป็นต้น) ถ้าเป็นนิสิต-บุคลากรส่วนใหญ่มาคนเดียว ประชาชนจะมาเป็นครอบครัว เด็ก คนแก่จะเดินหรือนั่งเล่นบริเวณลานจามจุรี ใช้เวลาตั้งแต่ประมาณ 6.00- 9.00 น.

แม้บริเวณพระบรมราชานุสาวรีย์จะไม่มีร่มเงา แต่ร้อนแต่ก็ยังเป็นจุดที่มีผู้มาสักการะ(เฉลี่ย ชั่วโมงละไม่ต่ำกว่า 25 คน)

เฉพาะวันหยุดพักผ่อน ช่วงเปิดเทอมจะมีกิจกรรมตักบาตรพระสงฆ์ บริเวณริมสระน้ำฝั่งคณะวิทยาศาสตร์แถวใต้ต้นชมพูพันธ์ทิพย์ ช่วงประมาณ 7.30 น.- 8.30น.

08.00น.-10.00น. มีนิสิตเดินโดยรอบเป็นจำนวนมาก เป็นทางผ่านไปยังอาคารเรียนต่างๆ แม้ว่าในเวลานี้บริเวณพื้นที่สนามฟุตบอลจะมีแดดร้อน แต่บางวันมีการใช้พื้นที่เพื่อการเรียนการสอน คณะวิศวกรรมศาสตร์และคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ในวิชาปฏิบัติการ

บริเวณลานจามจุรีเป็นห้องเรียนกลางแจ้ง กลุ่มนิสิตประมาณ 20-25 คน

ภาพ 4.09 กิจกรรมประจำวัน ระหว่างเวลา 6.00น. – 8.00น. บริเวณพื้นที่ศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

- 1) 7.45 น.(อังคาร 24 กุมภาพันธ์ 2552)บริเวณพระบรมราชานุสาวรีย์ฯ
- 2) 7.45 น.(อังคาร 24 กุมภาพันธ์ 2552) สนามฟุตบอลช่วงเช้าไม่มีผู้ใช้งาน
- 3) 8.00 น.(อังคาร 24 กุมภาพันธ์ 2552) ครอบครัวยุคอาศัยอยู่บริเวณตลาดสามย่านมาออกกำลังกายบริเวณลานจามจุรีและพื้นที่รอบๆ

ภาพ 4.10 กิจกรรมประจำวัน ระหว่างเวลา 8.00น.- 10.00น. บริเวณพื้นที่ศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

- 1) 8.25 น.(พฤหัสบดี 18 มิถุนายน 2552) ทุกวันพฤหัสบดีช่วงเปิดเทอม มีกิจกรรมนิสิตใช้เพื่อเป็นพื้นที่ดื่กบาตร ริมสระน้ำได้ต้นชมพูพันธุ์ทิพย์ฝั่งคณะวิทยาศาสตร์
- 2) 8.30 น.(จันทร์ 26 กรกฎาคม 2552) การใช้พื้นที่เพื่อเป็นส่วนของการเรียนของนิสิตคณะวิศวกรรมศาสตร์
- 3) 8.30 น. (พฤหัสบดี 18 มิถุนายน 2552) ห้องเรียนกลางแจ้ง บริเวณลานจามจุรี

ภาพ 4.11 กิจกรรมประจำวัน ระหว่างเวลา 12.00น.-13.00น. บริเวณพื้นที่ศึกษาจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

- 1) 12.30 น.(อังคาร 24 กุมภาพันธ์ 2552)บริเวณพระบรมราชานุสาวรีย์ฯยังคงมีผู้มาสักการะสม้าเสมอแม้เป็นช่วงที่มีแดดร้อนจัด
- 2) 12.30 น.(อังคาร 24 กุมภาพันธ์ 2552) ทางเดินริมสระน้ำมีผู้สัญจรไปมาจำนวนมาก
- 3) 13.00 น.(ศุกร์ 30 พฤษภาคม 2551) ลานจามจุรีเป็นที่นั่งรวมกลุ่มเล็กๆ (2-5 คน)กระจายตามมุมต่างๆ

12.00น.-13.00น. มีคนเดินจำนวนมาก ส่วนใหญ่เป็นกลุ่มประมาณ 4-5 คน บริเวณลานจามจุรี เป็นที่นั่งคุย ทานอาหาร

บริเวณพระบรมราชานุสาวรีย์ฯ จะมีคนเข้ามาสักการะอยู่สม่ำเสมอ ไม่ว่าจะในช่วงอากาศอย่างไร โดยส่วนใหญ่จะมีคนมากในช่วง 9.00น. และช่วงเที่ยง โดยเฉพาะช่วงเวลาใกล้สอบต่างๆ มีทั้งนิสิต นักเรียนและผู้ปกครอง(ช่วงสอบเอนทรานซ์) รวมถึงบุคคลอื่นๆทั่วไป (ไม่จำกัดเฉพาะผู้ที่อยู่ในพื้นที่ใกล้เคียง)

17.00น.-19.00น. เป็นพื้นที่กิจกรรมออกกำลังกาย เตະฟุตบอล(จำนวนคนมากขึ้นในช่วงเวลาของปี)

ภาพ 4.12 กิจกรรมประจำวัน ระหว่างเวลา 17.00 น.-19.00 น. บริเวณพื้นที่ศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

- 1) 17.36 น.(ศุกร์ 6 มีนาคม 2552)บริเวณพระบรมราชานุสาวรีย์ฯก่อนเปิดภาคเรียนเป็นพื้นที่ถ่ายภาพที่ระลึก
- 2) 17.30น.(อังคาร 20 พฤษภาคม 2552) สนามฟุตบอลมีการแข่งขันฟุตบอล
- 3) 17.05น.(ศุกร์ 6 มีนาคม 2552) ริมสระน้ำเป็นที่นั่งเล่นของนักเรียนที่มาจากสถาบันการศึกษาอื่นๆ
- 4) 17.15น.(ศุกร์ 6 มีนาคม 2552) ลานดินข้างหอประชุมฯฝั่งคณะวิศวกรรมศาสตร์มีผู้มานั่งพักรอเข้าชมการแสดงโนหอประชุม
- 5) 17.38น.(ศุกร์ 19 มีนาคม 2552) สนามฟุตบอลมีผู้ใช้งานจำนวนมาก
- 6) 18.19น.(ศุกร์ 19 มีนาคม 2552) รอบสระน้ำเป็นพื้นที่วิ่งจ็อกกิ้ง เดินออกกำลังกาย

คู่มือบัณฑิตศึกษา
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

วันเสาร์ (เก็บข้อมูลวันเสาร์ที่ 21 กุมภาพันธ์ 2552)

ประตูใหญ่เปิดให้รถเข้า ประตูข้างเปิดทางเดินเท้า ช่วงวันเสาร์ยังมีผู้มาใช้งานจำนวนมาก ใกล้เคียงกับวันปกติ เนื่องจากร้านค้า ยังเปิดอยู่รวมถึงยังมีการเรียนการสอนอยู่บางส่วน และวันนี้มีพิเศษ คือเป็นช่วงที่มีการสอบเข้ามหาวิทยาลัย ทำให้มีผู้ปกครองนักเรียนเข้ามาใช้พื้นที่จุฬาฯ เพื่อเป็นที่พักคอย นักเรียน รวมถึงมาสักการะพระบรมราชานุสาวรีย์ฯ เพื่อให้อำนาจพรให้ผลการสอบเป็นไปด้วยดี (สัมภาษณ์ผู้มาสักการะพระบรมราชานุสาวรีย์ฯ)

10.00 น.-13.00 น. มีนิสิตเดินโดยรอบเป็นจำนวนมาก เป็นทางผ่านไปยังอาคารเรียนต่างๆ

13.00 น. - 16.00น. เริ่มมีคนมาออกกำลังกายบริเวณสนามฟุตบอลและพื้นที่โดยรอบ มีบางส่วนที่เป็นนิสิต แต่ส่วนใหญ่เป็นคนภายนอก เช่น นัดมาซ้อมฟุตบอลของชุมชน (ฟุตบอลนักเรียน ชุมชนแถว พระราม 4-แต่คนเล่นมาจากหลายที่) ประชาชนที่ค้าขายอยู่แถวสามย่าน

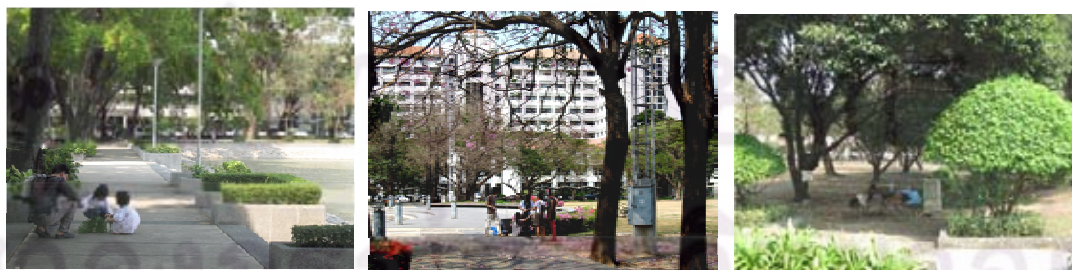
16.00 น. - 19.00 น. กลุ่มผู้เล่นฟุตบอลจะมากขึ้น โดยแบ่งเป็นกลุ่มย่อยๆเป็นจำนวนมากในสนามเดียวกัน

นอกจากนี้ในวันเสาร์ ยังมีกิจกรรมในหอประชุม ซึ่งทำให้เกิดการใช้งานในพื้นที่บริเวณข้างเคียง ทั้งสำหรับการพักคอยก่อนเข้าหอประชุม ช่วงพักการสัมมนา

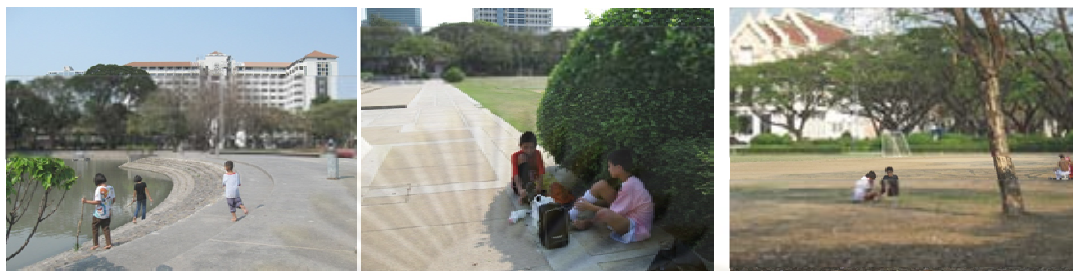
ภาพ 4.13 กิจกรรมวันเสาร์ ระหว่างเวลา 7.00 น.-10.00 น. บริเวณพื้นที่ศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

- 1) 8.30 น.(เสาร์ 21 กุมภาพันธ์ 2552) มีผู้มาสักการะอนุสาวรีย์ฯ อย่างต่อเนื่อง
- 2) 9.53 น.(เสาร์ 21 กุมภาพันธ์ 2552)

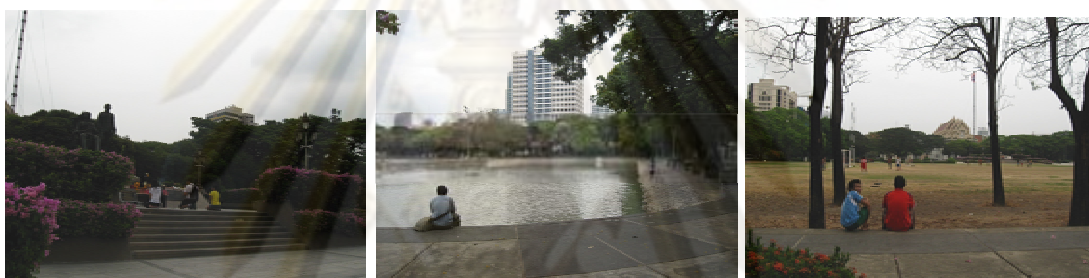
ภาพ 4.14 กิจกรรมวันเสาร์ ระหว่างเวลา 13.00 น.-16.00 น. บริเวณพื้นที่ศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

- 1) 14.35 (เสาร์ 21 กุมภาพันธ์ 2552)ริมสระน้ำเป็นที่นั่งเล่น และเดินเล่นของผู้ที่ผ่านไปมา
- 2) 14.25 (เสาร์ 21 กุมภาพันธ์ 2552) นิสิตมาเดินเล่นพักผ่อนและถ่ายภาพ
- 3) 14.35 (เสาร์ 21 กุมภาพันธ์ 2552)บริเวณด้านข้างหอประชุม เป็นที่นอนพัก

ภาพ 4.15 กิจกรรมวันเสาร์ ระหว่างเวลา 13.00 น.-16.00 น. บริเวณพื้นที่ศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

- 1) 15.30 (เสาร์ 21 กุมภาพันธ์ 2552) เด็กๆมาเดินเล่นริมสระน้ำ
- 2) 15.00 (เสาร์ 21 กุมภาพันธ์ 2552)เด็กเตรียมมาเตะบอล
- 3) 16.00 (เสาร์ 21 กุมภาพันธ์ 2552)ประชาชนเริ่มมาเตะบอล

ภาพ 4.16 กิจกรรมวันอาทิตย์ ระหว่างเวลา 13.00 น.-16.00 น. บริเวณพื้นที่ศึกษาจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

- 1) 15.30 น.(อาทิตย์ 1 มีนาคม 2552) บริเวณพระบรมราชานุสาวรีย์ยังคงมีผู้มาสักการะอยู่เสมอตลอดทั้งวัน
- 2) 14.00 น.(อาทิตย์ 1 มีนาคม 2552) สระน้ำมีผู้สัถยจรผ่านไปมาแะนั่งเล่น
- 3) 15.40 น.(อาทิตย์ 1 มีนาคม 2552) สนามฟุตบอลเริ่มมีผู้มาใช้งานมากขึ้น

ภาพ 4.17 กิจกรรมวันอาทิตย์ ระหว่างเวลา 16.00น.-19.00น. บริเวณพื้นที่ศึกษาจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

- 1) 16.30 น. (อาทิตย์ 1 มีนาคม 2552)ทางเดินรอบสนามและหน้าลานพระรูปเป็นที่วิ่งจ็อกกิ้ง
- 2) 16.30 น. (อาทิตย์ 1 มีนาคม 2552)สนามฟุตบอลเริ่มมีคนมากขึ้นแบ่งเป็นกลุ่มๆ ตามมุมสนาม
- 3) 17.00 น. (อาทิตย์ 1 มีนาคม 2552)บริเวณโดยรอบหอบประชุมเจียบเหงา ร้านค้าปิด

วันอาทิตย์

ต้องเข้าเฉพาะประตูใหญ่เท่านั้น การใช้งานจะแตกต่างออกไป ช่วงเช้าและกลางวันจะมีผู้ใช้งานน้อยมากส่วนหนึ่งเนื่องจากไม่ค่อยมีการเรียนการสอน รวมถึงร้านค้าปิด บรรยากาศโดยรวมค่อนข้างเงียบเหงา

13.00 น. - 16.00น. มีผู้มาใช้งานจนช่วงเวลาประมาณ 15.30 เริ่มมีผู้มาใช้งานสนามฟุตบอล ส่วนใหญ่ยังคงเป็นกลุ่มคนจากตลาดสามย่าน และมีกลุ่มผู้ใช้แรงงานชาวพม่า (จากการสัมภาษณ์พนักงานรักษาความปลอดภัย) อย่างไรก็ตามพื้นที่ที่ยังมีการใช้งานอยู่เสมอ คือบริเวณพระบรมราชานุสาวรีย์ฯ ซึ่งยังคงมีผู้มาสักการะตลอดทั้งวัน

16.00 น. - 19.00 น. นอกจากกิจกรรมเตะฟุตบอลในสนามแล้วพื้นที่รอบๆยังเป็นพื้นที่สำหรับออกกำลังกาย วิ่งจ็อกกิ้ง ซึ่งกิจกรรมส่วนใหญ่เกิดขึ้นบริเวณสนามฟุตบอลและริมสระน้ำที่ติดกับประตูทางเข้าหลัก แต่พื้นที่ลานจามจรีจะค่อนข้างเงียบเหงาไม่มีใช้งาน

ข้อสังเกตคือในวันเสาร์และอาทิตย์ ผู้ใช้งานส่วนใหญ่เป็นบุคคลภายนอกอย่างเห็นได้ชัด ทั้งจากยานพาหนะ วัย และการแต่งกาย ทั้งผู้ที่มานั่งเล่น เล่นกีฬา

การใช้งานในชีวิตประจำวันสิ่งหนึ่งที่มีผลต่อการใช้งานคือช่วงเวลาของปีด้วย ความสอดคล้องกันของการปิดภาคเรียน การสอบและจบการศึกษา ช่วงหลังสอบหรือใกล้จบการศึกษามีผลให้เกิดการใช้งานบริเวณพระบรมราชานุสาวรีย์เพื่อถ่ายภาพที่ระลึก ซึ่งจะสอดคล้องกับช่วงดอกชมพูพันธุ์ทิพย์ กำลังออกดอกสีชมพูสวยงามทำให้พื้นที่ต่างๆเป็นที่นัดพบเพื่อถ่ายภาพ ในขณะเดียวกันช่วงเวลาเดียวกันของปีที่มีการผลัดใบของต้นจามจรี พื้นที่ใช้งานบริเวณนี้ซึ่งมีจามจรีเป็นองค์ประกอบหลัก ก็ทำให้พื้นที่บางส่วนที่เคยมีร่มเงากลับกลายเป็นมีแดดร้อนทำให้การใช้งานลดลงในบางช่วงเวลาของปี นอกจากนี้จากการสัมภาษณ์ผู้ใช้งานภายนอกทำงานบริเวณตลาดสามย่านยังขึ้นกับการขายสินค้าในตลาด เช่น วันพระขายของหมดเร็ว มีโอกาสมาเล่นกีฬาได้เร็วขึ้น หรือ ช่วงปิดเทอมของเด็กนักเรียนช่วงเวลาในการเดินมาออกกำลังกายอาจสายขึ้นกว่าปกติ เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีกิจกรรมพิเศษประจำปีต่างๆที่ส่งผลให้เกิดการใช้งานพื้นที่ที่มากขึ้น เช่นการเตรียมตัวฝึกซ้อมก่อนถึงวันแข่งขันกีฬา เป็นต้น

ภาพ 4.18 การเตรียมตัวก่อนกิจกรรมฟุตบอลประเพณีจุฬาฯ-ธรรมศาสตร์

(26 มกราคม 2551 17.00 น.)

- 1) สนามฟุตบอลนอกจากมีการเล่นกีฬาตามปกติ ยังมีจำนวนผู้ใช้งานซ้อมกีฬามากขึ้น
- 2) บริเวณลานจามจรีมีการซ้อมการแสดง
- 3) ลานจามจรี นิสิตเตรียมงานจัดกิจกรรม

4.2.2) การใช้งานเพื่อกิจกรรมพิเศษ

ลักษณะของกิจกรรม ในพื้นที่จะมีในลักษณะที่เป็นพิธีการและไม่เป็นพิธีการ จัดเป็นประจำทุกปี กำหนดวันชัดเจนมักประกอบด้วยคนจำนวนมาก และใช้พื้นที่บริเวณลานพระบรมราชานุสาวรีย์ ได้แก่ ถวายสัตย์ปฏิญาณ สถาปนามหาวิทยาลัย วันปิยมหาราช จุดเทียนชัยถวายพระพร พิธีถวายบังคม(วันรับปริญญา) รวมถึงงานที่ไม่เป็นพิธีการ จัดเป็นประจำทุกปี เช่น ลอยกระทง

ตาราง 4.03 กิจกรรมที่จัดเป็นประจำทุกปีบริเวณสนามหน้าลานพระบรมราชานุสาวรีย์สองรัชกาล จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

วัน เดือน ปี	กิจกรรม	จำนวนผู้ใช้งาน	ตำแหน่งกิจกรรม	รายละเอียดกิจกรรม
26 มี.ค.	วันสถาปนาจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย	ประมาณไม่ได้	A,B	เช้า-ตักบาตร กลางคืน-สังสรรค์
30 พ.ค.*	พิธีถวายสัตย์ปฏิญาณ นิสิตปี 1	5,700	A	ประมาณ 15.00 น.
30 - 31 พ.ค.*	รับน้อง	6,000	A,B,C,D	ช่วงเสาร์-อาทิตย์ หลังเปิดเทอม
12-26 มิ.ย.*	กีฬาน้องใหม่	5,700	A	
10 ก.ค.*	รับปริญญา	ประมาณไม่ได้	A,B,C,D	
25-27 ส.ค.*	CU Music Festival	ประมาณไม่ได้	A,C	
23 ต.ค.	งานปิยมหาราชานุสรณ์	ประมาณไม่ได้	A	
12 พ.ย.*	ลอยกระทง	ประมาณไม่ได้	A,B,C	
26-30 พย.	จุฬาฯวิชาการ	ประมาณไม่ได้	A,B,C,D	จัดทุก3ปี

(สรุปจากตารางการขออนุญาตใช้พื้นที่ฝ่ายอาคารสถานที่ สำนักงานบริหารกายภาพ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย)

หมายเหตุ

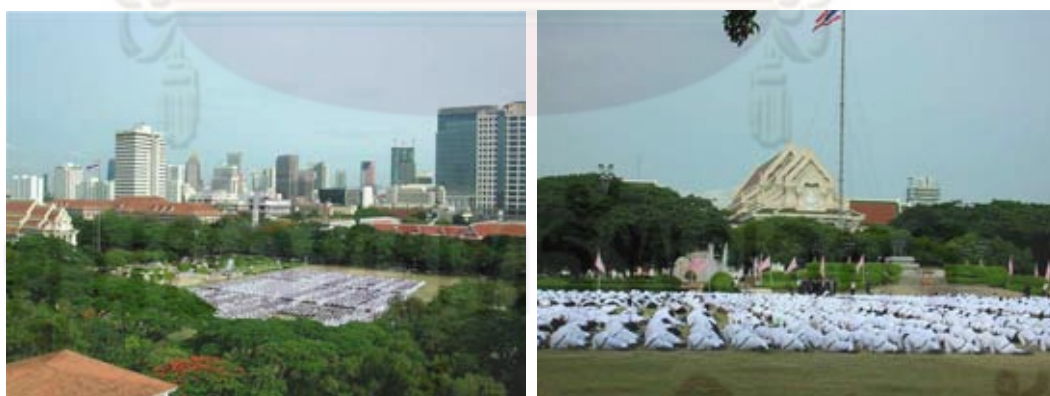
* เวลาในการจัดกิจกรรมอาจปรับเปลี่ยนไปตามความเหมาะสมและกำหนดการของแต่ละปี แต่จะอยู่ในช่วงเวลาใกล้เคียงกัน

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาพ 4.20 กิจกรรมเนื่องในวันสถาปนาจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย วันที่ 26 มีนาคม ของทุกปี

- 1) 26 มีนาคม 2551 (6.30 น.) สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ร่วมกับนิสิตและบุคลากรจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย บริเวณลานจามจุรีและรอบเสาธง
- 2) 26 มีนาคม 2551 (7.30 น.) ถวายพานพุ่ม พระบรมรูปฯ บริเวณพระบรมราชานุสาวรีย์สองรัชกาล
- 3) 26 มีนาคม 2552(18.00 น.) งานคืนสู่เหย้าเลี้ยงโต๊ะจีน บริเวณสนามฟุตบอล งานจัดนิทรรศการ
(ที่มา : www.chula-alumni.com)

ภาพ 4.21 พิธีถวายสัตย์ปฏิญาณ นิสิตปี 1 (30 พ.ค.2551) เป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมปฐมนิเทศน์นิสิตใหม่ มีประจำทุกปี เวลาประมาณ 15.30 น. นิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยปี 1 จำนวนประมาณ 5,700 คน บริเวณสนามฟุตบอลฯ

ภาพ 4.23 กิจกรรมงานปียมหาราชานุสรณ์ 23 ตุลาคม 2551 ทำพิธีที่ลานพระบรมราชานุสาวรีย์ฯ
(ที่มา: www.chula-alumni.com โดย ธัชพงษ์ ไตรภวานนท์)

ภาพ 4.24 รับน้องก้าวใหม่ 2552 (30 - 31 พฤษภาคม 2552)

- 1) กิจกรรมบริเวณลานจามจุรี
- 2) กิจกรรมบริเวณริมสนามฟุตบอล

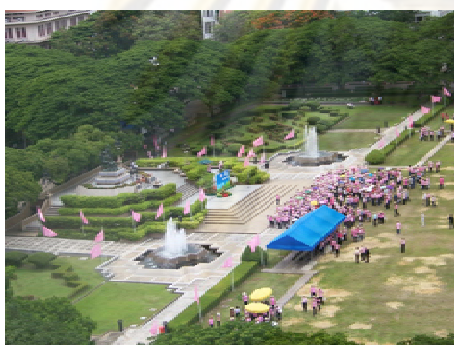
ภาพ 4.25 กิจกรรมลอยกระทง 2 พฤศจิกายน 2552

- 1) บริเวณเวทีจัดแสดงเวทีพื้นที่ย่านเวทีจำนวนมากเพื่อประกวดขบวนของแต่ละทีม และจัดนิทรรศการประชาสัมพันธ์วันลอยกระทงและตกแต่งสถานที่
- 2) ทางเดินโดยรอบเป็นที่ตั้งร้านค้า ขายกระทง อาหาร เครื่องดื่ม
- 3) เวทีคอนเสิร์ตบริเวณลานจามจุรี

นอกจากกิจกรรมที่พบจัดเป็นประจำทุกปีแล้ว ยังมีกิจกรรมที่ไม่เป็นทางการและไม่กำหนดวันตายตัวเช่น รักบี้คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ รักบี้สัตวแพทย์ รวมถึงกิจกรรมวันพิเศษต่างๆ เช่น ตักบาตรพระสงฆ์ 1,515 รูป (19 พฤศจิกายน 2551) พิธีเททองโครงการสร้างพระนรินทรราย(จำลอง)สองกษัตริย์ (6 กุมภาพันธ์ 2552) อุทยานจามจุรี “จุฬาฯรักทั่วโลก”(29 พฤษภาคม 2552) มหกรรมดูสุริยุปราคา (26 มกราคม 2551)

ภาพ 4.26 กิจกรรมตักบาตรพระ 1515 รูป เมื่อ 19 พฤศจิกายน 2551 ณ สนามหน้าลานพระบรมราชานุสาวรีย์ฯ เพื่อถวายเป็นพระราชกุศลใน สมเด็จพระพี่นางเธอเจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนาฯ และร่วมกำลังส่งพลังใจช่วยเหลือคณะสงฆ์ 266 วัด 4 จังหวัดชายแดนภาคใต้

ภาพ 4.27 กิจกรรมอุทยานจามจุรี “จุฬาฯรักทั่วโลก” 29 พฤษภาคม พ.ศ. 2552

- 1) ภาพพื้นที่หลักรวมตัวของกิจกรรมใช้บริเวณลานหน้าพระบรมราชานุสาวรีย์ฯ เพื่อเป็นเวทีกิจกรรม
- 2) บริเวณลานจามจุรีซึ่งมีร่มเงาเป็นพื้นที่สำหรับการลงทะเบียนผู้ร่วมงาน

ภาพ 4.28 มหกรรมดูสุริยุปราคา

26 มกราคม 2551 ตั้งแต่ประมาณ 11.00 - 16.30

น. คณะครุศาสตร์ จัดกิจกรรมให้ความรู้ดาราศาสตร์ ผู้ร่วมกิจกรรมเป็นนักเรียนระดับประถมและมัธยมจากหลายสถาบัน บริเวณหน้าลานพระบรมราชานุสาวรีย์ฯ

การใช้งานเพื่อเป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมในพื้นที่รอบๆ เช่น หอประชุม กิจกรรมของคณะต่างๆ กิจกรรมที่เป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมอื่น เช่น ต่อเนื่องจากหอประชุม ทางเดินเชื่อมไปยังจุดต่างๆ

ภาพ 4.29 งานมอบใบประกอบวิชาชีพ
สถาปัตยกรรม (21 กุมภาพันธ์ 2552)

กิจกรรมหลัก ภายในหอประชุมจุฬาฯ พื้นที่
รอบๆ จึงถูกใช้เป็นที่พักคอยและพื้นที่พักเบรกจาก
การประชุม 9.00น. เตรียมเข้าหอประชุม

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

4.3.2 กรณีศึกษา ลานปริดิฯ และสนามฟุตบอล มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ท่าพระจันทร์

1) ภาพรวมของวิทยาเขต:มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ท่าพระจันทร์

1.1) ประวัติและความเป็นมา

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์เป็นสถาบันการศึกษาแห่งหนึ่ง ซึ่งมีประสบการณ์ผ่านเหตุการณ์ต่างๆ มากมาย ทั้งที่เกี่ยวข้องกับพัฒนาการระบบการศึกษาของไทยโดยตรง และเกี่ยวข้องกับความผันผวนทางการเมืองของประเทศ ก่อตั้งเมื่อวันที่ 27 มิถุนายน 2477 โดยมีชื่อเมื่อเริ่มก่อตั้งว่า “มหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมือง”(มธก.) โดยศาสตราจารย์ ดร.ปริดิ พนมยงค์ ได้รับแต่งตั้งเป็นผู้ประศาสน์การคนแรกของมหาวิทยาลัย(ต่อมาเปลี่ยนชื่อตำแหน่งเป็นอธิการบดี)

ภาพ 4.30 การรวมพลังประท้วงรัฐบาลของนิสิตนักศึกษา ประชาชน ในเหตุการณ์ เดือนตุลาคม 2519 (ที่มา : หนังสือครบรอบ 50 ปี คณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี ม.ธรรมศาสตร์)

ระบบการสอนมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์และการเมืองแบบเป็นตลาดวิชา และเป็นมหาวิทยาลัยเปิดแห่งแรกของประเทศไทย โดยวิชาที่เปิดสอนมี 2 แขนงคือ หลักสูตรธรรมศาสตร์บัณฑิต ซึ่งสอนวิชากฎหมายเป็นหลักแต่ได้สอนวิชารัฐศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ และการทูตด้วย วิชาอีกแขนงหนึ่งคือ วิชาการบัญชี(มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์,2552) ระหว่างปี พ.ศ.2501-พ.ศ.2503 ได้มีการเปลี่ยนเป็นการศึกษาในระบบปิดนักศึกษาต้องผ่านการสอบคัดเลือกและมหาวิทยาลัยรับได้ในจำนวนจำกัด ส่งผลให้นักศึกษาของมหาวิทยาลัยมีจำนวนลดน้อยลงกว่าในยุคแรกตั้ง

พัฒนาการทางการศึกษาของมหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมือง มักเกี่ยวข้องกับสอดคล้องกับความเป็นไปของการเมืองในระดับประเทศอยู่เสมอ เนื่องจากเนื้อหาหลักสูตรวิชาที่ส่งเสริมแนวคิดในเรื่องเกี่ยวกับรัฐศาสตร์ การเมือง และด้วยตำแหน่งที่ตั้งของมหาวิทยาลัยอยู่ในจุดศูนย์กลางของเมือง ทำให้มีศักยภาพในการเป็นจุดรวมตัวสำคัญเพื่อเคลื่อนไหวทางการเมือง

นอกจากความสำคัญในด้านประวัติศาสตร์ทางการเมืองแล้ว พื้นที่ตั้งของวิทยาเขตยังเป็นพื้นที่ที่มีประวัติศาสตร์มายาวนาน เดิมเป็น บริเวณพื้นพระราชวังบวรสถานมงคล (วังหน้า) ปีพ.ศ. 2460 เขตวังหน้าแบ่งแยกออกเป็นสองส่วนมอบให้พิพิธภัณฑสถานและกระทรวงกลาโหมดูแล จนในปี 2479 จึงได้มี พรบ.โอนกรรมสิทธิ์ที่ดินสองแปลงจากกระทรวงกลาโหมมาให้มหาวิทยาลัย

1.2) ที่ตั้งและบริบท

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ท่าพระจันทร์ ตั้งอยู่บนถนนพระจันทร์ แขวงพระบรมมหาราชวัง เขตพระนคร ริมแม่น้ำเจ้าพระยาในบริเวณเกาะรัตนโกสินทร์ ซึ่งเป็นจุดที่มีความสำคัญทางด้านประวัติศาสตร์และสังคม มีสถานที่สำคัญในบริเวณใกล้เคียงได้แก่ วัดพระศรีรัตนศาสดาราม สนามหลวง พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ มหาวิทยาลัยศิลปากร วัดมหาธาตุ ศาลฎีกา เป็นต้น ตลอดจนอยู่ในย่านการค้าที่สำคัญได้แก่ ถนนพระจันทร์ ถนนพระอาทิตย์ เนื่องจากเป็นศูนย์กลางเมืองเก่าจึงมีระบบขนส่งมวลชนที่ค่อนข้างดี สามารถเดินทางได้ทั้งทางบกและทางน้ำ

อาณาเขตติดต่อโดยรอบ

ทิศเหนือ : พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ สะพานพระปิ่นเกล้า ถนนพระอาทิตย์

ทิศใต้ : ถนนพระจันทร์และถนนมหาราช ซึ่งฝั่งตรงข้ามเป็นวัดมหาธาตุและร้านค้าเอกชนสูง 2-3 ชั้น ท่าเรือโดยสารพระจันทร์

ทิศตะวันออก : ถนนหน้าพระธาตุ ฝั่งตรงข้ามเป็นสนามหลวง ศาลฎีกา

ทิศตะวันตก : แม่น้ำเจ้าพระยาฝั่งตรงข้ามเป็นโรงพยาบาลศิริราช สถานีรถไฟบางกอกน้อย (เดิม) กลุ่มอาคารพาณิชย์และพักอาศัย

แผนที่ 4.07 ผังแสดงตำแหน่งที่ตั้งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ท่าพระจันทร์

(ที่มา: ปรับจากภาพถ่ายทางอากาศ www.google.com, 20 พฤศจิกายน 2550)

1.3) ขนาดพื้นที่และจำนวนประชากร

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ท่าพระจันทร์ มีพื้นที่ทั้งหมด 49 ไร่ และจำนวนนักศึกษาปัจจุบัน 11,823 คน¹ (มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2552:36) อาจารย์และเจ้าหน้าที่ประมาณ 2,000 คน นอกจากนี้ยังมีบุคลากรภายนอกที่เข้ามาให้บริการต่างๆ อาทิเช่น การฝึกอบรมต่างๆอีกวันละกว่า 1,000 คน² ยังคงเป็นศูนย์หลักรองรับการดำเนินงานเป็นส่วนใหญ่ของมหาวิทยาลัยคือเป็น สถานที่เรียนของนักศึกษา ระดับปริญญาตรีส่วนใหญ่เป็นนักศึกษาตั้งแต่ชั้นปีที่ 3 ของกลุ่มสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ ได้แก่ คณะรัฐศาสตร์ นิติศาสตร์ พาณิชยศาสตร์และการบัญชี สังคมศาสตร์ ศิลปศาสตร์ วารสารศาสตร์ และ นักศึกษาระดับปริญญาโท ตลอดจนการเรียนนอกเวลา ของระดับป.โทคณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี มีการกำหนดเป้าหมายให้ตั้งแต่ปีพ.ศ. 2554 พื้นที่ธรรมศาสตร์ ท่าพระจันทร์คงเหลือแต่การเรียนการสอน ในระดับสูงกว่าปริญญาตรี ซึ่งคาดว่าจำนวนบุคลากรและผู้มาติดต่อและฝึกอบรมจะคงที่ และจำนวน นักศึกษาจะลดลง

1.4) แนวคิดในการวางผังแม่บทและผังบริเวณ

พื้นที่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ท่าพระจันทร์ อยู่ในเขตเมืองเก่าพื้นที่โดยรอบส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ราชการและกลุ่มอาคารอนุรักษ์ ทำให้การขยายตัวเป็นไปได้โดยยาก ด้วยพื้นที่จำนวนไม่มากนัก ทำให้พื้นที่เปิดโล่งต่างๆในวิทยาเขตยิ่งมีความสำคัญ นอกจากนี้ใช้เพื่อทำกิจกรรมต่างๆแล้ว ยังมีความหมายในแง่ของประวัติศาสตร์เป็นอย่างดี จากการศึกษารูปแบบการใช้อาคารและพื้นที่ภายใน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ท่าพระจันทร์ พ.ศ. 2542(สถาปนิกหนึ่งร้อยสิบ, 2542:3-1) เนื่องจากวิทยาเขตมีพื้นที่เปิดโล่งขนาดใหญ่ที่เป็นสนามฟุตบอล และพื้นที่ระหว่างตึกโดมและแม่น้ำเจ้าพระยาทำให้มีความหนาแน่นเบาบางในการใช้พื้นที่ อาคารส่วนใหญ่ในพื้นที่ เป็นอาคารขนาดกลางจำนวนมากกระยະห่างระหว่างอาคาร กระชั้นกันมากทำให้เกิดความรู้สึกคับแคบและอึดอัด

แผนการใช้อาคารและพื้นที่ภายในมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ท่าพระจันทร์ พ.ศ. 2544 ได้มีการกำหนดแนวคิดหลักของแผนการใช้อาคาร และพื้นที่ภายในมหาวิทยาลัย ธรรมศาสตร์ ท่าพระจันทร์ ที่มีเอกลักษณ์เฉพาะของที่ตั้งบนเกาะรัตนโกสินทร์ โดยมีหลักเกณฑ์ดังต่อไปนี้

ก. ปรับปรุงสภาพแวดล้อมจากเดิมที่มีความแออัดและปัญหาที่จอดรถยนต์ ให้มีพื้นที่สีเขียว ที่ว่างเพิ่มขึ้น เพื่อบรรยากาศที่สงบ ส่งเสริมการเรียนการสอนในวิทยาเขต ซึ่งในที่สุดจะสอดคล้อง

¹ จำนวนนักศึกษาปีการศึกษา2551จำแนกตามสถานที่จัดการเรียนการสอน

² จากแผนการใช้อาคารและพื้นที่ภายใน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ท่าพระจันทร์ พ.ศ. 2542 มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ท่าพระจันทร์

กับการเป็นมหาวิทยาลัยในระดับสูงกว่าปริญญาตรี ที่มีแนวโน้มจำนวนประชากรและการจราจรที่ลดลง

ข. การจัดการความหนาแน่นของอาคารต่อพื้นที่ว่าง การใช้สอยประโยชน์อาคารเดิม การจัดเตรียมอาคารจอดรถที่เป็นระบบและมีระบบพื้นที่ว่าง (Open Space System) ที่ต่อเนื่องถึงกันหมด

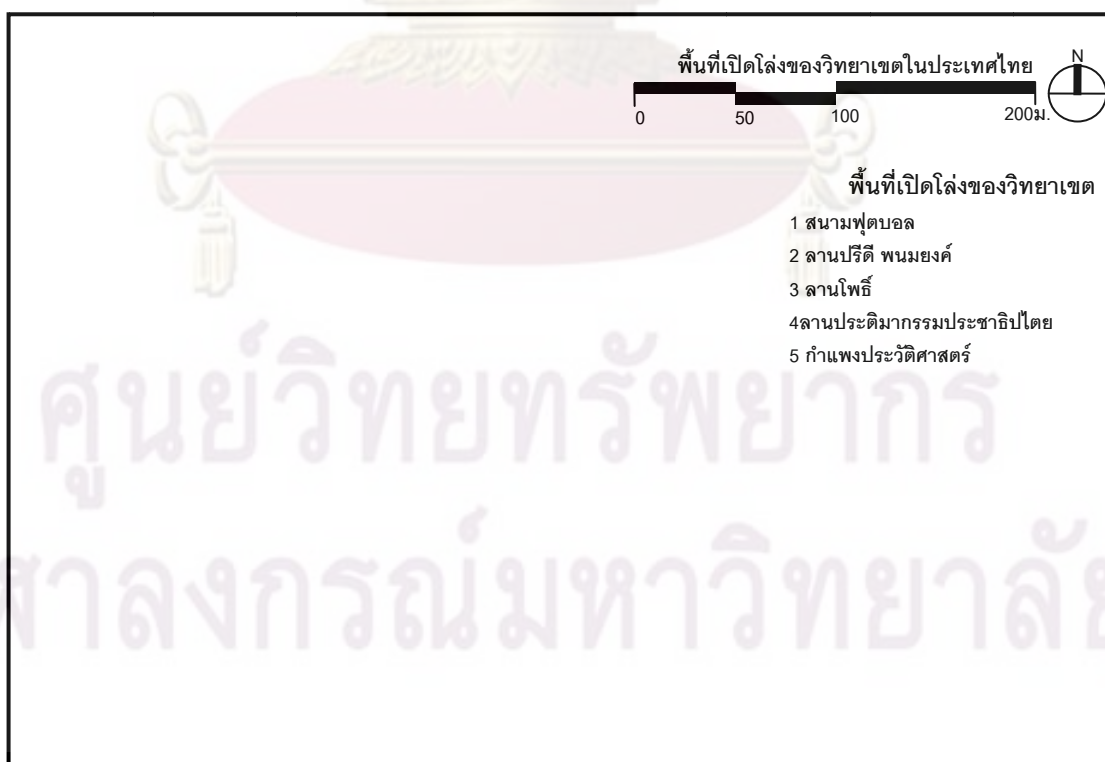
ค. ส่งเสริมเอกลักษณ์ความสำคัญของสถาปัตยกรรม และ พื้นที่ประวัติศาสตร์ภายในมหาวิทยาลัย เช่น อาคารโดม สนามฟุตบอลกลาง ลานโพธิ์เป็นต้น ให้เป็นองค์ประกอบสำคัญของผังแม่บทและภาพรวมของวิทยาเขต

ง. พื้นฟูภาพลักษณ์ของมหาวิทยาลัยริมแม่น้ำเจ้าพระยา โดยศึกษาความเป็นไปได้ในการเปิดมุมมองเชื่อมโยงจากทางเข้า พื้นที่ว่างในมหาวิทยาลัยไปสู่พื้นที่ริมแม่น้ำเจ้าพระยา

จ. ส่งเสริมการใช้สอยพื้นที่ว่าง ภายในวิทยาเขตในลักษณะเอนกประสงค์ เพื่อการสันถนาการ ออกกำลังกาย กิจกรรมทางสังคม ที่ประชาชนสามารถเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมหรือรับใช้ชุมชนมากขึ้น

ฉ. ตกแต่งภูมิทัศน์ให้เกิดความสวยงามต่อเนื่องและง่ายต่อการดูแลรักษา

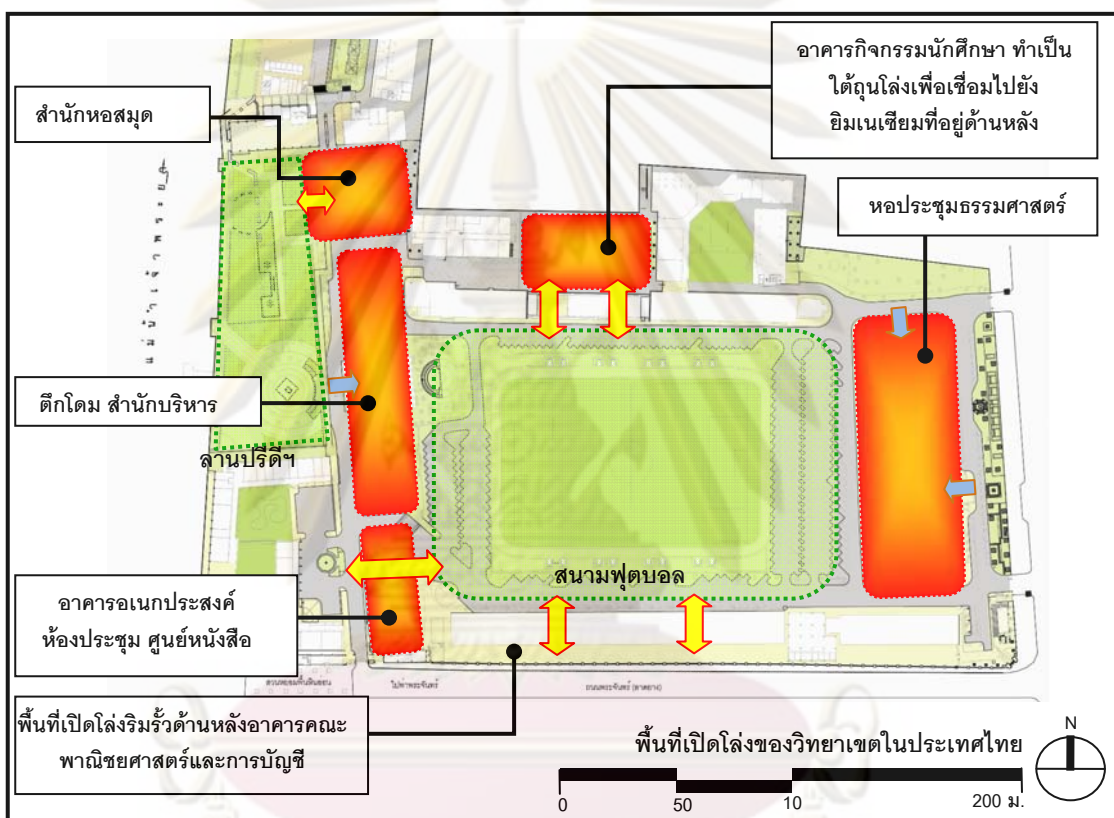
พื้นที่เปิดโล่งของวิทยาเขตแบ่งเป็น5ส่วนหลักๆ ได้แก่ 1) สนามฟุตบอล พื้นที่ 15.08 ไร่ (24,125 ตารางเมตร) 2) ลานปรีดี พนมยงค์ พื้นที่ 5,950 ตร.ม. 3) ลานโพธิ์ 4) ลานประติมากรรมประชาธิปไตย 5) กำแพงประวัติศาสตร์

แผนที่ 4.08 ผังแสดงตำแหน่งพื้นที่เปิดโล่งในมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ท่าพระจันทร์

2) ที่ตั้งและบริบทของพื้นที่ศึกษา : ลานปริดิฯ และสนามฟุตบอล

พื้นที่เปิดโล่งของวิทยาเขต ค่อนข้างจะมีหน้าที่แตกต่างกันอย่างชัดเจนและต่างมีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ที่สำคัญ และทำหน้าที่รองรับกิจกรรมต่างๆมาอย่างยาวนาน พื้นที่สองส่วนที่เป็นเอกลักษณ์สำคัญของวิทยาเขตคือบริเวณลานปริดิพนมยงค์ และบริเวณสนามฟุตบอลธรรมศาสตร์ พื้นที่ทั้งสองส่วนแยกออกจากกันทางด้านลักษณะทางกายภาพและการใช้งานอย่างชัดเจน แต่มีจุดร่วมที่สำคัญคือการเปิดมุมมองเพื่อนำสายตาไปสู่ตึกโดมซึ่งเป็นสัญลักษณ์ที่สำคัญของวิทยาเขต

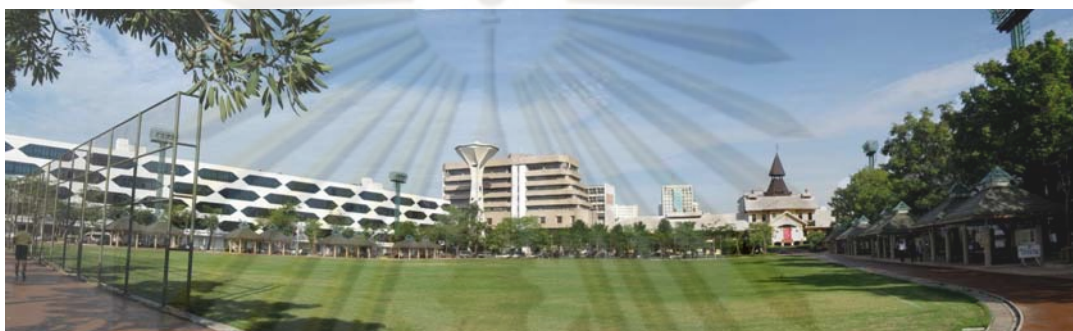

แผนที่ 4.09 ผังแสดงความเชื่อมโยงของพื้นที่เปิดโล่งกับพื้นที่สำคัญโดยรอบพื้นที่ศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ท่าพระจันทร์

บริเวณลานปริดิฯ เป็นพื้นที่ตั้งของอนุสรณ์สถาน ก่อสร้างขึ้นเพื่อรำลึกถึง ดร.ปริดิ พนมยงค์ รัฐบุรุษอาวุโส ผู้นำขบวนการเสรีไทย และผู้ประศาสน์การมหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมือง มองจากแม่น้ำเจ้าพระยา บริเวณลานนี้จะเปิดมุมมองให้เห็นตึกโดมซึ่งเป็นสัญลักษณ์อย่างชัดเจน ในพื้นที่ประกอบด้วยลานกิจกรรมกลางแจ้ง และประติมากรรมหลักคือรูปปั้นของดร.ปริดิ พนมยงค์ ซึ่งหันหน้าออกสู่มแม่น้ำเจ้าพระยา และมีตึกโดมเหมือนเป็นฉากหลัง อนุสรณ์สถานปริดิ พนมยงค์นี้เปิดขึ้นในวันที่ 3 กรกฎาคม พ.ศ.2527 ภายหลังจากก่อสร้างอาคาร 60 ปี ทำให้มีการปรับปรุงภูมิทัศน์พื้นที่เหนืออาคารสำนักหอสมุดที่อยู่ใต้ดิน ให้ต่อเนื่องกับพื้นที่ลานปริดิฯ ปัจจุบันพื้นที่บริเวณลานปริดิฯ นอกจาก

เป็นที่ทำกิจกรรมต่างๆ ของบุคลากรและนักศึกษาแล้ว พื้นที่บริเวณนี้ ยังเป็นที่พักผ่อนหย่อนใจของนักท่องเที่ยวน และผู้ที่สัญจรผ่านไปมา

พื้นที่เปิดโล่งที่สำคัญอีกจุดหนึ่งของธรรมศาสตร์ คือ สนามฟุตบอลธรรมศาสตร์เป็นพื้นที่เปิดโล่งขนาดใหญ่ที่สุดในวิทยาเขต นอกจากนี้จะเป็นพื้นที่สำหรับออกกำลังกายโดยทั่วไปแล้วพื้นที่บริเวณนี้ยังมีความหมายในแง่ประวัติศาสตร์การเมืองของไทย ตำแหน่งของพื้นที่เปิดโล่งแวดล้อมด้วยอาคารเพื่อการศึกษาและอาคารส่วนกลาง

ภาพ 4.31 สนามฟุตบอลธรรมศาสตร์ เปิดมุมมองไปสู่ยอดโดม ด้านซ้ายเป็นอาคารคณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี อาคารอนุประสงค์ 3 และตึกโดม

2.1) เส้นทางสัญจรและการเข้าถึง

บริเวณพื้นที่ศึกษาทั้งสองส่วนของวิทยาเขต อยู่บนเส้นทางสัญจรหลักซึ่งเข้าถึงได้โดยง่าย เส้นทางรถยนต์เกือบทั้งหมดเป็นทางเดินรถทางเดียวและมีการใช้พื้นที่จอดรถส่วนใหญ่อยู่ใต้ดิน เนื่องจากอยู่ในพื้นที่ที่มีระบบขนส่งมวลชนในหลายทางเลือก เส้นทางเดินเท้าเป็นเส้นทางสัญจรหลักที่สำคัญ โดยเฉพาะอย่างยิ่งจากทางเข้าบริเวณท่าหน้าพระจันทร์ ซึ่งผ่านมาสู่พื้นที่ลานปริทัศน์โดยตรง ลักษณะเส้นทางเป็นทางเดินเท้าที่มีหลังคาและบางส่วนอยู่ใต้ชายคาหรือใต้ถุนอาคาร ด้วยถนนที่มีขนาดไม่ใหญ่มากนักทำให้การเดินทางเป็นไปอย่างช้าๆ ผิวถนนจึงเป็นพื้นที่สำหรับทางเท้าและจักรยานไปด้วย

2.1) อาคารโดยรอบ

พื้นที่เปิดโล่งของวิทยาเขตสามารถรับรู้ความปิดล้อมของอาคารโดยรอบได้อย่างชัดเจน โดยอาคารสำคัญที่อยู่โดยรอบมีดังนี้

ตึกโดม เป็นอาคารหลังแรกของมหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมือง ออกแบบโดย นายหมิว อภัยวงศ์ ตามคำแนะนำของผู้ประศาสน์การปรับปรุงจากตึกเก่า 4 หลัง ของทหารโดยสร้างหลังคาเชื่อมแต่ละตึกจนกลายเป็นอาคารหลังเดียวกัน ส่วนกลางของตึกได้สร้างอาคาร 3 ชั้นขึ้นเพิ่มเติมโดยมี "โดม" เป็นสัญลักษณ์ตรงกลาง รูปแบบของโดมนี้กล่าวอธิบายกันในภายหลังว่านำรูปแบบมาจากดินสอด่แปดเหลี่ยมที่เหลาจนแหลมคม เพื่อแสดงถึงภูมิปัญญาที่สูงส่งของการศึกษา ภายหลังได้มีการต่อเติม

ด้านหลังของอาคารฝั่งสนามฟุตบอล ให้เป็นห้องนิทรรศการปริทัศน์ พนมยงค์ ด้านล่างยกเป็นใต้ถุนโล่ง และมีลานโดมด้านล่างด้วย

ภาพ 4.32 อาคารโดยรอบพื้นที่ศึกษาของ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ท่าพระจันทร์

- 1) ตึกโดม ได้รับรางวัลอาคารอนุรักษ์สถาปัตยกรรมดีเด่นประจำปี พ.ศ. 2548 จากสมาคมสถาปนิกสยาม¹
- 2) หอประชุมธรรมศาสตร์
- 3) อาคาร 60 ปี เปิดช่องแสงสำหรับห้องสมุดที่อยู่ใต้ดิน

อาคารอเนกประสงค์ อาคารอเนกประสงค์ได้ถูกสร้างขึ้นเป็นอาคารคอนกรีตเสริมเหล็ก สูง 8 ชั้น บริเวณที่เป็นอาคารอเนกประสงค์ในปัจจุบันนี้ ในยุคแรกของมหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมืองเป็นที่ตั้งของอาคารเรียน และอาคารที่พักของนักเรียนโรงเรียนเตรียมมหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมือง

คณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี รูปแบบอาคารเป็นอาคารคอนกรีตเสริมเหล็ก สูง 4 ชั้น ลักษณะเด่นคือทำหน้าตาเป็นรูป 6 เหลี่ยม ด้านล่างอาคารทำลักษณะเป็นใต้ถุน บางส่วนกั้นเป็นห้องทานอาหาร ทำให้ทางเดินด้านหน้าเป็นทางเดินแบบมีร่มเงาในตัว รวมถึงการเปิดพื้นที่ใต้ถุนช่วยให้เกิดการใช้งานไปถึงพื้นที่เว้นว่างระหว่างอาคารและกำแพงวิทยาเขต

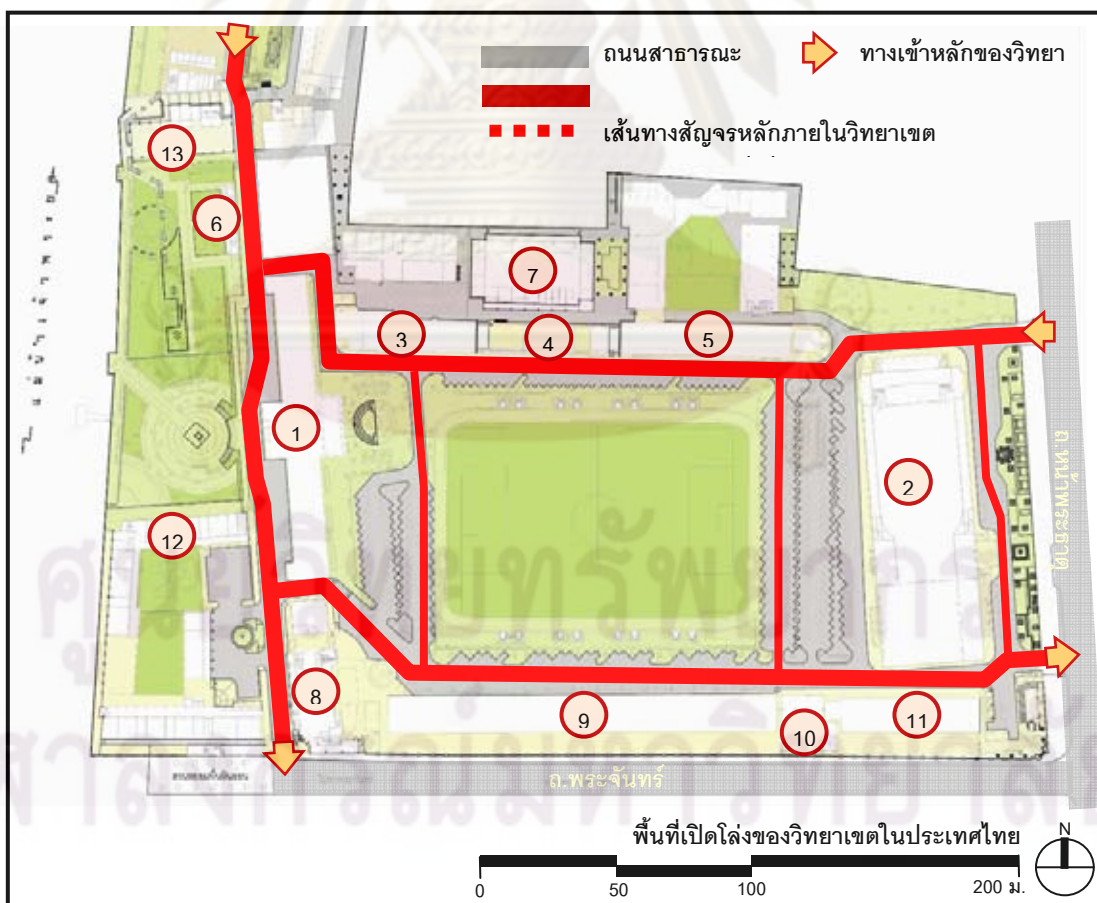
หอประชุมมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ก่อสร้างแล้วเสร็จในสมัยที่พลเอกถนอม กิตติขจร เป็นอธิการบดี ราวปี พ.ศ. 2506 ด้วยความมุ่งหวังให้เป็นหอประชุมที่ใหญ่และทันสมัยที่สุดของประเทศ ไทยและเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ในสมัยนั้น ที่นั่ง ซึ่งมีทั้งสิ้น 2500 ที่นั่ง ส่วนทางด้านทิศใต้ของหอประชุมนี้จัดทำเป็น "หอประชุมเล็ก" (หอประชุมศรีบูรพา) อีกส่วนหนึ่งจุคนได้ราว 500 คน หอประชุมใหญ่ถูกนำมาใช้ในการทำกิจกรรมต่างๆ ของทางมหาวิทยาลัยและนักศึกษาอย่างมากไม่ว่าจะเป็นกิจกรรมเกี่ยวกับการไหว้ครู การพระราชทานปริญญาบัตร รวมทั้งยังใช้เป็นห้องเรียนในวิชาพื้นฐานสำหรับวิชาที่มีนักศึกษาระดับพันคนขึ้นไป และการจัดกิจกรรมทางการเมือง ในช่วงหลังเหตุการณ์ 14 ตุลาคม พ.ศ.

2516 หอประชุมใหญ่กลายเป็นสถานที่ที่มีการแสดงความคิดเห็นวิพากษ์วิจารณ์สภาพการเมืองและสังคมที่เป็นอยู่ผ่านการอภิปรายและการจัดนิทรรศการต่างๆ ที่มีขึ้นเป็นจำนวนมาก

อาคารอื่นๆ ที่ช่วยให้การปิดล้อมชัดเจนรอบสนามฟุตบอล เช่น อาคารคณะนิติศาสตร์ อาคารคณะวารสารศาสตร์ อาคารกิจกรรมนักศึกษา ที่มีบางส่วนยกเป็นใต้ถุนโล่งเพื่อเปิดเป็นทางเข้าไปสู่อาคารยิมเนเซียมที่อยู่ด้านหลัง และอาคารสำคัญโดยรอบลานปรีดีฯ เช่น อาคารคณะศิลปศาสตร์ อาคารคณะเศรษฐศาสตร์ และ อาคาร 60 ปี มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์อาคารสำนักหอสมุด ซึ่งตัวอาคารส่วนใหญ่อยู่ใต้ดินลึกลงไป 4 ชั้น หลังคาด้านบนทำเป็นลานโล่งเพื่อประกอบกิจกรรมต่างๆ และเป็นส่วนในการสร้างให้เกิดความต่อเนื่องของลานปรีดีฯ ให้มีส่วนเปิดมุมมองไปยังแม่น้ำมากขึ้น

อาคารโดยรอบพื้นที่ศึกษา

1) ตึกโดม	6) อาคาร 60 ปี มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์	11) อาคารสังคมสงเคราะห์
2) หอประชุมมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์	7) ยิมเนเซียม	12) คณะศิลปศาสตร์
3) อาคารคณะวารสารศาสตร์	8) อาคารคณะอนุประสงค์	13) อาคารคณะเศรษฐศาสตร์
4) อาคารกิจกรรมนักศึกษา	9) อาคารคณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี	
5) อาคารคณะนิติศาสตร์		

แผนที่ 4.10 แสดงตำแหน่งอาคารและเส้นทางสัญจรโดยรอบพื้นที่ศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ท่าพระจันทร์

3) องค์ประกอบทางกายภาพของพื้นที่เปิดโล่ง

พื้นที่ศึกษา บริเวณสนามฟุตบอลธรรมศาสตร์มีพื้นที่รวม 14.80 ไร่ (23,690ตารางเมตร) ประกอบด้วยพื้นที่ลานและทางเดินเท้า 3.96 ไร่ (6,341ตารางเมตร) สนามหญ้าและลานดิน 4.95 ไร่ (7,913ตารางเมตร) อาคาร 0.11 ไร่ (176ตารางเมตร) นอกจากนี้เป็นส่วนของผิวถนนและที่จอดรถ 5.78 ไร่ (9,260ตารางเมตร)

พื้นที่ศึกษาบริเวณลานปริดีฯ มีพื้นที่รวม 3.85 ไร่ (6,164ตารางเมตร) ประกอบด้วยพื้นที่ ลานและทางเดินเท้า 2.79 ไร่ (4,461ตารางเมตร) สนามหญ้าและลานดิน 0.65 ไร่ (1,032ตารางเมตร) และ พื้นที่น้ำ 0.17 ไร่ (251ตารางเมตร) โดยแต่ละส่วนมีองค์ประกอบที่สำคัญ ดังนี้

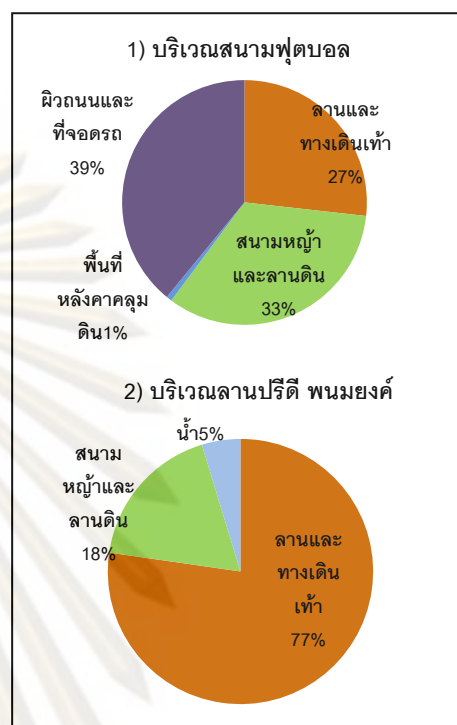
3.1) สิ่งก่อสร้างและสถาปัตยกรรม นอกเหนือจากอาคารสำคัญ คือ อาคารโดมบริหาร สิ่งก่อสร้างที่สำคัญในพื้นที่ที่สำคัญ ได้แก่ อนุสรณ์สถานปริดี พนมยงค์ ลานโดม ได้ส่วนต่อเติมของตึกโดมบริหาร เป็นลักษณะเวทียกพื้นกรุหินแกรนิตสีดำ

3.2) ลานกิจกรรมและทางเดินเท้า

พื้นที่ศึกษาประกอบด้วยลานกิจกรรมที่สำคัญหลายจุดซึ่งมีความแตกต่างกันในด้านลักษณะทางกายภาพ ได้แก่

ลานปริดี พนมยงค์ ประกอบด้วยอนุสาวรีย์ปริดี พนมยงค์ เป็นหลักพื้นผิวเป็นแกรนิต และบริเวณมุมของลานติดกับอาคารคณะศิลปศาสตร์เป็นลานลดระดับคล้ายเวทีกลางแจ้งขนาดเล็กล้อมรอบด้วยพื้นที่ต่างระดับ

ลานหน้าอาคาร 60 ปี เป็นพื้นที่เหนืออาคารซึ่งมีการใช้งานหลักเป็นห้องสมุดอยู่ใต้ดิน พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นลานลาดแข็งกรวดล้างสลับกับสนามหญ้าบางส่วนเป็นบ่อน้ำพุตื้นๆ มีองค์ประกอบสำคัญคือ กำแพงยาวทำซุ้มประตูโค้งติดป้ายชื่ออาคาร พื้นที่บริเวณนี้ทำลดระดับเป็นขั้นเชื่อมต่อกับถนนคณะเศรษฐศาสตร์นอกจากนี้ยังมีส่วนเชื่อมต่อกับทางเดินริมแม่น้ำเจ้าพระยา วัสดุผิวเป็นกระเบื้องคอนกรีต ทางเดินเท้าเป็นเส้นทางสัญจรหลักของวิทยาเขตเส้นทางสัญจรหลักเป็นทางเดินเท้ามีหลังคาคลุม ตำแหน่งของ ทางเดินรอบสนามฟุตบอล

แผนภูมิ 4.02 แสดงสัดส่วนขององค์ประกอบทางกายภาพ บริเวณพื้นที่ศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ท่าพระจันทร์

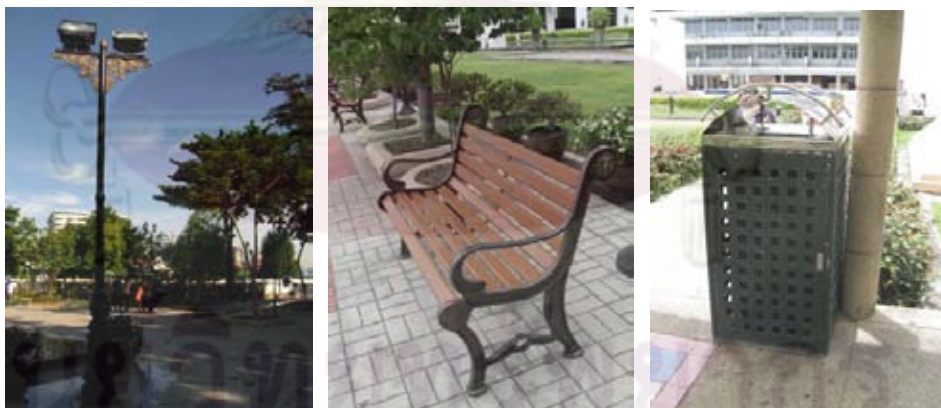
3.3) อุปกรณ์ประกอบภูมิทัศน์ ในพื้นที่วิทยาเขตมีการออกแบบอุปกรณ์ภูมิทัศน์ต่างๆที่มีลักษณะเฉพาะ ดีและรูปแบบของวัสดุ เช่น

ม้านั่งมีรูปแบบเฉพาะทั้งสี และมีตราสัญลักษณ์ธรรมศาสตร์อยู่บนเก้าอี้วางอยู่ทั่วไปในพื้นที่กลางแจ้งของวิทยาเขต เช่น บริเวณลานปริทัศน์ ริมแม่น้ำเจ้าพระยา และชายคาอาคารโดมบริหาร ริมทางเดินรอบสนามฟุตบอล

ศาลาโดยรอบสนามฟุตบอล พร้อมด้วยม้านั่งสำหรับนั่งเป็นกลุ่ม มีการออกแบบให้มีป้ายประกาศ เพื่อติดข้อมูลประชาสัมพันธ์ตลอดทุกศาลา รวมถึงมีดวงโคมแสงสว่างที่ผู้ใช้งานสามารถเปิดใช้ได้เอง

นอกจากนี้ยังมีองค์ประกอบต่างๆ เช่น ป้ายสแตนเลสแสดงข้อมูลพื้นที่สำคัญของวิทยาเขต ที่ออกแบบให้มีรูปแบบเดียวกันทั้งหมด ติดตามตำแหน่งอาคารและพื้นที่เปิดโล่งที่สำคัญเพื่อให้ข้อมูลกับนักท่องเที่ยว ผู้เยี่ยมชมวิทยาเขต ถึงขณะมีการออกแบบรูปแบบเฉพาะแบบเดียวกันทั้งวิทยาเขต ป้ายประกาศต่างๆ บริเวณทางเดินได้ชายคาตึกโดม

ดวงโคมแสงสว่าง และเสาไฟ ค่อนข้างมีหลายแบบทั้งแบบเสาไฟสูง ดวงโคมทางเดินสูง 0.80 ม. และดวงโคมชนิดติดผนังและเสา นอกจากนี้เป็นไฟให้แสงสว่างตามปกติแล้วยังมีดวงโคมสำหรับฉายอาคารสำคัญเพื่อเน้นให้เกิดความสวยงามเมื่อมองจากริมแม่น้ำเจ้าพระยา นอกจากนี้แสงสว่างยามค่ำโดยส่วนใหญ่จะเกิดจากบริเวณชายคาหรือใต้ถุนอาคารที่อยู่ข้างเคียง

ภาพ 4.33 อุปกรณ์ประกอบภูมิทัศน์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ท่าพระจันทร์

- 1) เสาไฟสปอตไลท์สองด้านหน้าตึกโดม เป็นส่วนหนึ่งของภูมิทัศน์บริเวณลานปริทัศน์ด้วย
- 2) ม้านั่งอะลูมิเนียมทำสีเลียนแบบไม้ มีการทำลวดลายเป็นตราสัญลักษณ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- 3) ถึงขณะที่มีรูปแบบเฉพาะของวิทยาเขต

แผนที่ 4.11 แสดงเส้นทางเดินเท้าและลานกิจกรรมพื้นที่ศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ท่าพระจันทร์

3.4) ต้นไม้และวัสดุพืชพันธุ์

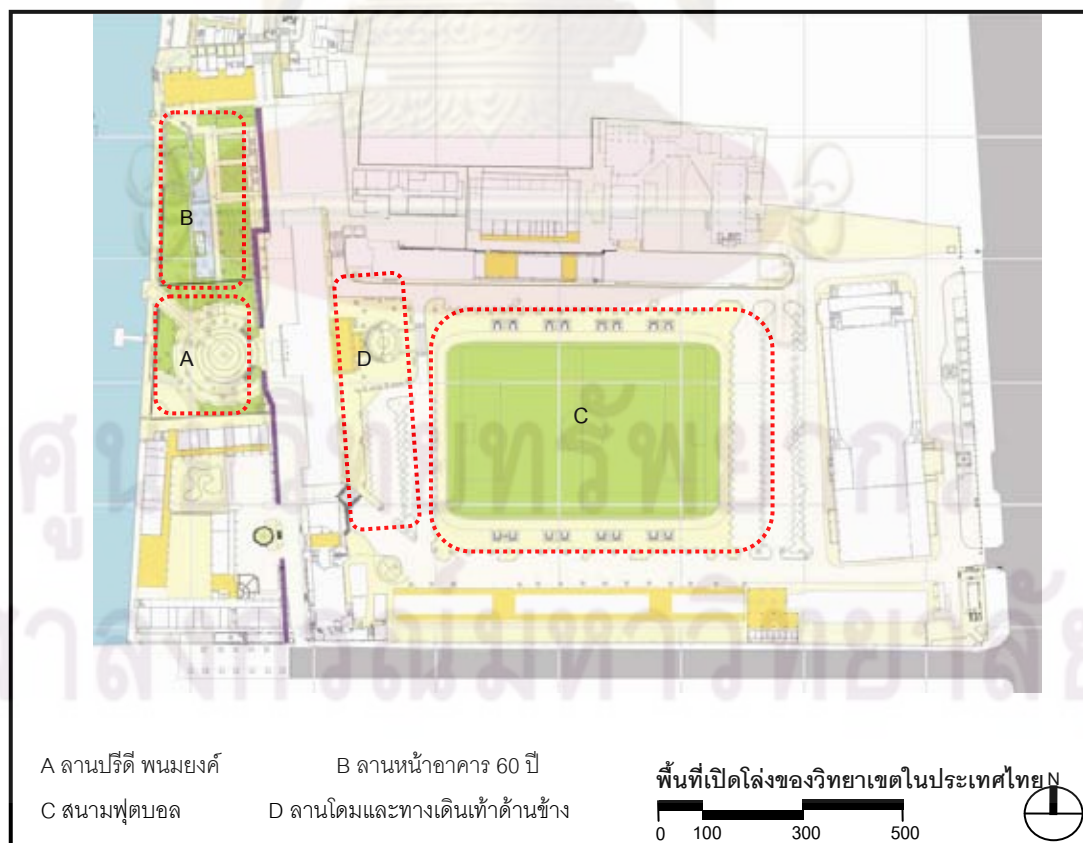
ต้นไม้ประจำมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ได้แก่ ต้นหางนกยูงฝรั่ง(ยูงทอง) พบปลูกอยู่ทั่วไปในพื้นที่วิทยาเขต ดอกมีสีเหลือง-แสด ซึ่งเป็นสีประจำมหาวิทยาลัย ต้นที่สำคัญคือ ต้นที่ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จพระราชดำเนินมาทรงปลูกต้นนกยูงทอง จำนวน 5 ต้น บริเวณด้านหน้าหอประชุม ซึ่งมีการจัดแสดงป้ายบอกไว้โดยรวมแต่ไม่สามารถระบุตำแหน่งของต้นไม้ที่ชัดเจนได้

หากเทียบกับพื้นที่ของวิทยาเขตทั้งหมดก็นับว่าพื้นที่ปลูกต้นไม้ไม่มากนักนอกจากบริเวณริมสนามฟุตบอลซึ่งต้นไม้ส่วนใหญ่คือต้นหางนกยูงซึ่งไม่ให้ร่มเงามากนัก นอกจากนี้ก็จะพบมีต้นประดู่สลั้อยู่บ้าง และมีต้นไม้ส่วนประดับอื่นๆที่ปลูกขึ้นมาใหม่ เช่น ต้นหูกระจิง และ ลั่นทมเป็นต้น

และลานปริทัศน์ มีต้นไม้หลากหลายชนิดซึ่งจากขนาดลำต้นแล้วน่าจะเป็นต้นไม้ที่มีแต่เดิม เช่น สนบริเวณริมแม่น้ำ จำปี จำปา เป็นต้น ซึ่งต้นไม้ที่มีอยู่เดิมและบางส่วนของที่ปลูกใหม่ในบริเวณนี้พบว่าไม่ค่อยงามนัก ส่วนหนึ่งอาจเกิดจากผลกระทบจากการก่อสร้างที่ใช้โครงสร้างได้ดินในเวลานานและขาดการดูแลที่ดีในช่วงเวลานั้น อาจทำให้ต้นไม้อายุมากหลายต้น ไม่งามเท่าที่ควรและบางส่วนยืนต้นตาย

4) กิจกรรมและการใช้งานพื้นที่เปิดโล่ง

4.1) ตำแหน่งและขนาดของพื้นที่ใช้งาน บริเวณพื้นที่ศึกษา อาจแบ่งเป็นส่วนต่างๆได้ตามลักษณะของความโอบล้อมของพื้นที่และการจัดกลุ่มของกิจกรรม

แผนที่ 4.12 แสดงตำแหน่งพื้นที่ใช้งานบริเวณพื้นที่ศึกษามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ท่าพระจันทร์

4.2) การใช้งานและกิจกรรม

จากการสังเกตการณ์และเก็บข้อมูลการใช้งานพื้นที่ แบ่งการใช้งานออกเป็นสองส่วนคือการใช้งานปกติชีวิตประจำวัน และกิจกรรมพิเศษตามช่วงเวลา ต่างๆ ดังนี้

4.2.1) การใช้งานในชีวิตประจำวัน

วันจันทร์-ศุกร์

06.00น. - 08.00น. บริเวณพื้นที่ลานปริดิศ มีผู้ใช้งานจำนวนไม่มากนัก 1-2 คน ส่วนใหญ่นั่งอ่านหนังสือ พื้นที่บางส่วนได้ร่มเงาจากตึกโดม

ทุกเช้าวันศุกร์จะมีกิจกรรมตักบาตร ปล่อยปลา กิจกรรมของนักศึกษาแต่มีบุคลากรและผู้ที่พักอาศัยโดยรอบเข้ามาร่วมในพิธี หลายวัย และบางส่วนเป็นผู้ที่บังเอิญผ่านมาในพื้นที่

ในขณะที่สนามฟุตบอลมีผู้มาออกกำลังกายโดยรอบเดินและวิ่ง บ้างก็นั่งพักบริเวณศาลา ส่วนใหญ่จะเป็นกลุ่มผู้สูงอายุ (8ใน 10 คน) มาในลักษณะการรวมกลุ่ม วิ่งรอบสนามและพักผ่อน เล่นกับสุนัข อาคารกิจกรรมนักศึกษาพลุกพล่านไปด้วยนักศึกษาทำกิจกรรมบริเวณใต้ถุน

08.00น.-10.00น. บริเวณลานปริดิศยังมีผู้นั่งอยู่ไม่มาก ส่วนใหญ่นั่งทานอาหาร มองดูทีวีทัศน์โดยรอบ บริเวณริมแม่น้ำเจ้าพระยามีผู้ใช้งานอยู่บ้าง นั่งและนอนพัก บริเวณสนามฟุตบอลมีผู้ออกกำลังกายอยู่แต่แดดเริ่มร้อน ชุ่มรอบๆสนามฟุตบอลมีคนนั่งมากขึ้นแต่จะเป็นกลุ่มเล็กๆ 1-3 คน

10.00น.-12.00น. บริเวณลานปริดิศส่วนใต้ต้นไม้ยังมีผู้ใช้งานอยู่ นั่งคุยกัน 1-2 คน(นักศึกษา) ส่วนใหญ่ใช้เวลาประมาณ 10-15 นาที

บริเวณทางเดินริมแม่น้ำเจ้าพระยา ม้านั่งใต้ร่มไม้ไม่มีผู้ใช้งาน ส่วนใหญ่เป็นผู้ใช้งานจากภายนอกคนไทย นักท่องเที่ยวต่างชาติ มานั่งชมวิวกิจกรรมกลุ่มคุยกัน 1-3คน

12.00น.-13.00น. บริเวณลานอาคาร60ปีธรรมศาสตร์อากาศค่อนข้างร้อนทำให้ไม่มีผู้ใช้งานนานๆที่จะมีคนเดินผ่าน บริเวณสนามฟุตบอลไม่มีผู้ใช้งานแต่ศาลารอบๆมีกลุ่มผู้ใช้งานนั่งแบบคนเดียวบ้าง และกลุ่ม 3-4 คนบ้าง ส่วนใหญ่นั่งทานอาหาร คุย อ่านหนังสือพิมพ์ บางส่วนนั่งหลับ

พื้นที่ใต้ชายคาอาคารโดมบริหารมีม้านั่งค่อนข้างร่มมีผู้ใช้งานนั่งทานอาหารและเดินผ่านไปมา

13.00น.-15.00น. ผู้ใช้งานยังคงเป็นกลุ่มเล็กๆริมสนามฟุตบอล และบางส่วนใต้ถุนอาคารโดมบริหาร ลานปริดิศ มีเฉพาะผู้ใช้งานในบริเวณริมแม่น้ำเจ้าพระยา

15.00น.-17.00น. การใช้งานไม่ค่อยแตกต่าง ลานปริดิศมีคนนั่งไม่มากนัก แต่มีผู้เดินผ่านมาจากห้องสมุดและใต้คณะเศรษฐศาสตร์ บางส่วนเลือกใช้เส้นทางเดินริมแม่น้ำเจ้าพระยาโดยเฉพาะในกลุ่มนักท่องเที่ยวต่างชาติ แต่ผู้ใช้งานในพื้นที่ส่วนใหญ่ใช้เส้นทางสัญจรบริเวณทางเท้ามีหลังคาคลุม

17.00น.-19.00น. ช่วงเย็นจำนวนผู้ใช้งานและกิจกรรมแตกต่างออกไปอย่างเห็นได้ชัด สนามฟุตบอลเต็มไปด้วยผู้คนจับกลุ่มเตะฟุตบอล มีการใช้งานร่วมกันระหว่างนักศึกษา กับบุคคลภายนอกแต่ส่วนใหญ่จะเป็นนักศึกษามากกว่า รวมถึงมีการจับกลุ่มอบอุ่นร่างกาย วิ่งอยู่รอบๆและมุมต่างๆ มีเด็กที่ม

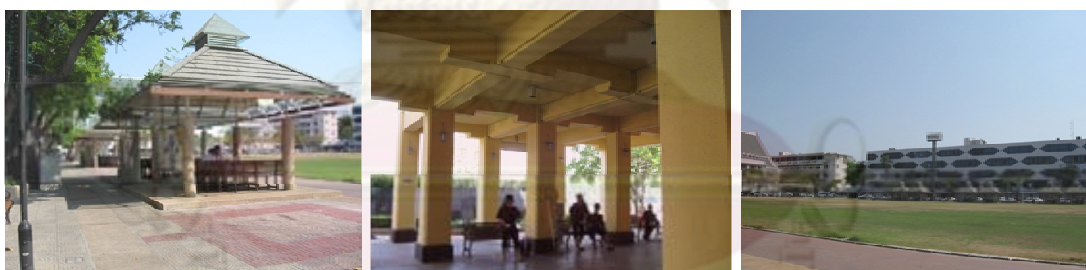
แบบครอบครัว ของสนามมีการนำยานพาหนะเข้ามาชมขบวน เช่น จักรยานและจักรยานยนต์ ตาม
 ชุมต่างๆมีสนามเริ่มมีการตั้งกลุ่มทำกิจกรรมฝึกซ้อมร้องเพลงของนักศึกษาบางกลุ่มจำนวนคนมากถึง 15
 คน

มีผู้มาชมแม่บ้านเจ้าพระยา ยังมีผู้มาใช้งานอยู่เสมอ เกือบเต็มทุกที่นั่ง ส่วนพื้นที่บริเวณลานปริทัศน์
 ก็เช่นกัน มีผู้มานั่งตามเก้าอี้จุดต่างๆมากขึ้นจนเกือบไม่มีที่นั่งว่าง ด้านมุมของพื้นที่ที่เป็นลานลดระดับมี
 กลุ่มนักศึกษามาฝึกซ้อมการแสดง กลุ่ม 5-7 คน กิจกรรมใหม่ที่เกิดขึ้นคือลานเปิดของบริเวณห้องเครื่อง
 อาคาร60ปีฯ

ภาพ 4.34 กิจกรรมประจำวัน ระหว่างเวลา 6.00น.- 8.00 น. บริเวณพื้นที่ศึกษามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
 ทำพระจันทร์

- 1) 7.45น. (ศุกร์ 3 กรกฎาคม 2552) ทุกเช้าวันศุกร์จะเป็นกิจกรรมดักบาตร ปล่อยปลา
- 2) 7.45น. (ศุกร์ 3 กรกฎาคม 2552) ผู้สูงอายุออกกำลังกายรอบสนามฟุตบอล

ภาพ 4.36 กิจกรรมประจำวัน ระหว่างเวลา 13.00น.- 15.00 น. บริเวณพื้นที่ศึกษามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
 ทำพระจันทร์

- 1) 14.30น. (พฤหัสบดี 26 กุมภาพันธ์ 2552) รมสนามฟุตบอลมีผู้จับกลุ่มตามศาลา
- 2) 14.30น. (พฤหัสบดี 26 กุมภาพันธ์ 2552) ใต้อาคารโดม
- 3) 14.30น. (พฤหัสบดี 26 กุมภาพันธ์ 2552) พื้นที่สนามฟุตบอลยังคงไม่มีการใช้งาน

คู่มือการดำเนินงาน
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาพ 4.37 กิจกรรมประจำวัน ระหว่างเวลา 17.00น.- 19.00 น. บริเวณพื้นที่ศึกษามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
ท่าพระจันทร์

- 1) 17.20น.(อังคาร15 กันยายน 2552) ริมแม่น้ำม้านั่งมีคนนั่งเต็มเกือบทุกตัว
- 2) 17.20น.(อังคาร15 กันยายน 2552) บริเวณเวทีกลางแจ้งมีนักศึกษาเตรียมการแสดง และบางส่วนนั่งเล่น
- 3) 17.20น.(อังคาร15 กันยายน 2552) สนามเปตองด้านหน้าอาคาร 60ปีฯ
- 4) 17.35น.(อังคาร15 กันยายน 2552) สนามฟุตบอลมีผู้เล่นเต็มสนาม
- 5) 17.35น.(อังคาร15 กันยายน 2552) กลุ่มกิจกรรมของนักศึกษาบริเวณศาลารอบสนามฟุตบอล
- 6) 17.35น.(อังคาร15 กันยายน 2552) บริเวณหน้าลานโดม ผู้ใช้งานมีทั้งนักศึกษา เด็ก ผู้สูงอายุ

วันเสาร์

7.00น. - 10.00น. เช้าวันเสาร์กลุ่มผู้ออกกำลังกายยังคงเป็นกลุ่มผู้สูงอายุเช่นวันปกติ มีแนวโน้มจะเป็นผู้ใช้งานในกลุ่มเดียวกัน แต่มีการจัดกลุ่มกันอย่างชัดเจนมากกว่า ขนาดกลุ่ม ประมาณ 5-7 คน บางคนมาเพื่อออกกำลังกายและบางคนมาเพื่อสนทนาปัญหาการเมือง ในขณะที่ทางเดินโดยรอบยังมีผู้ใช้งานให้เห็นเดินผ่านไปผ่านมา กลางสนามฟุตบอลมีการใช้งาน กลุ่มนักศึกษามาถ่ายรูปชุดครุย ก่อนวันรับปริญญา

บริเวณลานปริทัศน์มีผู้ใช้งานเป็นกลุ่มนักศึกษาบริเวณริมรั้วไม้ และมีลักษณะมาเดินเล่นเป็นครอบครัว ส่วนใหญ่ใช้เวลาอยู่ไม่ถึง 15 นาทีก็จะไปจุดอื่น ส่วนลาน 60 ปียังคงร้อนและไม่มีผู้ใช้งานนอกจากเดินผ่านนานๆที่

10.00น.-13.00น. กลุ่มผู้ใช้งานอีกกลุ่มหนึ่งที่มีคือสอนพิเศษนักเรียนตามซุ้มริมสนาม ส่วนใหญ่เป็นระดับประถม สอนเป็นกลุ่ม 5-10 คน มี 2 กลุ่ม

บริเวณลานปริทัศน์ กลุ่มนักศึกษามาถ่ายรูปชุดครุย ก่อนวันรับปริญญา ที่ม้านั่งมีผู้ใช้งานอยู่บ้าง

13.00น.-16.00น. ผู้สูงอายุจับกลุ่ม ทานอาหาร อ่านหนังสือพิมพ์ จำนวนคนเพิ่มขึ้นบ้าง บริเวณทางเดินหน้าลานโดมมีผู้สัญจรเดินเท้าผ่านตลอดเวลาแต่ไม่ค่อยมีผู้นั่งพักเท่าไรนัก

ลานปรีดีที่มีผู้มาสักการะอนุสาวรีย์(ไม่ค่อยพบมีผู้มาสักการะมากนัก แต่ก็เห็นพวงมาลัย มีดอกไม้วางอยู่หน้าอนุสาวรีย์) อากาศช่วงนี้ค่อนข้างร่มแต่ไม่แรงนัก

16.00น.-19.00น. ริมแม่น้ำเจ้าพระยามีคนนั่งเต็มตั้งแต่ช่วง 16.00 น. ทางเดินข้างตึกโดมมีริมเงาผู้ใช้งานกันมาก ทางเดินริมลานปรีดีมีคนบางตากว่าวันปกติ

ภาพ 4.38 กิจกรรมวันเสาร์ ระหว่างเวลา 7.00น.-10.00 น. บริเวณพื้นที่ศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
ท่าพระจันทร์

- 1) 7.55น. (เสาร์ 27 มิถุนายน 2552) ผู้มาออกกำลังกายส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุ
- 2) 7.55น. (เสาร์ 27 มิถุนายน 2552) ผู้สูงอายุบางส่วนนั่งจับกลุ่มคุยกันริมสนาม
- 3) 9.45น. (เสาร์ 27 มิถุนายน 2552) มีการใช้งานแบบมาเป็นครอบครัว

ภาพ 4.39 กิจกรรมวันเสาร์ ระหว่างเวลา 10.00น.- 13.00 น. บริเวณพื้นที่ศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
ท่าพระจันทร์

- 1) 10.30น. (เสาร์ 20 มิถุนายน 2552) กลุ่มสอนพิเศษเด็กประถม
- 2) 12.20น. (เสาร์ 20 มิถุนายน 2552) บริเวณลานปรีดี ที่ถ่ายรูปหมู่ที่ระลึกก่อนรับปริญญา

ศูนย์วิทยุโทรพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาพ 4.40 กิจกรรมวันเสาร์ ระหว่างเวลา 13.00น. - 16.00 น. บริเวณพื้นที่ศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
ท่าพระจันทร์

- 1) 13.30น. (เสาร์ 20 มิถุนายน 2552) บริเวณศาลาริมสนามฟุตบอลเป็นที่รวมตัวของผู้สูงอายุ
- 2) 13.30น. (เสาร์ 20 มิถุนายน 2552) ด้านข้างตึกโดมมีผู้ใช้งานประปราย
- 3) 15.00น. (เสาร์ 27 มิถุนายน 2552) ลานปริดีเป็นที่สักการะ
- 4) 14.20น. (เสาร์ 11กรกฎาคม 2552) เด็กๆลูกเจ้าหน้าที่เล่นรอบๆสนามฟุตบอล
- 5) 14.20น. (เสาร์ 11กรกฎาคม 2552) ชายคาศึกโดมมีการวางม้านั่งยาว
- 6) 14.20น. (เสาร์ 11กรกฎาคม 2552) นักท่องเที่ยววมักใช้พื้นที่วิทยาเขตเป็นทางผ่านไปยังจุดอื่นๆ

ภาพ 4.41 กิจกรรมวันเสาร์ ระหว่างเวลา 16.00น. - 19.00 น. บริเวณพื้นที่ศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
ท่าพระจันทร์

- 1) 16.30 (เสาร์ 27 มิถุนายน 2552) ม้านั่งริมแม่น้ำเจ้าพระยามีผู้ใช้งานเต็มตลอดแนว
- 2) 15.00 (เสาร์ 27 มิถุนายน 2552) ช่วงบ่ายผู้ใช้งานนิยมใช้เส้นทางเดินเท้าที่ตึกโดม
- 3) 14.30 (เสาร์ 11 กรกฎาคม 2552) บริเวณทางเดินมีหลังคาคลุมข้างลานปริดีมักมีผู้สัญจรไปมาเสมอ

วันอาทิตย์

ตั้งแต่ ช่วงเวลา 16.30 พื้นที่ของวิทยาเขตวันอาทิตย์ไม่แตกต่างจากวันอื่นๆมากนัก การใช้พื้นที่ดูจะมีความหนาแน่นมากขึ้นในบริเวณลานปริดิซ พื้นที่หน้าอาคาร 60 ปี ที่ปกติไม่มีผู้มาใช้งานยังมีนักศึกษา นักท่องเที่ยวมานั่งพักผ่อนจำนวนมาก การเล่นเปตองก็ยังมีเหมือนทุกวัน ดูเหมือนจะเล่นเร็วขึ้นกว่าช่วงกลางสัปดาห์ แม้ร้านค้าต่างๆจะเปิดน้อยลงเมื่อเทียบกับวันอื่นๆ แต่ไม่เป็นปัญหาสำหรับการใช้งานในวิทยาเขต กิจกรรมจะเป็นในลักษณะที่คนภายนอกมาใช้งานมากกว่าโดยเฉพาะในรูปแบบครอบครัว

บริเวณสนามฟุตบอลโดยรอบมีผู้มานั่งเล่นบริเวณศาลา และเล่นฟุตบอล มีทั้งนักศึกษาและผู้ที่อาศัยอยู่โดยรอบ กิจกรรมหลักคือการเล่นฟุตบอลในสนาม ซึ่งเล่นปะปนกันเป็นกลุ่มเดียว บางส่วนเป็นเด็กที่มาวิ่งเล่น มาหาเพื่อนใหม่ เพื่อนเล่นต่างวัย

ภาพ 4.42 กิจกรรมวันอาทิตย์ ระหว่างเวลา 7.00น.- 10.00 น. บริเวณพื้นที่ศึกษามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ท่าพระจันทร์

- 1) 09.15 (อาทิตย์ 5 เมษายน 2552) พื้นที่ลานปริดิเป็นพื้นที่นั่งทานอาหาร
- 2) 09.15 (อาทิตย์ 5 เมษายน 2552) ยังมีผู้มาออกกำลังกาย 3-5 คน
- 3) 09.15 (อาทิตย์ 5 เมษายน 2552) ตามศาลามีผู้มานั่งพัก ส่วนใหญ่มาคนเดียวหรือ 2-3คน

ภาพ 4.43 กิจกรรมวันอาทิตย์ ระหว่างเวลา 10.00น.- 13.00 น. บริเวณพื้นที่ศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ท่าพระจันทร์

- 1) 12.10น.(อาทิตย์5เมษายน 2552) บริเวณลาน 60 ปีฯ ไม่มีผู้ใช้งาน
- 2) 12.10น.(อาทิตย์5เมษายน 2552)ทางเดินใต้ชายคาคีตโกดม มีผู้ใช้งานเสมอ
- 3) 12.30น.(อาทิตย์5เมษายน 2552) การใช้งานจะเกิดบริเวณศาลารอบๆสนามฟุตบอล

ภาพ 4.44 กิจกรรมวันอาทิตย์ ระหว่างเวลา 16.00น.-19.00 น. บริเวณพื้นที่ศึกษามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
ท่าพระจันทร์

- 1) 17.15น. (อาทิตย์ 14 กุมภาพันธ์ 2553) จุดชมวิวดำเนินภาพริมแม่น้ำ
- 2) 17.15น. (อาทิตย์ 14 กุมภาพันธ์ 2553) สนามเปตองเป็นพื้นที่ของบุคลากร
- 3) 17.15น. (อาทิตย์ 14 กุมภาพันธ์ 2553) ม้านั่งไม้พอสนามหญ้าก็ถูกใช้งานด้วย
- 4) 17.50น. (อาทิตย์ 14 กุมภาพันธ์ 2553) ยังคงเป็นที่ออกกำลังกายของผู้สูงอายุ วิ่งจ็อกกิ้ง เดิน รอบสนาม
- 5) 17.50น. (อาทิตย์ 14 กุมภาพันธ์ 2553) นักศึกษานันทนาการ ทำการบ้าน
- 6) 18.20น. (อาทิตย์ 14 กุมภาพันธ์ 2553) นักฟุตบอลหลากหลายวัยเล่นสนามเดียวกัน

ส่วนหนึ่งอาจด้วยประวัติเฉพาะด้านของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ทำให้ผู้ที่มารวมกลุ่มกันมีความหลากหลาย ทั้งนักท่องเที่ยว ผู้สนใจการเมือง ไม่ได้จำเพาะเฉพาะนักศึกษาที่ใส่เครื่องแบบ เมื่อมีความหลากหลายผู้ใช้งานก็รู้สึกแปลกแยกและใช้งานร่วมกันได้ในพื้นที่ต่างๆ การเข้าถึงบริการต่างๆ เช่น ดวงคอมที่ผู้ใช้งานเปิดไฟเองได้ ปลั๊กไฟตามใต้ถุนอาคาร ห้องน้ำที่เข้าถึงได้ง่ายเปิดบริการทุกวัน ร้านค้าร้านอาหาร

4.2.2) การใช้งานเพื่อกิจกรรมพิเศษ

- 1) **กิจกรรมที่จัดขึ้นทุกปีบริเวณพื้นที่ศึกษา** กิจกรรมแบบเป็นทางการขนาดใหญ่ พื้นที่จัดกิจกรรมเป็นสนามฟุตบอล เช่น วันปฐมนิเทศน์นักศึกษาใหม่ วันธรรมศาสตร์ นอกจากนี้ยังมีที่เป็นส่วนของกิจกรรมประจำปีอื่นๆ ซึ่งมีกิจกรรมหลักอยู่ในอาคารแต่พื้นที่โดยรอบวิทยาเขตใช้เป็นพื้นที่เพื่อรองรับกิจกรรมเสริม เช่น งานรับปริญญา งานโดมวิชาการ งานสถาปนามหาวิทยาลัย

ในขณะที่กิจกรรมเป็นทางการจำนวนผู้ร่วมงานไม่เกิน 200 คน จะมีการใช้งานพื้นที่บริเวณลานปริดิซเพื่อตั้งเวที เต้นท์นั่งชมการแสดง ทำพิธีบริเวณอนุสาวรีย์ปริดิ ฟนมายงค์ เช่น งานวันปริดิซ

ตาราง 4.04 กิจกรรมที่จัดเป็นประจำทุกปีบริเวณพื้นที่ศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ท่าพระจันทร์

วัน เดือน ปี	กิจกรรม	จำนวนผู้ใช้งาน	ตำแหน่งกิจกรรม	รายละเอียดกิจกรรม
1-3 กุมภาพันธ์ *	"โตมวิซากร '51 : ธรรมศาสตร์ ศาสตร์ แห่งความผาสุก"	ประมาณไม่ได้	A,B,D	เวลา9.00-16.30 น.
11 พฤษภาคม	วันปริดิ ฟนมายงค์	100 -150 คน	A	
19 พฤษภาคม*	ปฐมนิเทศนักศึกษาใหม่	นักศึกษาปี 1 (ประมาณ 5,000คน)	C	เวลา17.00 น.
27 มิถุนายน	วันสถาปนามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์	ประมาณไม่ได้	C	ช่วงเย็นมีการเตะฟุตบอลกระชับมิตร/เลี้ยงอาหารเย็น
13 สิงหาคม*	วันรับปริญญา	ประมาณไม่ได้	A,B,C	กิจกรรมต่อเนื่องจากกิจกรรมหลักในหอประชุม
10 ธันวาคม	วันธรรมศาสตร์	ประมาณไม่ได้		

(สรุปจากกิจกรรมมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ท่าพระจันทร์ ปีการศึกษา 2551-2552, www.pr.tu.ac.th/albumphoto/albumphoto.html)

หมายเหตุ

*เวลาในการจัดกิจกรรมอาจปรับเปลี่ยนไปตามความเหมาะสมและกำหนดการของแต่ละปี แต่จะอยู่ในช่วงเวลาที่ใกล้เคียงกัน

ภาพ 4.45 กิจกรรมปฐมนิเทศนักศึกษาใหม่ ประจำปี 2551 ในวันที่ 19 พฤษภาคม 2551

- 1) เวทีกลางแจ้งมีตึกโดมเป็นฉากหลัง
- 2) 17.00 น. นักศึกษาใหม่นั่งเต็มสนาม บริเวณสนามฟุตบอล กิจกรรมเริ่มด้วยให้นักศึกษาใหม่กินข้าวซึ่งปลูกจากแปลงนาธรรมศาสตร์

(ที่มา: www.pr.tu.ac.th/albumphoto/albumphoto.html)

ภาพ 4.46 กิจกรรมวันฉลองการสถาปนามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ครบ 75 ปี 27 มิถุนายน 2552

เริ่มด้วยกิจกรรมตักบาตรพระสงฆ์ ตอน 7.00น. บริเวณข้างหอประชุมใหญ่ฯ

- 1) แข่งฟุตบอลกระชับมิตร รุ่นพี่รุ่นน้อง ก่อนเดินทางไปสังสรรค์ ณ หอประชุมกองทัพเรือ
- 2) ศาลาฝั่งอาคารกิจกรรมนักศึกษาเป็นห้องเตรียมตัว เชื่อมโยงกับอาคารกิจกรรมนักศึกษาที่อยู่ด้านหลัง

ภาพ 4.47 กิจกรรม "โดมวิชาการ '51 : ธรรมศาสตร์แห่งความสุข" วันที่ 1-3 กุมภาพันธ์ 2551 (9.00-16.30 น.)

- 1) บริเวณลานโดม
- 2) ข้างตึกโดม ฝั่งสนามฟุตบอล
- 3) บริเวณลานหน้าสำนักหอสมุด ชุมนุมกิจกรรม

(ที่มา: www.pr.tu.ac.th/albumphoto/albumphoto.html)

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาพ 4.48 กิจกรรมวันรับปริญญา พุทธศักราช 2552 พื้นที่ใช้งานสำหรับการรับปริญญาคือในหอประชุมใหญ่ แต่พื้นที่รอบๆ ต้องใช้รองรับ ผู้ปกครอง ญาติบัณฑิต

- 1) บริเวณลานปริทัศน์ เต็มไปด้วยผู้คน
- 2) สนามหญ้ารอบๆ เป็นที่นั่งพัก
- 3) สนามฟุตบอล ที่ปกติตอนกลางวันไม่มีผู้ใช้งานก็ เต็มไปด้วยคน

ภาพ 4.49 กิจกรรมวันปรีดี พนมยงค์ 11 พฤษภาคม 2551 (110 ปี ปรีดี พนมยงค์)

- 1) ทำพิธีทางศาสนาหน้าตึกโดม
- 2) วางพุ่มดอกไม้แสดงความระลึกถึงผู้ก่อตั้งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์และมีเดินที่กิจกรรมเพื่อให้ร่วมบริเวณลานปริทัศน์

(ที่มา: www.pr.tu.ac.th/albumphoto/albumphoto.html)

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ยังมีกิจกรรมอื่นๆของนักศึกษาที่จัดขึ้นเป็นพิเศษ เช่น การจัดแสดงดนตรี การชุมนุม รับประทานอาหาร ซึ่งไม่ได้มีการกำหนดช่วงเวลาหรือวันที่ชัดเจน แต่จัดตามความเหมาะสมและโอกาส

ภาพ 4.50 Thammasart Singing Contest 2009

เสาร์ 11 กรกฎาคม 2552 บริเวณลานปริทัศน์

- 1) จัดผู้ชมกรรมการ นักดนตรี ผู้ประกวด แทนการจัดเวทีกลางแจ้ง เพราะอากาศค่อนข้างร้อน
- 2) กองเชียร์หลบมอมอยู่ข้างลาน พร้อมกับบุทประชาสัมพันธ์สินค้าผู้คนที่เดินผ่านไปมาหยุดดูเป็นระยะ

ภาพ 5.51 กิจกรรมดนตรีไทยลุ่มแม่น้ำ อาทิตย 14 กุมภาพันธ์ 2553 เป็นกิจกรรมแสดงดนตรีไทยของ 4 สถาบันการศึกษาที่อยู่บริเวณริมแม่น้ำเจ้าพระยา ได้แก่ ม.ธรรมศาสตร์ ม.ศิลปากร ศิริราช และโรงเรียนนายเรือ ซึ่งจะจัดแสดงดนตรีไทยร่วมกันเป็นประจำทุกปี ผลัดกันเป็นเจ้าภาพ เริ่มต้นกิจกรรมด้วยการพาชมแนะนำสถานที่สำคัญของธรรมศาสตร์ และใช้บริเวณลานปริทัศน์ เป็นจุดตั้งเวทีกลางแจ้ง ผู้ร่วมงานประมาณ 200 คน เริ่มแสดงดนตรีตั้งแต่ประมาณ 17.30-20.00 น. บริเวณจัดงาน และกลุ่มนักศึกษานำชมสถานที่บริเวณลานปริทัศน์ บริเวณจัดงาน ใช้บริเวณ amphitheatre ด้านข้างเป็นมุมจัดเลี้ยงอาหาร

นอกเหนือจากเป็นพื้นที่จัดกิจกรรมองค์ประกอบทางกายภาพของวิทยาเขต เช่นอนุสาวรีย์ปรีดีฯ และตึกโดม ยังทำหน้าที่เป็นฉากเพื่อการถ่ายภาพที่ระลึกนับตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

ภาพ 4.52 บริเวณลานปรีดีฯ ภาพลักษณะของพื้นที่ที่ชัดเจน การถ่ายภาพที่ระลึก กิจกรรมโครงการแลกเปลี่ยนบุคลากรและนักศึกษาไทย กับประเทศอนุภูมิภาคกลุ่มแม่น้ำโขง (GMS) ประจำปีการศึกษา 2552 (9 มีนาคม 2552)
(ที่มา: www.pr.tu.ac.th/albumphoto/albumphoto.html)

ภาพ 4.53 จินตภาพของวิทยาเขตในภาพถ่าย
“18 กันยายน พ.ศ.2521 จำเลยในคดี 6 ตุลา ทั้ง 19 คน ได้รับการปล่อยตัว สโมสรนักศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ จัดงานต้อนรับ.....”
ที่มา: ภาพและคำบรรยายใต้ภาพจากงานนิทรรศการวันสถาปนามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ 27 มิถุนายน 2552

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

4.3.3 กรณีศึกษา บริเวณสวนแก้ว สนามบาสและลานอเนกประสงค์ มหาวิทยาลัยศิลปากร วังท่าพระ

1) ภาพรวมของวิทยาเขต:มหาวิทยาลัยศิลปากร วังท่าพระ

1.1) ประวัติและความเป็นมา

มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตวังท่าพระ ตั้งอยู่ในบริเวณวังถึง 3 วังที่สร้างแต่ครั้งพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช ต่อมาพระองค์พระราชทานให้พระบรมวงศานุวงศ์ชั้นสูงประทับ วังแรกคือวังกลาง วังตะวันออก(วังหน้าประตู่พิเศษไชยศรี) และ วังตะวันตก คือ วังท่าพระ มีพื้นที่รวมกันประมาณ 11 ไร่

ภาพ 4.54 ภูมิทัศน์บริเวณสวนแก้ว

บริเวณวังท่าพระเป็นที่ประทับของเจ้าฟ้าองค์สำคัญ เช่น พระเจ้าลูกยาเธอกรมหมื่นเจษฎาบดินทร์ (เสด็จขึ้นเถลิงถวัลย์ราชสมบัติ เป็นพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว) และสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ “นายช่างใหญ่ใหญ่แห่งกรุงสยาม” และ “สมเด็จพระเจ้าเกล้าช่างศิลป์ทุกแขนง

โรงเรียนประณีตศิลปกรรม¹ จัดตั้งขึ้นตามพระราชกฤษฎีกา เมื่อปี พ.ศ. 2476 อยู่ในสังกัดของกรมศิลปากร เมื่อแรกตั้งอยู่ในบริเวณวังกลางและวังตะวันออก ต่อมาพระยาอนุমানราชธน(ยง เสฐียรโกเศศ) อธิบดีกรมศิลปากรร่วมมือกับศาสตราจารย์ศิลป์ พีระศรี ผู้อำนวยการโรงเรียนศิลปากร ร่วมกันปรับปรุงหลักสูตรและยกฐานะขึ้นเป็น **มหาวิทยาลัยศิลปากร** ตามประกาศในราชกิจจานุเบกษา เมื่อวันที่ 12 ตุลาคม พ.ศ. 2486 เมื่อแรกตั้งเปิดสอนเพียงคณะเดียวคือ คณะจิตรกรรมและประติมากรรม ต่อมาในปี พ.ศ. 2498 ได้จัดตั้งคณะสถาปัตยกรรมไทย(ต่อมาเปลี่ยนชื่อเป็นคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์) และคณะโบราณคดีขึ้น ส่วนคณะมัณฑนศิลป์ ได้จัดตั้งขึ้นในปี พ.ศ.2499 ทั้งหมดอยู่ในบริเวณวังกลางและวังตะวันออก แต่บางส่วนยังอยู่ที่วังหน้า ในปีพ.ศ.2507 ได้รับพระบรมราชานุญาตให้ใช้พื้นที่บริเวณวังท่าพระ รวมถึงบริเวณสวนแก้ว

¹ โรงเรียนประณีตศิลปกรรมก่อตั้งโดย ศาสตราจารย์ศิลป์ พีระศรี (Prof. Corrado Feroci) ประติมากรชาวอิตาลี และอีกท่านหนึ่งคือ พระสาโรจน์รัตนนิมมานก์(สาโรช สุขยางค์) ซึ่งสำเร็จการศึกษาวิชาสถาปัตยกรรมด้านผังเมือง จากมหาวิทยาลัยลิเวอร์พูล ประเทศอังกฤษ

1.2) ที่ตั้งและบริบท

มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตวังท่าพระ ตั้งอยู่บนถนนหน้าพระลาน แขวงพระบรมหาราชวัง เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร แวดล้อมด้วยสถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม ทั้งในส่วนของพระบรมหาราชวัง สถานที่ราชการ วัดวาอาราม ทำให้พื้นที่โดยรอบมักเป็นส่วนของพระราชพิธีต่างๆ ตลอดจน เป็นสถานที่ท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ที่สำคัญแห่งหนึ่ง

นอกจากนี้บริเวณโดยรอบเป็นศูนย์กลางการสัญจรของกรุงเทพมหานครตั้งแต่อดีต รถโดยสารประจำทางหลายสายมุ่งเข้าสู่สนามหลวงเพื่อเป็นจุดเปลี่ยนถ่ายไปยังสถานที่อื่นๆ ทั้งโดยทางรถยนต์ และทางเรือ และยังเป็นจุดสำคัญในการเชื่อมต่อ ระหว่างกรุงเทพฯฝั่งพระนคร และฝั่งธนบุรี ผู้คนในบริเวณพื้นที่นี้จึงพลุกพล่านเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะช่วงเวลากลางวัน เนื่องจากมีทั้งผู้สัญจรที่ผ่านไปมา โดยรอบ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นนักท่องเที่ยว

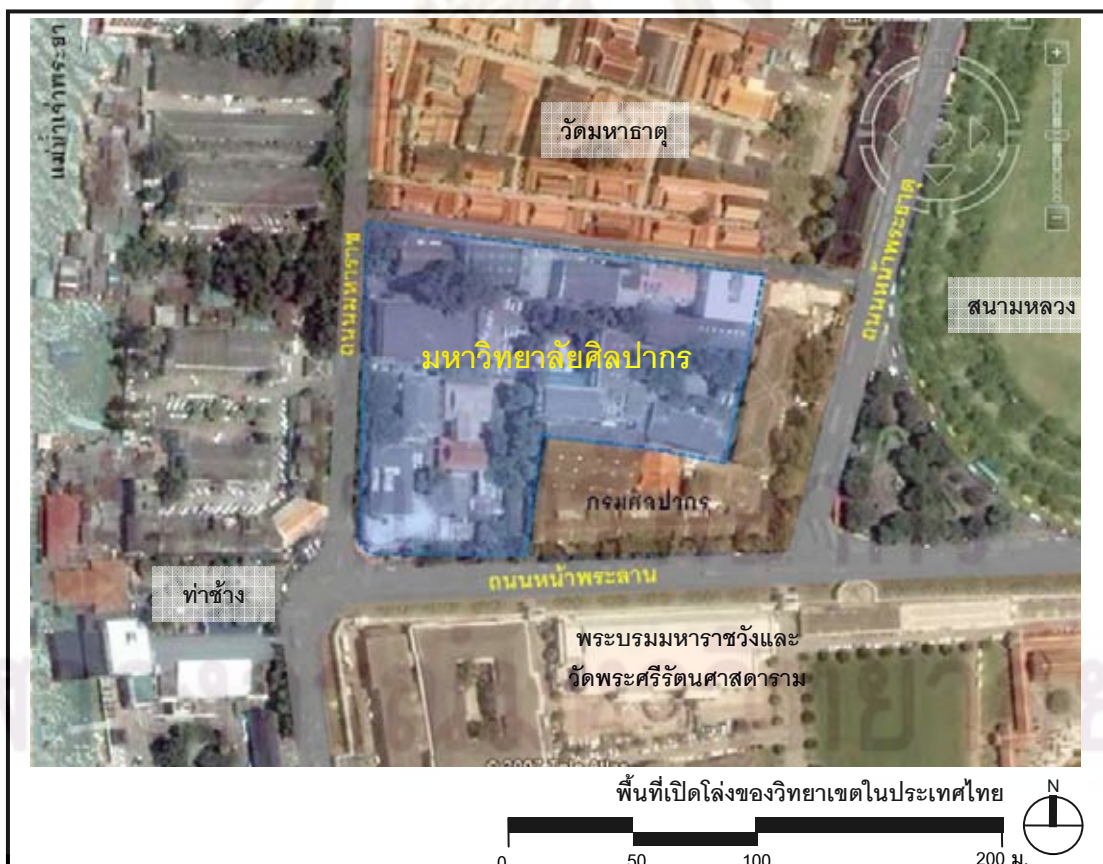
อาณาเขตติดต่อโดยรอบ

ทิศเหนือ : ตรอกพระยาเพ็ชร์(ซอยศิลปากร) วัดมหาธาตุ

ทิศใต้ : ถนนหน้าพระลาน กรมศิลปากร พระบรมหาราชวังและวัดพระศรีรัตนศาสดาราม

ทิศตะวันออก : กรมศิลปากร ถนนหน้าพระธาตุ และท้องสนามหลวง

ทิศตะวันตก : ชุมชนท่าช้าง แพลดทหาร และแม่น้ำเจ้าพระยา

แผนที่ 4.14 ผังแสดงที่ตั้ง มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตวังท่าพระ(ที่มา: www.googleearth.com)

1.3) ขนาดพื้นที่และจำนวนประชากร

พื้นที่ของวิทยาเขตประมาณ 10.79 ไร่ (หน่วยงานวางแผนมหาวิทยาลัยศิลปากร,2525) ซึ่งประกอบด้วยคณะจิตรกรรมประติมากรรมและภาพพิมพ์ คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ คณะโบราณคดี คณะมัณฑนศิลป์ และคณะเทคโนโลยีสารสนเทศบางส่วน จำนวนนักศึกษา 3,430 คน(2551) (มหาวิทยาลัยศิลปากร,2550)

1.4) แนวคิดในการวางแผนแม่บทและผังบริเวณ

อาคารสถานที่แม้จะไม่ใช่ว่าสิ่งสำคัญที่สุดสำหรับการศึกษา แต่ก็ยังเป็นองค์ประกอบสำคัญของแต่ละคณะที่จะส่งเสริมการขยายตัวและเจริญเติบโตในบั้นปลาย เพื่อฝึกอบรมอาจารย์นักศึกษาทางภาคปฏิบัติ คณะสถาปัตยกรรมไทย ได้นำเอาวิชาความรู้มาส่งเสริมสถาบันการเรียนแห่งนี้ โดยริเริ่มวางแผนกายภาพ ปรับปรุงมหาวิทยาลัยศิลปากรทั้งระยะสั้นและยาวและได้ช่วยบริการออกแบบอาคารคุมงานก่อสร้างของทุกคณะ โดยถือหลักความจำเป็นประโยชน์ใช้สอย และการประหยัดงบประมาณเป็นหลัก(คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์มหาวิทยาลัยศิลปากร,2510)

ผังมหาวิทยาลัยศิลปากร พ.ศ. 2501 (ก่อนมีการพัฒนา) มหาวิทยาลัยศิลปากรอยู่ในพื้นที่ขนาดเล็กและไม่เป็นระเบียบแบบแผน ประกอบด้วยอาคารชั่วคราวที่เป็นไม้อยู่สามหลังและเป็นตึกอีก 3 หลัง ในพื้นที่ 6 ไร่ บริเวณพื้นที่เป็นลานดินสลับกับลานปูนที่ชำรุดร้าวเป็นแห่งๆ ไม่มีสนามหญ้า ดอกไม้ ต้นไม้มีแต่ต้นจันทน์ต้นเดียว โดยที่ไม่มีการระบายน้ำ บริเวณทั่วไปจึงมีลักษณะเปียกแฉะเสมอ

ผังวิทยาเขตภายหลังการพัฒนา(พ.ศ.2502-2505) ได้ริเริ่มวางแผนพัฒนาขั้นแรกเพื่อออกแบบควบคุมงานต่อเติมและก่อสร้างอาคารของแต่ละคณะ เช่น ขยายตึกจิตรกรรม และใช้เป็นตึกคณะโบราณคดี(พ.ศ.2502) ต่อเติมตึกจิตรกรรมใช้เป็นอาคารเรียนคณะสถาปัตยกรรมไทยและเริ่มปลูกต้นไม้ (พ.ศ.2503) รวมถึงสร้างตึกเรียนคณะมัณฑนศิลป์ รวมถึงจัดบริเวณวิทยาเขตของมหาวิทยาลัยให้ดียิ่งขึ้น โดยการสร้างท่อระบายน้ำใต้ดิน มิให้น้ำท่วมและมีความชื้นแฉะ จัดทำสนามหญ้าเพื่อเป็นที่พักผ่อนของนักศึกษา

มหาวิทยาลัยศิลปากรเริ่มมีอาคารเรียนอย่างเป็นทางการเป็นสัดส่วนใน พ.ศ. 2505 นักศึกษามีลานคอนกรีตหรือสนามหญ้าสำหรับพักผ่อน เล่นตระกร้อ หรือแบดมินตัน จนถึงขณะนี้มหาวิทยาลัยมีเนื้อที่ประมาณ 2.9 ไร่ ซึ่งก็เป็นไปตามข้อจำกัดและกรอบเขตที่กรมศิลปฯได้กำหนดไว้ ตั้งแต่แรกเริ่มมีการสร้างมหาวิทยาลัยศิลปากร ต่อมาทางสำนักงบประมาณได้อนุมัติงบประมาณซื้อวังท่าพระ ซึ่งจะเป็นผลในปี 2507 นอกจากนั้นทางกรมธนารักษ์ซึ่งเป็นเจ้าของที่ดินติดมหาวิทยาลัยศิลปากร ด้านซอยศิลปากร และถนนหน้าพระลาน ก็ได้แสดงความเอื้ออารีที่จะยกที่ดินดังกล่าวให้ แต่ทางมหาวิทยาลัยจะต้องจ่ายค่าชดเชยให้แก่ผู้อยู่เอง จึงจะใช้พื้นที่ได้จึงนับว่าเป็นโอกาสอันดีที่จะขยายบริเวณพื้นที่มหาวิทยาลัยเพิ่มขึ้นอีก 5 ไร่เศษ นอกเหนือจากที่มีอยู่แล้ว 2.9 ไร่

คณะสถาปัตยกรรมไทย จึงได้ทำผังแม่บทสำหรับมหาวิทยาลัยในอนาคต โดยพิจารณาให้มีอาคารที่สำคัญ เช่น หอสมุด หอประชุม โรงอาหาร ศิลปากรสถานแห่งชาติเพื่อแสดงงานของคณะต่างๆ นอกจากนั้นได้ส่งเสริมแต่ละคณะมีอาคารของตนเองและมีพื้นที่อย่างพอเพียงสำหรับกิจกรรมต่างๆ เพื่อเปิดแผนกวิชาหรือรับนักศึกษาเพิ่ม นอกจากนี้ก็ได้พยายามจัดให้มีที่ว่างเพื่อรับลมและแสงแดด ปลูกต้นไม้ เพื่อความสบาย สดชื่น

ในปี 2525 หน่วยวางผังมหาวิทยาลัยศิลปากร ได้มีการสรุปพื้นที่ของวิทยาเขตวังท่าพระ แต่ไม่ได้มีรายละเอียดการวางผังเพิ่มเติม เป็นเพียงการศึกษาพื้นที่ใช้สอยและพื้นที่เปิดโล่งของวิทยาเขต ด้วยการศึกษารูปแบบ FAR. และ OSR พื้นที่วิทยาเขตวังท่าพระค่อนข้างจะแคบและการขยายตัวแทบจะเป็นไปไม่ได้เลย ทั้งในทางแนวราบ และแนวสูง เนื่องจากข้อกำหนดต่างๆ ได้แก่ ข้อบังคับของกรุงรัตนโกสินทร์ (หน่วยวางผังมหาวิทยาลัยศิลปากร 2525)

- 1) จะต้องมีส่วนที่เปิดโล่งอย่างน้อย 30% ของพื้นที่ทั้งหมด
- 2) หนึ่งในสามของพื้นที่เปิดโล่งจะต้องเป็นดินสำหรับปลูกต้นไม้

รวมถึงข้อกำหนดผังเมืองกรุงเทพมหานคร เรื่องอาคารให้พื้นที่เขตพระราชวังต้องมีความสูงไม่เกิน 4 ชั้นหรือ 16 ม. ทำให้พื้นที่ของวิทยาเขตไม่มีความเปลี่ยนแปลงมากนักในช่วงเวลาหลายปีที่ผ่านมา การปรับพื้นที่จึงเป็นในลักษณะซ่อมแซม ปรับปรุง ปรับการใช้งานในอาคารเดิมมากกว่า

ปัจจุบันมหาวิทยาลัยศิลปากรจึงได้มีการขยายการศึกษา ไปยังวิทยาเขตภูมิภาคเพื่อรองรับจำนวนนักศึกษาและคณะเรียนต่างๆ ที่เพิ่มมากขึ้นได้แก่ วิทยาเขตพระราชวังสนามจันทร์ จังหวัดนครปฐม และวิทยาเขตเพชรบุรี จังหวัดเพชรบุรี

พื้นที่เปิดโล่งของวิทยาเขตแบ่งเป็นสามส่วนหลัก ๆ

1. **ลานอาจารย์ศิลป์** เป็นสัญลักษณ์ที่สำคัญอย่างหนึ่งของวิทยาเขต องค์ประกอบที่สำคัญคือ รูปปั้นอาจารย์ศิลป์ พีระศรี ผู้ร่วมก่อตั้งวิทยาเขต เนื่องจากพื้นที่โอบล้อมด้วยอาคาร ของคณะจิตรกรรมฯ จึงมักเป็นพื้นที่ทำกิจกรรมของคณะจิตรกรรมประติมากรรมฯ บริเวณลานอาจารย์ศิลป์ฯ เป็นพื้นที่เพื่อถ่ายรูปหมู่บัณฑิตที่จบการศึกษาจากมหาวิทยาลัยศิลปากร
2. **บริเวณสนามบาส และลานอเนกประสงค์** บริเวณพื้นที่นี้ประกอบด้วย สนามบาส ลานอเนกประสงค์หน้าตึกศูนย์เรียนรวมและคณะมัณฑนศิลป์ รวมถึงลานหน้าคณะสถาปัตย์ฯ โดยพื้นที่ทั้งสามส่วนเป็นพื้นที่เปิดโล่งที่มักถูกใช้งานร่วมกันเนื่องจากเป็นพื้นที่เปิดโล่งที่อยู่ส่วนกลางของวิทยาเขต แม้จะเป็นพื้นที่ต่างระดับแต่การเปิดการเชื่อมต่อด้วยขั้นบันได ทำให้พื้นที่ทั้งสามส่วนมักถูกใช้งานต่อเนื่องกันเสมอ
3. **บริเวณสวนแก้ว** เป็นพื้นที่สวนของวังท่าพระ(เดิม) มีความร่มรื่นประกอบด้วยต้นไม้ใหญ่จำนวนมาก ที่ได้ชื่อว่าสวนแก้วเนื่องจากมีต้นแก้วจำนวนมาก เป็นภูมิสัญลักษณ์อย่างหนึ่งของวิทยาเขต

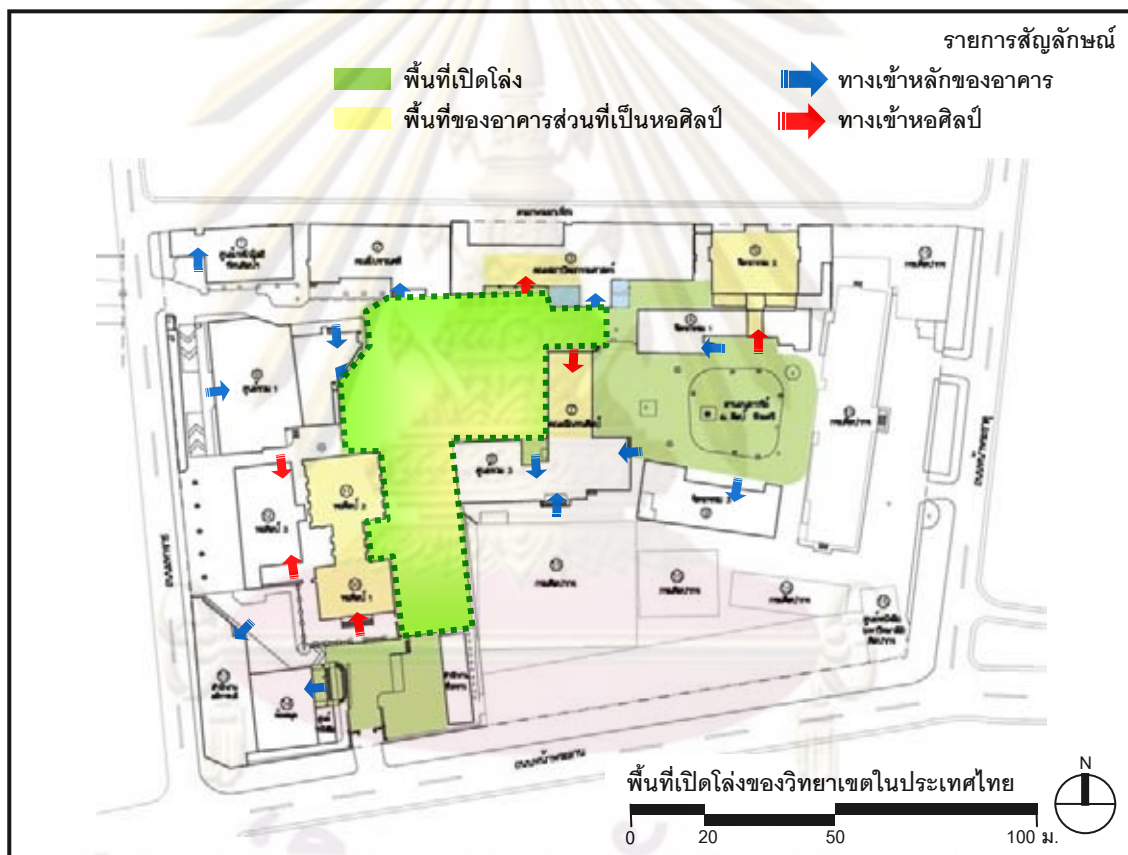
แผนที่ 4.15 ผังแสดงตำแหน่งพื้นที่เปิดโล่งใน มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตวังท่าพระ

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

2. ที่ตั้งและบริบทของพื้นที่ศึกษา

: บริเวณสวนแก้ว ลานอเนกประสงค์และสนามบาส

พื้นที่บริเวณสวนแก้วและลานอเนกประสงค์ฯ เป็นพื้นที่ที่ต่อเนื่องกัน แต่ด้วยรูปแบบทางกายภาพที่ต่างกันอย่างมาก ทำให้ทั้งสองพื้นที่มีการใช้งานที่ต่างกัน โดยพื้นที่สวนแก้วเป็นลักษณะสวนเพื่อการพักผ่อนและมีสภาพธรรมชาติ คือ ต้นไม้ปกคลุมหนาแน่น ในขณะที่บริเวณสนามบาสฯและลานอเนกประสงค์เป็นพื้นที่ลาดแข็ง ซึ่งจะใช้ประโยชน์ที่หลากหลายมากไม่ว่าจะเป็นที่จอดรถ เล่นกีฬา แสดงคอนเสิร์ต และฉายหนังกลางแปลง เป็นต้น ด้วยตำแหน่งที่แวดล้อมด้วยอาคารสำคัญต่างๆของวิทยาเขตทำให้พื้นที่เป็นพื้นที่ที่มีการใช้งานและเป็นเส้นทางสัญจรอย่างสม่ำเสมอ

แผนที่ 4.16 ความเชื่อมโยงของพื้นที่ศึกษา มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตวังท่าพระ

แม้ว่าหลายอาคารของวิทยาเขตจะเป็นส่วนของคณะแยกออกจากกันอย่างชัดเจน แต่พื้นที่ของแต่ละอาคารก็จะมีพื้นที่ส่วนกลางร่วมกัน เช่นหอศิลป์ และห้องเรียนรวม ด้วยการใช้โครงสร้างร่วมกันแต่แยกประตูทางเข้าออกอาคาร ทำให้พื้นที่เปิดโล่งของวิทยาเขตที่เชื่อมกันอย่างเป็นระบบ ยังเป็นตัวเชื่อมการเข้าถึงการใช้งานส่วนสาธารณะในแต่ละอาคารด้วย ตั้งแต่ปี 2543 แต่ละคณะได้มีการจัดทำหอศิลป์ของตัวเองเพื่อรองรับการแสดงผลงานของนักศึกษาของวิทยาเขตซึ่งส่วนใหญ่เป็นผลงานศิลปะต่างๆ สำหรับให้นักศึกษา นักท่องเที่ยว เข้ามาเยี่ยมชม การเปิดประตูและมุมมองจากพื้นที่เปิดโล่งต่างๆทำให้คนเข้าถึงได้มากขึ้น รับรู้กิจกรรมที่ต่อเนื่องกัน

ความเชื่อมต่อของอาคารกับพื้นที่เปิดโล่ง อาคารของแต่ละคณะจะมีพื้นที่สาธารณะคือหอศิลป์ (หอศิลป์ของแต่ละคณะเพื่อจัดนิทรรศการสร้างขึ้นประมาณปี 2544 ด้วยการปรับห้องเรียนในอาคารเดิมให้เป็นห้องจัดแสดงงานและเพิ่มทางเข้าจากภายนอกอาคารโดยตรงไม่ต้องเดินผ่านทางเข้าหลักของคณะ) ซึ่งเป็นพื้นที่สำหรับจัดแสดงงานทางศิลปะและผลงานนักศึกษาต่างๆ มีประโยชน์คือช่วยเพิ่มพื้นที่สาธารณะของมหาวิทยาลัย ลดความหนาแน่นการใช้งานของหอศิลป์วังท่าพระ และยังคงช่วยเพิ่มโอกาสในการจัดแสดงงานศิลปะของศิลปินและนักศึกษา นอกจากนี้ยังเป็นการเสริมภาพลักษณ์ของการเป็นมหาวิทยาลัยศิลปะ ซึ่งผู้ที่เข้ามาใช้งานจะได้ศึกษาศิลปะได้จากพื้นที่ส่วนต่างๆของมหาวิทยาลัย พื้นที่เปิดโล่งด้านหน้าจะถูกใช้ในงานพิธีเปิดนิทรรศการต่างๆ และรองรับ over flow (จัดเลี้ยงอาหาร สนทนา ศิลปะ จุดนัดพบ)

2.1) เส้นทางการสัญจรและการเข้าถึง

เนื่องจากพื้นที่บริเวณวิทยาเขตค่อนข้างแคบ การเข้าถึงอาคารและพื้นที่ต่างๆมักใช้การเดินเท้า ซึ่งไม่มีกำหนดเส้นทางเดินหลักที่ชัดเจน ทำให้บริเวณพื้นที่เปิดโล่งที่เป็นแดดแข็งทำหน้าที่เป็นทั้งพื้นที่กิจกรรม เส้นทางการสัญจรและเป็นจุดจอดรถในตัว แม้เส้นทางเดินรถก็เป็นในลักษณะเดียวกัน คือบางส่วนเป็นการตัดผ่านไปในพื้นที่ว่าง ไม่ได้แยกแยะออกจากพื้นที่ลานกิจกรรมอย่างชัดเจน การเดินรถเป็นการเดินรถทางเดียวทั้งหมดเนื่องจากถนนมีขนาดเล็ก การเดินเท้าและทางเดินรถค่อนข้างซ้อนทับและปะปนกัน แต่รถวิ่งช้าจึงไม่ค่อยมีปัญหาเรื่องอุบัติเหตุหนัก การเข้าถึงโดยรถยนต์เป็นไปอย่างไม่ค่อยสะดวกเนื่องจากพื้นที่จอดรถทั้งในวิทยาเขตและบริเวณโดยรอบมีไม่มากนัก การเข้าถึงด้วยการเดินเท้าจะสะดวกกว่า และเส้นทางที่นิยมใช้ในการเดินเป็นจุดต่างๆที่ต้องผ่านพื้นที่เปิดโล่ง

ประตูที่ใช้ผ่านเข้าออกวิทยาเขตมี ทางเข้าหลักถนนหน้าพระลาน เปิดตลอด 24 ชั่วโมงแต่กำหนดให้รถเข้าออกได้ในช่วงไม่เกิน 2 ทุ่ม จากนั้นจะปิดประตูใหญ่และเปิดเฉพาะประตูเล็กสำหรับเดินเท้า ส่วนทางฝั่งกรมศิลปากร และ ถนนมหาธาตุ จะเปิดตั้งแต่ 6.00 น. และปิดในเวลา 18.00 น.

2.2) อาคารโดยรอบ

พื้นที่วิทยาเขต เป็นการใช้พื้นที่บริเวณวังเดิม ซึ่งเป็นที่ตั้งของสถาปัตยกรรมที่มีคุณค่า จึงได้มีการรักษาอาคารเดิมที่มีประวัติอันยาวนาน ให้คงรูปแบบทางสถาปัตยกรรมไว้ แต่ได้มีการปรับการใช้งานให้เหมาะสมตามช่วงเวลาต่างๆ **อาคารที่สำคัญในพื้นที่ ได้แก่**

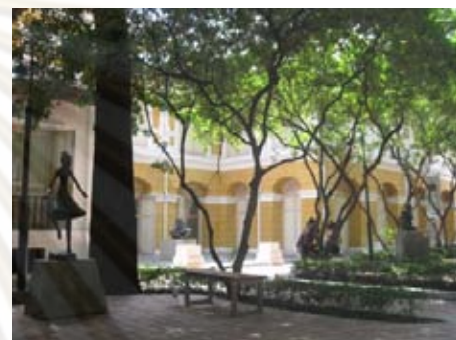
ห้องพระโรงวังท่าพระ ซึ่งเป็นสัญลักษณ์ทางกายภาพที่สำคัญอย่างหนึ่งของวิทยาเขต ตัวอาคารเป็นโครงสร้างปูนผสมไม้ หลังคาทรงไทยมีจั่วสูงและมีปีกนกรอบ มุงด้วยกระเบื้องดินเผาสีส้ม มหาวิทยาลัยได้ใช้ห้องพระโรงวังท่าพระ เป็นสถานที่ประกอบพิธีพระราชทานปริญญาบัตรให้แก่บัณฑิตมหาวิทยาลัยศิลปากร ตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2507 จนถึงปี พ.ศ. 2515 (สาโรช จันมุกดา, 2538 :38)

ตึกพรรณราย ซึ่งตั้งชื่อตามพระนามพระมารดาของ สมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ สร้างขึ้นในบริเวณวังท่าพระ สมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว แสดงให้เห็นถึงอิทธิพลสถาปัตยกรรมตะวันตกเป็นอาคารสองชั้น ผนังภายนอกทาสีเหลือง มีปูนปั้นสีขาวตกแต่งตามส่วนต่างๆ มีเสาทึบ หัวเสาเป็นแบบศิลปะโรมัน ช่องคูหาด้านล่างเป็นช่องโค้ง มีการตกแต่งที่ส่วนต่างๆ ภายนอกอาคารเล็กน้อย แลดูสง่างาม มีเก้าอี้รับกันสาดทำอย่างเรียบง่าย และประดับชายคาด้วยลายฉลุไม้

ตึกพรรณรายและห้องพระโรง วังท่าพระ เป็นอาคารที่มีการเชื่อมต่อกันที่ใช้งานถึงกัน อยู่ทางฝั่งตะวันตกของสวนแก้ว ปัจจุบันใช้เป็นหอศิลป์มหาวิทยาลัยศิลปากร สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงเสด็จพระราชดำเนิน ทรงเปิดหอศิลป์มหาวิทยาลัยศิลปากร ณ วันเสาร์ที่ 15 ธันวาคม 2522

นอกจากนี้ยังมีอาคารอื่นๆ ที่สำคัญโดยรอบพื้นที่ศึกษา เช่น หอประชุมมหาวิทยาลัยศิลปากร วังท่าพระ หรือยูเนียน (union) ก่อสร้างแล้วเสร็จ พ.ศ.2515 โดยมีวัตถุประสงค์ใหญ่ ได้แก่ 1) ใช้เป็นสถานที่ประกอบพิธีพระราชทานปริญญาบัตร 2) ใช้เป็นที่ประชุมและการบรรยายรวม 3) ใช้เป็นสโมสรนักศึกษา 4) ใช้เป็นโรงอาหาร และ 5) ใช้เป็นที่จัดกิจกรรมต่างๆ

นอกจากนี้ยังพบอาคารสำคัญอื่นๆ โดยรอบ เช่น อาคารคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ อาคารคณะโบราณคดี อาคารศูนย์เรียนรวมและคณะมัณฑนศิลป์

ภาพ 4.55 ภาพอาคารโดยรอบพื้นที่ศึกษา มหาวิทยาลัยศิลปากรวังท่าพระ

- 1) ห้องพระโรงวังท่าพระ ปัจจุบันใช้เป็นหอศิลป์วังท่าพระ
- 2) ตึกพรรณราย เมื่อมองจากสวนแก้วจะมองเห็นการตกแต่งผิวผนังโดยการเจาะเป็นร่องในชั้นล่าง ส่วนชั้นบนผนังเรียบ มีเสาดัดผนังระหว่างช่องหน้าต่างและประตูต่างๆ ด้วยลายปูนปั้นหรือตีตารางไม้ไว้ในช่องแสงเหนือประตูบางส่วน
- 3) อาคารยูเนียนเป็นที่รองรับกิจกรรมต่างๆ ด้วยโครงสร้างเดียวกัน การออกแบบให้มีการเข้าถึงอาคารในแต่ละส่วน ทำให้แยกการใช้งานออกจากกันได้

1-ห้องพระโรงวังท่าพระ	2- ตึกพรณราย	3-อาคารศูนย์รวม1(ยูเนี่ยน)
4-อาคารคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์	5- อาคารคณะโบราณคดี	6-อาคารศูนย์รวม3คณะมัณฑนศิลป์
7-อาคารสำนักหอสมุดฯและตึกอธิการบดี	8-อาคารคณะจิตรกรรมฯ	9-อาคารคณะจิตรกรรม

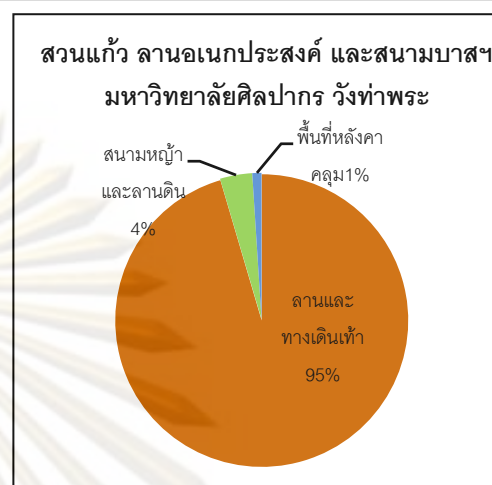

แผนที่ 4.17 ตำแหน่งอาคารและเส้นทางสัญจรบริเวณพื้นที่ศึกษา มหาวิทยาลัยศิลปากร วังท่าพระ

ศูนย์วิทยุทรัพยากร
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

3) องค์ประกอบทางกายภาพของพื้นที่เปิดโล่ง

พื้นที่ศึกษามีพื้นที่รวม 1.97 ไร่ (3,156ตารางเมตร) ประกอบด้วยพื้นที่ ลานและทางเดินเท้า 1.88 ไร่ (3,006ตารางเมตร) สนามหญ้าและลานดิน 0.07 ไร่ (117ตารางเมตร) อาคาร 0.02ไร่ (33 ตารางเมตร) โดยแต่ละส่วนมีองค์ประกอบที่สำคัญ ดังนี้

แผนภูมิ 4.03 แสดงสัดส่วนขององค์ประกอบกายภาพบริเวณพื้นที่ศึกษา มหาวิทยาลัยศิลปากร วังท่าพระ

3.1) สิ่งก่อสร้างและสถาปัตยกรรม

สวนแก้วนั้น ตั้งอยู่ ณ บริเวณวังท่าพระ อยู่ด้านทิศตะวันออกของท้องพระโรง วังท่าพระ อาคารที่อยู่ในพื้นที่ เป็นสิ่งก่อสร้างที่ขนาดไม่ใหญ่นัก แต่เป็นองค์ประกอบที่เป็นเอกลักษณ์สำคัญของสวน แก้ว เนื่องจากเป็นส่วนประกอบของวังท่าพระมาแต่เดิม

ศาลาดนตรีอยู่ทางด้านทิศเหนือ ของสวนแก้ว รูปแบบอาคารเป็นเรือนไม้ทาสีเขียว เมื่อครั้งรัชกาลที่ 5 ให้ศาลานี้เพื่อชมการแสดงหรือระชันดนตรีซึ่งจะตั้งวงกันในสวนแก้ว ศาลาในสวนนี้ทำเป็นศาลาโปร่งมีผนังด้านเดียว หันหน้าเข้าหาสวนแก้ว หลังคาเป็นแบบปั้นหย่า มีลายประดับอาคารอย่างละเอียดซับซ้อนกว่าตัวตึกหลัก ลายฉลุไม้ทั้งที่ชายคาทำวั้นระเบียบทำอย่างประณีตงดงาม (<http://blog.eduzones.com/suguidance/147>)

ศาลเจ้าแม่เฮงหลุย เป็นสิ่งสักการะที่อยู่คู่มากับสวนแก้วทางด้านตะวันออกเป็นอาคารสีขาวมุงหลังคากระเบื้องดินเผา ด้านหลังเป็นต้นไม้ใหญ่คือต้นจันทน์ซึ่งเป็นต้นไม้ประจำมหาวิทยาลัยศิลปากร เป็นที่เคารพของบุคลากรมหาวิทยาลัยและเป็นที่พักพิงใจ มักมีการจุดธูปสักการะในชีวิตประจำวัน รวมถึงในงานพิธีสำคัญต่างๆของวิทยาเขต

3.2) ลานกิจกรรมและทางเดินเท้า

บริเวณพื้นที่ศึกษา ประกอบด้วยลานกิจกรรมที่เป็นพื้นลาดแข็งต่างระดับเป็นส่วนใหญ่ แบ่งเป็นส่วนต่างๆตามลักษณะทางกายภาพดังนี้

สวนแก้ว ปกคลุมด้วยต้นไม้ใหญ่แต่ผิวพื้นที่กระเบื้องดินเผาสลับกรวดล้น แบ่งพื้นที่เป็นส่วน ยกพื้นเพื่อแยกพื้นที่ทางเดินเท้ากับส่วนที่เป็นลานกิจกรรม ขนาดไม่ใหญ่มากนักสลับกับพื้นที่ปลูกต้นไม้ใหญ่

สนามบาสฯ เป็นพื้นปูนขัดหยาบ องค์ประกอบสำคัญคือพื้นเล่นระดับด้านหน้าอาคารยูเนียน และมีต้นมะม่วงใหญ่หนึ่งต้น

ลานอเนกประสงค์ ยกพื้นสูงจากระดับพื้นปกติประมาณ 1.00 ม. เป็นส่วนของโครงสร้างอาคารศูนย์เรียนรวม ข้างใต้ลานเป็นห้องสมุดและห้องเรียนรวมซึ่งอยู่ใต้ดิน ใช้เป็นลานเพื่อทำกิจกรรมต่างๆ เชื่อมต่อกับพื้นที่สนามบาสและลานหน้าคณะสถาปัตยกรรมด้วยชั้นบันได

ลานหน้าคณะสถาปัตยกรรม ปลูกต้นไม้เรียงเป็นแถวให้ร่มเงากับถนนและลานหน้าคณะสถาปัตยกรรม ลานหน้าคณะส่วนที่ติดกับโครงสร้างทำเป็นซุ้มของชั้นบันไดหน้าคณะ ทำหน้าที่เป็นม้านั่งเวที พื้นที่ว่างนี้เชื่อมโยงกับหอศิลป์ของคณะสถาปัตยกรรม และหอศิลป์คณะมัณฑนศิลป์

เส้นทางสัญจรในวิทยาเขตไม่ได้มีการแบ่งการใช้งานอย่างชัดเจน ส่วนใหญ่ใช้เส้นทางทำอย่างอิสระไปตามลานลาดเชิงต่างๆ และในพื้นที่เดียวกันนี้ยังใช้เป็นเส้นทางรถยนต์ด้วย

3.3) อุปกรณ์ประกอบภูมิทัศน์

ในพื้นที่ศึกษาบริเวณโดยทั่วไป ไม่ได้มีอุปกรณ์ประกอบภูมิทัศน์ที่ออกแบบมาเฉพาะ ส่วนใหญ่จะเป็นส่วนของโครงสร้างอาคาร จะมีบ้างก็คือม้านั่งลอยตัวที่ยกย้ายไปมาได้ เช่น ม้านั่งไม้ หน้าคณะสถาปัตยกรรม เป็นต้น อุปกรณ์ประกอบภูมิทัศน์ที่ชัดเจนจะพบในบริเวณสวนแก้ว ได้แก่ ม้านั่ง และประติมากรรมที่ตั้งอยู่ใน สวนแก้ว

สวนแก้ว วังท่าพระ ได้ติดตั้งประติมากรรมอันทรงคุณค่าซึ่งเป็นผลงานของปฏิมากรสำคัญในอดีต นับเป็นการสร้างบรรยากาศทางศิลปะและทำให้วังท่าพระ นำดูน่าอยู่ยิ่งขึ้น มหาวิทยาลัยศิลปากรได้ริเริ่มโครงการพิพิธภัณฑ์ศิลปะกลางแจ้งขึ้น ณ บริเวณสวนแก้ว ด้วยความมุ่งหมายที่จะอนุรักษ์สวนแห่งประวัติศาสตร์แห่งนี้ไว้ด้วยการจัดสร้างสภาพแวดล้อมให้มีความงดงามด้วยศิลปกรรม เพื่อให้เกิดบรรยากาศทางวิชาการด้านศิลปะและเพื่อเหมาะสมที่เป็นมหาวิทยาลัยทางศิลปะด้วย ประติมากรรมอันทรงคุณค่าจำนวน 13 ชิ้น ที่นำมาติดตั้งอย่างถาวรขึ้นเป็นผลงานที่มีความสำคัญในทางประวัติศาสตร์ศิลปะของศิลปินระดับบรมครูยุคบุกเบิก ผลงานที่มีคุณค่าของศิลปินเหล่านี้ได้ติดตั้งอยู่ในบริเวณสวนแก้ว เพื่อให้เป็นที่ศึกษาหาความรู้ทางด้านศิลปะ และเป็นที่ยื่นชมแก่นักเรียน นักศึกษาและประชาชนผู้สนใจ (55ปีมหาวิทยาลัยศิลปากร, 2541:31)

ม้านั่งยาวแบบไม่มีพนัก ซึ่งทำจากไม้และสเตนเลส ซึ่งไม่เพียงแต่ใช้งานเป็นที่นั่ง ยังจัดเป็นที่วางของและเป็นส่วนของการจัดแสดงงานศิลปะ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

1 สวนแก้ว

2 สนามบาส

3 ลานอเนกประสงค์

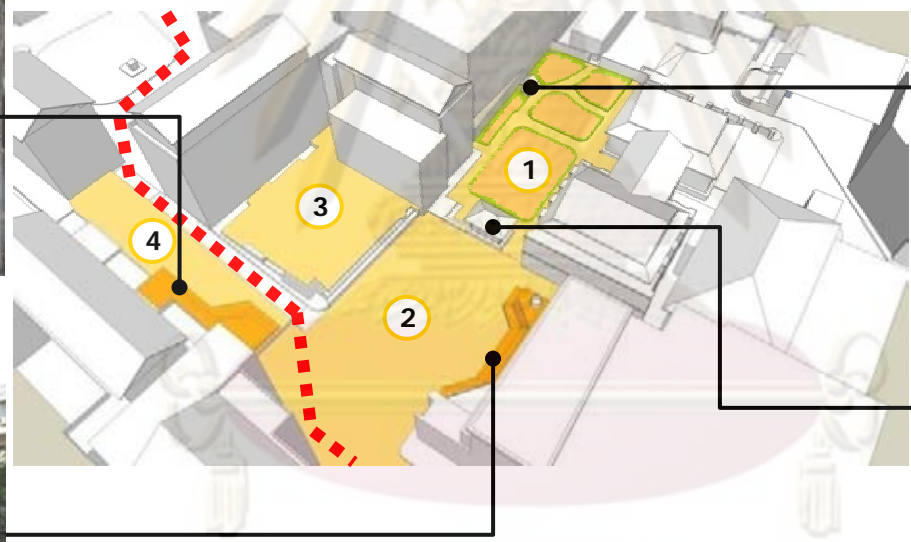
4 ลานหน้าคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์

เวทีกกลางแจ้งหน้าคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์

เวทีกกลางแจ้งหน้ายูนิเียน

ศาลเจ้าแม่เสงหลุย

ศาลาดนตรี

- เส้นทางเดินรถ
- เส้นทางเดินรถ(กึ่งชั่วคราว)
- ลานกิจกรรม(พลาซ่า)
- ทางเดินเท้าไม่มีหลังคา

- รายการสัญลักษณ์ สระน้ำ

แผนที่ 4.18 ลานกิจกรรมและทางเดินเท้า ในพื้นที่ศึกษามหาวิทยาลัยศิลปากร วังท่าพระ

ศูนย์วิจัยและพัฒนา
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

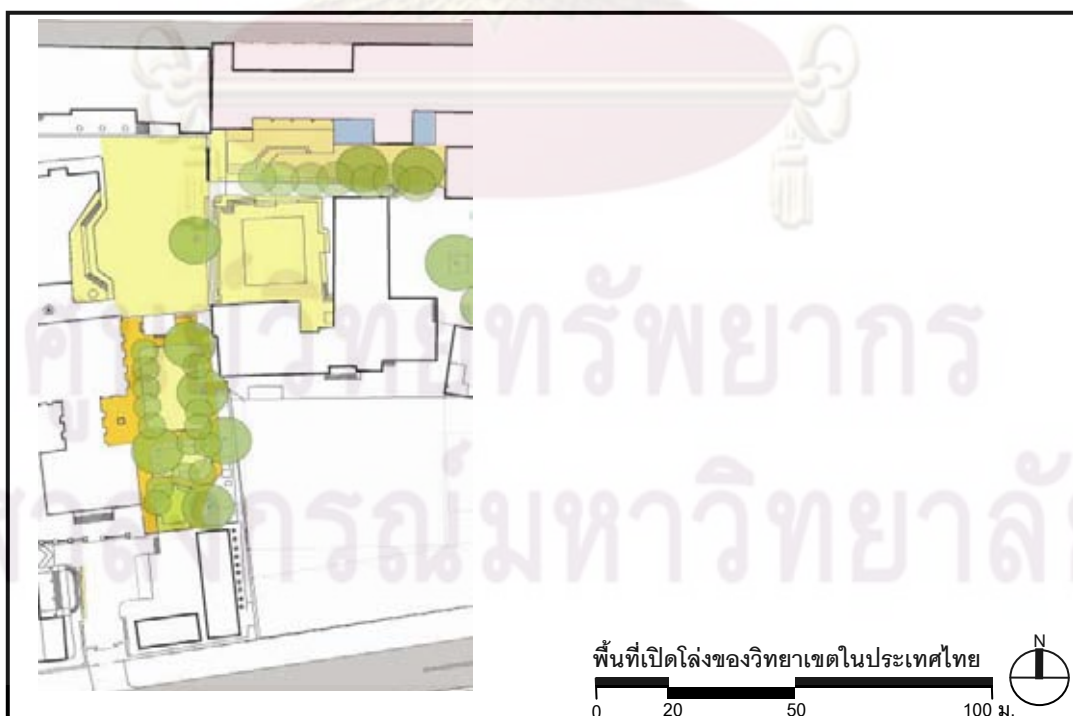
3.4) ต้นไม้และวัสดุพืชพันธุ์

แม้พื้นที่ของวิทยาเขตไม่กว้างใหญ่มากนัก แต่ด้วยความเป็นพื้นที่เก่าแก่ที่มีการใช้งานมายาวนาน ทำให้มีต้นไม้ใหญ่ที่มีคุณค่าอยู่หลายต้น เช่น ต้นกร่างหน้าคณะโบราณคดี และส่วนที่สำคัญคือ ต้นไม้ใหญ่จำนวนมากในสวนแก้ว ที่ทำหน้าที่เหมือนเป็นโอเอซิสใจกลางวิทยาเขต ซึ่งมีความร่มรื่นแตกต่างจากพื้นที่ลานลาดแข็งที่อยู่โดยรอบ ต้นไม้ใหญ่หลากหลายชนิด ได้แก่ ต้นจันทน์ พระยาสัตบรรณ สากะ มะม่วง เป็นต้น

ต้นจันทน์ สัญลักษณ์ของมหาวิทยาลัยอย่างหนึ่ง (สาโรช จันมุกดา, 2538:18) เนื่องจากในช่วงที่มหาวิทยาลัยจัดตั้งขึ้นมีอาคารอยู่เพียง 2 หลัง นักศึกษาจึงใช้ได้ต้นจันทน์ หน้าอาคารเรียนคณะจิตกรรมเป็นสถานที่ในการประชุมพบปะปรึกษาหารือ ต่อมาเมื่อได้ขยายพื้นที่มายังวังท่าพระก็มีต้นจันทน์อยู่หนึ่งต้น ด้านหลังศาลเจ้าแม่เฮงหลุย ขนาดลำต้นใหญ่มากขนาด 3 คนโอบจึงจะรอบต้น

ต้นแก้ว ซึ่งเป็นไม้พุ่มสูง ประมาณ 3.00 ม. ซึ่งอยู่คู่กับวังท่าพระมาตั้งแต่อดีต ต้นแก้วจำนวนมากในสวน เมื่อถึงคราวต้นแก้วออกดอกและบานพร้อมกัน จะส่งกลิ่นหอมไปทั่ว ดอกแก้วจึงกลายเป็นดอกไม้ประจำมหาวิทยาลัย และเป็นสัญลักษณ์ที่สำคัญของวิทยาเขต

นอกจากนี้ยังพบต้นไม้อื่นๆ เช่น พิกุล ป๊อป ประดู่ บริเวณหน้าคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ และมะม่วงต้นใหญ่ริมสนามบาสฯ ต้นไม้ส่วนใหญ่ที่วิทยาเขตจะค่อนข้างอยู่ในสภาพสมบูรณ์และงามและอยู่ร่วมกับอาคารที่หนาแน่นของอาคารโดยรอบ แต่ในพื้นที่จะไม่มีการใช้สนามหญ้า เนื่องจากการใช้งานพื้นที่ที่ต้องการใช้ประโยชน์ที่หลากหลาย ทั้งเดินเท้า จอดรถและทำกิจกรรม ตลอดจนร่วมเงาจากอาคารและต้นไม้ใหญ่ทำให้พื้นที่ไม่เหมาะกับการทำสนามหญ้า

แผนที่ 4.19 ผังตำแหน่งวัสดุพืชพันธุ์บริเวณพื้นที่ศึกษา มหาวิทยาลัยศิลปากร วังท่าพระ

4) กิจกรรมและการใช้งานพื้นที่เปิดโล่ง

4.1) **ตำแหน่งกิจกรรม** จากการศึกษาและสังเกตการณ์ใช้งานในพื้นที่ที่สามารถแบ่งการใช้งานและจัดกลุ่มของกิจกรรมได้ ดังนี้

- A สวนแก้ว
- B สนามบาสและลานอเนกประสงค์
- C ลานหน้าคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์

แผนที่ 4.20 ผังแสดงตำแหน่งกิจกรรมพื้นที่ศึกษา มหาวิทยาลัยศิลปากร วังท่าพระ

4.2) กิจกรรมและผู้ใช้งาน

จากการสังเกตการณ์และเก็บข้อมูลการใช้งานพื้นที่ แบ่งการใช้งานออกเป็นสองส่วนคือการใช้งานปกติชีวิตประจำวัน และกิจกรรมพิเศษตามช่วงเวลา ต่างๆ ดังนี้

4.2.1) การใช้งานในชีวิตประจำวัน

จันทร์-ศุกร์

10.00น.-12.00น. ช่วงกลางวันของปิดเทอม พื้นที่วิทยาเขตเป็นที่นั่งเรียนพิเศษ วาดภาพทั่วบริเวณสวนแก้ว ทั้งบนพื้นลระดับ พื้นลาน ขอบทางและบางส่วนของหน้าคณะสถาปัตย์ฯ บางส่วนเป็นผู้สูงอายุที่เข้ามานั่งพัก เข้าห้องน้ำที่อยู่ใกล้ๆกับสวนแก้ว และมานั่งอ่านหนังสือพิมพ์

12.00น.-13.00น. มีผู้ใช้งานภายนอกเข้ามานั่งในสวนแก้ว เป็นผู้สูงอายุ 2-3 คน มานั่งพักใช้เวลาไม่นาน ประมาณ 5-10 นาที แต่ผู้ใช้งานส่วนใหญ่ยังเป็นนักศึกษา ส่วนหนึ่งเกาะกลุ่มอยู่บริเวณข้างศาลาดนตรี ฟังคณะมัณฑนศิลป์ ส่วนอีกฝั่งหนึ่งจะเน้นเป็นเส้นทางสัญจร

13.00น.-15.00น. บริเวณสวนแก้วมีผู้สัญจรผ่านไปมาจำนวนมากส่วนใหญ่จะใช้เส้นทางฝั่งหอศิลป์เพื่อเดินทางออกไปยังประตูหน้าถนนพระลาน

บริเวณพื้นที่หน้าคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ ไม่มีผู้ใช้งานมากนักและมีรถจอดไม่มาก

15.00น.-17.00น. พื้นที่สนามบาสยังคงเป็นพื้นที่จอดรถ เริ่มมีการรวมกลุ่มของนักศึกษา บริเวณชั้นบันไดหน้ายูนิเอน ส่วนหนึ่งนั่งคุย บางส่วนเริ่มตั้งโต๊ะติ่งปิงปองกลุ่มประมาณ 7-10 คน

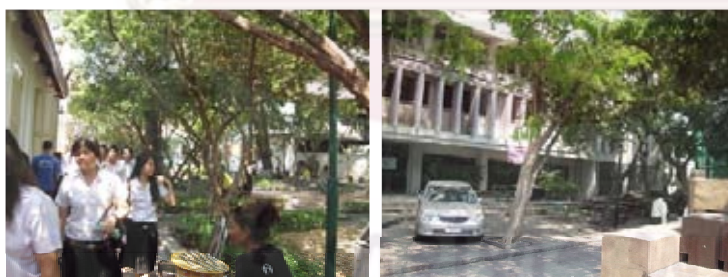
17.00น.-19.00น. พื้นที่สนามบาส พื้นที่จอดรถจะลดน้อยลงพื้นที่เริ่มใช้สำหรับเล่นกีฬาเป็นกลุ่มเล็กๆ บริเวณมุมสนามบาส และบริเวณชั้นบันไดหน้ายูนิเอน เมื่อจำนวนรถจอดน้อยลง ก็จะมีกลุ่มกีฬาเล็กๆหลายกลุ่ม ตระกร้อ บาส

ภาพ 4.56 กิจกรรมประจำวัน ระหว่างเวลา 10.00น. – 12.00น. บริเวณพื้นที่ศึกษา

มหาวิทยาลัยศิลปากร วังท่าพระ

- 1) 11.14น. (พุธ 18 มีนาคม 2552)
- 2) 11.14น. (พุธ 18 มีนาคม 2552)

ภาพ 4.57 กิจกรรมประจำวัน ระหว่างเวลา 13.00น. – 15.00น. บริเวณพื้นที่ศึกษา

มหาวิทยาลัยศิลปากร วังท่าพระ

- 1) 13.19น. (ศุกร์ 27 กุมภาพันธ์ 2552)
- 2) 13.19น. (ศุกร์ 27 กุมภาพันธ์ 2552)

ภาพ 4.58 กิจกรรมประจำวัน ระหว่างเวลา 13.00น. – 15.00น. บริเวณพื้นที่ศึกษา

มหาวิทยาลัยศิลปากร วังท่าพระ

- 1) 15.30น. (ศุกร์ 22 สิงหาคม 2551)
- 2) 15.30น. (ศุกร์ 22 สิงหาคม 2551)
- 3) 15.30น. (ศุกร์ 22 สิงหาคม 2551)

ภาพ 4.59 กิจกรรมประจำวัน ระหว่างเวลา 17.00น. – 19.00น. บริเวณพื้นที่ศึกษา

มหาวิทยาลัยศิลปากร วังท่าพระ

- 1) 17.15น. (พฤหัสบดี 26 กุมภาพันธ์ 2552)
- 2) 17.15น. (พฤหัสบดี 26 กุมภาพันธ์ 2552)
- 3) 17.15น. (พฤหัสบดี 26 กุมภาพันธ์ 2552)

คุณสมชาย ทรัพย์ากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

วันเสาร์

ในช่วงวันเสาร์กิจกรรมส่วนใหญ่เป็นการสอนวาดรูปนักเรียน มัธยม ตามจุดต่างของวิทยาเขต เช่น สวนแก้ว หน้าคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ ขอบอาคารตึกพรณราย ตั้งแต่เวลาประมาณ 9.00 น. และค่อยๆมากขึ้น เมื่อเวลา 14.00 น. บริเวณสนามบาสที่มีรถยนต์จอดอยู่บ้างแต่ไม่มากนัก เนื่องจากไม่มีการเรียนการสอนตามหลักสูตรปกติ บริการร้านค้าและร้านอาหารยังคงเปิดทำการปกติ

ผู้ใช้งานจากภายนอกบางส่วนเข้ามาเพื่อนั่งพักในสวนแก้ว เข้าห้องน้ำบริเวณข้างเคียง ส่วนใหญ่พบเป็นผู้สูงอายุ มานั่งอ่านหนังสืออยู่ไม่เกิน 5-10 นาที

ภาพ 4.60 กิจกรรมวันเสาร์ ระหว่างเวลา 7.00น. – 10.00 น. บริเวณพื้นที่ศึกษา
มหาวิทยาลัยศิลปากร วังท่าพระ
1) 9.35น. (เสาร์ 20 มิถุนายน 2552)

วันอาทิตย์

บรรยากาศค่อนข้างเงียบเหงาตลอดวันส่วนหนึ่งเนื่องจากบริการร้านค้าร้านอาหารต่างๆปิดบริการ รถที่มีจอดในวิทยาเขตมีน้อยมากเนื่องจากวันอาทิตย์ประตูจะเปิดเฉพาะทางเข้าหลัก ผู้ใช้งานบางตา

ภาพ 4.61 กิจกรรมวันอาทิตย์ ระหว่างเวลา 7.00น. – 10.00 น. บริเวณพื้นที่ศึกษา
มหาวิทยาลัยศิลปากร วังท่าพระ

- 1) 16.30 น. อาทิตย์ 14 กุมภาพันธ์ 2553) สวนแก้วยังคงมีการเกาะกลุ่มอยู่ข้างศาลาดนตรี
- 2) 16.30 น. อาทิตย์ 14 กุมภาพันธ์ 2553) ลานจอดรถว่างเปล่า
- 3) 16.30 น. อาทิตย์ 14 กุมภาพันธ์ 2553) หน้าคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ยังคงมีการติววาดภาพ

4.2.2 การใช้งานเพื่อกิจกรรมพิเศษ

กิจกรรมที่จัดเป็นประจำทุกปี ในบริเวณพื้นที่ศึกษา คือกีฬาประจำวิทยาเขต เป็นต้น นอกจากนั้นจะเป็นกิจกรรมที่เกี่ยวกับวันสำคัญของมหาวิทยาลัย เช่นวันนริศ วันอาจารย์ศิลป์ และวันสถาปนามหาวิทยาลัย เป็นต้น นอกจากนี้พื้นที่บริเวณลานอเนกประสงค์ยังเป็นพื้นที่จัดงานเลี้ยงของคณะต่างๆ เช่น สถาปัตยกรรม มัณฑนศิลป์ โบราณคดี (ส่วนใหญ่กิจกรรมจะใช้พื้นที่ลานอาจารย์ศิลป์) ส่วนใหญ่กิจกรรมในพื้นที่จะเป็นแบบไม่เป็นพิธีการมากนัก

ตาราง 4.05 กิจกรรมที่จัดเป็นประจำทุกปีมหาวิทยาลัยศิลปากร วังท่าพระ

วัน เดือน	กิจกรรม	จำนวนผู้ใช้งาน	ตำแหน่งกิจกรรม	รายละเอียดกิจกรรม
16-19มกราคม**	มินิสปอร์ต(สโมสรนักศึกษา)	ประมาณไม่ได้	A,B	การแข่งขันกีฬาเช่น ฟุตบอล บาสฯตระกร้อ แบดมินตัน
25 มกราคม**	นำน้องท่องวัง	ประมาณไม่ได้	A,B,C,D	พื้นที่ต่างๆของวิทยาเขต
8-15 กุมภาพันธ์**	งานกิฟท์(gift)	ประมาณไม่ได้	A,B,C,D	ขายของขวัญของฝากมีมีนักศึกษา คณะมัณฑนศิลป์ จะจัดช่วงวันวาเลนไทน์
24 เมษายน	วันนริศ	ประมาณไม่ได้	D	กิจกรรมหลักในหอศิลป์วังท่าพระ
12 มิถุนายน**	รับน้อง	นักศึกษาปี 1 ของวิทยาเขต ประมาณ 500คน	A,B,C,D	แต่เดิมนักศึกษาศิลปากรทุกวิทยาเขตต้องร่วมงานรับน้องที่วังท่าพระแต่ปัจจุบันด้วยข้อจำกัดทางด้านสถานที่จึงมีเฉพาะนักศึกษาปี 1 ของ 4คณะที่มีจัดการเรียนการสอนที่วังท่าพระ
15 กันยายน	วันอาจารย์ศิลป์	ประมาณไม่ได้	A,B,C,D	กิจกรรมหลักในช่วงเช้า บริเวณลานอาจารย์ศิลป์ ส่วนตอนเย็นกระจายตามจุดต่าง.ของวิทยาเขต
12 ตุลาคม	วันสถาปนามหาวิทยาลัย	ประมาณไม่ได้	D	สักการะสิ่งศักดิ์สิทธิ์สำคัญต่างๆของวิทยาเขต

(สรุปจากตารางการขออนุญาตใช้อุปกรณ์การจัดงาน มหาวิทยาลัยศิลปากร วังท่าพระ ปีการศึกษา 2551-2552,ฝ่ายอาคารและสถานที่)

หมายเหตุ **กิจกรรมมีช่วงเดียวกันของปี

ภาพ 4.62 กิจกรรมงาน gift วันที่ 8-15 กุมภาพันธ์ 2553

- 1) ตกแต่งสวนแก้วให้เป็นทางเข้างาน
- 2) บริเวณลานอเนกประสงค์ เป็นที่ตั้งร้านค้าจำนวนมาก
- 3) สนามบาสและชั้นบันไดหน้ายูนิเียนเป็นเวทีและที่นั่งดูคอนเสิร์ต
- 4) รอบต้นมะม่วงเป็นจุดอำนวยความสะดวกของงาน

ภาพ 4.63 กิจกรรมวันนริศ

บรรยายวิชาการ บริเวณสวนแก้ว(24เมษายน 2551)

ศูนย์หอทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาพ 4.64 กิจกรรม วันสถาปนามหาวิทยาลัย
ศิลปากร 12 ตุลาคม 2551

- 1) ทำพิธีสักการะศาลเจ้าแม่เหียงหลุย บริเวณสวน
แก้ว

ภาพ 4.65 กิจกรรมรับน้อง 5 มิถุนายน 2552

- 1) นั่งรวมกลุ่มบริเวณสนามบาส(11.30น.)
บริเวณลานอเนกประสงค์และหน้า คณะ
สถาปัตยกรรมศาสตร์
- 2) บริเวณสวนแก้ว (11.30น.)

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาพ 4.66 กิจกรรมวันอาจารย์ศิลป์ 15 กันยายน 2552

- 1) บริเวณชั้นบันไดทางขึ้นลานอเนกประสงค์(16.27น.)
- 2) บริเวณสนามบาส(16.30 น.)
- 3) บริเวณสวนแก้ว(16.35 น.)
- 4) เวทีกลางแจ้งหน้ายูเนี่ยน จัดเป็นเวทีคอนเสิร์ตและสนามบาสเป็นที่นั่งสำหรับผู้ชม(18.27 น.)
- 5) ร้านค้าบริเวณหน้าคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์และลานอเนกประสงค์(18.30 น.)

ศูนย์วัฒนธรรมและนันทนาการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาพ 4.67 วันจัดแสดงผลงานนักศึกษา เพื่อ
ประเมินผลการเรียน คณะมัณฑนศิลป์ สุกรี
22 สิงหาคม 2551

- 1) จัดงานแสดงผลงานนักศึกษา(16.33) บริเวณ
สวนแก้ว
- 2) ประกาศผลรางวัล BAD AWARD (18.26)บริเวณ
ลานอเนกประสงค์

ภาพ 4.68 กิจกรรมศิลปากรวิจัยครั้งที่ 2
18-19ธันวาคม 2551

- 1) จัดแสดงผลงานนักศึกษาบริเวณสวนแก้ว 19
ธันวาคม 2551(14.20)
- 2) บริเวณสนามบาสที่ปกติเต็มไปด้วยรถยนต์19
ธันวาคม 2551(14.20)
- 3) บริเวณลานคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ใช้สำหรับจัดงาน
ตลอดจนใช้เป็นเวทีพิธีเปิดนิทรรศการบริเวณหอ
ศิลป์คณะมัณฑนศิลป์ และหอศิลป์คณะ
สถาปัตยกรรม

ภาพ 4.69 Job&Education Fair 31 มกราคม 2551 บริเวณสวนแก้ว

4.2.3 การเป็นส่วนของกิจกรรมอื่น

เนื่องจากพื้นที่อาคารที่มีจำกัด การจัดนิทรรศการและการบรรยายทางวิชาการต่างๆในอาคารหลัก อาจไม่เพียงพอต่อการรองรับการใช้งานของผู้ใช้งานจำนวนมากพื้นที่เปิดโล่งภายนอกอาคารเพื่อรองรับผู้ใช้งาน เช่น การจัดบรรยายวิชาการที่ห้องพระโรงวังท่าพระ การเปิดงานนิทรรศการศิลปะ ตามหอศิลป์ต่างๆ เป็นต้น

ภาพ 4.70 พื้นที่สวนแก้วถูกใช้เพื่อจัดห้องรองรับผู้ใช้งาน ที่ล้นจากฟังบรรยายวิชาการภายใน ห้องพระโรงวังท่าพระ

บรรยายทางวิชาการในหัวข้อ "บ้านแม่ -เมืองพ่อ ที่พอเพียง" จัดขึ้นที่ ห้องพระโรงวังท่าพระ เวลา 14.00 น. (ผู้ร่วมงาน300 คน)

ภาพ 4.71 พื้นที่ต้อนรับแขกและเลี้ยงอาหารใช้พื้นที่สวนแก้ว ต่อเนื่องพิธีเปิดนิทรรศการที่ห้องพระโรงวังท่าพระ

4.3.4 กรณีศึกษา บริเวณพื้นที่สระแก้ว มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตพระราชวังสนามจันทร์

1) ภาพรวมของวิทยาเขต : มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตพระราชวังสนามจันทร์

ภาพ 4.72 สระพานสระแก้ว
มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขต
พระราชวังสนามจันทร์

1.1) ประวัติและความเป็นมา

มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตพระราชวังสนามจันทร์ เป็นที่รู้จักในชื่อว่า "ม.ทับแก้ว" ปีพ.ศ. 2508 คณะรัฐมนตรีมีมติมอบให้รัฐมนตรีกระทรวงศึกษาธิการ คือ ฯพณฯ ศาสตราจารย์ ม.ล.ปิ่น มาลากุล ซึ่งขณะนั้นได้รับแต่งตั้งเป็นอธิการบดีมหาวิทยาลัยศิลปากรด้วย ได้มีการเสนอ "โครงการปรับปรุงมหาวิทยาลัยศิลปากร พ.ศ.2509" (พระราชวังสนามจันทร์และเสื่อป่ากับการรักษาความมั่นคงของชาติ, 2550) มีหลักการที่จะขยายและจัดวางงานมหาวิทยาลัยให้สอดคล้องกับหลักสากล คือ จะเปิดสอนวิชาการสาขาอื่นๆ นอกเหนือไปจากศิลปะและโบราณคดี และขอใช้บริเวณของพระราชวังสนามจันทร์ จังหวัดนครปฐม เพื่อเปิดคณะอักษรศาสตร์ วิทยาศาสตร์ ดุริยางคศิลป์ และครุศาสตร์ โดยใช้ระบบวิทยาลัย คณะอักษรศาสตร์เป็นคณะวิชาแรกของวิทยาเขต

พื้นที่พระราชวังสนามจันทร์¹ เหมาะสมที่จะเป็นที่ตั้งของมหาวิทยาลัยศิลปากรด้วยเหตุผลดังนี้ (www.wikipedia.com,พระราชวังสนามจันทร์) ประการแรก) พระราชวังสนามจันทร์เคยเป็นพระราชวังของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ผู้สนพระราชหฤทัยเป็นอย่างยิ่งในทางโบราณคดีและศิลปะทั้งปวง ประการที่สอง) บริเวณพระราชวังสนามจันทร์เป็นที่ตั้งของเทวาลัยคณะ² ซึ่งพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวได้โปรดเกล้าฯให้สร้างขึ้น ประการสุดท้าย) ที่จังหวัดนครปฐมมีพระปฐมเจดีย์ประดิษฐานอยู่ นับได้ว่าเป็นศูนย์กลางของโบราณคดีและศิลปะที่สำคัญในประเทศไทย

¹ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว โปรดเกล้าฯให้สร้างพระราชวังสนามจันทร์ (แล้วเสร็จเมื่อปี พ.ศ. 2450) ขึ้นบนบริเวณที่คาดว่าเป็นพระราชวังเก่าของกษัตริย์สมัยโบราณที่เรียกว่า เนินปราสาท เพื่อเป็นสถานที่ประทับ ครั้นมานมัสการองค์พระปฐมเจดีย์และเมื่อบ้านเมืองถึงยามวิฤกต

² พระคณิศเป็นเทพเจ้าแห่งศิลปะและเป็นตราของทางมหาวิทยาลัยศิลปากร

1.2) ที่ตั้งและบริบท

มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตพระราชวังสนามจันทร์ ตั้งอยู่ห่างจากกรุงเทพมหานคร ประมาณ 50 กิโลเมตร อยู่บน ถ.ราชมรรคาใน ต.พระปฐมเจดีย์ อ.เมือง จ.นครปฐม ห่างจากพระปฐมเจดีย์ ไปทางทิศตะวันตกประมาณ 2 กิโลเมตร ปัจจุบันพระราชวังสนามจันทร์อยู่ในความดูแลของสำนักพระราชวัง พื้นที่บางส่วนใช้เป็นที่ทำการศาลากลางจังหวัดนครปฐม และอีกส่วนเป็นมหาวิทยาลัยศิลปากร

อาณาเขตติดต่อ

ทิศเหนือ : ถนนเหนือวัง

ทิศใต้ : ถนนทรงพล ถนนเพชรเกษม

ทิศตะวันออก : พระราชวังสนามจันทร์, ศาลาว่าการจังหวัดนครปฐม, พระปฐมเจดีย์และตัวเมืองนครปฐม

ทิศตะวันตก : ถนนมาลัยแมน กรมปศุสัตว์

แผนที่ 4.21 ผังแสดงที่ตั้ง มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตพระราชวังสนามจันทร์

(ที่มา: ปรับจาก www.googleearth.com)

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

1.3) ขนาดพื้นที่และจำนวนประชากร

พื้นที่วิทยาเขตครอบคลุมพื้นที่ 440 ไร่ ตั้งอยู่ในบริเวณพระราชวังสนามจันทร์ อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม เป็นที่ตั้งของคณะอักษรศาสตร์ คณะศึกษาศาสตร์ คณะวิทยาศาสตร์ คณะเภสัชศาสตร์ คณะวิศวกรรมศาสตร์และเทคโนโลยีอุตสาหกรรม มีจำนวนนักศึกษารวม 11,256 คน (มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2550) นอกจากนี้ยังมีการเรียนการสอนบางวิชาของคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ และจิตกรรม ประติมากรรมและภาพพิมพ์ รวมถึงเป็นที่ตั้งของโรงเรียนสาธิต มหาวิทยาลัยศิลปากร ซึ่งเปิดให้มีการเรียนการสอนแบบสหศึกษาแก่นักเรียนตั้งแต่ชั้นอนุบาล ประถมศึกษา และชั้นมัธยม

1.4) แนวคิดในการวางผังแม่บทและผังบริเวณ

มหาวิทยาลัยศิลปากรมีหลักการจะรักษาพระราชวังสนามจันทร์ ให้อยู่ในสภาพเหมือนสมัยที่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวประทับอยู่ เพื่อให้นักศึกษาและประชาชนได้ระลึกถึงพระมหากษัตริย์คุณ (สาโรช จันมุกดา, 2538:105-106) ซึ่งปรากฏให้เห็นในผังแม่บท

ผังแม่บทฉบับที่ 1 (พ.ศ. 2509) มหาวิทยาลัยศิลปากร นโยบายที่จะเปิดคณะวิชาและสาขาวิชาที่หลากหลายขึ้น จึงได้ขยายเขตการศึกษาไปยังพระราชวังสนามจันทร์ โดยการพัฒนาทางกายภาพได้ยึดถือผังแม่บทฉบับแรก ซึ่งประกอบด้วย วิทยาลัยทับแก้ว³ วิทยาลัยทรงพล วิทยาลัยทับขวัญ วิทยาลัยที่ 4 และคณะวิทยาศาสตร์ โดยกำหนดหลักการใหญ่ไว้ เช่น รักษาพระที่นั่งต่างๆและบริเวณพระที่นั่ง ตลอดจนสนามทางด้านตะวันออกของบริเวณพระที่นั่งไปจนถึงสุดอาณาเขตตะวันออก ให้คงอยู่ในสภาพเหมือนเมื่อครั้งที่เป็พระราชวังมากที่สุด ใน พ.ศ. 2513 ได้เกิดการเปลี่ยนแปลงระบบบริหารงานของมหาวิทยาลัยศิลปากร ณ พระราชวังสนามจันทร์ โดยขอยุบ "วิทยาลัยทับแก้ว" เปลี่ยนเป็นกองงาน ณ พระราชวังสนามจันทร์ ขึ้นต่อ สำนักงานอธิการบดี ใน**ผังแม่บทฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2521)** ได้มีการปรับผังแม่บทใหม่ ได้กำหนดประตูทางเข้าวิทยาเขตด้านหน้าไว้ทางถนนมาลัยแมน และใช้องค์พระปฐมเจดีย์เป็นภูมิหลัง

ในปี พ.ศ. 2523 มีการจัดตั้งหน่วยวางผังมหาวิทยาลัย (ศาสตราจารย์พันธุ์ หม่อมราชวงศ์ทองใหญ่ ทองใหญ่-อธิการบดี) เพื่อให้มีการจัดทำผังและให้นักศึกษา อาจารย์ ข้าราชการ คนงานเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนามหาวิทยาลัยโดยการแสดงความคิดเห็น รายละเอียดการวางผังมีแนวคิดหลัก

- 1) สร้างcampus center (ศูนย์รวม, ร้านค้า)
- 2) ถนนสายหลักใช้รถยนต์ จักรยานและทางเดินเท้า ส่วนอื่นๆเป็นทางเดินเชื่อมและจักรยาน เส้นจากเพชรเกษมเป็น U. Boulevard ใช้เขตทางและต้นไม้ช่วยในการออกแบบ
- 3) ถนนสายรองและบริการผิวจราจรกว้างไม่เกิน 6 เมตร
- 4) อนุรักษ์สภาพแวดล้อมที่โล่งร่มรื่นสำหรับกิจกรรมพักผ่อนหย่อนใจ
- 5) การกำหนดรูปแบบอาคาร บังคับที่ตั้งแต่ไม่บังคับรูปแบบ รวมถึง

³ ระบบวิทยาลัย (College System) มหาวิทยาลัยศิลปากรกำหนดจะมี 4 วิทยาลัย (แยกชายและหญิง) วิทยาลัยมีหน้าที่คือ 1) จัดเรื่องที่กินอยู่ และสวัสดิการในด้านต่างๆให้นักศึกษา 2) ช่วยเหลือแนะนำนักศึกษาเสมือนเป็นผู้ปกครอง 3) ช่วยเหลือแก่นักศึกษาที่เรียนอ่อน 4) จัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรให้นักศึกษาได้ความรู้ทั่วไป นอกเหนือจากหลักสูตรปริญญาของคณะต่างๆ

อาคารต้องห่างจากกึ่งกลางถนนหลัก 25 เมตร และจากถนนวงแหวน 15 เมตร กำหนดอาคารสูงไม่เกิน 4 ชั้น(16 เมตร)ไม่ใช่ลิฟท์

การวางผังแม่บทฉบับที่ 3 (พ.ศ.2525-2529) โครงสร้างส่วนใหญ่ยังคงสืบทอดหลักการการใช้ที่ดิน มาจากผังแม่บทฉบับที่ 2 อาทิ เช่น แนวถนนสายประธาน ที่ตั้งคณะศึกษาศาสตร์-โรงเรียนสาธิต คณะอักษรศาสตร์ คณะวิทยาศาสตร์ ศูนย์วิทยบริการ ย่านกีฬา ที่พักผ่อนหย่อนใจรอบสระแก้ว ตลอดจนที่พักข้าราชการและหอพักนักศึกษา แต่ประตูทางเข้าหลักย้ายจากด้านถนนมาลัยแมน ไปยังด้านถนนทรงพลหรือเพชรเกษมเดิม ส่วนบริหารก็ย้ายจากด้านถนนมาลัยแมนไปอยู่ ด้านใกล้สระแก้ว

ผังแม่บทฉบับที่ 4 (พ.ศ.2530-2539) ในภาพรวมมีการปรับปรุงแนวถนนสายประธานบางส่วน ให้กลมกลืนกับสภาพภูมิประเทศ เพื่อประหยัดพื้นที่และเพิ่มความปลอดภัยแก่ผู้ใช้ถนน กำหนดให้มีพื้นที่เล่นกีฬานิตต่าง ๆ ให้เหมาะสมกับความจำเป็น และสามารถลดพื้นที่ส่วนเล่นกีฬาลงเพื่อให้พื้นที่ส่วนที่เหลือไปสร้างหอพักนักศึกษาเพิ่มเติมได้ทันที ปรับและสลับการใช้พื้นที่อาคาร เพื่อให้ผังการใช้ที่ดินชัดเจนและเป็นสัดส่วนขึ้น

แม้ว่าวิทยาเขตจะมีการปรับผังแม่บทในหลายครั้งทั้งในส่วนการกำหนดเขตการใช้ที่ดิน ทางเข้าหลัก เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงระบบการเรียนการสอน แต่พื้นที่เปิดโล่งหลักบริเวณสระแก้ว ยังคงถูกรักษาไว้เพื่อเป็นพื้นที่พักผ่อนและไม่มีการก่อสร้างอาคาร

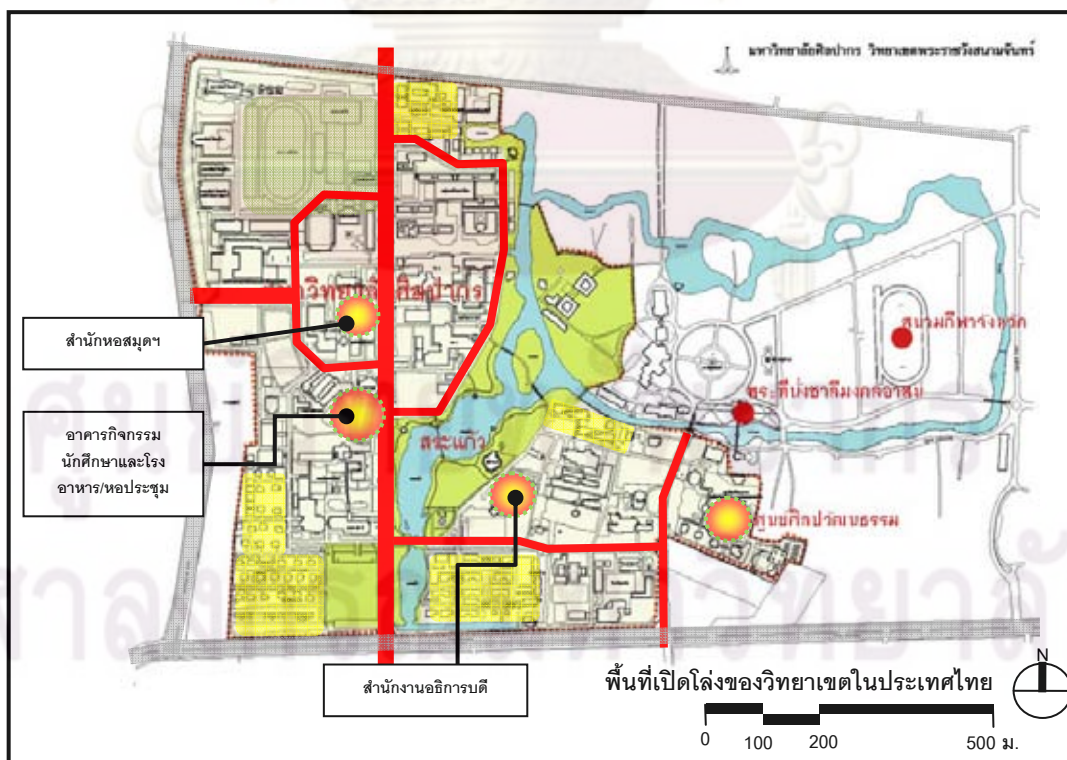
แผนที่ 4.22 แสดงตำแหน่งพื้นที่เปิดโล่งในมหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตพระราชวังสนามจันทร์

พื้นที่เปิดโล่งรอบสระแก้วเป็นแบ่งเป็นส่วนต่างๆ ดังนี้

1. บริเวณทางเข้าหลักวิทยาเขต ถนนทรงพล ใช้เพื่อเป็นสวนพักผ่อนรวมถึงมีทางเดินเท้าและจักรยานเพื่อเชื่อมโยงไปยังส่วนต่างๆของวิทยาเขต พื้นที่ส่วนหนึ่งจึงจัดให้เป็นสนามฟุตบอล และที่จอดรถจักรยานเพื่อเชื่อมกับระบบขนส่งภายนอกวิทยาเขต
2. บริเวณสวนพักผ่อนกลางวิทยาเขต เน้นเป็นพื้นที่เพื่อการพักผ่อนหย่อนใจ และทางสัญจรเดินเท้าและจักรยาน ระหว่างกลุ่มอาคารเพื่อการศึกษาต่างๆ หอพัก และส่วนกลาง
3. บริเวณส่วนบริการโครงการ พื้นที่ฝั่งตะวันตกเป็นที่ตั้งของส่วนบริการโครงการต่างๆ

2) ที่ตั้งและบริบทของพื้นที่ศึกษา : บริเวณพื้นที่โดยรอบสระแก้ว

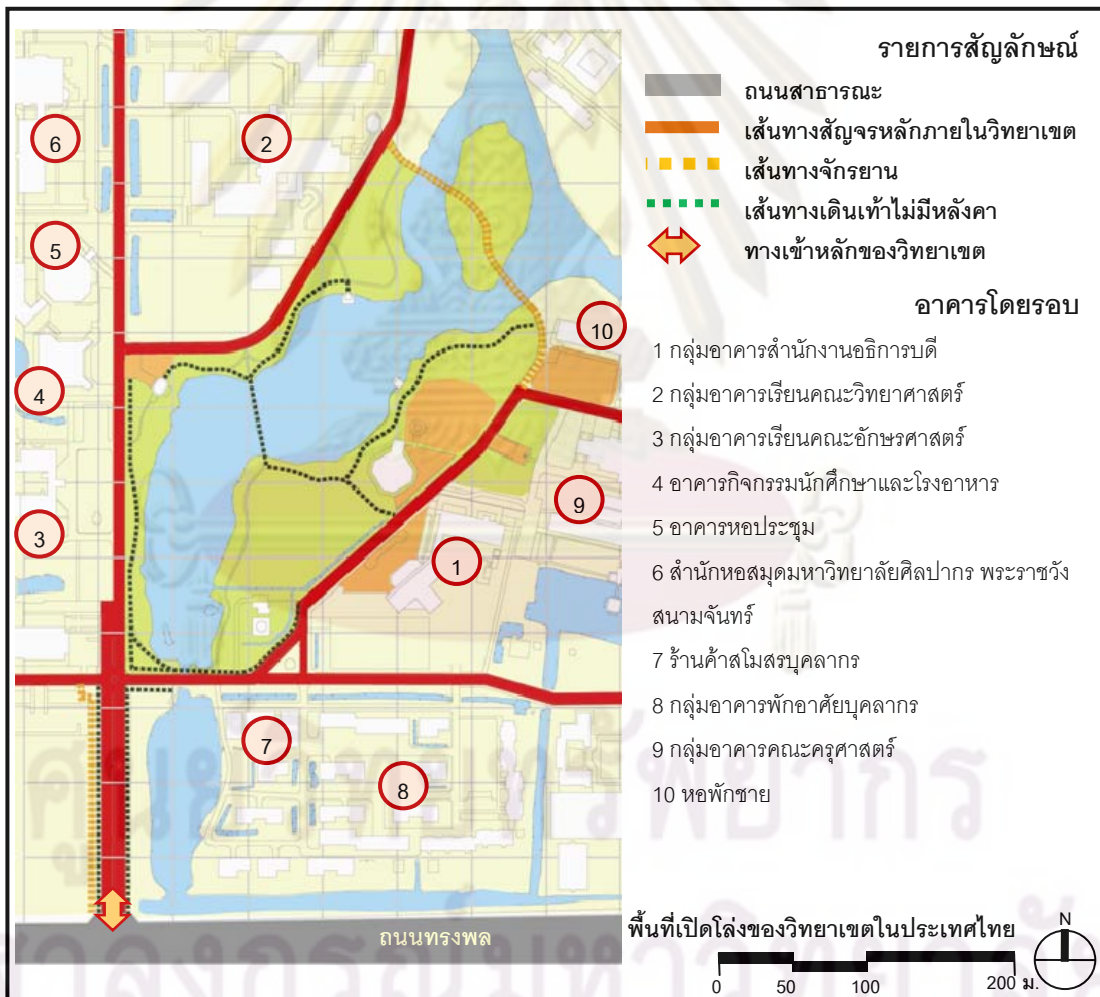
สระแก้ว ตั้งอยู่ ณ วิทยาเขตพระราชวังสนามจันทร์เป็นสระน้ำอยู่ใจกลางพื้นที่ได้รับทราบแต่เพียงว่าพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว เมื่อครั้งเสด็จพระราชดำเนินมาทรงสร้างพระราชวังสนามจันทร์ได้รับสั่งให้ขุดขึ้น(สาโรช จันมุกดา,2538.) พื้นที่สระแก้วเป็นส่วนสำคัญใจกลางมหาวิทยาลัยมีการใช้งานสม่ำเสมอโดยส่วนใหญ่เป็นกิจกรรมเพื่อการพักผ่อนหย่อนใจ และเป็นทางผ่านไปยังกลุ่มอาคารต่างๆในมหาวิทยาลัย เมื่อเวลาผ่านไปภายในมหาวิทยาลัยมีกลุ่มอาคารใหม่ๆเพิ่มขึ้นมากมาย แต่พื้นที่โดยรอบสระแก้วยังคงต้นไม้ใหญ่ ทางน้ำ และสะพานสระแก้วซึ่งเปลี่ยนแปลงไปน้อยมาก ทำให้พื้นที่บริเวณนี้จึงเป็นจินตภาพที่ชัดเจนของวิทยาเขต

แผนที่ 4.23 แสดงความเชื่อมโยงพื้นที่ศึกษากับบริเวณโดยรอบ มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตพระราชวังสนามจันทร์

2.1) เส้นทางสัญจรและการเข้าถึง

เส้นทางถนนสำหรับรถยนต์เป็นลักษณะวงรอบไม่ชิดกับแนวทางน้ำโดยตรง โดยรอบเป็นทางเท้า สำหรับเดินเท้าและจักรยานมีจุดทางข้ามน้ำสองแห่งคือบริเวณสะพานสระแก้ว เป็นสะพานไม่มีม้านั่ง ระหว่างทางเดินใช้สำหรับทางเดินเท้า ส่วนอีกสะพานหนึ่งอยู่บริเวณเกาะนกเป็นสะพานคอนกรีตเสริมเหล็กเป็นทางข้าม สำหรับจักรยานและจักรยานยนต์ แม้ในปัจจุบันรถยนต์และรถจักรยานยนต์จะเข้ามามีบทบาทมาก แต่บริเวณพื้นที่วิทยาเขตยังเน้นการสัญจรด้วยการเดินเท้าและจักรยาน เพราะเส้นทางสัญจรเดิม และขนาดของวิทยาเขตเอื้ออำนวยต่อการสัญจรด้วยจักรยาน **ส่วนหนึ่งอาจเนื่องมาจากแรงจูงใจ** ในเรื่องบรรยากาศ เพราะมีพื้นที่บางส่วนของวิทยาลัยต้องรักษาไว้เป็นพื้นที่เปิดโล่ง ร่มรื่นด้วยต้นไม้ ทางเท้าขนาดเล็ก ปัจจุบันพื้นที่โดยรอบเป็นชุมชน เกิดร้านค้าและบริการโดยรอบ รัศมีการเดินทางของนักศึกษาไกลขึ้นทำให้การใช้รถจักรยานยนต์มากขึ้นตามไปด้วย

แผนที่ 4.24 แสดงเส้นทางสัญจรและอาคารโดยรอบพื้นที่ศึกษา มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตพระราชวังสนามจันทร์

2.1 อาคารและการใช้งานพื้นที่โดยรอบ

พื้นที่บริเวณสระแก้วรายรอบด้วยอาคาร ทั้งในส่วนกลางและส่วนของคณะเรียนต่างๆ ตลอดจนหอพัก ทั้งนี้เนื่องจากแนวคิดในการวางแผนการสอนที่เปลี่ยนไปจากแต่เดิมกำหนดให้เป็นระบบวิทยาลัย อย่างไรก็ตามแนวคิดที่มีมาแต่ต้นคือการรักษาพื้นที่ริมน้ำสระแก้ว ทำให้บริเวณพื้นที่ศึกษายังมีภาพรวมที่ร่มรื่นและเต็มไปด้วยร่มไม้ ทำให้ภาพของอาคารที่ต่างยุคสมัย ต่างรูปแบบ ขนาด ความสูงไม่ดูขัดตาหน้า

กลุ่มอาคารสำนักงานอธิการบดี ประกอบด้วย อธิการบดี 1 (เปิดใช้งานปีพ.ศ.2528) เป็นอาคารสองชั้น เพื่อใช้เป็นพื้นที่ทำงานสำหรับเจ้าหน้าที่ส่วนบริหารของวิทยาเขต ตัวอาคารใช้สีเหลืองส้มและก่อลายอิฐ ในกลุ่มอาคารเดียวกันนี้ยังมีอีกอาคารหนึ่งคือ อธิการบดี 2 (เปิดใช้งานปี พ.ศ. 2511) ปัจจุบันใช้เป็นที่ทำการสำนักทะเบียนและห้องสมุดเสียง)

กลุ่มอาคารหอพัก เป็นอาคารหลังแรกที่สร้างในวิทยาเขต อาคาร A1 หรือ ตึกทับแก้ว 1 (เปิดใช้อาคาร พ.ศ.2511)เพื่อใช้เป็นสำนักงานวิทยาลัยทับแก้ว อาคารเป็นคอนกรีตเสริมเหล็กสูง 4 ชั้น ปัจจุบันใช้เป็นหอพักชาย อีกอาคารหนึ่งคืออาคาร**คณะอักษรศาสตร์** (เปิดใช้พ.ศ.2512) A2 หรือทับแก้ว 2 ปัจจุบันใช้เป็นหอพักชายเพื่อใช้เป็นอาคารชาย และA1ให้เป็นอาคารหญิง

อาคารอื่นๆ ในส่วนกลางซึ่งสร้างต่างกันในช่วงเวลาต่างๆกัน เช่น **อาคารสโมสรนักศึกษาและโรงอาหาร**ชั้นล่างยกใต้ถุนสูงเพื่อเป็นโรงอาหารกลาง ด้านบน เป็นห้องกิจกรรมนักศึกษา พื้นที่ด้านหน้ามักมีการจัดงาน กิจกรรมต่างๆ เช่น งานประชาสัมพันธ์ การเลือกตั้งประธานสโมสรนักศึกษา เป็นต้น **หอประชุม(อาคารศูนย์รวม)** มีการใช้งานในลักษณะเดียวกันคือชั้นล่างเป็นใต้ถุนโล่งสำหรับจัดงานประชาสัมพันธ์และกิจกรรมนักศึกษาต่างๆ ส่วนชั้นบนเป็นห้องประชุมสำหรับใช้เป็นห้องเรียนรวม

ปัจจุบันอาคารโดยรอบพื้นที่ศึกษามีแนวโน้มเป็นกลุ่มอาคารสูงมากขึ้น เช่น กลุ่มอาคารคณะวิทยาศาสตร์ และ **อาคาร 50ปี มหาวิทยาลัยศิลปากร** เปิดใช้เมื่อพ.ศ.2536 อาคารคอนกรีตเสริมเหล็ก 8 ชั้น เป็นอาคารสำหรับการเรียนบรรยายวิชาพื้นฐานของนักศึกษาทุกคณะในวิทยาเขตพระราชวังสนามจันทร์ ห้องบรรยายของคณะอักษรศาสตร์ ห้องโถงสำหรับจัดนิทรรศการ ห้องปฏิบัติการของคณะโบราณคดี และเป็นห้องส่งสัญญาณภาพไปยังห้องเรียนต่างๆ

ศูนย์วิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาพ 4.73 อาคารโดยรอบพื้นที่ศึกษา มหาวิทยาลัย
ศิลปากร วิทยาเขตพระราชวังสนามจันทร์

- 1) อาคารสโมสรนักศึกษาชั้นล่างเป็นโรงอาหารด้านบนเป็น
ห้องกิจกรรม
- 2) อาคารคณะวิทยาศาสตร์ 1 สูง 8 ชั้น
- 3) ลานมล.ปิ่น มาลากุล
- 4) หอพักทับแก้ว 1 อยู่หลังแนวต้นสน หอพักทับแก้ว 2 อยู่
ด้านข้าง ตรงกลางระหว่างอาคารจะเป็นลานจัน

นอกจากอาคารที่สำคัญในพื้นที่ศึกษาแล้ว พื้นที่โดยรอบยังประกอบด้วยลานโล่งซึ่งมีความ
เชื่อมโยงกับพื้นที่ศึกษา ได้แก่ ลานมล.ปิ่น มาลากุล เป็นที่ตั้งอนุสรณ์สถานผู้ก่อตั้งวิทยาเขต พื้นลานปู
ด้วยกระเบื้องคอนกรีต บริเวณประติมากรรมยกพื้นถูกระห็นแกรนิตและหินอ่อน ด้านข้างของลานทั้งสอง
ข้างเป็นสนามหญ้ามีต้นไม้ใหญ่ล้อมรอบ ลานมล.ปิ่นตั้งอยู่ตรงข้ามกับบริเวณลานกิจกรรมนักศึกษา ซึ่ง
แม้จะไม่เชื่อมถึงกันโดยตรง เนื่องจากมีถนนและแนวคูน้ำคั่นกลาง แต่พื้นที่ทั้งลานทั้งสองเมื่อมองโดยรวม
แล้ว ก็ทำให้เกิดเป็นพื้นที่ว่างขนาดใหญ่ที่โอบล้อมด้วยต้นไม้ พื้นที่ว่างอีกจุดหนึ่งที่สำคัญคือลานจัน ซึ่ง
พื้นผิวเป็นยางมะตอย จะเป็นพื้นที่เพื่อทำกิจกรรมเพื่อการออกกำลังกายต่างๆ เช่น เตะฟุตบอล หรือแม้แต่
กิจกรรมเช่นการซ้อมหนีไฟต่างๆ เป็นต้น

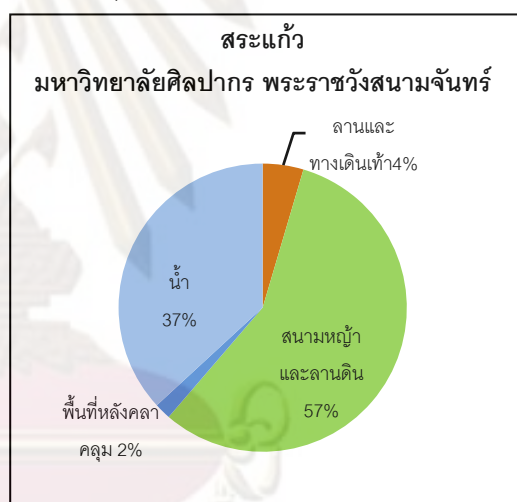
ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

3) องค์ประกอบทางกายภาพของพื้นที่เปิดโล่ง

การจัดการเรื่องน้ำเป็นจุดเด่นของพระราชวังสนามจันทร์ และในทางกายภาพนั้นถือได้ว่าเป็นองค์ประกอบสำคัญที่เป็นตัวกำหนดการจําดวงโครงสร้างของผังบริเวณในส่วนอื่นๆ พื้นที่สระแก้วในปัจจุบัน คือ บริเวณอ่างเก็บน้ำหนองอ้อ ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของผังพระราชวังสนามจันทร์ เป็น หนองน้ำขนาดใหญ่อยู่ทางทิศตะวันตกซึ่งเป็นที่ลุ่ม ทำหน้าที่เป็นบ่อกักน้ำจากหนองอ้อมีทางน้ำเป็นลำคู รูปร่างคล้ายสี่เหลี่ยมผืนผ้าเป็นเส้นทางนำน้ำเข้าไปยังส่วนต่างๆของพระราชวัง ลำคูดังกล่าวยังทำหน้าที่สำคัญอีกประการหนึ่ง คือการแบ่งเขตพระราชวังออกเป็นเขตพระราชฐานชั้นใน และเขตพระราชฐานชั้นนอก

นอกจากนั้นก็ยังเกิดผลในการสร้างภูมิทัศน์ของบริเวณพระราชวังซึ่งมีลำน้ำที่ไหลเลื้อยลดเลี้ยวไปตามเส้นทางโดยรอบวัง รวมถึงมีต้นไม้ใหญ่ซึ่งให้ความร่มรื่นปลูกอยู่ตามริมน้ำ การนำน้ำเข้ามาใช้ในการจําดผังบริเวณของพระราชวังสนามจันทร์นั้นแสดงให้เห็นถึงอิทธิพลที่ผสมผสานกันอย่างกลมกลืนระหว่างอิทธิพลของวิถีชีวิตแบบไทย อิทธิพลของระเบียบประเพณีในการสร้างพระราชวังตลอดจนอิทธิพลของรูปแบบการจําดภูมิทัศน์แบบอังกฤษ (สุนนท์ ปาละวงษ์ ฌ อภุชญา, 2550 :159)

พื้นที่ศึกษากำหนดขอบเขตด้วยแนวถนน มีพื้นที่รวม 39.75 ไร่ (63,580 ตารางเมตร) พื้นที่เกือบครึ่งหนึ่งเป็นพื้นที่น้ำ ขนาด 14.65 ไร่ (23,443 ตารางเมตร) ลานและทางเดินเท้า 1.82 ไร่ (2,912 ตารางเมตร) สนามหญ้าและลานดิน 23.27 ไร่ (37,225 ตารางเมตร) ส่วนอื่นๆที่เหลือเป็น อาคาร ไร่ (ตารางเมตร) โดยแต่ละส่วนมีองค์ประกอบที่สำคัญ ดังนี้

แผนภูมิ 4.04 แสดงสัดส่วนขององค์ประกอบกายภาพบริเวณพื้นที่ศึกษา มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตพระราชวังสนามจันทร์

3.1) สถาปัตยกรรมและสิ่งก่อสร้างที่สำคัญ

ศาลาสระแก้ว น่าจะเป็นอาคารดั้งเดิมของพื้นที่พระราชวังสนามจันทร์ เนื่องจากพบอาคารที่มีรูปแบบสถาปัตยกรรมแบบเดียวกับเรือนพระธเนศวร ซึ่งอยู่ในพื้นที่พิพิธภัณฑสถานพระราชวังสนามจันทร์ ตำแหน่งของอาคารตั้งอยู่ริมน้ำ รูปแบบอาคารผังแปดเหลี่ยมพื้นกระเบื้องดินเผา โครงสร้างอาคารตั้งแต่เสาขึ้นไปเป็นไม้ ตกแต่งแบบเรือนขนมปังขิง มีลวดลายฉลุไม้ตามเสา และชายคาอาคาร

อธิการบดี 3 A4(อธิการ 3หรือวัชรนาฏยสภา) เป็นอาคารคอนกรีตเสริมเหล็ก ผังเป็นรูปหกเหลี่ยม สูงเพียงชั้นเดียว ปัจจุบันเป็นอาคารกิจกรรมนักศึกษา แต่จะเปิดใช้เฉพาะเวลาที่มีการจัดงานพิเศษต่างๆ ปกติจะเป็นที่เก็บของมากกว่า แต่ลานด้านหน้าอาคารเป็นที่ใช้จอดรถจักรยานและ

จักรยานยนต์ เพื่อเข้าไปทำกิจกรรมในพื้นที่เปิดโล่งที่เป็นสนามหญ้าด้านข้าง ด้านหน้าอาคารเป็นฝาปูน้ำบาดาลคอนกรีตทรงกลม ซึ่งมักจะถูกใช้งานเป็นเวที ที่วางของ ที่นั่งพักและจุดนัดพบมากกว่า เนื่องจากอยู่ได้ร่มไม้ตลอดเวลา

ภาพ 4.74 อาคารในบริเวณพื้นที่ศึกษา มหาวิทยาลัยศิลปากรวิทยาเขตพระราชวังสนามจันทร์

- 1) ศาลาสระแก้วใช้เป็นที่นั่งทำกิจกรรม
- 2) บริเวณฝาซีเมนต์(บ่อน้ำบาดาล)เป็นจุดรวมตัวหนึ่งที่นักศึกษาใช้รวมตัว เป็นที่วางของ ใช้แทนเวที

3.2) ลานกิจกรรมและทางเดินเท้า

นอกเหนือจากทางเดินเท้าแล้วพื้นที่โดยรอบสระแก้ว เป็นสนามหญ้า ปล่อยตามธรรมชาติ พื้นลาดแข็งที่พบในพื้นที่ คือ บริเวณเส้นทางสัญจรต่างๆ เช่น ทางเดินเท้าบริเวณเลียบริมสระแก้วทำผิวกรวด ล้างสลัดกับซีเมนต์ทำผิวขัดหยาบ แยกออกจากทางจักรยานและทางรถยนต์อย่างชัดเจน ด้วยการใช้พื้นที่ต่างระดับบริเวณทางเดินเท้า และการทำสะพานไม้ทำให้ไม่สะดวกสำหรับการขี่จักรยานและจักรยานยนต์ ทางเดินเท้าบริเวณนี้ไม่มีหลังคาแต่จะได้รับการร่มเงาจากต้นไม้ใหญ่ที่อยู่โดยรอบ ทางเดินเท้าที่สำคัญของพื้นที่คือสะพานสระแก้ว เป็นสะพานไม้ซึ่งเป็นสัญลักษณ์ทางกายภาพของวิทยาเขต เป็นทางเดินลาดข้ามสระแก้วในช่วงบริเวณเชื่อมต่ออาคารส่วนสำนักงานอธิการบดีไปยังส่วนการศึกษาและสโมสรนักศึกษา

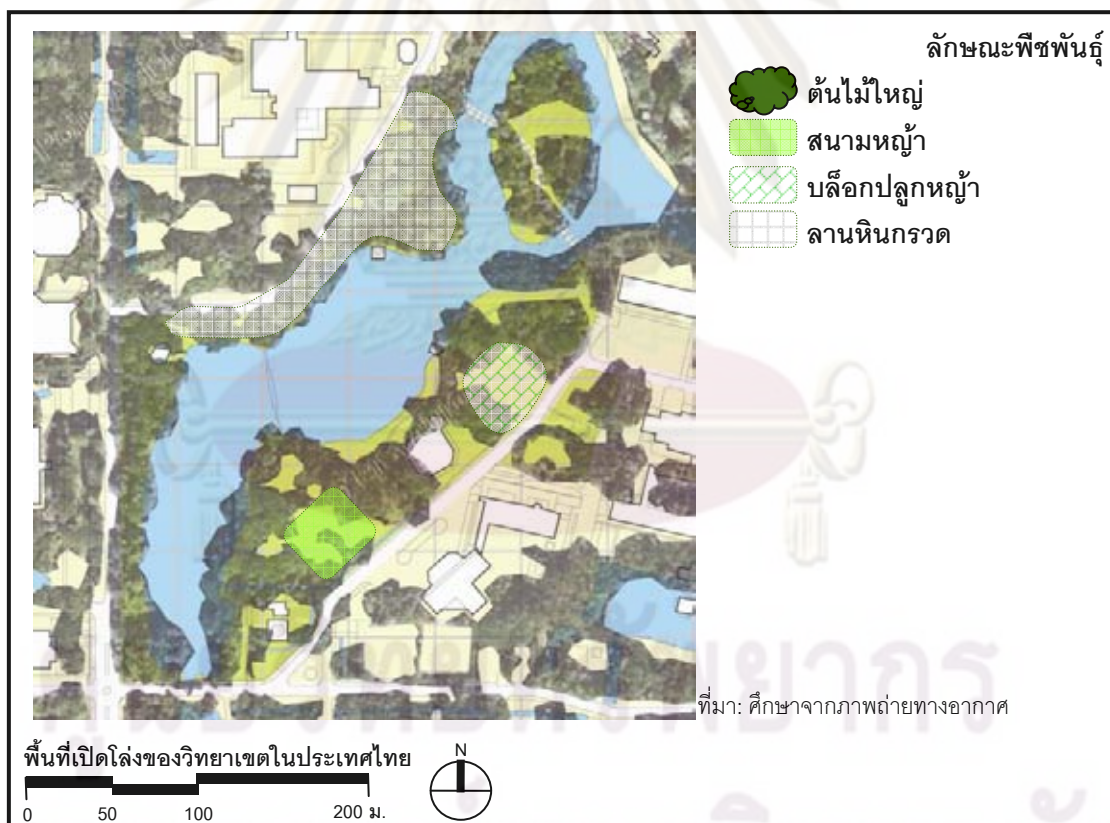
นอกจากนี้ผิวทางสำหรับจักรยานและจักรยานยนต์โดยเฉพาะ กว้างประมาณ 2.50 ม.ทำผิวบล็อกรูปคอนกรีต และโครงสร้างคอนกรีตเสริมเหล็กบริเวณทางข้ามสระน้ำบริเวณเกาะนก ทางทิศเหนือของพื้นที่ศึกษา เพื่อไปเชื่อมกับเส้นทางถนนซึ่งใช้การสัญจรร่วมกับรถยนต์ตามปกติ

ศูนย์วิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

3.2) ต้นไม้และวัสดุพืชพันธุ์

พื้นที่บริเวณสระแก้วจะมีการปลูกต้นไม้อย่างเป็นตามธรรมชาติ โดยส่วนใหญ่เป็นต้นไม้ที่เป็นส่วนของพระราชวังสนามจันทร์มาแต่เดิม รวมถึงความหลากหลายของชนิดพันธุ์ไม้ที่พบมาก ได้แก่ **แปรงล้างขวด ต้นลำพู กระถินรงค์ สน เป็นต้น** สลับกับสนามหญ้าในบางส่วน พื้นที่สนามหญ้าที่โอบล้อมด้วยต้นไม้ถูกใช้เพื่อรองรับกิจกรรม ต่างๆ และมีการใช้บล็อกปลูกหญ้าบริเวณสนามที่มีการใช้งานหนัก ได้แก่

บริเวณลานหน้าอนุสาวรีย์ม.ปิ่น มาลากุลปัจจุบันมีการวางบล็อกปลูกหญ้า เพื่อให้ง่ายในการตั้งเวที ตั้งโต๊ะ การใช้งานหนัก แทนพื้นที่แต่เดิมซึ่งเป็นสนามหญ้าเมื่อมีการใช้งานมากทำให้หญ้าตายและพื้นเฉอะแฉะ นอกจากนี้บริเวณพื้นที่ที่มีต้นไม้ขึ้นอย่างหนาแน่น มีการบริหารจัดการด้วยการปล่อยให้พื้นที่เป็นต้นหญ้าตามธรรมชาติขึ้น และบางส่วนของที่มีการใช้งานลงเป็นหินกรวด เพื่อลดฝุ่นละอองในบริเวณลานได้ร่มไม้ฝั่งคณะวิทยาศาสตร์สนามหญ้าโอบล้อมด้วยต้นไม้หลากหลายชนิด บริเวณหน้าอาคารอธิการ 1 ใช้สำหรับจัดเลี้ยง รวมถึงมีเนินดินซึ่งใช้เป็นเวทีกลางแจ้งและศูนย์กลางการจัดงาน

แผนที่ 4.26 แสดงตำแหน่งแนวต้นไม้และวัสดุพืชพันธุ์บริเวณพื้นที่ศึกษา มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตพระราชวังสนามจันทร์

ภาพ 4.75 วัสดุพืชพันธุ์บริเวณพื้นที่ศึกษา มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตพระราชวังสนามจันทร์

- 1) สนามหญ้าหน้าลานปั้น มาลากุล ใช้ขี้เถ้าปลูกหญ้า เพื่อให้สามารถรองรับกิจกรรมหนักได้มากขึ้น แต่ยังคงให้น้ำซึมลงสู่พื้นดินได้
- 2) สนามหญ้าหน้าสำนักอธิการบดี เป็นสนามหญ้าสลับนินดินปล่อยหญ้าขึ้นตามธรรมชาติ

3.3) อุปกรณ์ประกอบ เช่น ม้านั่ง เสาไฟ ป้ายบอกทาง และซุ้มขายอาหาร

ศาลาริมน้ำ จำนวนสองหลังที่จัดวางคนละฝั่งของสระแก้ว ยื่นลงไปในน้ำเพื่อใช้เป็นจุดชมวิวนั่งพักผ่อนและเป็นศูนย์กลางนัดพบกิจกรรมต่างๆ

ซุ้มร้านกาแฟ อยู่ใกล้กับอาคารศาลาสระแก้ว มักเป็นจุดที่มีผู้มารวมตัวกันเนื่องจากมีร้านค้าและยังมีม้านั่งหินขัดเพื่อสำหรับทำกิจกรรมต่างๆจำนวนมาก

ม้านั่งหินขัด ส่วนใหญ่วางริมสระน้ำหันหน้าชมสระแก้วไม่มีรูปแบบเป็นพิเศษ แต่เน้นตั้งในจุดที่คาดว่าจะมีการใช้งาน มีโต๊ะสำหรับเขียนหนังสือ นอกจากนี้ยังมีการวางตำแหน่งม้านั่งยาวหันหน้าไปสู่ริมสระน้ำ

ดวงโคม ส่วนใหญ่มีไม่มากยกเว้นเวลามีจัดกิจกรรมจะมีการติดตั้งไฟฟ้าหรือจุดเทียนทางเดิน

ภาพ 4.76 อุปกรณ์ประกอบภูมิทัศน์บริเวณพื้นที่ศึกษา มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตพระราชวังสนามจันทร์

- 1) ม้านั่งหินขัดบริเวณริมสระแก้ว
- 2) ศาลาขายกาแฟ
- 3) ศาลาริมน้ำ จำนวน 2 หลังสร้างยื่นเข้าไปในน้ำสองฝั่งของสระแก้ว

4. กิจกรรมและการใช้งานพื้นที่เปิดโล่ง

4.1) ตำแหน่งและขนาดของพื้นที่ใช้งาน

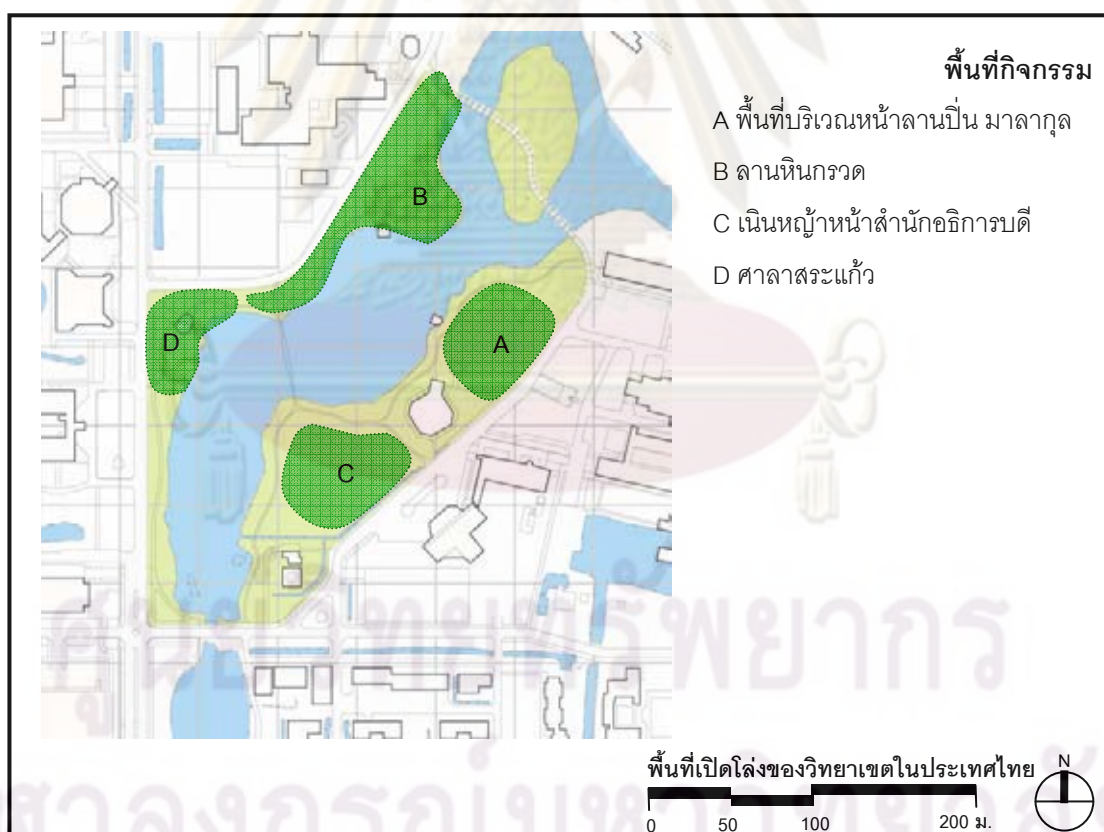
บริเวณพื้นที่ศึกษา อาจแบ่งเป็นส่วนต่างๆได้ตามลักษณะของความโอบล้อมของพื้นที่และการจัดกลุ่มของกิจกรรม

A พื้นที่บริเวณหน้าลานปิ่น มาลากุล เป็นพื้นที่ลานกว้างปูด้วยบล็อกปลูกหญ้า(turf block) มักจะใช้เพื่อทำกิจกรรมที่กึ่งเป็นทางการพื้นบล็อกหญ้า มีพื้นที่กว้างพอ ทำให้สามารถตั้งเวทีได้จะจีนได้อย่างสะดวกตลอดจนพื้นที่นี้เชื่อมต่อกับถนนโดยตรงการจราจรจึงแทรกไปยังพื้นที่โล่งและถนนต่างๆได้

B ลานหินกรวดปกติจะเป็นที่จอดรถแต่ทุกวันพุธพื้นที่ส่วนนี้จะเป็นตลาดนัด

C เนินหญ้าหน้าสำนักอธิการบดีมีสภาพเป็นธรรมชาติโอบล้อมด้วยแนวต้นไม้มักใช้เป็นที่จัดเลี้ยงขนาดเล็ก(จำนวนคนไม่น่าจะเกิน 100คน)เช่น เจ้าหน้าที่ของมหาวิทยาลัยเป็นต้นเพราะทางเข้าถึงมีคูน้ำต้องเดินข้ามสะพานขนาดเล็ก พื้นหญ้าซึ่งอาจมีน้ำขังบางจุด

D บริเวณรอบศาลาสระแก้ว

แผนที่ 4.27 แสดงตำแหน่งพื้นที่กิจกรรมบริเวณพื้นที่ศึกษา มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตพระราชวังสนามจันทร์

4.2) การใช้งานและกิจกรรม

จากการสังเกตการณ์และเก็บข้อมูลการใช้งานพื้นที่ แบ่งการใช้งานออกเป็นสองส่วนคือการใช้งานปกติชีวิตประจำวัน และกิจกรรมพิเศษตามช่วงเวลา ต่างๆ ดังนี้

4.2.1) การใช้งานในชีวิตประจำวัน ซึ่งแบ่งเป็นการใช้งานในวันจันทร์-ศุกร์, วันเสาร์และวันอาทิตย์

จันทร์-ศุกร์ การใช้งานในชีวิตประจำวันส่วนใหญ่ของวิทยาเขตเป็นลักษณะการใช้เป็นพื้นที่พักผ่อนนั่งตามม้านั่งต่างๆที่ทางวิทยาเขตจัดไว้ เป็นกลุ่มเล็ก นอกจากนั้นจะเป็นการใช้เป็นเส้นทางสัญจรเป็นหลัก โดยเฉพาะในช่วงกลางวัน

12.00น.-13.00น. บริเวณสนามหญ้าหน้าลานสำนักงานอธิการบดี ไม่ค่อยมีผู้ใช้งานมากนัก ตั้งแต่ช่วงเช้า

ริมสระแก้วมีผู้มานั่งพักผ่อน บางส่วนหลับ บางส่วนนั่งคุยกัน เป็นกลุ่มเล็ก 1-3 คน ส่วนใหญ่เป็นนักศึกษา มี 2-3คนมาจากภายนอก

ช่วงพักกลางวันมีคนเดินไปมาอยู่บ้างส่วนใหญ่เป็นเจ้าหน้าที่ แต่ไม่มากนัก เส้นทางผ่านสะพานสระแก้ว มีนักศึกษาอยู่บ้าง บนสภาพแดดค่อนข้างร้อน แตกต่างจากพื้นที่รอบๆที่มีร่มเงาจากต้นไม้

แม้บริเวณสนามหญ้าหน้าลานเป็นมาลากุลซึ่งมีแดดค่อนข้างร้อนจะไม่มีผู้ใช้งาน แต่บริเวณขอบของลานมีการจับกลุ่มของนักศึกษากลุ่มเล็กๆ ทั้งบริเวณศาลาริมน้ำ เป็นที่นอนพัก นั่งเล่น(5 คน) ค่อนข้างใช้เวลานาน บริเวณฝาบ่อน้ำบาดาลเป็นที่นั่งทานอาหาร ได้ร่มไม้ใกล้ศาลา โดยอาศัยพื้นที่ส่วนนี้เป็นเหมือนจุดนัดพบเพื่อไปทำกิจกรรมอื่นๆต่อไป ในขณะที่ลานปิ่นที่อยู่ฝั่งตรงข้ามถนนไม่มีการใช้งาน

การสัญจรด้วยจักรยานและทางเดินเท้าบนถนนบริเวณนี้มีจำนวนมาก เกือบทั้งวัน

ลานตรงหน้าอาคาร วัชรนาฏยสภา เป็นจุดจอดรถ

13.00น.-15.00น. ม้านั่งบริเวณริมสระแก้วมีผู้นั่งใช้งานอยู่เสมอ ส่วนใหญ่จะใช้เวลานาน เช่นนั่งอ่านหนังสือ รับประทานอาหาร แม้แต่บนสะพานสระแก้วจุดที่มีร่มเงาก็ยังเป็นที่นั่งเล่นซึ่งส่วนใหญ่ก็คือบริเวณหัวสะพานทั้งสองข้างเพราะตรงกลางจะร้อนมาก

วันนี้เป็นวันพุธที่มีตลาดนัด ทางเดินฝั่งคณะวิทยาศาสตร์จะมีคนค่อนข้างมากอยู่ตลอดเวลาส่วนใหญ่เป็นทั้งนักศึกษาและผู้ใช้งานจากภายนอก ซึ่งลานบริเวณนี้ทำหน้าที่เป็นที่จอดรถด้วย

15.00น.-17.00น. พื้นที่สนามหญ้าไม่มีการใช้งาน พื้นที่เวดล้อมด้วยต้นไม้เป็นหลัก

หลังจากศาลาริมน้ำว่างอยู่ไม่นานก็มีผู้ใช้งานกลุ่มใหม่เข้ามา แต่อยู่ไม่นานแล้วก็ออกไป คนสัญจรไม่มากนักแต่กลุ่มคนที่นั่งพักอยู่ริมน้ำ ถ่ายภาพ ชมวิว มีผู้ใช้งานภายนอกอยู่บ้าง นั่งอ่านหนังสือมานั่งถูกประยุกต์ใช้เป็นที่พักนอน ตลาดนัดเริ่มเก็บข้าวของ การสัญจรเริ่มกลับมาหนาแน่นอีก บนถนนยังคงมีจักรยานวิ่งไปมา และมีกลุ่มนักกีฬา มัธยม วิ่งออกกำลังกายผ่านบนถนนรอบพื้นที่ แดดเริ่มร้อน กลางสะพานสระแก้ว เป็นที่นัดพบ จับกลุ่มทำกิจกรรม

หมายเหตุ วันพุธ มีกิจกรรมตลาดนัดบริเวณริมสระแก้ว

ภาพ 4.77 กิจกรรมประจำวัน ระหว่างเวลา 10.00น.- 13.00 น. บริเวณพื้นที่ศึกษามหาวิทยาลัยศิลปากร
วิทยาเขตพระราชวังสนามจันทร์

- 1) 12.15น.(พุธ 7 มีนาคม 2552)
- 2) 12.15น.(พุธ 7 มีนาคม 2552)
- 3) 12.15น.(พุธ 7 มีนาคม 2552)

ภาพ 4.78 กิจกรรมประจำวัน ระหว่างเวลา 13.00น.- 15.00 น. บริเวณพื้นที่ศึกษามหาวิทยาลัยศิลปากร
วิทยาเขตพระราชวังสนามจันทร์

- 1) 13.30 น.(พุธ 7 มีนาคม 2552)
- 2) 13.30 น.(พุธ 7 มีนาคม 2552)
- 3) 13.30 น.(พุธ 7 มีนาคม 2552)

ภาพ 4.79 กิจกรรมประจำวัน ระหว่างเวลา 15.00น.- 17.00 น. บริเวณพื้นที่ศึกษามหาวิทยาลัยศิลปากร
วิทยาเขตพระราชวังสนามจันทร์

- 1) 16.05น.(พุธ 7 มีนาคม 2552)
- 2) 16.05น. (พุธ 7 มีนาคม 2552)
- 3) 16.05น.(พุธ 7 มีนาคม 2552)
- 4) 16.05น.(พุธ 7 มีนาคม 2552)
- 5) 16.05น.(พุธ 7 มีนาคม 2552)
- 6) 16.05น.(พุธ 7 มีนาคม 2552)

ภาพ 4.80 กิจกรรมตลาดนัดวันพุธ(4 มีนาคม 2552)

- 1) บริเวณริมสระแก้วเป็นพื้นที่ขายอาหารมีน้ำดื่มและโต๊ะทานอาหาร
- 2) นักศึกษาปั่นจักรยานมาเที่ยวตลาดนัดตอนกลางวัน
- 3) พื้นที่ลานรอยหินกรวดเป็นจุดที่มีผู้ใช้งานทั้งนักศึกษา บุคลากรและบุคคลภายนอก เป็นตลาดเพื่อซื้ออาหาร ผักผลไม้

วันเสาร์

10.00น.-13.00น. พื้นที่บริเวณสนามหญ้าหน้าลานปิ่นมาลากุลยังคงมีผู้ใช้งานแต่จะเป็นพื้นที่รอบๆ เช่นศาลาเป็นที่นั่งติวหนังสือ และนั่งเล่น และบริเวณบ่อน้ำบาดาล เป็นที่รวมกลุ่มรับน้องภาควิชา กลุ่มเล็กประมาณ 30คนเพื่อทำกิจกรรม

สะพานสระแก้วแทบไม่มีผู้ใช้งานเพราะอากาศร้อนมาก แต่ทางเดินริมสระแก้วยังมีกลุ่มนักศึกษา 6-7 คน เดินเป็นกลุ่ม

ศาลาสระแก้วเป็นที่สอนพิเศษวาดรูปรวมถึงบริเวณข้างร้านกาแฟ วันนี้มีการสอบเข้ามหาวิทยาลัยของเด็กมัธยมบริเวณอาคาร 50 ปี ทำให้มีนักเรียนมัธยมมานั่งอ่านหนังสือกันเป็นกลุ่มประมาณ 20 คน นอกจากนักเรียนแล้วยังมีผู้ปกครองที่มานั่งรออีกด้วยบางส่วนก็นั่งพื้นหญ้าริมน้ำ

ริมสระแก้วยังเป็นที่รวมตัวกันของนักศึกษา เพื่อนั่งเล่นนั่งคุยกัน กลุ่ม 5 คน จุรวมตัวเป็นบริเวณม้านั่งริมน้ำ

กิจกรรมรับน้องบริเวณฝาบ่อน้ำยังดำเนินต่อไปบริเวณลานหินกรวดค่อนข้างว่างเปล่า ยกเว้นศาลาและม้านั่งใกล้ศาลา ที่มีผู้ใช้งาน นั่งเล่น อ่านหนังสือ อุปกรณ์ที่สำคัญคือยานพาหนะที่เป็นจักรยาน (ไม่ได้มีกำหนดที่จอดชัดเจนจะอยู่ไปที่นั่งต่างๆ) แต่ทางด้านที่ใกล้เกาะนกจะมีการใช้งานเช่นจอดรถซึ่งจะสอดคล้องกับตำแหน่งของม้านั่งหินขัด ที่อยู่ริมน้ำ

พื้นที่เป็นหินกรวดที่ให้พื้นที่ค่อนข้างแห้งและมีฝุ่นเยอะ ร่องรอยของขยะตามริมน้ำ จากตลาดนัดยังมีให้เห็น ผู้ใช้งานเกาะกลุ่มนั่งทำงานม้านั่งหินขัดบริเวณเกาะนก เข้าใจว่าเป็นหลักสูตรเรียนวันหยุดคณะครุศาสตร์เพราะเป็นวัยกลางคน พระ และมีการขับรถเข้าไปใกล้ม้านั่ง ระยะเวลาปลูกต้นไม้บริเวณนี้ ให้ร่มเงาแต่รถยนต์ยังเข้าได้ ใช้พื้นที่ได้ร่มไม้เพื่อจัดกิจกรรมต่างๆ

13.00น.-16.00น. ริมสระแก้วยังเป็นที่นั่งเล่น นอนเล่น เกือบทุกม้านั่งมีผู้ใช้งานแต่กลุ่มผู้ใช้งานเปลี่ยนหน้าไปจากชั่วโมงที่แล้วแสดงว่าส่วนใหญ่ใช้เวลาไม่เกินชั่วโมง บริเวณสนามหญ้าสำนักอธิการมีผู้เดินผ่านบ้างแต่บริเวณลานก็ยังมีผู้ใช้งานน้อยมาก แม้ว่าร่มเงาในพื้นที่ก็มีไม่น้อยแสดงว่าปัจจัยที่มีผลต่อการใช้งานนอกจากร่มเงาแล้ว อาจเป็นน้ำและม้านั่งที่อยู่ริมน้ำ

ทางสัญจรต่างๆไม่ค่อยมีผู้ใช้งาน ริมน้ำสระแก้ว มีกลุ่มนักศึกษา 5-7 คนบริเวณม้านั่งคู่ มีการเปิดกันหันน้ำ พื้นที่ศาลาริมสระน้ำ เป็นที่นั่ง-นอนเล่น

มีกิจกรรมนันทนาการ แต่เป็นคนละกลุ่มกัน เป็นกลุ่มผู้ชาย มีอุปกรณ์ดนตรี เป็นกลอง การเข้าถึง จักรยานและจักรยานยนต์

ภาพ 4.81 กิจกรรมวันเสาร์ ระหว่างเวลา 10.00น.- 13.00 น. บริเวณพื้นที่ศึกษามหาวิทยาลัยศิลปากร
วิทยาเขตพระราชวังสนามจันทร์

- 1) 12.20น.(เสาร์ 7 มีนาคม 2552)
- 2) 12.20น.(เสาร์ 7 มีนาคม 2552)
- 3) 12.20น.(เสาร์ 7 มีนาคม 2552)
- 4) 12.45น.(เสาร์ 7 มีนาคม 2552)
- 5) 12.45น.(เสาร์ 7 มีนาคม 2552)
- 6) 12.45น.(เสาร์ 7 มีนาคม 2552)

ภาพ 4.82 กิจกรรมวันเสาร์ ระหว่างเวลา 13.00น.- 16.00 น. บริเวณพื้นที่ศึกษามหาวิทยาลัยศิลปากร
วิทยาเขตพระราชวังสนามจันทร์

- 1) 14.30น.(เสาร์ 7 มีนาคม 2552)
- 2) 14.30น.(เสาร์ 7 มีนาคม 2552)
- 3) 14.30น.(เสาร์ 7 มีนาคม 2552)
- 4) 14.40น.(เสาร์ 7 มีนาคม 2552)
- 5) 14.40น.(เสาร์ 7 มีนาคม 2552)
- 6) 15.05น.(เสาร์ 7 มีนาคม 2552)

4.2.2) การใช้งานเพื่อกิจกรรมพิเศษ

ตาราง 4.06 กิจกรรมที่จัดเป็นประจำทุกปีบริเวณพื้นที่ศึกษา มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตพระราชวังสนามจันทร์

วัน เดือน	กิจกรรม	จำนวน ผู้ใช้งาน	ตำแหน่ง กิจกรรม	รายละเอียดกิจกรรม
มกราคม	จัดเลี้ยงปีใหม่เจ้าหน้าที่ สำนักงานอธิการบดี	ประมาณไม่ได้	C	สังสรรค์พนักงาน
มิถุนายน	รับน้อง	นักศึกษาปี1 ทุกวิทยาเขต ประมาณ 4,900 คน	A,B	แบ่งออกเป็นกลุ่ม 80-100 คน เพื่อทำกิจกรรมตาม ฐานต่างๆโดยรอบวิทยา เขต
กรกฎาคม	เปิดบ้านกิจกรรมชมรม	ประมาณไม่ได้	B	นักศึกษาทำความรู้จักและ สมัครเข้าเป็นสมาชิกของ กลุ่มกิจกรรมชมรมต่างๆ
กรกฎาคม	วันรับปริญญา*	ประมาณไม่ได้	A,B,C,D	รองรับผู้ปกครองบัณฑิต กิจกรรมหลักคือพิธี พระราชทานปริญญาบัตร ในศูนย์ศิลปวัฒนธรรมฯ
พฤศจิกายน	วันลอยกระทง*	ประมาณไม่ได้	A	จะจัดงาน 1-2 วัน ตั้งแต่ ช่วง 17.00 น.เป็นต้นไป

(ประมวลจากการสังเกตการณ์ และสัมภาษณ์ผู้อำนวยการฝ่ายอาคารสถานที่ มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตพระราชวัง
สนามจันทร์)

หมายเหตุ

*เวลาในการจัดกิจกรรมอาจปรับเปลี่ยนไปตามความเหมาะสมและกำหนดการของแต่ละปี แต่จะอยู่ในช่วงเวลา
ใกล้เคียงกัน

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาพ 4.83 กิจกรรมรับน้องปี 2552
(6 มิถุนายน 2552)

- 1) บริเวณตรงข้ามลาน ปีน มาลาคุด
- 2) บริเวณลานหินกรวดข้างเกาะนก
- 3) ก่อนวันรับน้อง ช่วงกลางวันจะมีจัดกิจกรรมคอนเสิร์ต

ภาพ 4.84 กิจกรรมเปิดบ้านชมรม9 กรกฎาคม 2551 ให้นักศึกษาปี 1 ได้เลือกเข้าร่วมกิจกรรมชมรมที่ตนเองสนใจ

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาพ 4.85 กิจกรรมวันรับปริญญา
(16 กรกฎาคม 2552)

- 1) บริเวณลานปิ่น มาลากุลเป็น บริเวณที่มีการถ่ายรูปที่ระลึก รวมถึงเป็นจุดนัดพบที่สำคัญ
- 2) บริเวณตรงข้ามลานปิ่นมาลากุล ถูกจัดเป็นพื้นที่สำหรับพักผ่อน และรับชมภาพถ่ายทอดสตพิธีฯ จากหอประชุม จัดเป็นเต็นท์เพื่อรองรับผู้ปกครอง มีร้านอาหารและนวดแผนโบราณ
- 3) สะพานสระแก้วมีผู้ใช้งานพลุกพล่าน
- 4) ทางเดินและถนน ถูกใช้เป็นตลาดเพื่อขายของแสดงความยินดีบัณฑิตและของที่ระลึก
- 5) บริเวณสนามหญ้า หน้าอาคารสำนักงานอธิการบดีมีผู้ปกครองและญาติบัณฑิต ปูเสื่อเพื่อนั่งพัก

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาพ 4.86 กิจกรรมงานประเพณีลอยกระทง ประจำปี 2551 บริเวณริมสระแก้ว
(12 พฤศจิกายน 2551)

- 1) สะพานสระแก้วตกแต่งไฟสวยงามเป็นที่นั่งเล่นยามค่ำ
- 2) ร้านค้านักศึกษา ขายกระทง อาหาร เครื่องดื่มบริเวณตลอดแนวถนนตั้งแต่หน้าสำนักงานอธิการบดีไปจนถึงลานจัน
- 3) เวทีการแสดงบริเวณหน้าลานปิ่น มาลากุล

กิจกรรมพิเศษที่จัดในช่วงปี 2550-2552 ลักษณะกิจกรรมที่ไม่ได้จัดเป็นประจำทุกปีอย่าง เช่น การตรวจสอบสุขภาพ การจัดเลี้ยงภายในคณะ หรือกิจกรรมชมรม ก็ใช้พื้นที่บริเวณสระแก้วเช่นกัน

ภาพ 4.87 กิจกรรมตรวจสอบสุขภาพบุคลากร
มหาวิทยาลัย ประจำปี 2551
(7 พฤศจิกายน 2551)

หน้าสำนักอธิการบดี มีการใช้งานภายในพื้นที่อาคาร
วิศวกรรมศาสตร์ เพื่อกรอกรายละเอียดและจัดคิว

4.3.5 กรณีศึกษา บริเวณรอบอาคารโดมบริหาร มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ศูนย์รังสิต

1) ภาพรวมของวิทยาเขต : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ศูนย์รังสิต

1.1) ประวัติและความเป็นมา

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ศูนย์รังสิต เป็นศูนย์การศึกษาลำดับที่ 2 ของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เริ่มดำเนินการ เมื่อวันที่ 3 พฤศจิกายน 2529 เป็นสถานที่อีกแห่งหนึ่งที่รองรับการขยายตัวเพื่อพัฒนามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ให้เป็นมหาวิทยาลัยที่สมบูรณ์แบบและผลิตบัณฑิตให้มีความรู้ความสามารถตามความต้องการของสังคม และการพัฒนาด้านเทคโนโลยีสมัยใหม่ได้

นับตั้งแต่เริ่มเปิดวิทยาเขต ที่ศูนย์รังสิตเป็นต้นมา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ก็นับว่าเริ่มก้าวเดินเข้าสู่เส้นทางความท้าทายสองสายสำคัญ สายหนึ่งคือความท้าทายในทางงบประมาณและแผนงาน อีกสายหนึ่งคือความท้าทายในเอกลักษณ์ความเป็นเลิศทางวิชาการ และจุดยืนทางสังคม ความท้าทายสองประการนี้ จะมีส่วนในการผลักดันให้เกิดเป็นงานพัฒนาการทางกายภาพมากน้อยเพียงใด คงไม่ใช่ปัญหาที่จะตอบได้โดยง่าย ภาพของการเปลี่ยนแปลงทางกายภาพและทางเอกลักษณ์เองก็เช่นกัน ในที่สุดแล้วจะลงเอยเป็นผลให้ความเป็นธรรมศาสตร์ดำรงอยู่เหนียวแน่นดังเดิม หรือปรับเปลี่ยนไปในทิศทางใหม่ ข้อนี้ก็คงขึ้นอยู่กับกาลเวลาที่จะถึงเป็นตัวตอบคำถาม

ภาพ 4.88 มุมสูงมหาวิทยาลัย
ธรรมศาสตร์ ศูนย์รังสิต

1.2) ที่ตั้งและบริบท

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ศูนย์รังสิต ตั้งอยู่ตำบลคลองหนึ่ง อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี พื้นที่บริเวณนี้โดยรอบเป็นพื้นที่เกษตรกรรม ทุ่งนา ระบบถนน เนินทางเข้าออกสองทางคือทางเข้าหลักด้านถนนพหลโยธิน และทางเข้าจากถนนเชียงรากน้อยด้านใต้ โดยถนนหลักจะวิ่งรอบพื้นที่ ส่วน การศึกษาและส่วนบริการชุมชน

การเดินทางมายังศูนย์รังสิตสามารถเดินทางได้โดยรถเมล์ หรือรถตู้สายรังสิต - อนุสาวรีย์ชัยสมรภูมิ สาย รังสิต - รถไฟฟ้าบีทีเอสหมอชิต และรถบริการระหว่างท่าพระจันทร์ - รังสิต การเดินทางภายในศูนย์รังสิต มหาวิทยาลัยได้จัดรถบริการภายในโดยให้บริการทุกวัน ยกเว้นเฉพาะวันหยุดนักขัตฤกษ์

อาณาเขตติดต่อโดยรอบ

ทิศเหนือ : สถาบันเทคโนโลยีแห่งเอเชีย(AIT) และสำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ(สวทช.)

ทิศใต้ : ถนนเชียงรากน้อยและทางแยกต่างระดับคลองหลวง และบางส่วนติดกับพื้นที่เอกชน

ทิศตะวันออก : ถนนพหลโยธิน

ทิศตะวันตก : พื้นที่ทางการเกษตรของเอกชน

แผนที่ 4.28 แสดงที่ตั้งของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ศูนย์รังสิต

(ที่มา: ปรับจากภาพถ่ายทางอากาศ www.pointasia.com)

1.3) ขนาดพื้นที่และจำนวนประชากร

ขนาดพื้นที่ของศูนย์รังสิตมีทั้งหมดประมาณ 2,778 ไร่ เป็นพื้นที่ให้สถาบันเทคโนโลยีแห่งเอเชีย (A.I.T.)เช่า ประมาณ 834 ไร่ และเป็นพื้นที่ที่มอบให้ สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ(สวทช.)สร้างอุทยานวิทยาศาสตร์ของประเทศไทยประมาณ 185 ไร่ ดังนั้นพื้นที่ของศูนย์รังสิตที่มหาวิทยาลัยต้องดูแลและใช้ประโยชน์ประมาณ 1,759 ไร่ (หน้า 44,มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์,2552) โดยกำหนดให้ศูนย์รังสิตรองรับการเรียนการสอนระดับปริญญาตรีเฉพาะชั้นปีที่ 1(โดยนักศึกษาของคณะต่าง ๆ ที่อยู่ในสายสังคมศาสตร์ เมื่อขึ้นชั้นปีสูงขึ้น จะกลับมาศึกษาที่ท่าพระจันทร์) และหน่วยงานใหม่ที่จัดตั้งขึ้นใหม่ทั้งหมดในปีการศึกษา 2529 ทำให้มหาวิทยาลัยขยายตัวอย่างรวดเร็วทั้งในด้านจำนวนนักศึกษาและหน่วยงานสาขาวิชา และการให้บริการวิชาการแก่สังคมในรูปแบบต่างๆ

ต่อมาในการประชุมสภามหาวิทยาลัย 2548 ได้มีมติเห็นชอบให้คณะทางสังคมศาสตร์ ขยายการเรียนการสอนระดับปริญญาตรี ไปศูนย์รังสิตพร้อมกัน โดยกำหนดให้นักศึกษารับเข้าปีการศึกษา 2549 เรียนที่ศูนย์รังสิต ทั้ง 4 ชั้นปี

ปัจจุบันมีนักศึกษาในวิทยาเขตจำนวน 19,837 คน (จำนวนนักศึกษาปีการศึกษา 2551 จำแนกตามสถานที่จัดการเรียนการสอน, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2552:36) ประกอบด้วย คณะคณะรัฐศาสตร์ นิติศาสตร์ พาณิชยศาสตร์และการบัญชี สังคมศาสตร์ ศิลปศาสตร์ วารสารศาสตร์ คณะวิศวกรรมศาสตร์ คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ และกลุ่มสาขาวิทยาศาสตร์และการแพทย์ ประกอบด้วยโรงพยาบาล ธรรมศาสตร์ คณะแพทยศาสตร์ คณะสหเวชศาสตร์ นอกจากนี้พื้นที่วิทยาเขตยังประกอบด้วยสวนพักผ่อน 34 แห่ง มีผู้พักอาศัยประมาณ 12,000 คน (<http://www.tu.ac.th/default.tu/default.thai.html> :18 มีนาคม 2553)

1.4) แนวคิดในการวางผังแม่บทและผังบริเวณ

ตั้งแต่ปีพ.ศ.2522 เป็นต้นมา มหาวิทยาลัย ธรรมศาสตร์ ได้เริ่มดำเนินงานตามโครงการขยายงานมายังศูนย์รังสิตอย่างจริงจัง ช่วงต้นได้ขอความร่วมมือจากกรมโยธาธิการในการจัดทำผังแม่บทเบื้องต้น เพื่อนำมาใช้ประโยชน์ในการดำเนินการก่อสร้างระบบโครงสร้างพื้นฐานและระบบสาธารณูปโภค

ในปี พ.ศ.2527 มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ได้เริ่มมีการวางแผนในการวางผังแม่บทวิทยาเขตบริเวณรังสิต ในช่วงต้นเป้าหมายหลัก คือ การเปิดสอนในสาขาวิชาทางด้านวิทยาศาสตร์ ซึ่งวางแผนว่าจะรองรับนักศึกษาประมาณ 20,000 คน ได้มีการวางผังแม่บทเพื่อการก่อสร้างอาคารกลุ่มอาคารเพื่อการศึกษาและกลุ่มอาคารบริหารวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี วิทยบริการ วิศวกรรมศาสตร์ วิทยาศาสตร์ สุขภาพ โดย บริษัทสถาปนิกสุเมธ ชุมสายจำกัด

เนื่องจากพื้นที่บริเวณนี้เดิมเป็นพื้นที่เกษตรกรรมมีน้ำท่วมถึง จึงได้มีแนวคิดในการป้องกันน้ำท่วมด้วยการเตรียมพื้นที่รองรับน้ำและคูน้ำรอบวิทยาเขต มีแนวคิดในการวางผังด้วยการขยายตัวเป็นระบบตาราง (grid system) และการสร้างอาคารสลับกับพื้นที่ว่าง เพื่อเป็นการรักษาสัดส่วนพื้นที่เปิดโล่ง อันจะช่วยในเรื่องการหมุนเวียนอากาศและรองรับการขยายตัวในอนาคต ตลอดจนมีการกำหนดให้มีแนวแกนสีเขียวกึ่งกลางวิทยาเขต การวางผังในขั้นต้นได้จัด แบ่งพื้นที่ออกเป็น 3 ส่วนหลักๆ(อ้างอิง) ดังนี้

- 1) **ส่วนสาธารณะ(Public Zone)** อยู่บริเวณด้านหน้าของวิทยาเขต มีพื้นที่โดยประมาณ 600 ไร่ ในส่วนนี้จะเน้นการให้บริการแก่ประชาชนทั่วไป รวมถึงนักศึกษา และบุคลากรของวิทยาเขตด้วย เช่น โรงพยาบาล ธนาคาร ศูนย์การค้าและสวนสาธารณะ เป็นต้น
- 2) **ส่วนการศึกษา(Academic Zone)** มีพื้นที่ 700 ไร่ โดยประมาณ ประกอบด้วย ส่วนบริหาร สำนักงานคณะต่างๆ อาคารเรียน หอประชุม ห้องสมุด เป็นต้น
- 3) **ส่วนบริการมหาวิทยาลัย(University Service Zone)** มีพื้นที่ 500 ไร่โดยประมาณ ประกอบด้วยสวนพักผ่อน โรงอาหาร ร้านค้า ส่วนวิจัย ส่วนสันตนาการ และบางส่วนที่เป็น ชุมสายรถเมล์ประจำทาง และสถานีรถไฟ ส่วนนี้จะเน้นการให้บริการแก่นักศึกษาและบุคลากร ตลอดจนให้บริการแก่ประชาชนทั่วไป

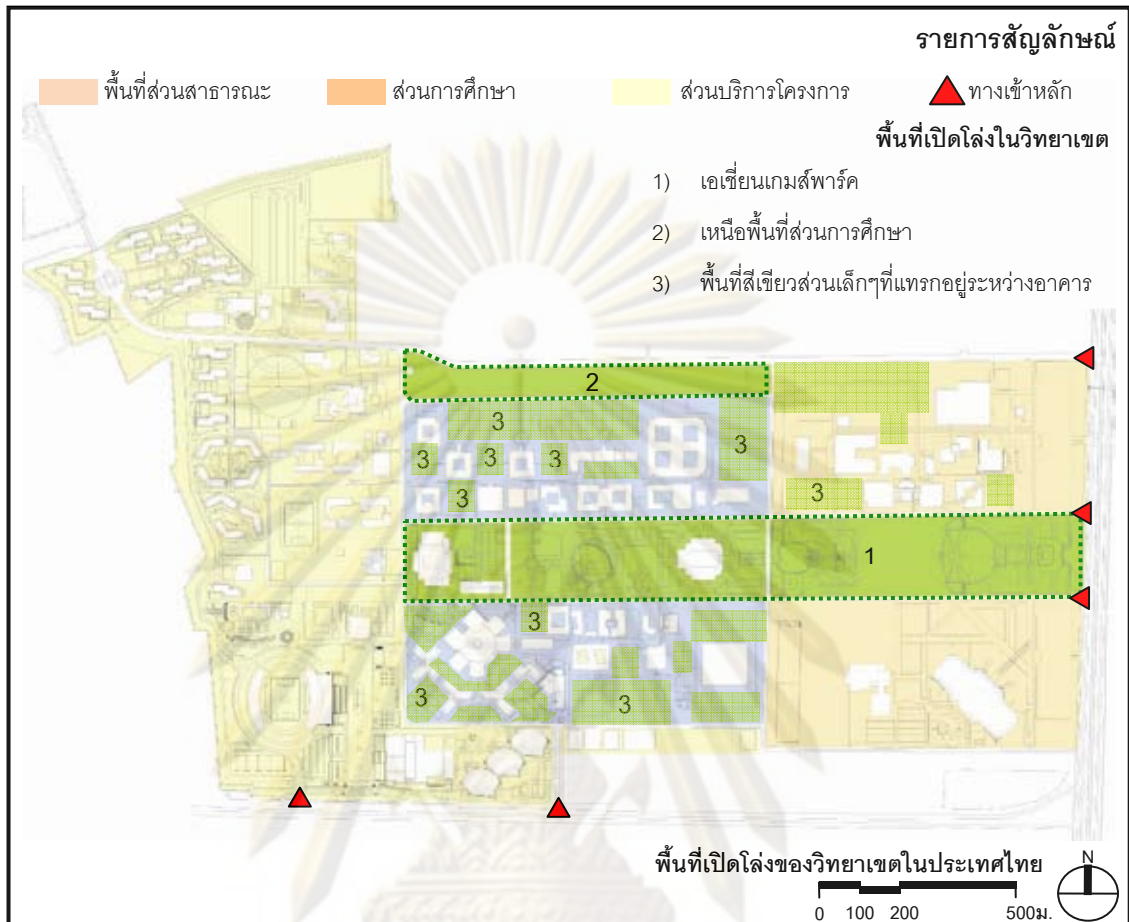
แผนแม่บทนี้ยังรวมถึงการกำหนดแนวทางในการออกแบบอาคารในวิทยาเขต ด้วยแนวคิดการออกแบบอาคารสำหรับภูมิประเทศแบบร้อนชื้น (tropical design) ซึ่งเน้นการปรับอากาศโดยระบบธรรมชาติ ด้วยการเปิดคอร์ทกลางอาคารและการสร้างใต้ถุนโล่ง ตลอดจนการกำหนดรูปแบบ ความสูง และสีของอาคาร เพื่อควบคุมภาพรวมของอาคารในวิทยาเขต อาคารในยุคเริ่มต้นได้แก่ อาคารโดมส่วนบริหารและห้องสมุด อาคารบรรยายรวม อาคารวิทยบริการและอาคารหอพักนักศึกษา และอาคารโรงอาหารกลาง ส่วนบริการวิชาการด้านหน้าที่เริ่มจากการสร้างโรงพยาบาลแล้วจึงตามด้วยคณะเรียนต่างๆในสาขาวิชาวิทยาศาสตร์การแพทย์

จุดเปลี่ยนที่สำคัญอย่างหนึ่งของวิทยาเขต คือ โครงการสร้างสนามกีฬาเพื่อรองรับกีฬาเอเชียนเกมส์(ธันวาคม 2541) การก่อสร้างอาคารจำนวนมากเพื่อใช้ฝึกซ้อมและแข่งขันกีฬา รวมถึงที่พักสำหรับนักกีฬา นำไปสู่การศึกษาการใช้ประโยชน์จากกลุ่มอาคารที่ใช้ในการแข่งขัน โดย บริษัท ควอร์เท็ค คอร์ปอเรชั่น จำกัด นอกจากนี้ในปีเดียวกันนี้ ยังมีการกำหนดแผนก่อสร้างอาคารเพื่อรองรับการขยายการศึกษาจากท่าพระจันทร์มายังศูนย์รังสิต ด้วยการวางผังแม่บทการใช้พื้นที่กลุ่มอาคารทางสังคมศาสตร์และกลุ่มอาคารบริหารและสนับสนุนการศึกษา โดยบริษัท สถาปนิกหนึ่งร้อยสิบ จำกัด จนมาในปี พ.ศ. 2550 มีการวางผังแม่บทการใช้พื้นที่ ม.ธรรมศาสตร์ศูนย์รังสิต โดย งานวางผังแม่บท กองแผนงาน สนง.อาคาร สถานที่ศูนย์รังสิต เพื่อปรับเปลี่ยนการใช้งานอาคารที่ได้รับจากการแข่งขันกีฬาเอเชียนเกมส์เตรียมรองรับการแข่งขันกีฬามหาวิทยาลัยโลกในปี พ.ศ.2552

ปัจจุบันมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ อยู่ในช่วงการทบทวนผังแม่บทและการใช้พื้นที่ของวิทยาเขต เพื่อการวางแผนการพัฒนาพื้นที่ด้านกายภาพ โดย งานวางผังแม่บทกองแผนงาน **ระยะที่1** เก็บข้อมูลพื้นที่เดิม ศึกษาในเรื่องความหนาแน่นของพื้นที่(FAR, BCR) ข้อกำหนดเรื่องการควบคุมการใช้ประโยชน์ที่ดิน ทบทวนผังแม่บท เพิ่มส่วนบริการธุรกิจ ร้านค้า ร้านอาหาร ศึกษาความเป็นไปได้ในการกำหนดพื้นที่ก่อสร้างที่จตุรนต์ **ระยะที่2** ศึกษาผลกระทบสิ่งแวดล้อม ระบบนิเวศ อนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและทรัพยากรอย่างเหมาะสม

พื้นที่เปิดโล่งที่สำคัญในวิทยาเขต

- 1) **บริเวณเอเชียนเกมส์พาร์ค** เป็นพื้นที่ในแนวแกนสีเขียวกลางวิทยาเขต ตามแนวตะวันตก-ตะวันออก ขนาด 180x1,500 เมตร ใช้สอยเพื่อเป็นพื้นที่สาธารณะโดยไม่เน้นให้มีการปลูกสร้างอาคาร ในเอเชียนเกมส์ ปี 1998 ที่ประเทศไทยเป็นเจ้าภาพ ได้ใช้พื้นที่บริเวณนี้เพื่อเป็นสนามแข่งขันและสนามซ้อม ปัจจุบันอาคารในกลุ่มนี้ได้ปรับเป็นอาคารเพื่อการใช้งานของนักศึกษา เช่น ศูนย์หนังสือ หอประชุม อาคารกิจกรรมนักศึกษาและพิพิธภัณฑ์ธรรมศาสตร์
- 2) บริเวณทิศเหนือของส่วนการศึกษา กว้างประมาณ 100 เมตร ยาวประมาณ 900 เมตร
- 3) พื้นที่สีเขียวส่วนเล็กๆที่แทรกอยู่ระหว่างอาคารในลักษณะสลัฟพื้นปลา ซึ่งพื้นที่เปิดโล่งในส่วนนี้จะใช้เป็นพื้นที่เพื่อการพักผ่อน ที่จอดรถ และบางส่วนสำหรับรองรับการขยายตัวในอนาคต

แผนที่ 4.29 แสดงตำแหน่งพื้นที่เปิดโล่งใน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ศูนย์รังสิต

2) ที่ตั้งและบริบทของพื้นที่ศึกษา

: บริเวณรอบอาคารโดมบริหาร มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ รังสิต

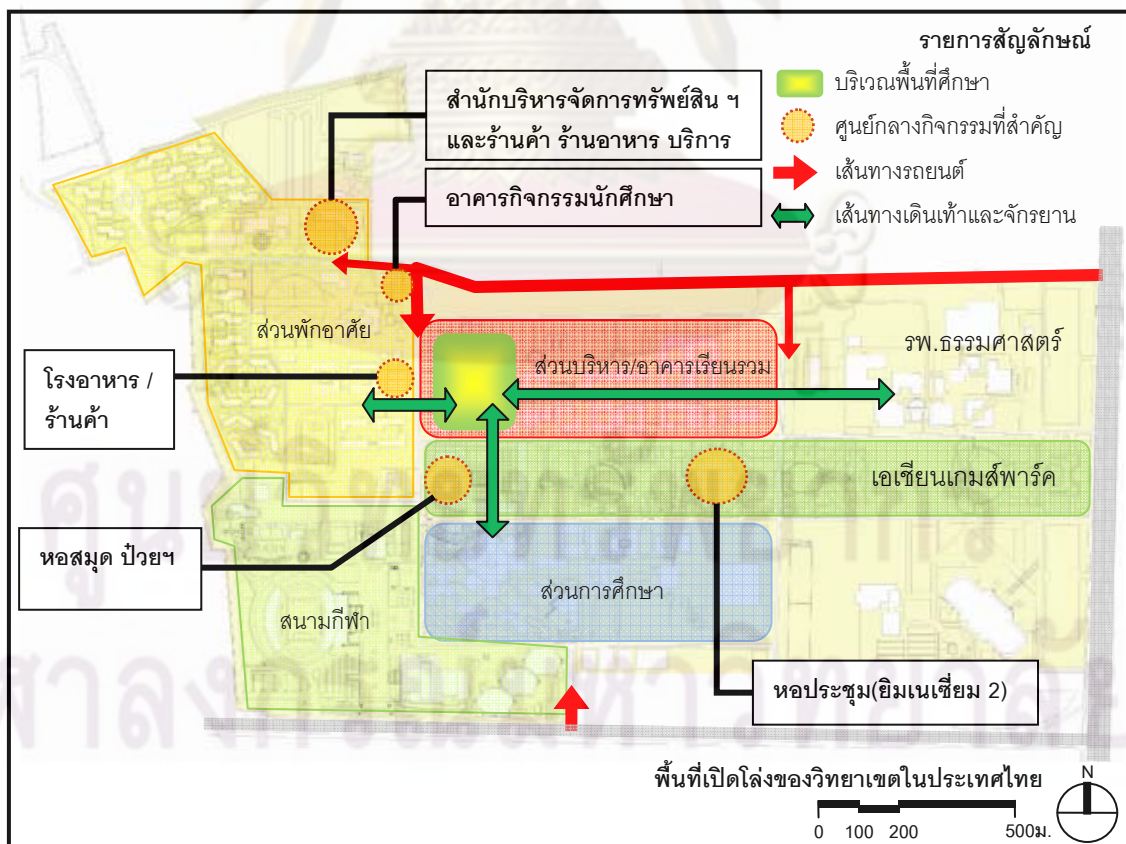
พื้นที่เปิดโล่งบริเวณอาคารโดมบริหาร เป็นพื้นที่เปิดโล่งที่อยู่คู่กับวิทยาเขตมาตั้งแต่ช่วงแรกของการก่อสร้างวิทยาเขต ทำให้พื้นที่บริเวณนี้เป็นศูนย์กลางของกิจกรรมนักศึกษาต่างๆ พื้นที่เปิดโล่งหลักที่สำคัญบริเวณอาคารโดมบริหาร ได้แก่ สระน้ำหน้าอาคารโดมบริหาร(10,096 ตารางเมตร : 6.31 ไร่) และสวนมุลินีเทียม โชควัฒนา (7,769 ตารางเมตร : 4.86 ไร่) ทั้งสองพื้นที่มีความแตกต่างกันทางด้านกายภาพอย่างมาก บริเวณด้านหน้าตึกโดมเป็นพื้นที่โล่งประกอบด้วยสระน้ำเป็นหลัก ในขณะที่บริเวณสวนมุลินีเทียมฯ จะเป็นพื้นที่ที่มีร่มเงาจากต้นไม้และศาลา นอกจากนี้ลักษณะเด่นอีกประการหนึ่งคือการใช้งานพื้นที่เปิดโล่งบริเวณนี้ มีความเชื่อมโยงสัมพันธ์กับการใช้งานพื้นที่ใต้ถุนโล่งใต้อาคารที่อยู่โดยรอบ

ภาพ 4.89 พื้นที่ศึกษา บริเวณอาคารโดมบริหาร

2.1) ความเชื่อมโยงของพื้นที่เปิดโล่งกับพื้นที่อื่น ๆ ของวิทยาเขต

จากการศึกษาเบื้องต้นของพื้นที่เปิดโล่งบริเวณอาคารโดมบริหาร อยู่ในบริเวณพื้นที่ส่วนบริหารและอาคารเรียนรวม พื้นที่เปิดโล่งและอาคารในบริเวณนี้ทำหน้าที่เป็นเชื่อมต่อของกลุ่มอาคารในส่วนการศึกษาและส่วนพักอาศัย มีการใช้งานหนาแน่นเนื่องจากเป็นเส้นทางสัญจรหลักด้วยการเดินเท้าและจักรยาน เส้นทางที่มีหลังคาคลุมเชื่อมการสัญจรไปยังกลุ่มอาคารเรียนต่างๆ ทั้งในส่วนกลุ่มคณะทางสังคมศาสตร์ และกลุ่มคณะวิทยาศาสตร์การแพทย์ ทำให้เป็นเส้นทางที่มีการใช้งานสูง

แผนที่ 4.30 ความเชื่อมโยงระหว่างพื้นที่ศึกษากับพื้นที่อื่น ๆ ในมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ศูนย์รังสิต

2.1) เส้นทางสัญจรและการเข้าถึง

พื้นที่ส่วนบริหารและส่วนกลางของวิทยาเขต อยู่ห่างออกมาจากถนนพหลโยธินเกือบ 2 กิโลเมตร โดยเส้นทางหลักที่ใช้ร่วมกันระหว่าง วิทยาเขต สวทช. และสถาบัน AIT ซึ่งมีทางเข้าย่อยเพื่อเข้ามาบริเวณกลุ่มอาคารโดมบริหาร แต่เนื่องจากถนนเส้นนี้ผ่านอาคารในส่วนบริหารเท่านั้น ทำให้การใช้งานไม่หนาแน่นมาก แต่เส้นทางถนนทางด้านตะวันตกของอาคารโดมบริหารซึ่งเป็นทางเชื่อมต่อไปยังกลุ่มอาคารการศึกษาและส่วนพักอาศัย ต่างๆ ทำให้งานใช้งานค่อนข้างหนาแน่นตลอดเวลา รวมถึงเป็นจุดตัดที่สำคัญของเส้นทางรถยนต์กับทางเดินเท้าและจักรยาน ซึ่งเชื่อมจากส่วนพักอาศัย ไปยังอาคารเรียนต่างๆ ตลอดกลุ่มอาคารส่วนกลางและบริหาร และอีกด้านหนึ่งไปถึงส่วนบริการชุมชน ได้แก่ โรงพยาบาล ธรรมศาสตร์ และคณะเรียนสาขาวิทยาศาสตร์สุขภาพ

การเดินเท้าและจักรยานเป็นเส้นทางสัญจรหลักของวิทยาเขต ซึ่งตัดผ่านบริเวณพื้นที่ศึกษา ทางเดินเท้าเป็นพื้นปูนขัดหยาบคู่ขนานกับเส้นทางจักรยานซึ่งเป็นพื้นยางมะตอย มีหลังคาคลุมตลอดทางตลอดจนน่าจะเป็นเส้นทางที่ลัดที่สุดในการเดินทางไปยังกลุ่มอาคารการศึกษาต่างๆ ทำให้บริเวณพื้นที่ศึกษาเป็นพื้นที่ที่มีการจราจรหนาแน่นจุดหนึ่ง

2.2) อาคารและการใช้งานพื้นที่โดยรอบ

อาคารในบริเวณโดยรอบพื้นที่ศึกษา ส่วนใหญ่ จะเป็นกลุ่มอาคารในยุคแรกของวิทยาเขต ในปีงบประมาณ 2527 ศูนย์รังสิตได้เริ่มดำเนินการก่อสร้างอาคารกลุ่มแรกขึ้น จำนวน 4 โครงการ คือ อาคารโดมส่วนบริหาร ห้องสมุด อาคารบรรยายรวม อาคารวิทยบริการและอาคารหอพักนักศึกษา และอาคารโรงอาหารกลาง ซึ่งอาคารเหล่านี้ได้สร้างเสร็จสมบูรณ์และสามารถรับนักศึกษาได้ทันในปีการศึกษา 2529 ต่อจากนั้น ศูนย์รังสิตได้ดำเนินการก่อสร้างอาคารต่าง ๆ เพิ่มขึ้นอีกหลายอาคาร รวมทั้งได้พัฒนาสภาพแวดล้อมให้มีบรรยากาศเอื้อต่อการเรียนการสอน การวิจัยอื่น ๆ อาคารที่สำคัญ ได้แก่

อาคารโดมบริหาร เป็นส่วนสำนักงานของฝ่ายบริหารของวิทยาเขต รูปแบบของอาคารเป็นไปตามแนวคิดการวางผังแม่บทวิทยาเขต ปี 2527 คือ เป็นอาคารสามชั้น ยกใต้ถุนสูง ช่องกลางเปิดเป็นพื้นที่โล่ง มีการใช้วัสดุเรียบง่ายเน้นการระบายอากาศโดยธรรมชาติ หลังคาสี่เหลี่ยมชายคายาว ชั้นบนเป็นห้องทำงานและห้องประชุม ชั้นล่างเป็นใต้ถุนโล่งและบางส่วนเป็น ฝ่ายต้อนรับและประชาสัมพันธ์ข่าวสาร นอกจากนี้อาคารโดมบริหาร ยังเป็นอาคารที่แสดงสัญลักษณ์ของธรรมศาสตร์ โดยการสร้างมุขหน้าของอาคาร เป็นโครงสร้างคอนกรีตเสริมเหล็ก แสดงโครงสร้างของอาคารอาคารยอดแหลม ถอดรูปแบบอาคารโดม ซึ่งเป็นสัญลักษณ์ของมหาวิทยาลัย ธรรมศาสตร์ ทำพระจันทร์

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ในการเสด็จพระราชดำเนินทรงวางศิลาฤกษ์อาคารโดมบริหาร ณ ศูนย์รังสิต เมื่อวันที่ 20 เมษายน 2528 และในวันจันทร์ที่ 3 พฤศจิกายน 2529 ได้เสด็จพระราชดำเนินพร้อมด้วยสมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร

ในโอกาสครบรอบ 74 ปี แห่งการสถาปนา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เมื่อวันที่ 27 มิถุนายน 2551 ได้มี พิธีเปิดลานธรรมจักร ณ บริเวณกลางอาคารโดม บริหาร ทั้งนี้เพื่อเป็นการปลูกฝังและสร้างจิตสำนึกในความ เป็นธรรมศาสตร์ให้กับ นักศึกษาของมหาวิทยาลัย ธรรมศาสตร์รุ่นต่อไป

อาคารบรรยายเรียนรวม 1 เป็นอาคารในยุค แรกของวิทยาเขตและมีรูปแบบอาคารแบบเปิดพื้นที่โล่งตรง กลางเช่นกัน มีห้องเรียนรวมชั้นบนและชั้นล่างเปิดเป็นใต้ถุน โถงและห้องกิจกรรมของนักศึกษา และศูนย์หนังสือ ธรรมศาสตร์

อาคารห้องสมุดศูนย์รังสิต เป็นอาคารในกลุ่ม แรกของวิทยาเขตสร้างพร้อมอาคารโดมบริหาร อาคาร สำนักหอสมุดมีความแตกต่างกับอาคารอื่นๆตรงเป็นอาคาร สูงเพียงชั้นเดียว และมีการทำคาน้ำล้อมรอบ

อาคารสำนักงานอธิการบดี ปี พ.ศ.2539 สภา มหาวิทยาลัยอนุมัติแผนการขยายกิจกรรมระดับปริญญาตรี มายังศูนย์รังสิต โดยให้ขยายการเรียนการสอนมาพร้อมกัน ทุกคนในปีการศึกษา 2545

มีวัตถุประสงค์เพื่อขยายการเรียนการสอนระดับปริญญาตรีทางสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ หลักสูตรปกติมาดำเนินการที่ศูนย์รังสิต และเพื่อพัฒนาศูนย์รังสิตให้เป็นศูนย์กลางการบริหารจัดการและ ให้เป็นเมืองมหาวิทยาลัยที่สมบูรณ์แบบ ซึ่งได้มีการเตรียมการมาตั้งแต่ปี 2539 โดยเตรียมใช้พื้นที่ ประมาณ 4 ไร่ เพื่อเตรียมไว้สำหรับเป็นสำนักงานอธิการบดี เพื่อรองรับการใช้งานของส่วนบริหารที่ ต่อเนื่องกับอาคารโดมบริหาร รูปแบบและวัสดุอาคารเป็นแบบเดียวกับอาคารโดมบริหาร คือเป็นใต้ถุน โถงและเปิดพื้นที่ส่วนกลางโล่ง ชั้นบนเป็นสำนักงานส่วนชั้นล่างเป็นส่วนพนักงานรักษาความปลอดภัย และร้านอาหาร และยังเหลือเป็นพื้นที่ใต้ถุนบางส่วน ซึ่งจะปิดประตูในช่วงเย็น

นอกจากนี้ยังมีอาคารที่สำคัญโดยรอบพื้นที่ศึกษา เช่น อาคารศูนย์ญี่ปุ่นศึกษา เริ่มเปิดใช้งาน พ.ศ. 2528 อาคารโรงอาหารกลาง เป็นต้น

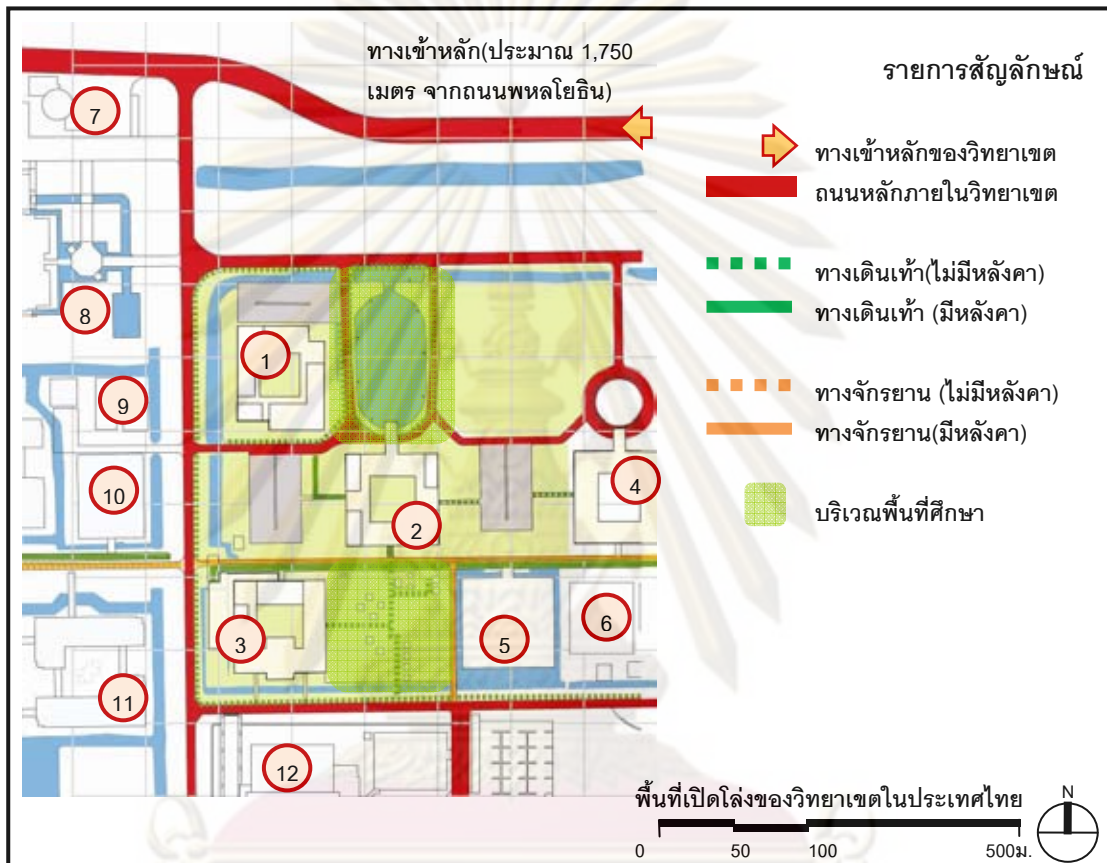

ภาพ 4.90 อาคารโดยรอบพื้นที่ศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ รังสิต

- 1)ด้านหน้าอาคารโดมบริหาร
- 2)สำนักงานอธิการบดี (ที่มา : http://www.tu.ac.th/org/rscampus/html/map/building/TU_01.html)

อาคารโดยรอบพื้นที่ศึกษา

1) สำนักอธิการบดี	2) โดมบริหาร	3) อาคารบรรยายเรียนรวม 1
4) อาคารเดือน บุนนาค	5) ห้องสมุดศูนย์รังสิต	6) สหกรณ์ออมทรัพย์ มธ.จก.
7) อาคารกิจกรรมนักศึกษา	8) ศูนย์ญี่ปุ่นศึกษา	9) อาคารศูนย์ธุรกิจและบริการ
10) โรงอาหารกลาง	11) หอพักนักศึกษาหญิง	12) หอสมุดป๊อปปี้(อาคารยิมเนเซียม3)

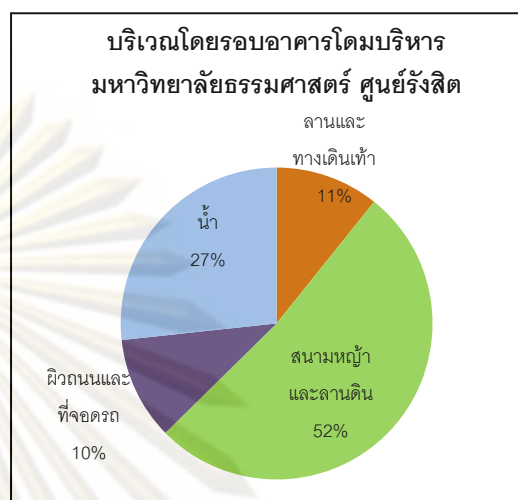
แผนที่ 4.31 แสดงตำแหน่งอาคารและเส้นทางสัญจรโดยรอบพื้นที่ศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ศูนย์รังสิต

ศูนย์วิทยุทรัพยากร

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

3) องค์ประกอบทางกายภาพของพื้นที่เปิดโล่ง

พื้นที่ศึกษามีพื้นที่รวม 11.17 ไร่ (17,865 ตารางเมตร) ประกอบด้วยพื้นที่ ลานและทางเดินเท้า 1.20 ไร่ (1,918 ตารางเมตร) สนามหญ้าและลานดิน 5.79 ไร่ (9,270 ตารางเมตร) พื้นที่น้ำ 2.98 ไร่ (4,771 ตารางเมตร) ผิวถนน 1.19 ไร่ (1,906 ตารางเมตร) โดยแต่ละส่วนมีองค์ประกอบที่สำคัญ ดังนี้

แผนภูมิ 4.05 แสดงสัดส่วนขององค์ประกอบกายภาพบริเวณพื้นที่ศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ศูนย์รังสิต

3.1) สถาปัตยกรรมและสิ่งก่อสร้างที่สำคัญ

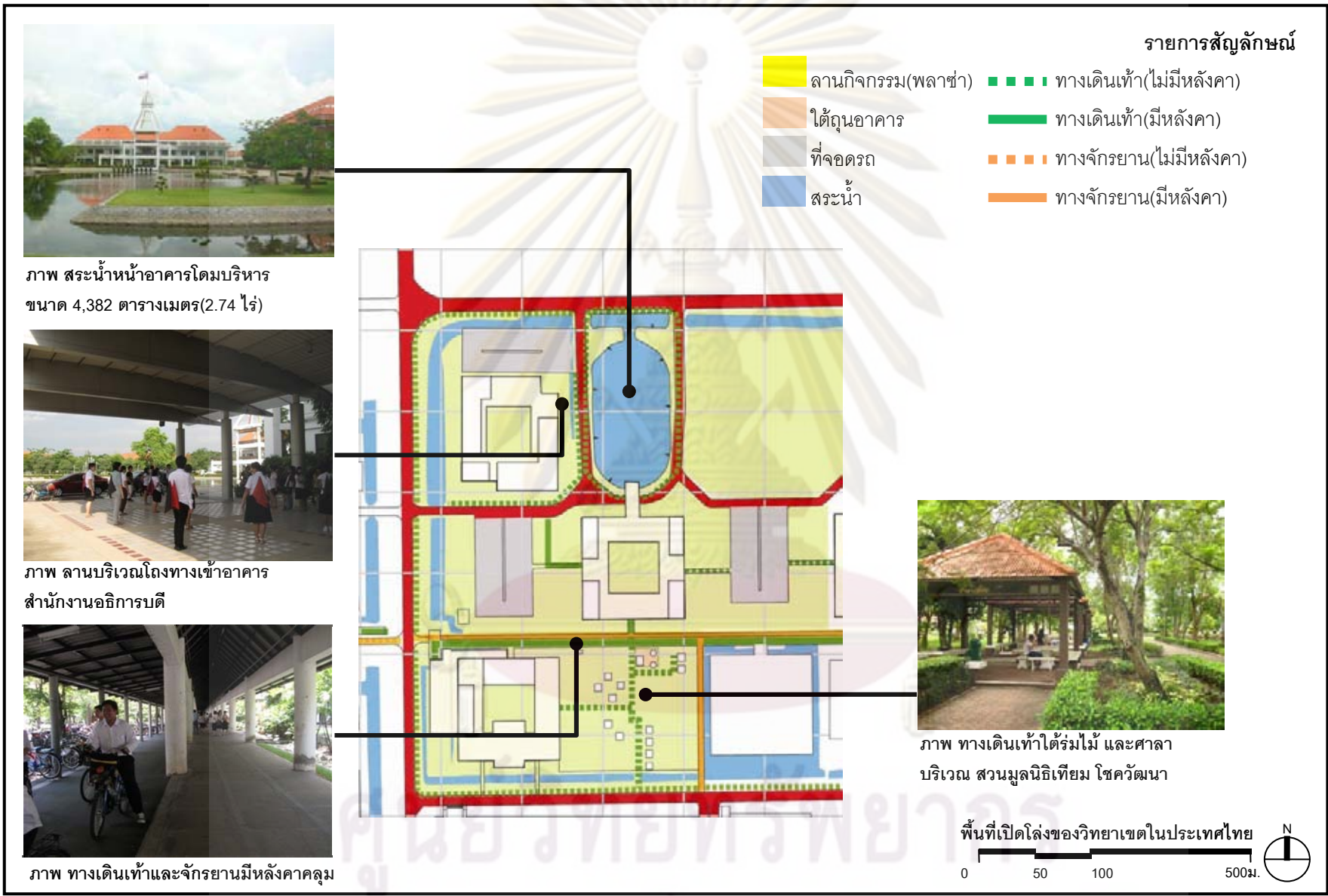
สิ่งก่อสร้างที่สำคัญ คือ บริเวณอาคารโดมบริหารซึ่งเป็นสัญลักษณ์ที่สำคัญของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ศูนย์รังสิต मुखหน้าของอาคารเป็นโครงสร้างคอนกรีตเสริมเหล็ก ทาสีขาว แสดงโครงสร้างของอาคารอาคารยอดแหลม ถอดรูปทรงแบบอาคารโดม ซึ่งเป็นสัญลักษณ์ของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ท่าพระจันทร์

3.2) ลานกิจกรรมและทางเดินเท้า

เส้นทางเดินเท้าและจักรยานในพื้นที่ใช้วัสดุผิวแบบเรียบง่าย คือพื้นยางมะตอยสำหรับทางจักรยานและพื้นปูนขัดหยาบสำหรับทางเดินเท้า ระหว่างเส้นทางหลักมีการจัดป้ายประชาสัมพันธ์ สำหรับการประชาสัมพันธ์ต่างๆ ระหว่างนักศึกษาไปยังนักศึกษาด้วยกันและข้อมูลต่างๆจากมหาวิทยาลัยไปยังนักศึกษา

บริเวณพื้นที่ศึกษาไม่มีลานกิจกรรมกลางแจ้งขนาดใหญ่ กิจกรรมต่างๆมักเกิดขึ้นบริเวณพื้นที่การใช้พื้นที่ได้ถุน และริมชายคาอาคารเส้นทางสัญจรหลักทางเดินเท้าและจักรยาน แบบมีหลังคาคลุมด้านข้างเป็นที่จอดรถจักรยานเพื่อเข้าสู่อาคารเรียน

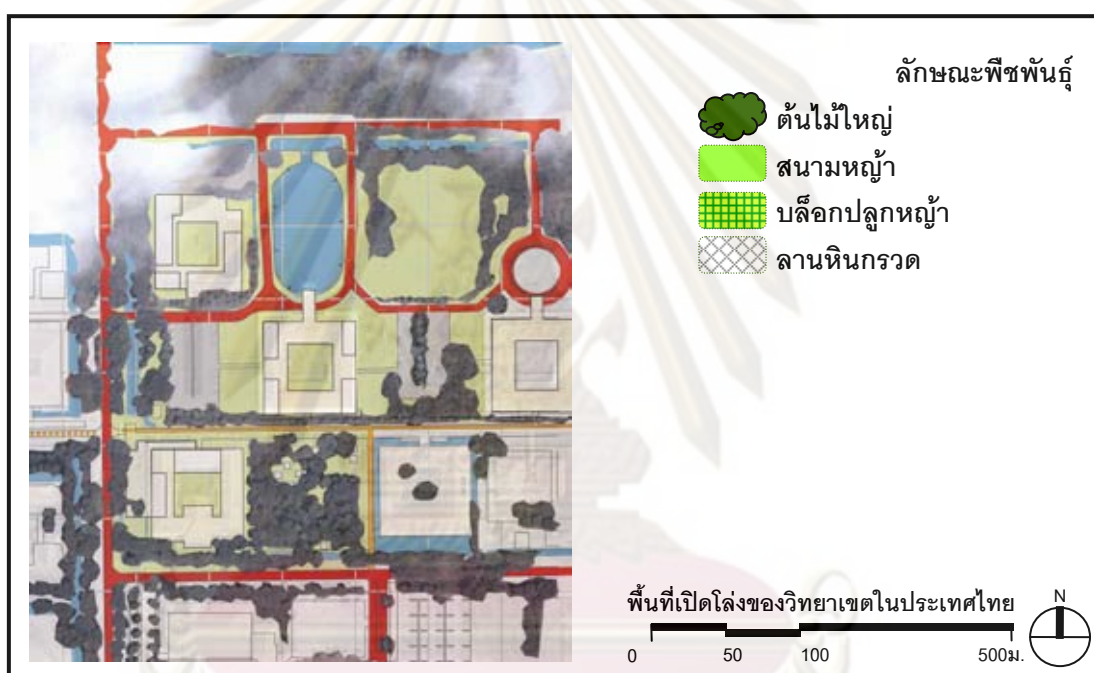
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ศูนย์รังสิต ปรับปรุงภูมิทัศน์ใหม่ โดยสร้างน้ำพุตรงกลาง บริเวณสระน้ำ หน้าอาคาร โดมบริหาร ซึ่งเป็นที่ตั้งและที่ทำการของกองงานศูนย์รังสิต ที่มีทรงเป็นรูปดอกบัว 8 ทิศทาง พื้นน้ำสูงประมาณ 9 เมตร มีเสาคอนกรีต เสริมเหล็กทรงกลม มีขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง 20 เซนติเมตร เป็นสัญลักษณ์ที่ตรงกับสมัยรัชการที่ 9 และเพื่อเป็นการเฉลิมพระเกียรติ เนื่องในวโรกาสที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงครองสิริราชสมบัติครบ 60 ปี ในปี 2549

แผนที่ 4.32 แสดงตำแหน่งลานกิจกรรมและทางเดินเท้า บริเวณพื้นที่ศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ รังสิต

3.3) ต้นไม้และวัสดุพืชพันธุ์

ต้นไม้ในพื้นที่ส่วนใหญ่ เป็นต้นไม้ที่ปลูกขึ้นในช่วงการวางผังวิทยาเขต ปี 2527 เน้นให้ร่มเงาบริเวณทางเดินเท้าโดยรอบพื้นที่ รวมถึงการปลูกต้นไม้บริเวณลานโล่งกลางอาคาร ซึ่งชนิดของพืชพันธุ์ค่อนข้างจะมีความหลากหลาย ต้นไม้ที่เป็นสัญลักษณ์สำคัญของธรรมศาสตร์คือต้นหางนกยูง ซึ่งจะออกดอกสีเหลืองส้ม ในช่วงเดือนเมษายน-มิถุนายน ในการเสด็จพระราชดำเนินทรงวางศิลาฤกษ์อาคารโดมบริหาร ณ ศูนย์รังสิต เมื่อวันที่ 20 เมษายน 2528 และในวันจันทร์ที่ 3 พฤศจิกายน 2529 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงปลูกต้นยูงทอง ณ บริเวณด้านหน้าอาคารโดมบริหาร (ที่มา : [http://www.tu.ac.th /default.tu/default.thai.html](http://www.tu.ac.th/default.tu/default.thai.html))

แผนที่ 4.33 แสดงตำแหน่งต้นไม้และวัสดุพืชพันธุ์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ศูนย์รังสิต

3.4) อุปกรณ์ประกอบ เช่น ม้านั่ง เสาไฟ ป้ายบอกทาง และซุ้มขายอาหาร

องค์ประกอบที่สำคัญในพื้นที่อย่างหนึ่ง คือ ซุ้มขายอาหาร เนื่องจากเป็นจุดที่มีการสัญจรหนาแน่น ทำให้มีผู้ใช้งานจำนวนมากเกือบตลอดเวลา รอบๆร้านค้าจะมีม้านั่ง และโต๊ะรอบๆจำนวนมาก นอกจากนี้ในพื้นที่ยังมีซุ้มร้านถ่ายเอกสาร

ศาลานั่งพักในสวนเทียม รูปทรงสี่เหลี่ยมขนาดประมาณ 4.00x4.00 ม. ทำแบบเรียบง่ายมีม้านั่งในตัว เเสริมด้วยโต๊ะและม้านั่งหินขัดในบางหลัง

นอกจากนี้บริเวณโครงสร้างอาคารต่างๆ บริเวณซุ้มทางเข้าอาคาร มักจะมีการจัดวางองค์ประกอบที่มี ม้านั่งในตัว

ป้ายประชาสัมพันธ์บริเวณทางเดิน เป็นป้ายประกาศอย่างง่ายสำหรับให้นักศึกษาติดประกาศข่าวสาร ประชาสัมพันธ์กิจกรรมต่างๆ

ภาพ 4.91 อุปกรณ์ประกอบภูมิทัศน์บริเวณพื้นที่ศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ศูนย์รังสิต

- 1) ศาลาพักผ่อนบริเวณสวนเทียมไซควัฒนา
- 2) ป้ายประกาศบนเส้นทางเดินเท้า
- 3) ชุมนถ่ายเอกสาร
- 4) ร้านอาหารมีม้านั่งหินขัดโดยรอบ

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

4) กิจกรรมและการใช้งานพื้นที่เปิดโล่ง

4.1) ตำแหน่งและขนาดของพื้นที่ใช้งาน

พื้นที่เปิดโล่งที่เชื่อมต่อกันของด้วยพื้นที่ใต้ถุนอาคารโดมบริหาร แบ่งพื้นที่เป็นสองส่วนอย่างชัดเจน กิจกรรมของนักศึกษาส่วนใหญ่จะอยู่บริเวณใต้ถุนอาคารที่อยู่ติดกับเส้นทางสัญจร และบางส่วนอยู่ในบริเวณสวนมูลนิธิเทียมฯ กิจกรรมที่พบได้แก่ ทานอาหาร นั่งคุย อ่านหนังสือ พื้นที่กิจกรรมที่นี้จะไม่ดึงดูดสายตาของผู้สัญจรเท่าไรนัก แต่สามารถเข้าถึงได้ง่าย ผู้ใช้งานส่วนใหญ่บริเวณนี้มีนักศึกษาเป็นส่วนใหญ่ในเกือบทุกช่วงเวลา ในขณะที่บริเวณหน้าอาคารโดมบริหาร แทบจะไม่มีกิจกรรมของนักศึกษาในวันปกติ ส่วนหนึ่งน่าจะเนื่องมาจากขาดร่มเงาและไม่มีสิ่งอำนวยความสะดวกใดๆ พื้นที่กิจกรรมที่สำคัญ ได้แก่

A รอบสระน้ำ พื้นที่เปิดโล่งที่กว้างใหญ่บริเวณหน้าตึกโดม พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นสระน้ำ(2.74ไร่ 4,382ตร.ม.)และที่โล่ง มีต้นไม้ร่มน้อยมากเพื่อเปิดมุมมองสู่อาคารหลักคือตึกโดมบริหาร พื้นที่กิจกรรมที่จะเกิดขึ้นได้เป็นบริเวณโถงทางเข้าอาคารสำนักงานอธิการบดี(ขนาด.....) และผิวถนน

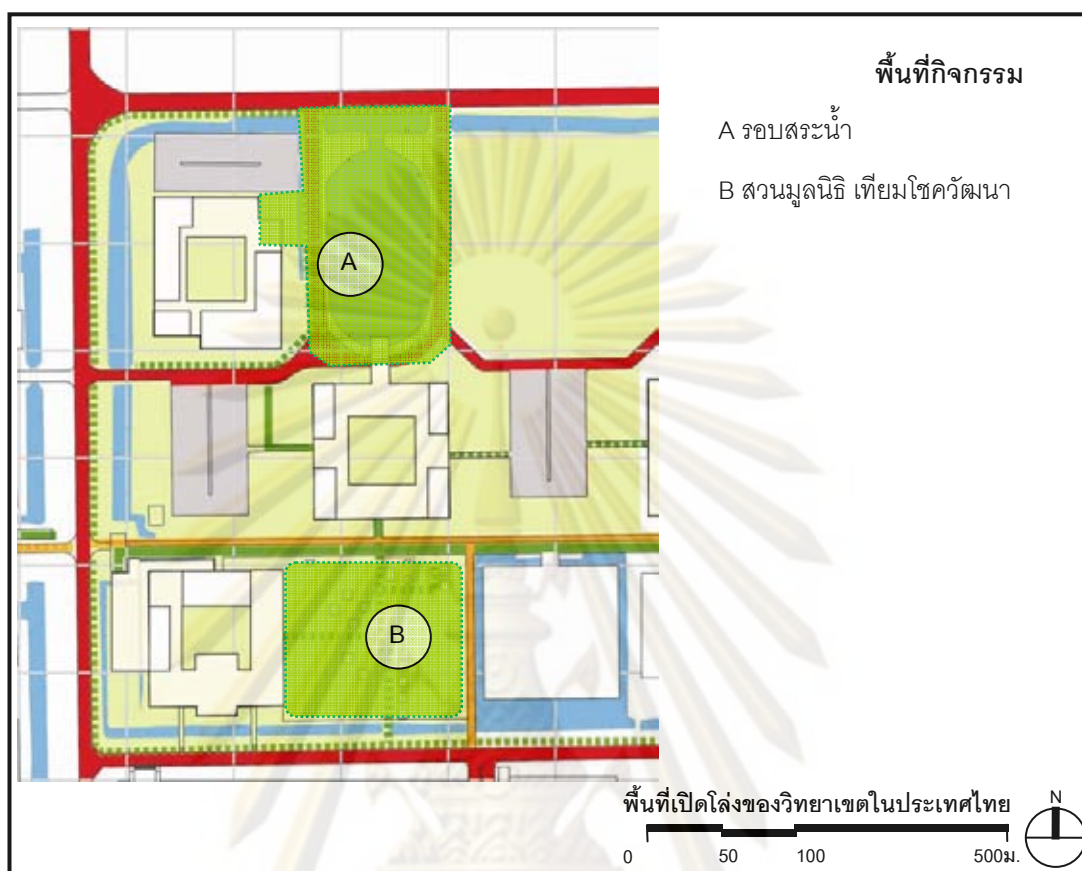

ภาพ 4.92 ด้านหน้าอาคารโดมบริหาร องค์ประกอบหลักคือสระน้ำ และส่วนของอาคารโดมบริหาร

B สวนมูลนิธิ เทียมโชควัฒนา พื้นที่มีลักษณะเป็นธรรมชาติมากกว่ามีต้นไม้ให้ร่มเงา และมีศาลาสำหรับนั่งพักผ่อนใหญ่เป็นไม้พุ่มและสนามหญ้า ปล่อยให้ตามธรรมชาติ ทางเดินเท้าที่กำหนดเส้นทางอย่างชัดเจน กิจกรรมส่วนใหญ่เป็นการพักผ่อน ทานอาหาร ไม่มีที่โล่งให้จัดกิจกรรมอย่างไรก็ตามการใช้งานบริเวณนี้เชื่อมต่อย่างชัดเจนกับพื้นที่ใต้ถุนอาคาร บรรยายรวม 1

ภาพ 4.93 สวนมูลนิธิเทียม โชควัฒนา

แผนที่ 4.34 แสดงตำแหน่งพื้นที่ใช้งาน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ศูนย์รังสิต

4.2) การใช้งานและกิจกรรม

จากการสังเกตการณ์และเก็บข้อมูลการใช้งานพื้นที่ แบ่งการใช้งานออกเป็นสองส่วนคือการใช้งานปกติชีวิตประจำวัน และกิจกรรมพิเศษตามช่วงเวลา ต่างๆ ดังนี้

4.2.1) การใช้งานในชีวิตประจำวัน

จันทร์-ศุกร์ (เก็บข้อมูลวันอังคาร 21 เมษายน 2552 ,อังคาร 30 มิถุนายน 2552 และ พุธ 2 กรกฎาคม 2552) สรุปการใช้งานช่วงเวลาต่างๆดังนี้

6.00น.- 8.00น. เส้นทางสัญจรที่เป็นทางผ่านไปยังอาคารเรียนมีผู้สัญจรไปมาจำนวนมาก แต่ร้านค้าบริเวณสวนยังไม่เปิด แต่มีผู้ใช้งานบริเวณสวนมูลนิธิเทียมฯ นั่งกระจายตามศาลาต่างๆ ส่วนใหญ่เป็นการนั่งอ่านหนังสือ 1- 2คน

8.00น.-10.00น. บริเวณหน้าอาคารโดมบริหาร ยังคงไม่มีกิจกรรมของนักศึกษา แม้ใช้งานเส้นทางสัญจรก็น้อยมาก แต่พบเป็นช่องทางบริการของรถขนส่งน้ำดื่มและเอกสารทั้งสำหรับอาคารโดมบริหารและสำนักงานอธิการบดี ร้านค้าบริเวณสวนเทียมฯ เปิดให้บริการแล้ว แต่พบยังคงมีผู้ใช้งานไม่มากนัก

ในวันที่ทำการเก็บข้อมูล(พุธ 2 กรกฎาคม 2552) เป็นวันที่มีกิจกรรมตักบาตรพระสงฆ์บริเวณใต้อาคารโดมบริหาร กิจกรรมเริ่มประมาณ8.00-8.30 จัดเป็นประจำทุกวันพุธ

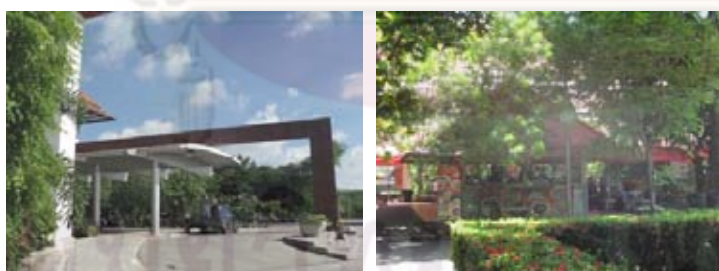
10.00น.-12.00น. ร้านค้าบริเวณสวนเทียมเริ่มมีผู้ใช้งานมากขึ้น โดยเฉพาะในช่วงเวลาหลังจาก 11.00น. เป็นต้นไป บริเวณเส้นทางสัญจรหลักยังคงมีผู้ใช้งานสม่ำเสมอทั้งทางรถจักรยานและเดินเท้า

12.00น.-13.00น. บริเวณหน้าอาคารโดมมีการใช้เป็นเส้นทางสัญจร ส่งบุคลากร และจอดรถชั่วคราว อากาศค่อนข้างร้อน ขาดร่มเงา ใต้อาคารโดมไม่มีการใช้งาน

การใช้งานส่วนใหญ่อยู่บริเวณสวนเทียมฯ บริเวณซุ้มร้านอาหารมีผู้ใช้งาน ประมาณ 30 คน นอกจากนี้ยังพบนักศึกษานั่งตามศาลาต่างๆ เป็นกลุ่ม 5-7 คน กิจกรรมส่วนใหญ่เพื่อรับประทานอาหาร บริเวณซุ้มนี้ขายอาหารพวกลูกชิ้น ขนมหวาน บะหมี่ ในซามโฝม ไม่ต้องรอคิวนาน นอกจากนี้ยังพบกิจกรรมลักษณะเดียวกันในพื้นที่รอบๆเช่น ใต้ถุนอาคาร บร. 1 ลานวัฒนธรรม และบริเวณซุ้มขายอาหาร คีวรถู้ ด้วยเช่นกัน

15.00น.-17.00น. บริเวณหน้าลานโดมบริหารเป็นเส้นทางขนส่งน้ำอัดลมไปยังร้านค้าบริเวณรอบๆ บริเวณลานทางเข้าอาคารสำนักงานอธิการบดี เป็นพื้นที่ซุ้มการแสดงนักศึกษา พื้นที่ใต้อาคารโดมบริหารไม่มีการใช้งาน สวนเทียมฯ ศาลามีการรวมตัวกันกลุ่มใหญ่ บางซุ้มถึง 10 คน ส่วนใหญ่เป็นพื้นที่นั่งคุยกันและบางส่วนทานอาหาร

17.00น.-19.00น. บริเวณลานทางเข้าสำนักงานอธิการบดี ยังคงมีการใช้งานเพื่อซุ้มการแสดงนักศึกษาตั้งแต่ช่วงเย็น พื้นที่รอบๆก็มีการใช้งานในลักษณะเดียวกัน เช่น ใต้ถุนตึกโดมบริหาร ใต้ถุนบร. 1 สวนเทียมฯ มีการใช้งานและเป็นเส้นทางสัญจรผ่านไปยังอาคารรอบๆ

ภาพ 4.94 กิจกรรมประจำวัน ระหว่างเวลา 10.00น.- 13.00 น. บริเวณพื้นที่ศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ศูนย์รังสิต

1) 8.30น.(พุธ 2 กรกฎาคม 2552)

2) 9.20น.(พุธ 2 กรกฎาคม 2552)

ภาพ 4.95 กิจกรรมประจำวัน ระหว่างเวลา 10.00น.- 13.00 น. บริเวณพื้นที่ศึกษามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ศูนย์รังสิต

- 1) 12.10น. (พุธ 2 กรกฎาคม 2552)
- 2) 12.10น. (พุธ 2 กรกฎาคม 2552)

ภาพ 4.96 กิจกรรมประจำวัน ระหว่างเวลา 13.00น.- 17.00 น. บริเวณพื้นที่ศึกษามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ศูนย์รังสิต

- 1) 15.13น. (อังคาร 30 มิถุนายน 2552)
- 2) 15.13น. (อังคาร 30 มิถุนายน 2552)
- 3) 16.35น. (อังคาร 30 มิถุนายน 2552)

ภาพ 4.97 กิจกรรมประจำวัน ระหว่างเวลา 17.00น.- 19.00 น. บริเวณพื้นที่ศึกษามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ศูนย์รังสิต

- 1) 17.05น.(อังคาร 30 มิถุนายน 2552)
- 2) 17.05น.(อังคาร 30 มิถุนายน 2552)
- 3) 18.30น. (อังคาร 30 มิถุนายน 2552)

กิจกรรมพิเศษประจำสัปดาห์ หรือเดือน ได้แก่ กิจกรรมตักบาตรพระสงฆ์ของสมาคมพุทธศาสน์ ช่วงเช้าวันพุธ เวลา 8.00 - 8.30 น. นอกจากนี้ยังพบกิจกรรมตลาดนัดทุกวันอังคาร สิ้นเดือนโดยทางวิทยาเขตจัดให้ผู้ค้าขายของบริเวณริมเส้นทางสัญจรเดินหลัก เริ่มขายของตั้งแต่ 7.00 น.- 17.00 น.

กิจกรรมและการใช้งานในวันเสาร์

7.00 น.- 10.00น. วันเสาร์ด้านหน้าตึกโดมมีผู้ใช้งานน้อยมาก มีเพียงรถจักรยานสัญจรผ่าน มีการตัดแต่งกิ่งไม้ ส่วนในสวนเทียมมีการใช้งานเพื่อเป็นที่สอนพิเศษจำนวน 2-3 กลุ่ม นั่งตามศาลาต่างๆ ตั้งแต่ 3-7 คน เป็นนักเรียนชั้นประถม ใต้ถุนอาคารบร.1 ไม่ค่อยมีการใช้งานแตกต่างจากวันปกติ

10.00น.-13.00น.ร้านค้าบริเวณสวนเทียมและทางเดินค่อนข้างเงียบเหงาไม่ค่อยมีลูกค้า ส่วนใหญ่ยังคงมีสอนพิเศษ และนักเรียนนั่งทำการบ้าน อ่านหนังสือ และมีผู้ใช้เต็มเกือบทุกศาลา

สังเกตได้ว่าพื้นที่ศาลาลงที่อยู่มกกลางจะถูกใช้งานมากและเป็นตัวเลือกก่อนสองหลังที่อยู่ข้างหน้า อาจเป็นเพราะสองหลังหน้าติดทางเดิน ซ้ำๆเป็นที่โล่ง และไม่มีต้นไม้ และตรงทางเดินมักเงียบบทย่อยผู้บริเวณทางข้ามคลองเล็กๆหน้าร้านอาหารไม่ได้

ภาพ 4.98 กิจกรรมวันเสาร์ ระหว่างเวลา 07.00น.- 10.00 น. บริเวณพื้นที่ศึกษามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ศูนย์รังสิต

- 1) 9.30น.(เสาร์ 26 กันยายน 2552)
- 2) 9.30น.(เสาร์ 26 กันยายน 2552)
- 3) 9.30น.(เสาร์ 26 กันยายน 2552)

ภาพ 4.99 กิจกรรมวันเสาร์ ระหว่างเวลา 10.00น.- 13.00 น. บริเวณพื้นที่ศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ศูนย์รังสิต

- 1) 12.30น.(เสาร์ 26 กันยายน 2552)
- 2) 12.30น.(เสาร์ 26 กันยายน 2552)
- 3) 12.30น.(เสาร์ 26 กันยายน 2552)

4.2.2) การใช้งานเพื่อกิจกรรมพิเศษ

ตาราง 4.07 กิจกรรมที่จัดเป็นประจำทุกปีบริเวณพื้นที่ศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ศูนย์รังสิต

วัน เดือน ปี	กิจกรรม	จำนวนผู้ใช้งาน	ตำแหน่งกิจกรรม	รายละเอียดกิจกรรม
9 เม.ย.	วันสงกรานต์ประจำปี		A	
12 พ.ย.	ลอยกระทง		A	

(ศึกษาจากข้อมูลการขออนุญาตใช้สถานที่ ฝ่ายอาคารสถานที่ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ศูนย์รังสิตและข้อมูลจาก <http://www.tu.ac.th/org/rscampus/rscampus/html/activity>)

หมายเหตุ

*เวลาในการจัดกิจกรรมอาจปรับเปลี่ยนไปตามความเหมาะสมและกำหนดการของแต่ละปี แต่จะอยู่ในช่วงเวลาที่ใกล้เคียงกัน

ภาพ 4.100 กิจกรรมงานประเพณีวันสงกรานต์ “สืบสานวัฒนธรรมไทย พร้อมใจรักสามัคคี” วันศุกร์ 11 เมษายน 2551 เวลา 13.00 – 15.00 น. ณ บริเวณตึกสำนักงานอธิการบดี

- 1) สรงน้ำพระ บริเวณโถงทางเข้าอาคารสำนักงานอธิการบดี
- 2) รดน้ำดำหัว บริเวณใต้ถุนอาคารสำนักงานอธิการบดี
- 3) เล่นน้ำสงกรานต์ ด้านหน้าอาคารสำนักงานอธิการบดี

(ที่มา : <http://www.tu.ac.th/org/rscampus/rscampus/html/activity>)

คู่มือทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาพ 4.101 กิจกรรมเนื่องในวันลอยกระทงในวัน
อังคารที่ 11 และวันพุธที่ 12 พฤศจิกายน 2551 ณ
บริเวณสระน้ำ ด้านหน้าอาคารโดมบริหาร
มหาวิทยาลัย ธรรมศาสตร์ ศูนย์รังสิต

- 1) พื้นที่รอบสระมีบันไดสำหรับลงลอยกระทง
- 2) อาคารโดมบริหารตกแต่งไฟ

นอกจากนี้ยังมีการใช้งาน พื้นที่ใต้อาคารโดมบริหารรวมถึง
สนามด้านข้าง เพื่อจัดนิทรรศการและเวทีประกวดต่างๆ

(ที่มา :<http://www.tu.ac.th/org/rscampus/rscampus/html/activity>)

จากการศึกษาข้อมูลและสังเกตการณ์ พบว่าบริเวณอาคารโดมบริหารไม่ได้มีการจัดกิจกรรม
ประจำปีมากนัก ส่วนหนึ่งเนื่องจากกิจกรรมที่เป็นทางการ จะจัดในหอประชุมใหญ่ ยิมเนเซียม 2 และ
กิจกรรมนักศึกษาจะจัดบริเวณลาน inter zone ซึ่งจะอยู่ใกล้กับอาคารกิจกรรมนักศึกษาและทางเข้าส่วน
พักอาศัยบุคลากรและนักศึกษา ซึ่งบริเวณนี้มีลานขนาดใหญ่กลางแจ้งซึ่งรองรับคนจำนวนมากได้ รวมถึง
กิจกรรมที่แสดงความเป็นเอกลักษณ์ของธรรมศาสตร์ เช่นการรับปริญญา รัชนีกรวมทั้งมหาวิทยาลัย จะ
จัดที่ศูนย์ท่าพระจันทร์เป็นหลัก พื้นที่บริเวณนี้จึงรองรับกิจกรรมขนาดเล็กของนักศึกษาและบุคลากร ซึ่ง
พบมีการจัดอย่างสม่ำเสมอ เช่น กิจกรรมรับน้องกลุ่มย่อย การจัดบรรยายขนาดเล็ก ซ้อมเดินรื้อขบวน
วิชาเรียน ตักบาตรในวันพิเศษ "TU Open House 2009" แนะแนวการศึกษาเป็นต้น รวมถึงการเป็นจุดนัด
พบเพื่อทำกิจกรรมอื่นๆ)

ภาพ 4.102 กิจกรรมต้อนรับคณะอาจารย์และนักเรียนจาก Siam International School ในการ
เยี่ยมชมมหาวิทยาลัย วันที่ 26 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2552

(ที่มา :<http://www.tu.ac.th/org/rscampus/rscampus/html/activity>)

ภาพ 4.103 พิธีลงนามความร่วมมือ
ระหว่างกระทรวงพลังงาน กับ มธ. ใน
โครงการ "ธรรมศาสตร์สีเขียว :
มหาวิทยาลัยอนุรักษ์สภาพแวดล้อมและ
พลังงาน" วันพุธที่ 28 พฤษภาคม 2551
(ที่มา : <http://www.tu.ac.th/org/rscampus/rscampus/html/activity>)

แม้พื้นที่เปิดโล่งบริเวณนี้จะมีกิจกรรมไม่มากนัก เนื่องจากไม่มีบริเวณที่เป็นลานกิจกรรมที่รวบรวมคนจำนวนมาก แต่จากการศึกษาพื้นที่โดยรอบมีลานบริเวณใต้ถุนอาคารโดยรอบซึ่งนอกจากมีพื้นที่ว่างสำหรับการจัดกิจกรรมแล้วยังมีสิ่งอำนวยความสะดวก เช่น ปลั๊กไฟ แสงสว่าง รวมถึงมีรั้วงาที่ช่วยให้จัดกิจกรรมได้ในทุกสภาพอากาศ ทุกช่วงเวลา ตัวอย่างกิจกรรมที่เกิดขึ้นเช่นการจัดสัมมนา การจัดเลี้ยง เป็นต้น

ภาพ 4.104 การใช้งานพื้นที่ใต้ถุนอาคารอังคาร 30 มิถุนายน 2552 "จุดเริ่มต้น คาสัน สปอร์ต...ธุรกิจบนเส้นทางของกีฬาแบดมินตัน" เวลา 13.30-15.00น.

- 1) บริเวณใต้ถุนอาคารโดมบริหารเป็นที่ตั้งเวทีกิจกรรมบรรยายทางวิชาการและพื้นที่บางส่วนจัดเป็นพื้นที่ขายสินค้า
- 2) มีการใช้งานเชื่อมต่อกับเส้นทางเดินเท้าและจักรยาน

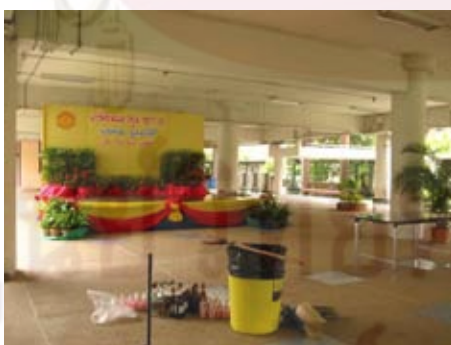
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาพ 4.106 พิธีเปิดลานธรรมจักร พิธีเปิดอาคาร
กิจกรรม และวันเปิดโลกกิจกรรมในโอกาส
ครบรอบ 74 ปี แห่งการสถาปนา
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เมื่อวันที่ 27 มิถุนายน
2551 (ที่มา : [http://www.tu.ac.th/org/
rscampus/rscampus/html/activity](http://www.tu.ac.th/org/rscampus/rscampus/html/activity))

ภาพ 4.107 กิจกรรมตักบาตร ทุกวันพุธ(พุธ 2 กรกฎาคม 2552)

ภาพ 4.108 ร้องรอยจากการจัดงานเกษียณอายุ
ราชการ ศุกร์ 25 กันยายน 2552 บริเวณใต้ตึก
โดมบริหาร

คู่มือวิทยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 5

ข้อค้นพบจากกรณีศึกษา

จากการศึกษาข้อมูลเบื้องต้นและการสังเกตการณ์ กรณีศึกษาทั้ง 5 แห่ง ในเรื่องการวางผังองค์ประกอบทางกายภาพ ตลอดจนกิจกรรมและการใช้งานพื้นที่เปิดโล่ง จะเห็นได้ว่าการออกแบบทางกายภาพทั้งใน ระดับผังแม่บท และ องค์ประกอบกายภาพเฉพาะพื้นที่ ล้วนแต่มีผลต่อการใช้งานและกิจกรรมต่างๆในพื้นที่ ข้อค้นพบจากกรณีศึกษาแบ่งออกเป็นหัวข้อหลักตามแต่ละวิทยาเขต ได้แก่

- 1) พื้นที่เปิดโล่งกับการวางผังวิทยาเขต
- 2) ความหลากหลายของกิจกรรมและการใช้งานของพื้นที่เปิดโล่ง
- 3) ความสอดคล้องขององค์ประกอบทางกายภาพกับการใช้งาน

โดยสรุปออกมาเป็นข้อค้นพบของแต่ละกรณีศึกษาได้ดังนี้

ศูนย์วิทยุทรัพยากร

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

5.1 ข้อค้นพบจากกรณีศึกษา : สนามหน้าลานพระบรมราชานุสาวรีย์สองรัชกาล จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ผังของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เป็นแบบสมมาตรด้วยการวางตำแหน่งอาคารและแนวถนน โดยเฉพาะบริเวณพื้นที่ศึกษาซึ่งเป็นเสมือนศูนย์กลางของวิทยาเขต เนื่องจากเป็นที่ตั้งของอาคารส่วนกลางที่สำคัญของวิทยาเขต

5.1.1 พื้นที่เปิดโล่งกับการวางผังวิทยาเขต

1) ผังของจุฬาคือเป็นแบบแนวแกนหลัก โดยมีแนวแกนสีเขียวหลักในแนวตะวันออก-ตะวันตก และขยายออกสู่แนวแกนรองคือแนวแกนเหนือใต้ ทั้งสองผังของวิทยาเขต แนวแกนเหล่านี้ประกอบด้วยพื้นที่สีเขียวคือสนามหญ้าและต้นไม้ใหญ่ รวมถึงเป็นที่ตั้งของอาคารและพื้นที่ใช้สอยในส่วนกลาง เช่น หอประชุม หอสมุดฯ อาคารสำคัญในส่วนกลางต่างๆ ทำให้ผู้ใช้งานในพื้นที่คณะต่างๆ ได้มีโอกาสในการเข้าถึงพื้นที่เปิดโล่งในบริเวณนี้ด้วย แนวแกนนี้ไม่ได้เริ่มต้นมาตั้งแต่การก่อตั้งวิทยาเขต การใช้งานอาคารบางหลังจึงไม่ได้สอดคล้องกับแนวคิดนี้ ปัจจุบันจึงมีการปรับอาคารเหล่านี้ให้เป็นอาคารส่วนกลาง เพื่อให้แนวแกนมีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น

2) คุณค่าของพื้นที่เปิดโล่งบริเวณสนามและลานพระบรมราชานุสาวรีย์ฯ ส่วนหนึ่งเนื่องจากอาคารที่อยู่โดยรอบเป็นกลุ่มอาคารในยุคแรกของการก่อตั้งวิทยาเขต รวมถึงพื้นที่สนามที่เปิดมุมมองไปสู่หอประชุมที่อยู่ด้านในทำให้มุมมองนี้กลายเป็นจินตภาพที่สำคัญของวิทยาเขต และการรักษาพื้นที่เปิดโล่งนี้เองเป็นการรักษาไว้เพื่อจินตภาพที่สำคัญนี้

3) ผังวิทยาเขตบริเวณพื้นที่เปิดโล่งมีความชัดเจน เนื่องจากล้อมรอบด้วยเส้นทางถนนที่นำไปสู่อาคารที่สำคัญต่างๆของวิทยาเขต และเชื่อมโยงกับทางเข้าหลัก ดังนั้นทำให้พื้นที่เปิดโล่งบริเวณนี้คงไว้อยู่เสมอ

5.1.2 ความหลากหลายของกิจกรรมในพื้นที่

นอกเหนือจากกลุ่มผู้ใช้งานหลักคือนักศึกษาแล้ว กลุ่มผู้ใช้งานจากภายนอกอาจสรุปประเภทดังนี้

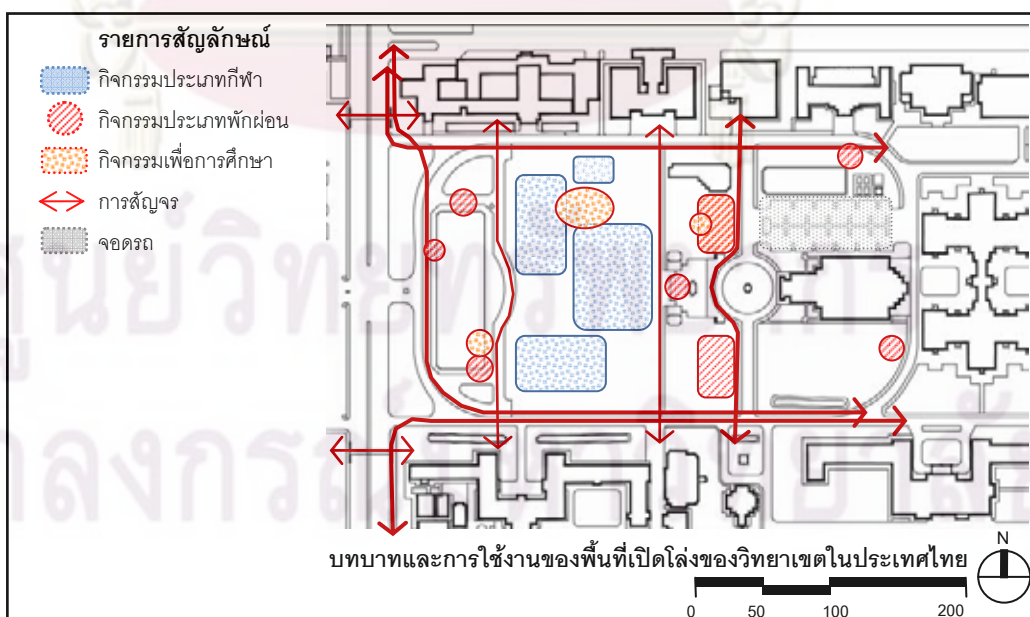
1) นักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาติ 2) ผู้ที่พักอาศัยบริเวณสามย่าน 3) นักเรียน นักศึกษาจากสถาบันอื่นๆและผู้ปกครองนักเรียน/นิสิต

1) **กิจกรรมประจำวัน** ตำแหน่งกิจกรรมใกล้เคียงกันในวันจันทร์-ศุกร์และวันเสาร์-อาทิตย์ แต่จะแตกต่างกันที่ผู้ใช้งาน โดยในวันธรรมดาผู้ใช้งานจะเป็นนิสิตจุฬาคือเป็นหลัก แต่ในวันเสาร์-อาทิตย์ จะมีผู้ใช้งานจากพื้นที่รอบๆ กิจกรรมประจำวันในลักษณะต่างๆ ได้แก่

- **การออกกำลังกาย** ได้แก่ ฟุตบอล การใช้งานเริ่มต้นในเวลาประมาณ 15.00-18.30 โดยในวันเสาร์-อาทิตย์ ผู้ใช้งาน มากกว่าครึ่งหนึ่งเป็นกลุ่มผู้ใช้งานจากภายนอก โดยเฉพาะกลุ่มผู้ใช้งานที่มาจากบริเวณตลาดสามย่าน ลักษณะของกิจกรรมจะเริ่มจับกลุ่มบริเวณร่มไม้ริมขอบสนาม ก่อนค่อยๆกระจายกลุ่มออกไปในสนามเมื่อจำนวนคนเพิ่มมากขึ้น เปตอง ช่วงเย็นจะมี

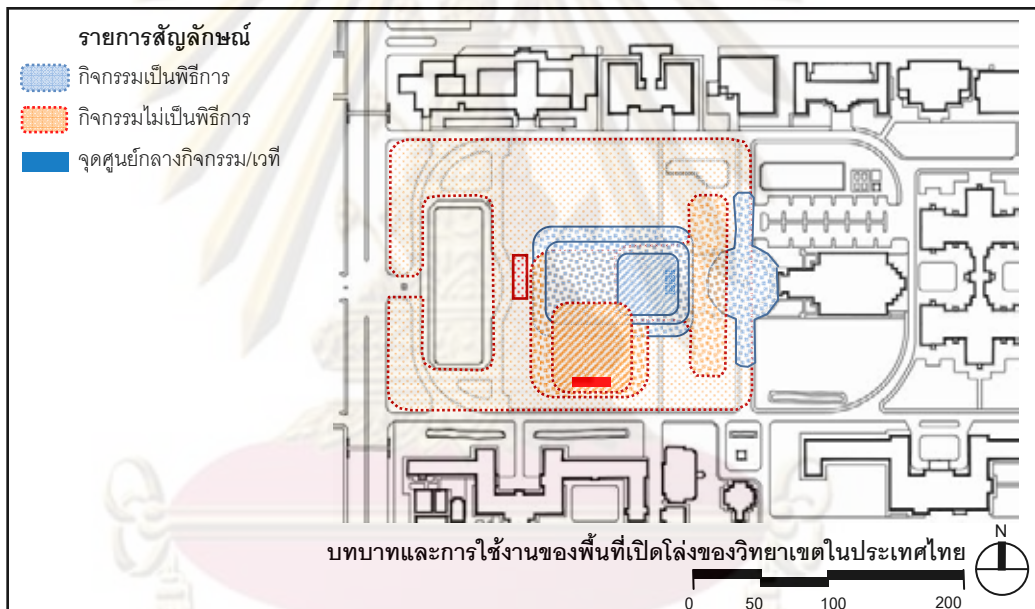
กลุ่มเปตองได้ตั้งจามจรี ข้างสนามหญ้าฝั่งคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ เป็น กลุ่ม 2-6 คน วิ่งจ็อกกิ้ง พื้นที่โดยรอบสนาม บริเวณทางเท้า และลานจามจรีจะเป็นที่วิ่งจ็อกกิ้งและออกกำลังกายแบบเบาๆ เช่น เดิน อบอุ่นร่างกาย เป็นต้น ซึ่งกิจกรรมในส่วนนี้จะเกิดขึ้นในช่วงเช้า ก่อน 9.30 น. และช่วงเย็น หลัง 16.00 น. ผู้ใช้งานมีทั้งในส่วนของนิสิต บุคลากร และผู้ใช้งานจากภายนอก นอกจากนี้ บางช่วงของปียังพบการเล่นกีฬารักบี้ด้วย

- **การพักผ่อน** มักจะเป็นกลุ่มเล็กๆ ตั้งแต่ 1-5 คน นั่งคุย อ่านหนังสือ หรือทานอาหาร บริเวณที่มีผู้ใช้งานสม่ำเสมอคือ บริเวณบันไดริมสระน้ำ นอกจากนี้ยังพบการนั่งพักผ่อนบริเวณลานจามจรี และ บริเวณร้านค้า (7-11) ซึ่งมักมีผู้ใช้งานอยู่เสมอ สิ่งสำคัญสำหรับกิจกรรมประเภทพักผ่อน คือ ม้านั่ง ซึ่งเป็นม้านั่งลอยตัว ส่วนของงานตกแต่งภูมิทัศน์ หรือชั้นบันไดริมสระน้ำ และส่วนที่สำคัญคือร่มเงา ซึ่งในพื้นที่ศึกษาร่มเงาส่วนใหญ่มาจากต้นไม้ใหญ่เป็นหลัก
- **การสัญจรผ่านไปมา** เส้นทางริมสระน้ำด้านหน้ามักเป็นเส้นทางสัญจรที่มีผู้ใช้งานอยู่เสมอ ร่มเงาที่ต่อเนื่องของทางเดินเท้าข้างสนาม เป็นทางผ่านไปยังประตูทางเข้าหลักของวิทยาเขต บริเวณริมสระจึงมักเป็นจุดที่นัดพบ นอกจากนี้ผู้ใช้งานจากภายนอกที่เดินผ่านมาริมถนนพญาไท พื้นที่ร่มเงาในบริเวณนี้ ยังเชื่อเชิญให้เดินผ่านมากกว่าริมถนนที่มีแดดร้อนภายนอกวิทยาเขต
- **ห้องเรียนกลางแจ้ง** แม้จะไม่ใช่กิจกรรมที่เกิดขึ้นทุกวัน แต่ก็ถือเป็นส่วนสำคัญของพื้นที่เปิดโล่งของวิทยาเขต พื้นที่บริเวณลานจามจรีที่มักจะมีร่มเงาอยู่เสมอ พร้อมกับเป็นส่วนประกอบของภูมิทัศน์ม้านั่งยาวที่วางเป็นรูปตัวยู ทำให้เกิดเป็นห้องเรียนขนาดเล็กสำหรับการเรียน 20-30 คน นอกจากนี้ยังพบว่าบริเวณสนามฟุตบอลและสระน้ำยังเป็นพื้นที่ในการเรียนการสอนภาคปฏิบัติต่างๆ เช่น การทำรังวัด การทดลองบริเวณริมสระน้ำ เป็นต้น

แผนที่ 5.01 แสดงตำแหน่งพื้นที่ใช้งาน บริเวณพื้นที่ศึกษาจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (กิจกรรมประจำวัน)

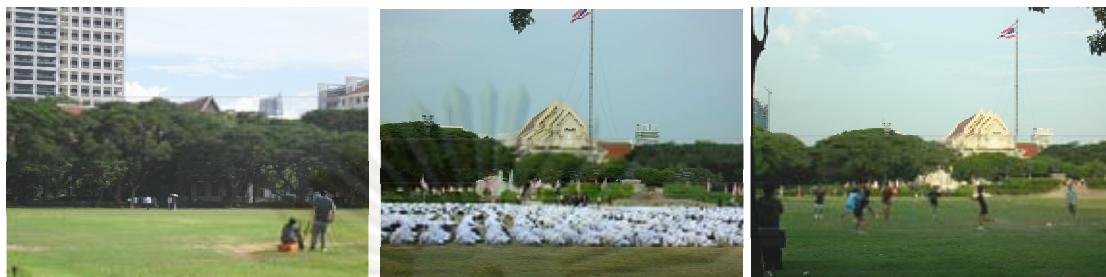
2) **กิจกรรมพิเศษ** ส่วนใหญ่จะใช้พื้นที่บริเวณสนามหน้าลานพระบรมราชานุสาวรีย์เป็นหลัก และอาจมีการ ใช้พื้นที่รอบๆเพื่อรองรับกิจกรรมต่อเนื่อง เช่น บริเวณทางเดินเท้าโดยรอบสนาม และบริเวณ ลานจามจุรี การจัดกิจกรรมต่างๆในวันพิเศษ ผู้ใช้งานจะให้ความสำคัญกับจุดศูนย์กลางของกิจกรรม ซึ่ง จะใช้เป็นตำแหน่งอ้างอิงในการจัดกิจกรรมได้ เช่น บริเวณพระบรมราชานุสาวรีย์ฯ หรือ เวทีชั่วคราว ใน หลายกิจกรรมพบมีการตั้งเวทีขึ้นมา โดยเฉพาะสำหรับกิจกรรมที่ต้องการมีการแสดงต่างๆ โดยตำแหน่ง ของเวทีจะอยู่ในทิศตะวันตกของสนาม และหันหน้าเข้าสู่พระบรมราชานุสาวรีย์ฯ หรืออยู่ทางด้านทิศใต้ ของสนามเป็นต้น ในกิจกรรมบางประเภท เช่น ลอยกระทง รับประทานอาหาร ขนาดของกิจกรรมที่ขยายออกไปมาก อาจทำให้เกิดการใช้งานพื้นที่ทางเดินและถนนโดยรอบ เพื่อรองรับกิจกรรมเช่นร้านค้าที่เป็นแนวยาว เพื่อให้ผู้ใช้งานเข้าถึงพื้นที่ได้มากขึ้น ซึ่งพื้นที่บริเวณสนามหน้าลานพระบรมราชานุสาวรีย์ฯ จะรองรับคน ในกิจกรรมต่างๆ ตั้งแต่ 200 - 5000 คน

แผนที่ 5.02 แสดงตำแหน่งพื้นที่ใช้งาน บริเวณพื้นที่ศึกษาจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (กิจกรรมพิเศษ)

นอกเหนือจากการรองรับกิจกรรมต่างๆ พื้นที่เปิดโล่งบริเวณสนามและลานหน้าพระบรมราชานุสาวรีย์ฯยังคงมีสระน้ำเพื่อรองรับน้ำหลายจุดในพื้นที่ ไม่เพียงแต่เพื่อความสวยงามและสุนทรียภาพ พื้นที่ น้ำเหล่านี้ยังเป็นส่วนของระบบนิเวศและกักเก็บน้ำเพื่อป้องกันน้ำท่วมขัง รวมถึงเป็นที่กักเก็บน้ำสำหรับ นำไปใช้เพื่อการรดน้ำต้นไม้ในงานภูมิทัศน์

พื้นที่โดยรอบมีความเป็นเมือง พื้นที่วิทยาเขตเป็นพื้นที่สีเขียวสาธารณะ ที่มีขนาดกว้างใหญ่ทำให้ผู้ใช้งานสามารถเข้ามาทำกิจกรรมต่างๆ เนื่องจากบริเวณพื้นที่ศึกษาอยู่ใกล้กับทางเข้าหลักทำให้สามารถเข้าถึงได้สะดวก ทั้งทางสายตาและการใช้งาน

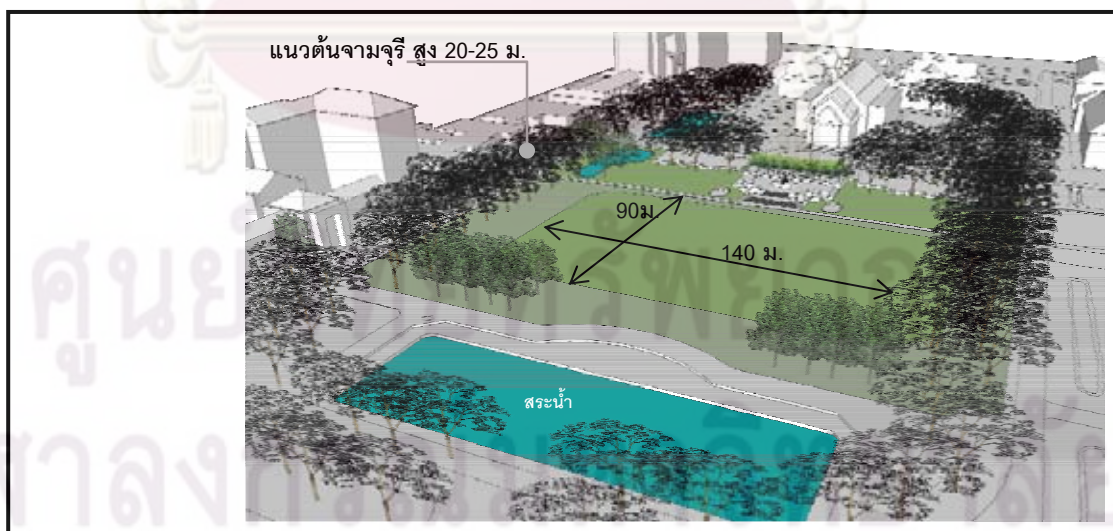
ภาพ 5.01 ความหลากหลายของกิจกรรม บริเวณสนามและลานหน้าพระบรมราชานุสาวรีย์สองรัชกาล จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

- 1) เพื่อการศึกษา
- 2) กิจกรรมที่เป็นพิธีการ
- 3) ออกกำลังกาย

5.1.3 ความสอดคล้องของการใช้งานกับองค์ประกอบทางกายภาพของพื้นที่เปิดโล่ง

แนวต้นจามจุรีโดยรอบสนาม ทำให้เกิดการปิดล้อมที่ชัดเจนขึ้นโดยเฉพาะเมื่อต้นไม้โตขึ้น ข้อดีของการปิดล้อม ป้องกันการรบกวนจากภายนอก ทั้งทางสายตา เสียงรบกวนจากถนน เช่น ในพิธีกรรมที่เป็นทางการก็จะมีสมาธิและมีความเป็นส่วนตัว ในขณะที่เดียวกันหากในพื้นที่กำลังมีกิจกรรมที่มีเสียงดังจากภายในก็จะไม่รบกวนพื้นที่การเรียนมากนัก

1) การปิดล้อมของพื้นที่ ลักษณะของการปิดล้อมด้วยพื้นที่ สัดส่วนของการปิดล้อมชัดเจนด้วยแนวต้นจามจุรีที่โอบล้อมโดยรอบ สูงประมาณ 15-25 เมตร เมื่อเปรียบเทียบกับระยะสนามหญ้าในแนวราบกว้างประมาณ 140 เมตร ใกล้เคียงกับ สัดส่วน 6:1(ระยะห่าง:ความสูง) ให้ความรู้สึกเป็นสาธารณะ

ภาพ 5.02 ความปิดล้อมของพื้นที่ศึกษาจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

2) การเปิดมุมมองแบบจุลรวมสายตา บริเวณพื้นที่ศึกษา จะเห็นความเป็นแนวแกนที่ชัดเจน ทั้งด้วยแนวอาคาร ถนนและต้นไม้ และยังสะท้อนความเป็นแนวแกนให้เห็นได้ชัดเจนจากระดับสายตาดู โดยการสร้างมุมมองที่เปิดโล่งจากแนวประตูทางเข้าหลักจากถนนพญาไท ด้วยการชี้พื้นที่เว้นว่างของสระน้ำ และการเว้นว่างต้นไม้ นำสายตาไปสู่พระบรมราชานุสาวรีย์ฯ และหอประชุมจุฬาฯ ซึ่งเป็นอาคารที่มีคุณค่าทางสถาปัตยกรรมและความสำคัญทางประวัติศาสตร์ ให้ผู้ใช้งานได้รับรู้ถึงความสำคัญของอาคารยิ่งขึ้นเมื่อเข้าประตูทางเข้าหลักของวิทยาเขต

3) องค์ประกอบทางกายภาพที่สำคัญ

- สระน้ำเป็นองค์ประกอบที่สำคัญ ซึ่งประกอบด้วยชั้นบันไดบริเวณริมน้ำที่ทำหน้าที่เหมือนม้านั่งซึ่งหันหน้าไปยังสระน้ำ เป็นจุดชมวิวที่ดี จึงมักพบผู้ใช้งานในช่วงเวลาเย็น นอกจากผิวน้ำ สิ่งที่น่าสนใจคือสิ่งที่อยู่ในน้ำ เช่น น้ำพุ สัตว์น้ำ เช่น เต่า ปลา และ นก สัตว์ที่หาอาหารริมน้ำ
- พระบรมราชานุสาวรีย์สองรัชกาล มีองค์ประกอบที่เป็นชั้นบันได เพื่อยกประติมากรรมให้สูงและเป็นสง่ามากขึ้น นอกจากนี้แล้วยังจัดเตรียมชานพักเป็นขั้นๆ เพื่อให้สามารถใช้ทำพิธีได้ตามลำดับความสำคัญ พื้นที่ยกเป็นขั้นสูงขึ้นทำให้คนสามารถมองเห็นพิธีกรรมได้ไกลออกไป จนดูเหมือนเป็นเวทีกลางแจ้ง
- พัฒนาการทางกายภาพที่เปลี่ยนไปทำให้เกิดกิจกรรมใหม่ หอประชุมฯ มาพร้อมกับกับเส้นทางสัญจรหลักที่สำคัญ ทางเข้าหลักใหม่ขนาดใหญ่และกลายมาเป็นแนวแกนที่สำคัญพร้อมกันนี้ยังเกิดสระน้ำซึ่งใช้เพื่อการอุปโภค สระว่ายน้ำ กิจกรรมในสนามฟุตบอลพระบรมราชานุสาวรีย์สองรัชกาล ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงการใช้งานอย่างมาก ประติมากรรม นอกจากนี้จะเป็นภูมิสัญลักษณ์ ของพื้นที่ยังทำหน้าที่เป็นประธานในพิธีและศูนย์กลางกิจกรรม
- บริเวณลานจามจรีมักจะมีร่มเงาเกือบตลอดเวลา และมีส่วนประกอบของภูมิทัศน์สำหรับใช้เป็นม้านั่ง ทำให้มีการใช้งานสม่ำเสมอ ทั้งสำหรับเป็นทางสัญจร การนั่งคุย รับประทานอาหาร หรือการประชุมกลุ่มเล็กๆ

5.1.4 ข้อค้นพบอื่นๆ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยอยู่ในเขตเมือง แต่เนื่องจากมีต้นไม้จำนวนมากทำให้พบ สัตว์ขนาดเล็กที่อาศัยอยู่บนต้นไม้เช่น นกต่าง และกระรอก อยู่บ้างโดยเฉพาะจุดที่ใกล้แหล่งน้ำ ในพื้นที่มีไม้ผลน้อย ส่วนใหญ่อาหารของสัตว์จึงมาจาก เศษอาหารของนิสิต และบางส่วนของถังขยะ นอกจากนี้ยังพบสัตว์น้ำตามแหล่งน้ำต่างๆ เช่น เต่าและปลา สัตว์ต่างๆ สัตว์ต่างๆทำให้เกิดกิจกรรม เช่น การนั่งมองดูหรือการให้อาหารแก่สัตว์ต่างๆ

5.2 ข้อค้นพบจากกรณีศึกษา ลานปริทัศน์ และสนามฟุตบอล มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ท่าพระจันทร์

บริเวณลานปริทัศน์ พนมยงค์ และสนามฟุตบอล เป็นพื้นที่เปิดโล่งที่มีความสำคัญและอยู่ร่วมกับชาวธรรมศาสตร์มานาน พบว่าพื้นที่ที่มีการใช้งานกิจกรรมที่หลากหลายและน่าสนใจทั้งสองพื้นที่แม้ไม่ได้มีเส้นทางสัญจรที่ต่อเนื่องกันโดยตรง แต่ด้วยเอกลักษณ์ร่วมอย่างหนึ่งคือตึกโดม อันเป็นสัญลักษณ์ทางกายภาพที่สำคัญของวิทยาเขต ทำให้สามารถรับรู้ได้ถึงความต่อเนื่องของทั้งสองพื้นที่

5.2.1 พื้นที่เปิดโล่งกับการวางผังวิทยาเขต

1) การจัดวางตำแหน่งอาคารและพื้นที่เปิดโล่งของวิทยาเขต เป็นลักษณะการเกาะกลุ่มอาคารอยู่ด้วยกัน ซึ่งอาจทำให้อาคารดูหนาแน่นในบางส่วนแต่ก็ทำให้เกิดพื้นที่เปิดโล่งผืนใหญ่ ซึ่งสามารถปรับประยุกต์การใช้งานได้หลากหลาย ดูแลรักษาได้ง่ายกว่า พื้นที่เปิดโล่งผืนเล็กหลายผืน

2) พื้นที่เปิดโล่งของวิทยาเขตทำหน้าที่เป็นภูมิสัญลักษณ์ เมื่อเข้าไปในธรรมศาสตร์ท่าพระจันทร์ จะพบกับอาคารสร้างติดกัน เมื่อเกิดพื้นที่เว้นว่างขนาดใหญ่จะทำให้เกิดการรับรู้สถานที่ และเปิดมุมมองให้กว้างออกไปในพื้นที่เปิดโล่ง ซึ่งไม่เพียงแต่การรับรู้โดยทั่วไป แต่พื้นที่เปิดโล่งต่างๆในวิทยาเขตมักมีความหมายทางประวัติศาสตร์ที่สำคัญ ดังปรากฏในป้ายสแตนด์เลสที่ตั้งอยู่ตามพื้นที่เปิดโล่งจุดต่างๆของวิทยาเขต

3) ด้วยข้อจำกัดด้านขนาดของสถานที่ การสร้างอาคารและที่จอดรถได้ดินเพื่อเปิดพื้นที่เหนือพื้นดินให้เป็นลานและสนามเพื่อทำกิจกรรมกลางแจ้งต่างๆมากขึ้น ตลอดจนมีการสร้างอาคารใต้ถุนโล่ง เพื่อเพิ่มการเชื่อมต่อของพื้นที่เปิดโล่งแต่ละส่วนเข้าด้วยกัน โดยให้พื้นที่ใต้ถุนเป็นที่นั่งทำงาน หลบแดดฝน และเป็นพื้นที่ส่วนกลางที่ผู้ใช้งานทั่วไปสามารถเข้าถึงได้

5.2.2 ความหลากหลายของกิจกรรมในพื้นที่

เนื่องมาจากที่ตั้งของวิทยาเขต ทำให้ผู้ใช้งานของพื้นที่มีความหลากหลายมาก ไม่ว่าจะเป็น 1) นักท่องเที่ยว ทั้งชาวไทยและต่างประเทศ เนื่องจากอยู่ใกล้แหล่งท่องเที่ยวสำคัญ 2) พระสงฆ์ ใกล้กับวัดมหาธาตุมีการเข้ามาใช้ห้องสมุด 3) ประชาชนทั่วไป พื้นที่เปิดโล่งของธรรมศาสตร์เป็นสัญลักษณ์ทางการเมืองของไทย มีกิจกรรมวิชาการบรรยายเกี่ยวกับการเมือง ผู้ที่มีความสนใจตรงกันได้มีโอกาสพบกัน ตลอดจนเป็นออกกำลังกายยามเช้า-เย็นผู้ที่พักอาศัยโดยรอบ 4) นักศึกษาและบุคลากรจะใช้พื้นที่เปิดโล่งเพื่อเป็นเส้นทางสัญจรและออกกำลังกายเป็นหลัก ในขณะที่กิจกรรมระหว่างวันส่วนใหญ่จะใช้พื้นที่ใต้ถุนอาคาร

1) การใช้งานในชีวิตประจำวัน พบกิจกรรมในหลายลักษณะด้วยกัน

- การพักผ่อน บริเวณลานปริทัศน์ โดยเฉพาะส่วนที่อยู่ริมแม่น้ำจะมีผู้นั่งพักผ่อนส่วนใหญ่มักเป็นเพื่อพักผ่อน อ่านหนังสือ พบในช่วงเช้า และตอนเย็น ช่วงกลางวันมีผู้ใช้งานบางตา

เนื่องจากสภาพอากาศที่ค่อนข้างร้อน ในวันที่เสาร์-อาทิตย์จะมีผู้ใช้งานที่เป็นนักท่องเที่ยวเข้ามาเยี่ยมชมค่อนข้างมาก ซึ่งมักพบบริเวณริมแม่น้ำเจ้าพระยาเช่นกัน

ในขณะที่บริเวณสนามฟุตบอลกิจกรรมประเภทนั่งพักผ่อน รวมกลุ่มขนาดเล็ก พุดคุย จะพบในบริเวณศาลาที่อยู่โดยรอบสนามฟุตบอล มีการใช้งานตลอดวัน ผู้ใช้งานช่วงเช้าและกลางวันเป็นผู้ใช้งานภายนอก ผู้สูงอายุรวมกลุ่มเพื่อสนทนาเรื่องการเมืองและสังคม บ้างมานั่งพักผ่อน อ่านหนังสือพิมพ์ การรวมกลุ่มของนักศึกษาจะเริ่มเห็นชัดเจนหลังจากเวลา 16.00 น. กิจกรรมต่างๆจะเชื่อมโยงกับอาคารที่อยู่โดยรอบ เช่น คณะบัญชี และอาคารกิจกรรมนักศึกษา สำหรับในวันเสาร์-อาทิตย์กิจกรรมที่เพิ่มขึ้น คือ การสอนพิเศษ และการนัดพบเพื่อทำกิจกรรมต่างๆ ซึ่งผู้ใช้งานมีทั้งในส่วนนักศึกษาและผู้ใช้งานจากภายนอก

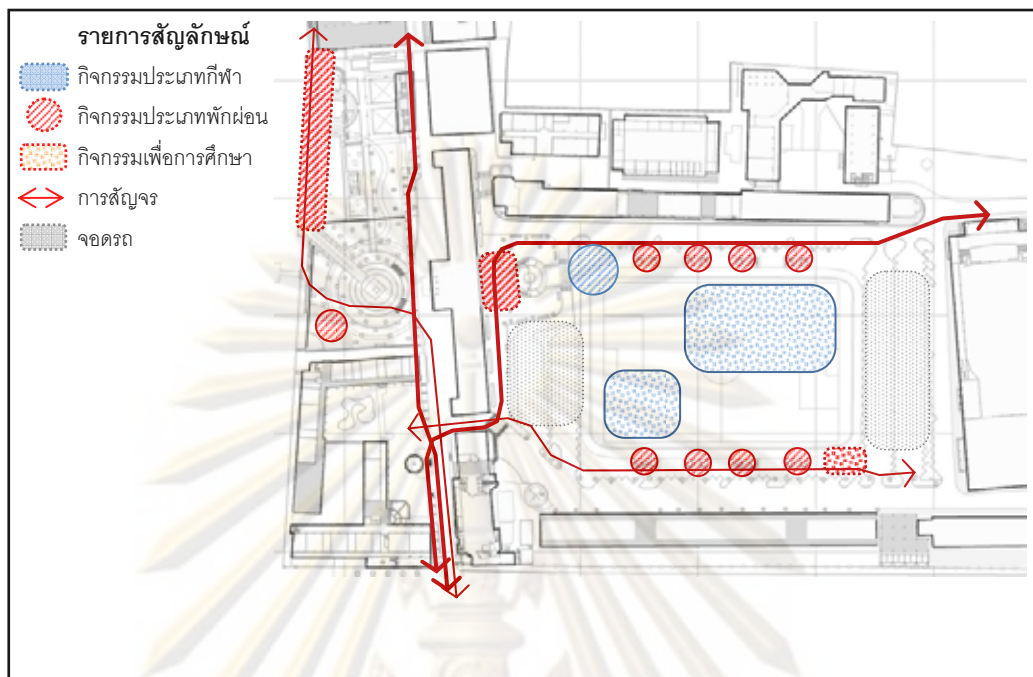
- **การออกกำลังกาย** ในช่วงเช้าของทุกวันบริเวณโดยรอบสนามฟุตบอลจะเป็นพื้นที่วิ่งจ็อกกิ้งและออกกำลังกายแบบเบาๆ ผู้ใช้งานส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุ ช่วงเย็นกิจกรรมทั้งวัน จันทร์-ศุกร์ ส่วนใหญ่เป็นการเล่นกีฬา เช่น ฟุตบอลและวิ่งจ็อกกิ้ง ผู้ใช้งาน 35-40 คน ในแต่ละวัน วันเสาร์-อาทิตย์จะมีผู้ใช้งานมาออกกำลังกายในส่วนนี้มากขึ้น ซึ่งพบว่าเป็นผู้ใช้งานจากภายนอก และแนวโน้มจะมาในลักษณะครอบครัว

บริเวณพื้นที่ลานปรีดี พบกิจกรรมออกกำลังกายแบบเบาๆ คือ เปตอง บริเวณข้างลานปรีดีเท่านั้น ซึ่งการเล่นเปตอง จะเป็นกลุ่มบุคคลากร ใช้เวลาตั้งแต่ 17.00 น.เป็นต้นไป จนถึงค่ากว่า 20.00 น. เนื่องจากบริเวณนี้มีแสงสว่างจากอาคารและภูมิทัศน์ตลอดเวลา โดยมีกิจกรรมลักษณะเดียวกันนี้ทุกวัน

- **เส้นทางสัญจร** บริเวณทางเดินเท้ามีหลังคาคลุมบริเวณข้างลานปรีดีฯ มีผู้ใช้งานเดินพลุกพล่านเสมอ เนื่องจากเป็นทางเชื่อมต่อกับทางเข้าวิทยาเขต ไปยังอาคารเรียนคณะต่างๆ รวมถึงสามารถเดินเชื่อมต่อกับถนนพระจันทร์ไปยังถนนพระอาทิตย์ ซึ่งเป็นย่านการค้าและท่องเที่ยว ส่วนพื้นที่ทางเดินริมน้ำและกลางลานปรีดีฯ จะมีผู้ใช้สัญจรบางตาเนื่องจากไม่มีร่มเงา

สำหรับพื้นที่ริมสนามฟุตบอลมีการใช้เพื่อเป็นเส้นทางสัญจรบ้างเช่นกัน ในบริเวณใต้ต้นไม้ที่อยู่โดยรอบสนามฟุตบอล ผู้ใช้งานไม่มากนักเนื่องจากอาคารหลักบริเวณนี้คือหอประชุมซึ่งมีการใช้งานเฉพาะกิจกรรมพิเศษเท่านั้น บริเวณที่มีการใช้งานเดินเท้าอย่างมากอีกจุดหนึ่งคือบริเวณ ลานด้านหลังตึกโดม ซึ่งทำเป็นลานกว้างมีร่มเงาจากตึกโดมและต้นไม้ริมทางเกือบตลอดวัน

การใช้งานพื้นที่เปิดโล่ง บริเวณลานปรีดีฯ และสนามฟุตบอล มักมีผู้ใช้งานจำนวนมากเข้ามาในพื้นที่ร่มเงาเสมอ ทั้งในระหว่างสัปดาห์ และเสาร์-อาทิตย์ จะต่างที่กิจกรรมในบางส่วนซึ่งพบว่าในวันเสาร์และอาทิตย์ จะมีผู้ใช้งานจากภายนอกเข้ามามากขึ้น

แผนที่ 5.03 แสดงตำแหน่งพื้นที่ใช้งาน บริเวณพื้นที่ศึกษามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ท่าพระจันทร์ (กิจกรรมประจำวัน)

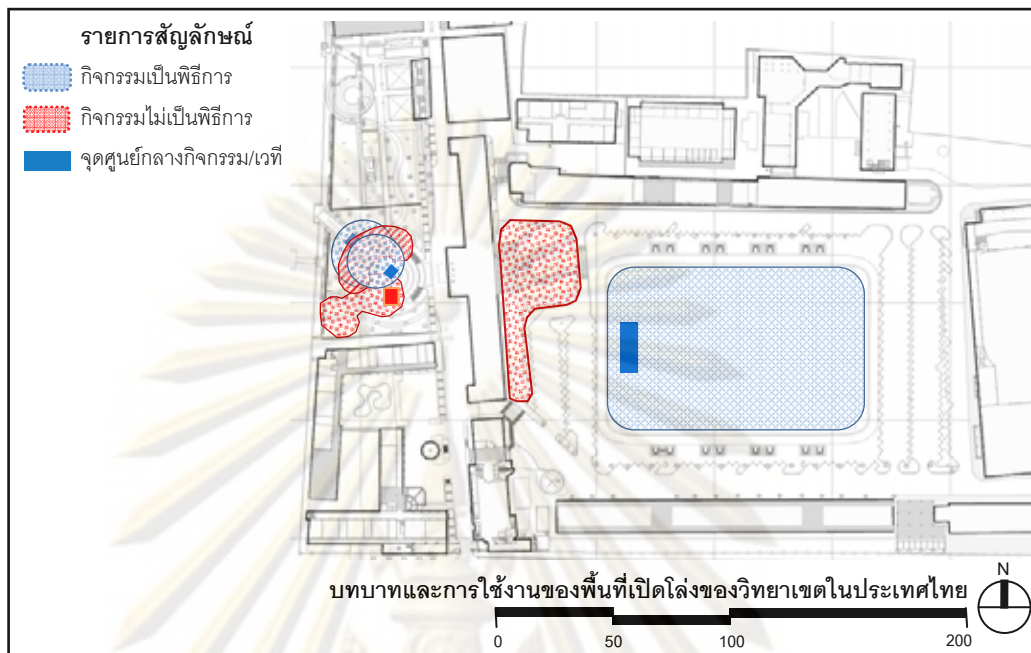
2) การใช้งานในวันพิเศษ

2.1) **กิจกรรมที่เป็นทางการ** ในกิจกรรมที่มีการรวมคนจำนวนมากๆ เช่น ต้อนรับเพื่อนใหม่ หรือวันธรรมศาสตร์ พื้นที่สนามฟุตบอลจะถูกใช้งานเต็มพื้นที่เพื่อรองรับนักศึกษาปี 1 ทั้งหมด เพื่อร่วมทำกิจกรรม การแสดงบนเวที ซึ่งอยู่ทางด้านทิศตะวันตกของสนาม มองเห็นตึกโดมเป็นฉากหลัง

กิจกรรมเป็นทางการขนาดเล็ก (ไม่เกิน 200 คน) มักเกิดขึ้นในบริเวณลานปรีดี บริเวณอนุสาวรีย์ปรีดี พนมยงค์ โดยไม่ได้มีตำแหน่งเวทีหรือศูนย์กลางกิจกรรมที่ชัดเจนนัก แต่จะปรับตามแต่ละกรณี เนื่องจากบริเวณลานมักร้อนและขาดร่มเงาทำให้มีการใช้เต็นท์ รอบๆ บริเวณเพื่อทำกิจกรรมแทนการสร้างเวที สำหรับกิจกรรมที่เกิดในช่วงเช้า หรือบ่าย

2.2) **กิจกรรมไม่เป็นทางการ** ทำให้เกิดการใช้งานหลากหลายประยุกต์ไปตามความต้องการใช้งาน และจำนวนคน เช่น กีฬา ชุมนุม รับประทานอาหาร กิจกรรมนักศึกษาต่างๆ เป็นต้น ซึ่งมักจะใช้พื้นที่ริมชายคาอาคารหรือใต้ต้นไม้ต่างๆ

นอกจากนี้การเป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมอื่นๆ เช่น ในวันรับปริญญา เป็นพื้นที่ถ่ายรูป พื้นที่พักผ่อนสำหรับผู้ปกครอง

แผนที่ 5.04 แสดงตำแหน่งพื้นที่ใช้งาน บริเวณพื้นที่ศึกษามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ท่าพระจันทร์ (กิจกรรมพิเศษ)

บริเวณสนามฟุตบอลของธรรมศาสตร์ไม่เพียงแต่รองรับการใช้งานประเภทกีฬาเท่านั้น แต่ยังคงถูกใช้เพื่อการรวมกลุ่มทางการเมือง กิจกรรมหลากหลายที่เกิดขึ้นตั้งแต่ในอดีต ทำให้พื้นที่ที่มีความหมายในเชิงสัญลักษณ์ซึ่งทำให้งบตบการเป็นมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ซึ่งเน้นแนวทางการศึกษาในด้านการเมืองและสังคมมีความชัดเจนมากขึ้น แม้ลักษณะทางกายภาพจะเปลี่ยนไปน้อยมาก แต่กิจกรรมการใช้งานยังคงมีความหลากหลาย

ภาพ 5.03 ความหลากหลายของกิจกรรม บริเวณสนามฟุตบอล มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ท่าพระจันทร์

- 1) กิจกรรมปฐมนิเทศและรับเพื่อนใหม่
- 2) การแข่งฟุตบอลกระชับมิตร
- 3) รองรับผู้ใช้งานจำนวนมากในวันรับปริญญา

ภาพ 5.04 ความหลากหลายของกิจกรรม บริเวณลานปริติ พนมยงค์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ท่าพระจันทร์

- 1) พื้นที่พักผ่อนประจำวัน
- 2) นักท่องเที่ยวเข้ามาเยี่ยมชม
- 3) กิจกรรมพิเศษจัดการแสดงบนเวที

5.2.3 ความสอดคล้องของการใช้งานกับองค์ประกอบทางกายภาพของพื้นที่เปิดโล่ง

1) ความปิดล้อมของอาคาร บริเวณสนามฟุตบอล มีการปิดล้อมทั้งสี่ด้าน เมื่อนั่งอยู่ริมสนาม จะเปิดมุมมองไปสู่สนามฟุตบอล หันหลังให้อาคารพื้นที่เปิดโล่งในวิทยาเขตมีการปิดล้อมที่ชัดเจน และค่อนข้างสมบูรณ์ด้วยอาคารที่อยู่โดยรอบ มากกว่าการรับรู้ขอบเขตด้วยต้นไม้ส่วนหนึ่งคือแนวต้นไม้แถวเดียวรวมถึงลำต้นและใบต้นทางนกยุงค่อนข้างโปร่ง ต้นไม้จึงต้นไม้ไม่ได้ให้ความรู้สึกปิดล้อมของพื้นที่มากนัก เพราะตัวอาคารเป็นตัวปิดล้อมที่ดีอยู่แล้ว แต่ช่วยในเรื่องของความรู้สึกผ่อนคลายและเป็นธรรมชาติมากขึ้น และช่วยให้ร่มเงาในบางส่วน รวมถึงช่วยสร้างความเป็นเอกภาพของอาคารในระดับสายตาด้วย เนื่องจากอาคารโดยรอบสร้างในหลายยุคหลายสมัย ต่างวัสดุ ต่างรูปแบบ ร่มเงาจากต้นไม้ไม่มากนักส่วนหนึ่งเนื่องจากต้นไม้ส่วนใหญ่เป็นทางนกยุง แต่ด้วยระยะของอาคารโดยรอบที่ไม่ห่างไกลกันนักทำให้พื้นที่ได้รับร่มเงาจากอาคารโดยรอบอยู่เสมอ

ภาพ 5.05 ความปิดล้อมของพื้นที่ศึกษา ลานปริติ พนมยงค์และสนามฟุตบอล มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ท่าพระจันทร์

ลานปริตีย์ ซึ่งเป็นลักษณะการจัดวางอาคารแบบ พื้นที่เปิดโล่งแบบมีจุดนำสายตา มีมุมมองที่ดี เปิดโล่งไปสู่แม่น้ำเจ้าพระยา แต่การใช้งานไม่มากนักในช่วงกลางวัน โดยเฉพาะบริเวณอนุสาวรีย์และลานหน้าอาคาร 60 ปี ส่วนหนึ่งเนื่องจากสภาพอากาศที่ร้อน ไม่มีร่มเงา ต้นไม้ไม่มีร่มเงามากนัก ผู้ที่เดินผ่านกลางสนาม มักเป็นกลุ่มนักท่องเที่ยวมากกว่า

การปิดล้อมด้วยอาคาร อาคารแม้จะปิดล้อมทางสายตา ซึ่งสำหรับผู้ที่ไม่ได้ใช้งานพื้นที่เป็นประจำ ความเข้าใจในเรื่องการเชื่อมต่อของพื้นที่อาจเป็นไปได้ยาก เนื่องจากไม่อาจคาดเดาทิศทางตำแหน่งช่องเปิดเพื่อเดินไปสู่อีกอาคารหนึ่งได้ คนจะคาดว่า ถ้ามีอาคารคือที่บตันเดินต่อไปไม่ได้ การทำเส้นทางเดินที่มีวัสดุหรือเอกลักษณ์ชัดเจนจะเป็นประโยชน์ในการคาดเดาทิศทาง เช่น ทางเท้าหลักบริเวณข้างลานปริตีย์ ที่จะออกไปที่ใดที่หนึ่งมักมีทางเดินเท้าที่ดี วัสดุพื้นผิวและมีการทำหลังคาคลุม และน่าจะเป็นเส้นทางสั้นที่สุดสำหรับการเดินทาง

แต่บริเวณชั้นล่างของอาคารพื้นที่ใต้ถุนเปิดการเชื่อมต่อไปยังพื้นที่ต่างๆให้ต่อเนื่องถึงกันทำให้ระบบพื้นที่เปิดโล่งเชื่อมต่อกันเป็นระบบ นอกจากบริเวณอาคารโดมบริหารที่แบ่งพื้นที่บริเวณริมน้ำและสนามฟุตบอลออกจากกันอย่างชัดเจน ด้วยตึกโดมที่เป็นอาคารทึบ และการใช้งานของส่วนบริหารที่ค่อนข้างเป็นส่วนตัว

2) องค์ประกอบทางกายภาพที่สำคัญของพื้นที่เปิดโล่ง

- ทิศทางของสนามฟุตบอล ด้วยข้อจำกัดของพื้นที่ สนามฟุตบอลวางตัวแนวตะวันออก-ตะวันตก ซึ่งทำให้สนามนี้ขาดมาตรฐานในการแข่งขัน แต่อย่างไรก็ตามสำหรับการเล่นเพื่อออกกำลังกายตามปกติจะไม่มีปัญหามากเพราะหากช่วงเวลาในการเล่นหลังจาก 16.00 น. อาคารโดยรอบจะช่วยป้องกันแสงรบกวนไปได้ส่วนหนึ่ง
- ทางเดินริมน้ำ แม้จะอากาศร้อนแต่ก็ได้รับความนิยมเสมอ ม้านั่งที่จัดวางหันหน้าออกสู่มแม่น้ำเจ้าพระยา
- บริเวณลานปริตีย์ เป็นจุดที่มีการเปลี่ยนแปลงทางกายภาพไปอย่างมาก ตั้งแต่ การสร้างอนุสาวรีย์ปริตีย์พนมยงค์การสร้างอาคาร 60 ปีและการปรับภูมิทัศน์บริเวณลานปริตีย์ การปรับวัสดุผิวในภูมิทัศน์ส่งผลถึงการใช้งานที่เปลี่ยนไป
- องค์ประกอบที่สำคัญในพื้นที่คือป้ายประกาศที่จัดวางอยู่ในองค์ประกอบของภูมิทัศน์บริเวณศาลา ทางเดินได้ขยายความเป็นต้น ซึ่งสอดคล้องกับกิจกรรมการเรียนการสอนของวิทยาเขต
- ธรรมชาติที่พาพระจันทร์ ปรับปรุงลานปริตีย์ แต่เดิมเป็นลานดิน สำหรับเตะฟุตบอลเตะกร้อ เมื่อทำพื้นที่เป็นลานหินแกรนิต การใช้งานที่ปรับไปเป็นพื้นที่พิเศษสำหรับการสักการะ กิจกรรมที่เปลี่ยนไปทำให้พื้นที่เป็นกิจกรรมactiveน้อยลง การก่อสร้างอาคารในพื้นที่แคบ พยายามลดรอยเหยียบอาคาร ด้วยการออกแบบอาคารให้มีชั้นใต้ดินและเปิดพื้นที่เหนืออาคารให้เป็นพื้นที่เปิดโล่ง มากกว่าการสร้างอาคารบนผิวดิน

5.1.5 ข้อค้นพบอื่นๆ

ลักษณะเฉพาะของวิทยาเขตที่เห็นได้ชัดเจนนคือ อาคารต่างๆในวิทยาเขตมีการพัฒนาในลักษณะที่เปิดชั้นล่างให้เป็นใต้ถุนโล่ง ซึ่งเป็นการเพิ่มพื้นที่กิจกรรม เพื่อใช้เป็นโรงอาหาร ที่นั่งอ่านหนังสือ ตลอดจนช่วยให้เกิดความเชื่อมต่อของระบบพื้นที่เปิดโล่งต่างๆเป็นอย่างดี ช่วยเพิ่มพื้นที่สาธารณะในส่วนกลางเป็นพื้นที่กิจกรรมที่สามารถเข้าถึงได้ง่าย ในขณะที่ตั้งแต่ชั้นสองขึ้นไปของอาคารเป็นพื้นที่เพื่อการเรียนการสอน และกิจกรรมที่เป็นส่วนตัวมากกว่า

ลักษณะเฉพาะของธรรมชาติ ด้วยสภาพลักษณะทางด้านประชาธิปไตยและเสรีภาพประชาชน ทำให้กลุ่มคนที่หลากหลายเข้ามาใช้พื้นที่ พื้นที่เปิดโล่งของวิทยาเขต ในช่วงกลางวันส่วนใหญ่จะมีการใช้งานโดยผู้ใช้งานจากภายนอก แต่กิจกรรมของนักศึกษาจะเกิดขึ้นหลังจากเลิกเรียนตอนเย็น

พื้นที่วิทยาเขตเป็นที่จดจำเนื่องจากภูมิสัญลักษณ์ที่สำคัญเช่นตึกโดม เมื่อมองจากแม่น้ำเจ้าพระยาคนรับรู้ได้ หน้าที่ของพื้นที่เปิดโล่งคือการเปิดมุมมองเน้นองค์ประกอบที่สำคัญ ซึ่งอาจด้วยแนวช่องทางเดินหรือการเปิดเป็นพื้นที่โล่งเพื่อนำสายตาไปสู่อาคารสำคัญ

5.3 ข้อค้นพบจากกรณีศึกษา สวนแก้ว สนามบาสฯ และลานอเนกประสงค์

มหาวิทยาลัยศิลปากร วังท่าพระ

มหาวิทยาลัยศิลปากร มีการเรียนการสอนเฉพาะทางด้านศิลปะ พื้นที่เปิดโล่งของวิทยาเขตวังท่าพระ นอกจากเพื่อกิจกรรมนันทนาการและการเรียนต่างๆ ยังเป็นพื้นที่แสดงงานศิลปะอีกด้วย ไม่เพียงแต่ประติมากรรมที่ตั้งอยู่ในสวนแก้วและพื้นที่ต่างๆของวิทยาเขต แต่งานศิลปะยังมีปรากฏบนพื้นผนัง ต้นไม้ รวมถึงถังขยะ พื้นและผนังภายนอกอาคารเป็นที่แสดงออกถึงความคิดสร้างสรรค์และผลงานศิลปะ ซึ่งหมุนเวียนเปลี่ยนไปตามกิจกรรมที่เกิดขึ้นในพื้นที่วิทยาเขต

เนื่องจากพื้นที่ของวิทยาเขตที่มีจำกัด ทำให้ความเปลี่ยนแปลงทางด้านกายภาพภายนอกค่อนข้างน้อย ปัญหาที่กล่าวถึงส่วนใหญ่จึงเป็นเรื่องความหนาแน่นของนักศึกษา พื้นที่ใช้งานต่างๆไม่เพียงพอต่อความต้องการทั้งในเรื่องห้องเรียน ห้องสมุด ที่จอดรถ ซึ่งมีการจัดให้นักศึกษาบางส่วนไปเรียนในวิทยาเขตอื่นๆ แต่พื้นที่วังท่าพระยังมีความเป็นสัญลักษณ์ของมหาวิทยาลัยและความคุ้นเคยของนักศึกษาและศิษย์เก่า จึงทำให้กิจกรรมสำคัญหลายๆอย่างของนักศึกษายังคงจัดอยู่ที่นี่ เช่น งานคืนสู่เหย้าของคณะต่างๆ การถ่ายภาพรับปริญญา เป็นต้น

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาพ 5.06 องค์ประกอบต่างๆของภูมิทัศน์ถูกใช้งานเพื่อการแสดงออกทางศิลปะ

- 1) พื้นที่เปิดโล่งและต้นไม้บริเวณสวนแก้ว
- 2) ถึงขยะข้างสนามบาสฯ
- 3) พื้นทางเดินบริเวณสวนแก้ว

5.3.1 พื้นที่เปิดโล่งกับการวางผังวิทยาเขต

1) แนวคิดในการวางผังของวิทยาเขตไม่ได้มีกล่าวถึงพื้นที่เปิดโล่งอย่างชัดเจนนัก ใช้การปิดล้อมอาคารและเปิดให้เชื่อมต่อกันในบางส่วนเพื่อเชื่อมพื้นที่เปิดโล่งให้เป็นระบบ

2) นอกจากพื้นที่วิทยาเขต จะรักษาไว้ซึ่งอาคารที่มีคุณค่าทางสถาปัตยกรรมของวังท่าพระเดิมแล้ว ยังคงรักษาพื้นที่เปิดโล่งซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของวังท่าพระด้วย คือบริเวณสวนแก้ว พื้นที่เปิดโล่งที่วิทยาเขตได้รักษาไว้ มีคุณค่าในทางสาธารณะเนื่องจากการรักษาไว้ซึ่งต้นไม้ใหญ่ที่มีคุณค่า การรักษาพื้นที่ไว้ไม่ใช้การห้ามเข้าไปใช้ แต่เป็นการออกแบบพื้นที่ที่มีอยู่ให้สอดคล้องกับการใช้งานในปัจจุบัน

3) ตำแหน่งของพื้นที่เปิดโล่งสวนแก้ว เป็นภาพลักษณ์ที่สำคัญของวิทยาเขต เนื่องจาก หากเข้ามาจากทางเข้าหลัก ต้องผ่านพื้นที่สวนแก้วและหอศิลป์วังท่าพระ เพื่อเข้าสู่พื้นที่อาคารส่วนการศึกษาและอาคารคณะต่างๆของวิทยาเขต

4) พื้นที่เปิดโล่งต่างๆไม่เป็นของคณะใดคณะหนึ่งแต่จะเป็นพื้นที่ส่วนกลาง รวมถึงไม่มีการแบ่งการใช้พื้นที่ชัดเจนว่าส่วนใดคือทางเดินเท้า จักรยาน หรือรถยนต์ มีการซ้อนทับกันของการใช้งานตามช่วงเวลา

5.3.2 ความหลากหลายของกิจกรรมในพื้นที่

แม้จะตั้งอยู่ในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวสำคัญ แต่ไม่พบผู้ใช้งานจากภายนอกในพื้นที่เปิดโล่งบริเวณสวนแก้ว สนามบาสฯและลานอเนกประสงค์มากนัก ผู้ใช้งานส่วนใหญ่มักเป็นกลุ่มนักศึกษา หรือนักเรียน

1) กิจกรรมในชีวิตประจำวัน

- การจอดรถ เก็บรถตลอดทั้งวัน(8.00น.-16.00น.)ของพื้นที่สนามบาสฯ เป็นที่จอดรถสำหรับบุคลากรและผู้ที่มาติดต่อธุระ

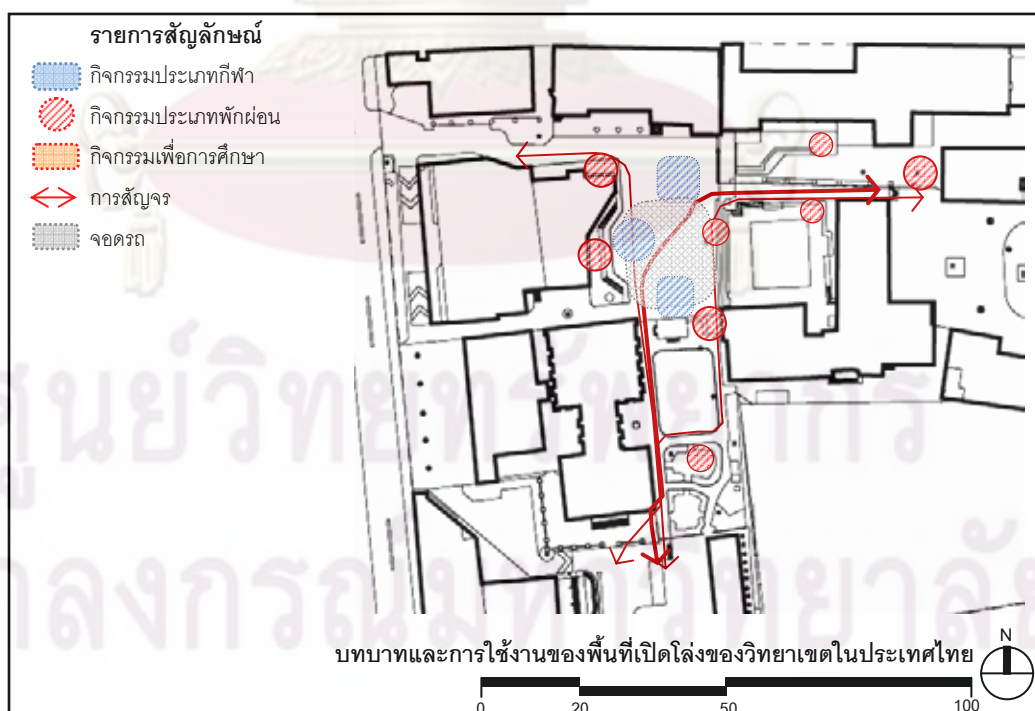
- การออกกำลังกาย พบในบริเวณพื้นที่สนามบาสฯ ลักษณะเป็นกลุ่มเล็กๆบริเวณใต้แป้นบาสฯและกลางสนามพื้นที่บริเวณสนามบาสฯ หลังจากเวลา 16.00 น. รถยนต์ที่จอดใน

พื้นที่เริ่มลดน้อยลง ปรับเป็นกิจกรรมประเภทออกกำลังกายได้แก่ บาสฯ และตะกร้อ ซึ่งเกาะกลุ่มอยู่สองฟากของสนามบาส โต๊ะปิงปองถูกตั้งขึ้นหน้ายูเนียน แทนการนั่งคุยกันตามปกติ

- **การพักผ่อน** บริเวณหน้าคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ และบริเวณหน้าอาคารยูเนียน จะมีการจัดวางม้านั่ง มักเป็นที่ชุมนุมของนักศึกษา และในสวนแก้วตามจุดที่มีม้านั่งหรือพื้นที่ต่างระดับที่ทำหน้าที่เป็นม้านั่งได้ การรวมกลุ่มของกิจกรรมมักเกิดขึ้นบริเวณขอบหรือชายคาของอาคาร เริ่มจากการรวมตัวกันเป็นกลุ่มเล็กๆ และค่อยขยายขึ้น หรือเคลื่อนย้ายเพื่อไปยังพื้นที่จุดอื่นซึ่งเวลาในการรวมตัว กิจกรรมพักผ่อนต่างๆมักเป็นเวลาหลัง 14.00 น.

- **ห้องเรียนกลางแจ้ง** หลายพื้นที่ของวิทยาเขตเป็นที่นั่งสำหรับเรียนศิลปะ วาดภาพ ทั้งใช้องค์ประกอบต่างๆในภูมิทัศน์เป็นต้นแบบ ตลอดจนการวาดภาพอื่นๆ โดยจะพบมากในบริเวณสวนแก้วซึ่งมีลักษณะร่มรื่น

- **เส้นทางสัญจร** สนามบาสฯลานอเนกประสงค์และสวนแก้วเป็นเส้นทางสัญจรที่สำคัญ เนื่องจากเชื่อมโยงจากทางเข้าหลักของวิทยาเขต ไปยังอาคารส่วนกลางและคณะเรียนต่างๆ แม้ว่าไม่ได้มีการแบ่งแยกทางเดินเท้าออกจากพื้นที่เปิดโล่งและทางเดินรถอย่างชัดเจน และไม่ได้มีรั้วกั้น แต่พื้นที่ศึกษาก็เป็นเส้นทางสัญจรที่สั้นที่สุด

แผนที่ 5.05 แสดงตำแหน่งพื้นที่ใช้งาน บริเวณพื้นที่ศึกษามหาวิทยาลัยศิลปากร วังท่าพระ (กิจกรรมประจำวัน)

แผนที่ 5.06 แสดงตำแหน่งพื้นที่ใช้งาน บริเวณพื้นที่ศึกษามหาวิทยาลัยศิลปากร วังท่าพระ (กิจกรรมพิเศษ)

2) **กิจกรรมพิเศษ** ส่วนใหญ่กิจกรรมที่เกิดขึ้นจะเป็นส่วนที่เกี่ยวข้องกับการจัดแสดงงานนิทรรศการศิลปะต่างๆ ซึ่งพื้นที่ภายในอาคารไม่เพียงพอที่จะรองรับผู้ใช้งานจำนวนมาก เช่น พิธีเปิดนิทรรศการจะใช้พื้นที่เปิดโล่งด้านหน้าอาคาร นอกจากนี้กิจกรรมที่ต้องใช้พื้นที่ขนาดใหญ่ เช่น การเลี้ยงสังสรรค์ และการแข่งขันกีฬา ส่วนใหญ่จะใช้พื้นที่บริเวณสนามบาสฯ และลานอเนกประสงค์ โดยศูนย์กลางของกิจกรรมหรือเวที จะใช้พื้นที่หน้ายูนิเอน ลานหน้าคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ หรือบริเวณลานอเนกประสงค์ และกระจายส่วนของกิจกรรมไปในพื้นที่ทั่วทั้งบริเวณสนามบาสและลานอเนกประสงค์

บริเวณสวนแก้วมีการจัดงานในลักษณะการบรรยาย และสนทนาวิชาการซึ่งต้องการพื้นที่จัดวางเก้าอี้ ด้วยการจัดศูนย์กลางบริเวณหน้าศาลาดนตรี และบางส่วนเป็นกิจกรรมที่ต่อเนื่องกับพื้นที่ในหอศิลป์ ซึ่งบริเวณสวนแก้วจะรองรับผู้ใช้งานจำนวนไม่เกิน 200 คน

เนื่องจากพื้นที่ของวิทยาเขตไม่กว้างนัก สิ่งสำคัญคือการบริหารจัดการพื้นที่เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด โดยเฉพาะบริเวณสนามบาสฯ ช่วงเช้าและกลางวันเป็นที่จอดรถ และกำหนดให้รถยนต์ออกจากคณะภายในเวลา 16.00น. กิจกรรมหลายอย่างจึงมักเกิดในช่วงเย็นถึงค่ำ โดยเฉพาะช่วงที่มีการจัดนิทรรศการศิลปะหรือมีการจัดแข่งกีฬา ซึ่งอาจต้องกำหนดจุดห้ามจอดและเส้นทางห้ามรถผ่านสำหรับ

บางพื้นที่ พื้นที่เปิดโล่งเป็นพื้นที่ส่วนกลางที่มีการจัดการหมุนเวียนกันใช้งาน ไม่จำเพาะเจาะจงกลุ่มคน หรือคณะใดคณะหนึ่ง

ภาพ 5.07 ความหลากหลายของกิจกรรม บริเวณลานอเนกประสงค์และสนามบาสฯ

มหาวิทยาลัยศิลปากร วังท่าพระ

- 1) ตอนกลางวันเป็นพื้นที่จอดรถยนต์
- 2) ตอนเย็นจะปรับเป็นพื้นที่นันทนาการสำหรับนักศึกษา
- 3) เป็นพื้นที่แสดงงานศิลปะในวันที่มีจัดกิจกรรม

3) ภาพวาดบนผนังกับการแสดงอาณาเขตของกลุ่มนักศึกษา ผนังภายนอกอาคารซึ่งเป็นส่วนประกอบของภูมิทัศน์ จะมีการวาดภาพตามแต่ละคณะนอกจากเป็นการแสดงออกถึงความคิดสร้างสรรค์ทางศิลปะแล้ว ยังเป็นการแสดงอาณาเขตอย่างหนึ่ง เช่น บริเวณหน้ายูนิเอนเป็นคณะจิตรกรรมฯ ผนังข้างลานหน้าคณะสถาปัตยกรรมฯ ผนังของมณฑนศิลป์ในสวนแก้ว และผนังของคณะโบราณคดีข้างยูนิเอน พื้นที่นั่งบริเวณใกล้ผนังจะเป็นที่รวมตัวกันของนักศึกษาแต่ละคณะในแต่ละวัน ซึ่งในวันที่มีความสำคัญ เรื่องราวที่เขียนบนผนังนี้จะเป็นการให้ข่าวสารประชาสัมพันธ์ เกี่ยวกับการจัดกิจกรรมนั้นๆ

ภาพ 5.08 ภาพวาดบนผนังกับการเป็นเจ้าของพื้นที่

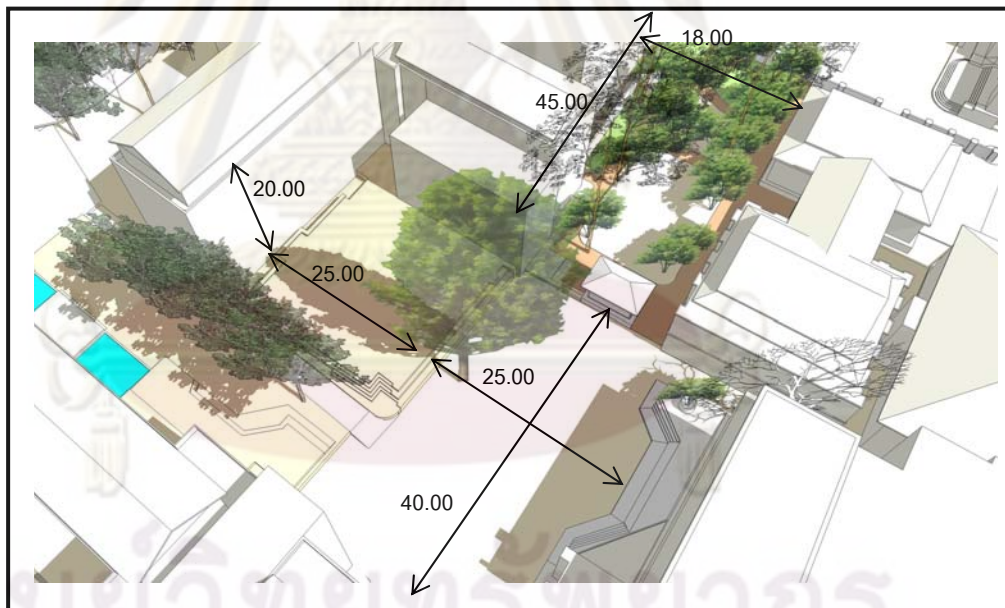
- 1) ผนังอาคารศูนย์รวม 1 ของนักศึกษาคณะมัณฑนศิลป์
- 2) ผนังด้านหน้ายูนิเอน ของนักศึกษาจิตรกรรมฯ
- 3) ผนังหน้าคณะสถาปัตย์ฯ ของนักศึกษาสถาปัตย์ฯ

4) ความขัดแย้งของความเป็นพื้นที่สาธารณะ และพื้นที่ส่วนตัว เนื่องจากการจับกลุ่มกันตามจุดต่างๆภายนอกอาคาร ตามพื้นที่ขึ้นบันได ซึ่งบางส่วนอยู่บนเส้นทางสัญจร ผู้ใช้งานที่ไม่คุ้นเคยกับสถานที่เมื่อมีกลุ่มคนจำนวนมากจับกลุ่มอยู่อาจทำให้เกิดความรู้สึกแปลกแยก ซึ่งอาจทำให้พื้นที่วิทยาเขตเป็นพื้นที่ใช้งานของคนเฉพาะกลุ่ม หรือผู้ที่คุ้นเคยกับสถานที่ เช่น บริเวณขอบทางด้านหนึ่งในสวน

แก้วมักเป็นที่รวมตัวกันของนักศึกษาคณะมัณฑนศิลป์ ทำให้ผู้ใช้งานส่วนใหญ่เลี่ยงไปใช้ทางเดินอีกด้านหนึ่งของศาลาดนตรี เป็นต้น

5.3.3 ความสอดคล้องของการใช้งานกับองค์ประกอบทางกายภาพของพื้นที่เปิดโล่ง

1) การปิดล้อมของพื้นที่เปิดโล่ง พื้นที่เปิดโล่งของวิทยาเขตมีขอบเขตชัดเจน จากอาคารที่ปิดล้อมซึ่งทำให้พื้นที่เปิดโล่งมักได้รับเงาจากอาคาร พื้นที่เปิดโล่งบริเวณลานอเนกประสงค์และสนามบาส เป็นพื้นที่เปิดโล่งที่อยู่ในกรปิดล้อมของอาคาร สูง ไม่เกิน 20 เมตร ระยะกว้างระหว่างอาคาร แต่ละหลัง ประมาณ 50 เมตรด้วยสัดส่วน ระยะความสูง:ความกว้างอาคาร 1:2 เป็นการปิดล้อมได้สมบูรณ์ทำให้ความรู้สึกเป็นกันเองสนิทสนม เนื่องจากมองเห็นกิจกรรมและผู้ที่อยู่ในกิจกรรมได้อย่างชัดเจน แม้กิจกรรมในพื้นที่ถูกแบ่งออกเป็นกลุ่มย่อยๆแต่โดยภาพรวมยังเป็นพื้นที่กิจกรรมเดียวกัน พื้นที่ที่ให้ความรู้สึกสนิทสนม ทำให้เกิดการจับกลุ่มคุยกัน ตามทางเดินที่นั้งเป็นประโยชน์ในการสร้างปฏิสัมพันธ์ และการพบปะโดยบังเอิญ แต่ในขณะเดียวกัน การรวมกลุ่มของนักศึกษาบริเวณพื้นที่ทางเดิน บันไดต่างๆอาจสร้างความรู้สึกอึดอัดใจให้กับผู้ใช้งานในกลุ่มอื่นๆ ที่ไม่ใช่ผู้ใช้งานในพื้นที่หรือไม่คุ้นเคยกับสถานที่มากนัก

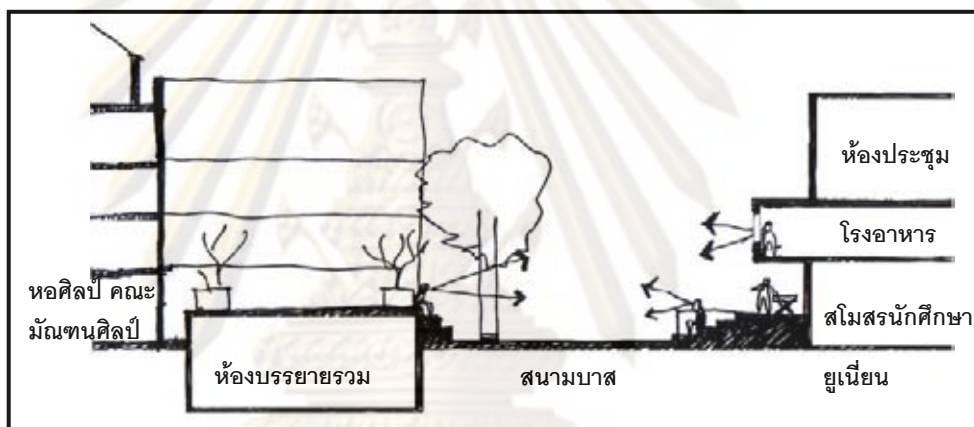

ภาพ 5.10 ขนาดของพื้นที่เปิดโล่ง มหาวิทยาลัยศิลปากร ราชภัฏราชบุรี

2) องค์ประกอบทางกายภาพที่สำคัญของพื้นที่

- เป็นที่สังเกตได้ว่าพื้นที่ศึกษาไม่มีองค์ประกอบที่เป็นสนามหญ้า เนื่องจากพื้นที่เปิดโล่งรับการใช้งานหนัก เพื่อเป็นทางเดิน จอดรถ ซึ่งสนามหญ้าไม่เหมาะสมและดูแลรักษายาก รวมถึงบริเวณพื้นที่ปลูกต้นไม้ของวิทยาเขตเป็นร่มเงาสูงการปลูกหญ้าดูแลยาก ต้องใช้ไม้คลุมดินอื่นๆ ร่วมกับการใช้พื้นที่โรยหิน แทนการปลูกหญ้า

- สวนแก้วเป็นเหมือนพื้นที่ โอเอซิสของวิทยาเขต ต้นไม้ที่หนาแน่นมีร่มเงาตลอดเวลาทำให้พื้นที่บริเวณนี้แตกต่างกับพื้นที่โดยรอบที่เป็นส่วนของอาคารและวัสดุคาดแข็งอย่างมาก ซึ่งลักษณะเฉพาะนี้ก็มีส่วนทำให้บริเวณสวนแก้วมีความเป็นจุดเด่นที่แตกต่างจากพื้นที่โดยรอบ
- แม้อยู่ในพื้นที่ปิดล้อมเดียวกัน แต่พื้นที่ศึกษาแบ่งออกเป็นส่วนย่อยๆ ด้วยระดับพื้นที่ที่แตกต่างกัน เช่น ยกพื้นที่ชั้นบันไดหน้ายูนิเวน(สูงประมาณ 0.90) และยกพื้นที่บริเวณลานอเนกประสงค์ (เป็นส่วนหนึ่งของโครงสร้างอาคาร สูงประมาณ 1.10 ม.) ทำให้สนามบาสฯ มีลักษณะที่ดูเหมือนเป็นหลุมลงไป ล้อมด้วยชั้นบันได ด้วยชั้นบันไดที่มีลูกตั้งสูงสุดของชั้นบันไดนอกจากใช้เพื่อเดินแล้วจึงเป็นที่นั่งสำหรับการมองดูกิจกรรม บางที่ชั้นบันไดมีการสร้างชานพักกว้าง เพื่อใช้เป็นเวทีแสดงคอนเสิร์ตโดยมีอาคารเป็นฉากหลัง หรือแม้การใช้ชั้นบันไดเป็นอิมจินเทอร์มก็ฟ้าบริเวณสนามบาส เป็นต้น

ภาพ 5.09 รูปตัดพื้นที่กิจกรรมระหว่างอาคาร มหาวิทยาลัยศิลปากร วังท่าพระ

5.3.4 ข้อค้นพบอื่นๆ

1) ด้วยลักษณะทางกายภาพของพื้นที่สวนแก้วที่ประกอบด้วยต้นไม้จำนวนมาก และอาคารที่มีซอก หลืบในช่วงตอนกลางคืนที่แสงสว่างน้อย ทำให้มีโอกาสในการเกิดอันตรายจากกลุ่มมิจฉาชีพที่แฝงตัวอยู่ ทำให้ปัจจุบันพื้นที่สวนแก้วมีการควบคุมช่วงเวลาในการเข้าออก ปิดประตูเวลา 20.00 น. จากเดิมที่เปิดตลอด 24 ชั่วโมง

2) ปัจจุบันผู้ใช้งานมีการใช้รถยนต์มากขึ้น ทำให้ที่จอดรถไม่เพียงพอ และมีुकคามไปยังลานกิจกรรมต่างๆ ในวิทยาเขต เช่น บริเวณหน้าคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์และสนามบาสฯ ส่วนหนึ่งทำให้ความเชื่อมโยงของการใช้พื้นที่หน้าอาคารกับพื้นที่อื่นๆ ลดน้อยลง เช่น ไม่น่านั่งเนื่องจากไอร้อนจากรถยนต์ หรือรถยนต์บังมุมมองที่จะมองออกไปสู่ภายนอก รวมถึงยังทำให้พื้นที่สำหรับใช้วางม้านั่งลดลงด้วย

5.4 ข้อค้นพบจากกรณีศึกษา บริเวณพื้นที่สระแก้ว มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตพระราชวังสนามจันทร์

พื้นที่บริเวณสระแก้วรายรอบด้วยอาคารที่สำคัญ หลากหลายประเภทการใช้งาน ทั้งในส่วนกลางและส่วนของคณะเรียนต่างๆ ตลอดจนหอพัก ด้วยแนวคิดที่มีมาแต่ต้นคือการรักษาพื้นที่ริมน้ำสระแก้ว ซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์และระบบนิเวศ เพื่อเป็นพื้นที่พักผ่อนสำหรับนักศึกษาและบุคลากร ทำให้บริเวณยังมีสภาพภูมิทัศน์ที่ร่มรื่นและเต็มไปด้วยต้นไม้ ทำให้สภาพของอาคารที่ต่างยุคสมัย ต่างรูปแบบ ต่างขนาดและความสูง ดูไม่ขัดตาจนเกินไป เมื่อผู้ใช้งานอยู่ในบริเวณริมสระแก้ว

5.4.1 พื้นที่เปิดโล่งกับการวางผังวิทยาเขต

1) พื้นที่เกือบครึ่งหนึ่งของพื้นที่ศึกษา คือ บริเวณสระแก้ว ซึ่งเป็นองค์ประกอบที่สำคัญมีมาก่อนการวางผังวิทยาเขต แนวคิดหลักในการวางผังจึงให้ความสำคัญกับระบบน้ำซึ่งไม่เพียงแต่เป็นระบบน้ำของวิทยาเขตแต่ยังเชื่อมโยงกับส่วนพระราชวังสนามจันทร์และสถานที่ราชการต่างๆ การรักษาพื้นที่ชายน้ำจึงเป็นเรื่องที่ต้องให้ความสำคัญเป็นอย่างมาก เพราะอาจส่งผลกระทบต่อพื้นที่อื่นๆที่ใช้ระบบน้ำเดียวกันโดยรอบ ไม่เพียงแต่การใช้แหล่งน้ำเพื่อ กักเก็บน้ำไว้ใช้งาน แก้ปัญหาน้ำท่วมขัง หรือเป็นส่วนของระบบระบายน้ำเสีย แต่ด้วยรูปทรงของพื้นน้ำให้สอดคล้องกับภูมิประเทศยังมีส่วนช่วยในการสร้างสุนทรียภาพของวิทยาเขตด้วย

2) เมื่อเทียบกับแนวคิดของสุปรีชา หิรัญโร(2537) พื้นที่ของศิลปากร พระราชวังสนามจันทร์ ใกล้เคียงมากทั้งในด้านขนาดของพื้นที่ที่เหมาะสม คือ ประมาณ 400 ไร่ รวมถึง การสร้างศูนย์กลางกิจกรรมต่างๆไว้ในส่วนกลางของวิทยาเขต รวมถึงมีการกระจายพื้นที่ส่วนพักอาศัยไปยังมุมต่างๆของพื้นที่

5.4.2 ความหลากหลายของกิจกรรมในพื้นที่

1) การใช้งานในกิจกรรมประจำวัน บริเวณสระแก้วส่วนใหญ่มักพบเป็นนักศึกษา และบางส่วนเป็นบุคลากรซึ่งใช้เพื่อเป็นเส้นทางสัญจรผ่าน เป็นกิจกรรมเพื่อ

- การพักผ่อน อ่านหนังสือ ทานอาหาร กลุ่มขนาด 2-7 คน ส่วนใหญ่จะพบในบริเวณริมสระแก้ว ตำแหน่งที่มีการจัดวางองค์ประกอบต่างๆ เช่น ศาลา ม้านั่งและโต๊ะ นอกจากนี้ในช่วงเย็น(ตั้งแต่ 16.00น.) พื้นที่บริเวณสะพานสระแก้ว มักใช้เป็นจุดนัดพบ ทั้งบริเวณ กลางสะพานและปลายสะพานทั้งสองฝั่ง

- เส้นทางสัญจร บริเวณสระแก้ว แวดล้อมด้วยกลุ่มอาคารคณะเรียน หอพัก และอาคารส่วนกลาง เช่น สำนักอธิการบดี สโมสรนักศึกษา โรงอาหาร ทำให้บริเวณสระแก้วมักเป็นเส้นทางสัญจร ในช่วงกลางวันและตอนเย็น เพื่อไปยังอาคารส่วนกลางต่างๆ โดยส่วนใหญ่ผู้ใช้งานจะใช้ทางเดินโดยรอบสระแก้วและสะพานสระแก้วเป็นเส้นทางสัญจร แม้สภาพอากาศค่อนข้างร้อนแต่บริเวณสะพานสระแก้วก็เป็นเส้นทางที่สั้นที่สุดที่จะนำไปสู่อีกฝั่งหนึ่งของสระแก้ว

แผนที่ 5.09 แสดงตำแหน่งพื้นที่ใช้งาน บริเวณพื้นที่ศึกษามหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตพระราชวังสนามจันทร์ (กิจกรรมประจำวัน)

แผนที่ 5.10 แสดงตำแหน่งพื้นที่ใช้งาน บริเวณพื้นที่ศึกษามหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตพระราชวังสนามจันทร์ (กิจกรรมพิเศษ)

- **ไม่พบกิจกรรมประเภทกีฬา** ส่วนหนึ่งเนื่องจากพื้นที่วิทยาเขตมีสนามกีฬาขนาดเล็กกระจายอยู่ตามพื้นที่หอพักต่างๆ รวมถึงสนามกีฬาที่มาตรฐานสำหรับการแข่งขันและฝึกซ้อมพบอยู่บ้างในลักษณะวิ่งผ่านบริเวณริมถนนเพื่อไปยังสนามกีฬาของวิทยาเขตที่อยู่ด้านใน

2) **การใช้งานในกิจกรรมพิเศษ** เป็นในลักษณะไม่เป็นพิธีการมากนัก จะเป็นการรวมกลุ่มเพื่อการสังสรรค์ และกิจกรรมนันทนาการของนักศึกษา กิจกรรมที่เป็นทางการและพิธีการมักเกิดขึ้นในหอประชุม นอกจากนี้การเป็นส่วนองงานพระราชทานปริญญาบัตรของนักศึกษามหาวิทยาลัยศิลปากรทำให้เกิดกิจกรรมและการใช้งานใหม่ให้กับพื้นที่คือ การเป็นพื้นที่เพื่อรองรับผู้มาร่วมแสดงความยินดีและผู้ปกครองของบัณฑิตจบใหม่ ทั้งสำหรับบริการอาหาร นั่งพัก ถ่ายภาพ ตลอดจนฉายของที่ระลึก

ภาพ 5.11 ความหลากหลายของกิจกรรม บริเวณสระแก้ว(ลานหินกรวด) มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตพระราชวังสนามจันทร์

- 1) ตลาดนัดวันพุธ
- 2) กิจกรรมนักศึกษา
- 3) รมน้ำเป็นพื้นที่อ่านหนังสือและบางที่เป็นที่จอดรถ

ภาพ 5.12 ความหลากหลายของกิจกรรม บริเวณสระแก้ว(ลานตรงข้ามอนุสาวรีย์ ปิ่น มาลากุล) มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตพระราชวังสนามจันทร์

- 1) กิจกรรมรับน้อยย่อย
- 2) รองรับผู้ปกครองวันรับปริญญา
- 3) กิจกรรมลอยกระทง

กิจกรรมในพื้นที่เปิดโล่งบริเวณสระแก้ว เน้นเพื่อการพักผ่อน และเป็นทางสัญจร ซึ่งเป็นกิจกรรมในลักษณะที่ไม่เป็นทางการ รวมถึงไม่มีการใช้งานจากผู้คนภายนอกมากนัก ยกเว้นในวันที่มีการจัดกิจกรรมพิเศษ เช่น ลอยกระทง หรือรับปริญญา พื้นที่ว่างที่เป็นลานหรือสนามหญ้ามักเป็นที่รวมคนและ

ศูนย์กลางของกิจกรรม แต่การใช้งานพื้นที่ส่วนใหญ่ จะเกาะกลุ่มบริเวณที่ต่อเนื่องกับแนวถนน และ บางส่วนใช้พื้นที่ถนนเพื่อรองรับกิจกรรมต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง กิจกรรมประเภทร้านค้า หรือตลาดนัด

ไม่เพียงแต่การรองรับกิจกรรมและการใช้งาน พื้นที่น้ำบริเวณสระแก้วยังถูกใช้เพื่อรองรับน้ำและ นำน้ำไปใช้เพื่อระบบประปาของวิทยาเขตด้วย

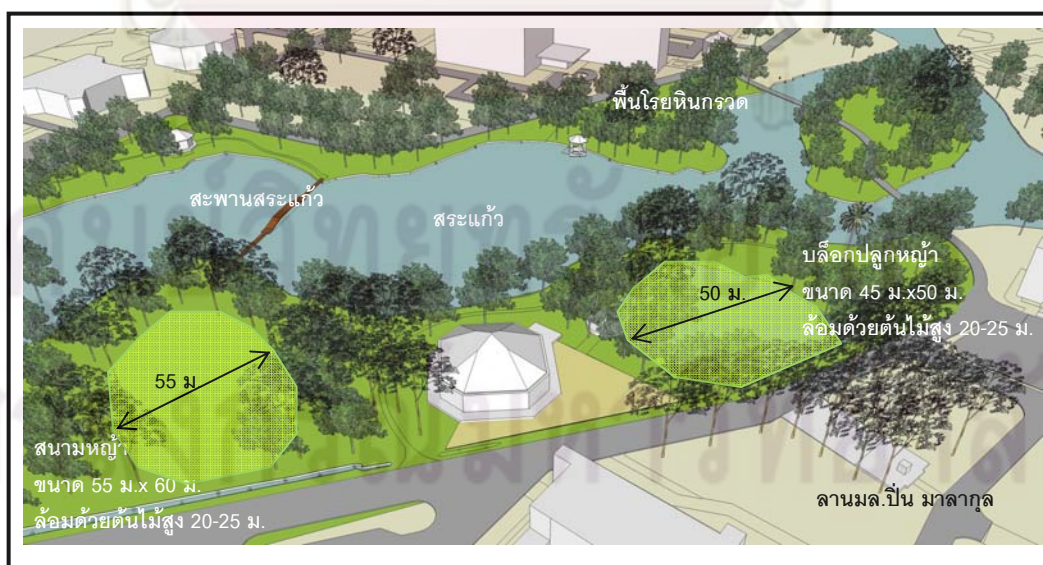
5.4.3 ความสอดคล้องของการใช้งานกับองค์ประกอบทางกายภาพของพื้นที่เปิดโล่ง

พื้นที่เปิดโล่งริมสระแก้ว เป็นพื้นที่รูปทรงแบบอิสระ การปิดล้อมด้วยต้นไม้ทำให้ขอบเขตของพื้นที่ ลานหรือสนามหญ้าไม่ตายตัวนัก ปรับเปลี่ยนตามช่วงเวลาและการให้ร่มเงาของต้นไม้ พื้นที่น้ำซึ่งเป็น อาณาเขตเกือบครึ่งหนึ่งของพื้นที่ศึกษา ทำให้เมื่อนั่งหรือทำกิจกรรมอยู่พื้นที่โดยรอบๆจะนำสายตาไปสู่ที่ ว่าง บนผิวน้ำสระแก้ว

1) การปิดล้อมของพื้นที่

นอกจากแนวถนนหลัก เป็นตัวกำหนดขอบเขตของพื้นที่เปิดโล่งบริเวณสระแก้ว ออกจากพื้นที่ โดยรอบแล้ว บริเวณพื้นที่ที่ยังเต็มไปด้วยร่มไม้ ซึ่งเป็นตัวกำหนดการปิดล้อมของพื้นที่กิจกรรม บริเวณลาน หน้าอนุสาวรีย์ มล.ปิ่น มาลากุล จะปิดล้อมสามด้านด้วยต้นไม้สูง 20-30 เมตร และเปิดมุมมองด้านหนึ่ง ออกสู่ถนน นำสายตาไปสู่ฝั่งตรงข้ามเป็นบริเวณลานที่ตั้งของอนุสาวรีย์ปิ่นฯ เมื่อมองในระดับสายตา พื้นที่ทั้งสองจะเชื่อมต่อเป็นผืนเดียวกัน แต่ในด้านการใช้งานมีการกำหนดการเข้าถึงด้วยทางเดินข้ามคูน้ำ เล็กๆ

ในอีกส่วนหนึ่งคือสนามหญ้าบริเวณตรงข้ามสำนักอธิการบดี ลักษณะพื้นที่เปิดมุมมองสู่ถนน ด้านหนึ่งด้วยเช่นกัน อีกพื้นที่หนึ่งคือลานหินกรวด ไม่มีการสร้างการโอบล้อมของพื้นที่เปิดโล่ง แต่พื้นที่ใช้ งานมีลักษณะเป็นหลังคาต้นไม้ที่อยู่ด้านบน ทำให้การรับรู้ขอบเขตของกิจกรรมเป็นไปได้ยาก เหมือนไม่มี ขอบเขตจำกัด

ภาพ 5.13 ความปิดล้อมของพื้นที่เปิดโล่ง บริเวณสระแก้ว มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตพระราชวัง สนามจันทร์

2) องค์ประกอบทางกายภาพที่สำคัญ

- สระแก้ว เป็น ภูมิสัญลักษณ์ที่สำคัญของวิทยาเขต เนื่องจากเป็นที่จดจำแล้ว ยังเป็นจุดอ้างอิงในการเดินทางไปยังจุดต่างๆของวิทยาเขต โดยเฉพาะ”สะพานสระแก้ว” เป็นองค์ประกอบสำคัญที่ทำให้บริเวณพื้นที่สระแก้วบริเวณหน้าอาคารสำนักงานอธิการบดี มีความแตกต่างออกไปจากสระแก้วบริเวณจุดอื่นๆ
- วัสดุที่หลากหลายสร้างทางเลือกในการทำกิจกรรมบริเวณโดยรอบสระแก้ว มีการใช้วัสดุ พื้นผิวที่หลากหลาย เช่น สนามหญ้าที่ใช้บล็อกปลูกหญ้า(Turf block) ทำให้รองรับงานได้หนักมากขึ้นเมื่อเทียบกับสนามหญ้า สามารถใช้งานได้ในส่วนการเข้าถึงของจักรยาน เดินเท้า รวมถึงเพื่อรองรับกิจกรรมที่มีการตั้งเวที โต๊ะ เต้นท์ และในส่วนของลานหินกรวด ที่ช่วยลดฝุ่นจากพื้นดินได้บ้าง รวมถึงรองรับงานที่หลากหลาย เช่นตลาดนัด จอตรง และทนต่อที่ร่ม ใช้ในบริเวณที่ต้นไม้ปกคลุมหนาแน่นไม่สามารถปลูกหญ้าได้
- สิ่งสำคัญในการรวมตัวกันของกิจกรรม คือองค์ประกอบทางกายภาพของพื้นที่ เช่น ศาลา ม้านั่ง ร้านค้า หรือส่วนของอาคาร เช่นฝายบ่อน้ำ ทำหน้าที่เป็นม้านั่ง ที่วางของ หรือเป็นเวทีในบางครั้ง
- ปัจจุบันมีทางเดินเท้าโดยรอบสระแก้วที่เพิ่งสร้างใหม่อาจเป็นจุดเปลี่ยนการใช้พื้นที่โดยรอบสระแก้ว แต่ยังไม่เชื่อมโยงโดยรอบ

5.4.4 ข้อค้นพบอื่นๆ

1) ด้วยความหลากหลายของพืชพันธุ์ ที่ปลูกในพื้นที่อย่างเป็นทางการ รวมถึงการมีแหล่งน้ำขนาดใหญ่ ทำให้พื้นที่บริเวณสระแก้ว เป็นที่รวมของสัตว์หลายชนิด โดยเฉพาะอย่างยิ่ง นกที่มีทั้งขนาดเล็กและใหญ่ เช่น นกกระสา รวมถึงในน้ำ สัตว์ครึ่งบกครึ่งน้ำอย่างตัวเงินตัวทอง พบเห็นอยู่สม่ำเสมอ บริเวณนี้ถือว่าค่อนข้างสมบูรณ์

2) ริมชาน้ำโดยรอบ ปัจจุบันมีการลงหินทั้งบริเวณตลิ่ง เพื่อป้องกันการพังทลายของชายฝั่ง การทำหินตลิ่งนี้แม้จะช่วยป้องกันการพังทลายของชายฝั่งแต่ก็เป็นการทำลายระบบนิเวศริมชายฝั่งด้วย

เนื่องจากบริเวณพื้นที่ศึกษามีสระน้ำขนาดใหญ่ และพื้นที่โดยรอบมีลักษณะเป็นธรรมชาติ และการควบคุมไม่ให้เกิดการสร้างอาคารตติริมน้ำ ทำให้เมื่อเปรียบเทียบกับพื้นที่อื่นๆในวิทยาเขต ที่อยู่ระบบน้ำเดียวกัน บริเวณนี้สภาพน้ำค่อนข้างดี การบำบัดน้ำมีบ้างด้วยการใช้กังหันเติมอากาศ คุณภาพของน้ำดีเพียงพอที่จะใช้เพื่อเป็นระบบน้ำประปาในพื้นที่ การรักษาพื้นที่ริมน้ำเพื่อเป็นส่วนพักผ่อนของวิทยาเขต นอกจากจะเป็นการสร้างพื้นที่กิจกรรมแล้ว ยังเป็นการรักษาสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติบริเวณชาน้ำเพื่อป้องกันของเสียจากการใช้สอยพื้นที่ลงสู่แหล่งน้ำโดยตรง ด้วยการทำแนวถนนล้อมรอบเป็นการกำหนดเขตในการรักษาพื้นที่ และมีการทำแนวคูเล็กๆ นอกจากเพื่อช่วยในการระบายน้ำจากถนน ยังเป็นตัวสร้างขอบเขตของพื้นที่ กำหนดทางเข้าออกสู่พื้นที่กิจกรรมไปในตัวด้วย

5.5 ข้อค้นพบจากกรณีศึกษา บริเวณรอบอาคารโดมบริหาร มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ศูนย์รังสิต

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ได้เริ่มก่อสร้างศูนย์รังสิตในปี 2527 จากที่ตั้งของวิทยาเขตที่แตกต่างกันอย่างสิ้นเชิง จากเมืองซึ่งเต็มไปด้วยผู้คน สถานที่ราชการ ตลาด ร้านค้า และพื้นที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ เป็นบริบทที่เป็นที่เกะกะกรรม ท้องนา ของบริเวณชานเมือง เอกลักษณะทางกายภาพอย่างหนึ่งที่ธรรมชาติพยายามสร้างไว้คือตึกโดม ซึ่งเป็นสัญลักษณ์ทางกายภาพที่สำคัญของธรรมชาติ และการปลูกต้นไม้ที่เป็นสัญลักษณ์สำคัญของธรรมชาติ คือต้นหางนกยูง ซึ่งจะออกดอกสีแดงอมส้ม ในช่วงเดือนเมษายน-มิถุนายน ซึ่งสถาปัตยกรรมที่สะท้อนภาพของตึกโดมและต้นหางนกยูง ยังเป็นตัวแทนทางกายภาพของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ในทุกๆวิทยาเขต

5.5.1 พื้นที่เปิดโล่งกับการวางผังวิทยาเขต

1) พื้นที่ศึกษาเป็นพื้นที่เปิดโล่งที่อยู่เข้ามาในวิทยาเขต เน้นรองรับการใช้งานของนักศึกษาเป็นหลักห่างจากถนนใหญ่เกือบ 2 กิโลเมตร อยู่ระหว่างเขตการใช้ที่ดินในส่วนการศึกษา และส่วนพักอาศัย ทำให้พื้นที่เปิดโล่งบริเวณอาคารโดมบริหาร เป็นทางผ่านของการสัญจรอย่างสม่ำเสมอ โดยเฉพาะเส้นทางสัญจรด้วยการเดินเท้าและจักรยาน

2) บริเวณพื้นที่ศึกษามีความชัดเจนของการสร้างพื้นที่เปิดโล่งสลับกับอาคาร ตามแนวคิดผังแม่บทตั้งแต่แรก ซึ่งเป็นประโยชน์ในเรื่องของการกระจายความหนาแน่นของอาคาร และเพื่อประโยชน์ในการขยายตัวของวิทยาเขตในอนาคต

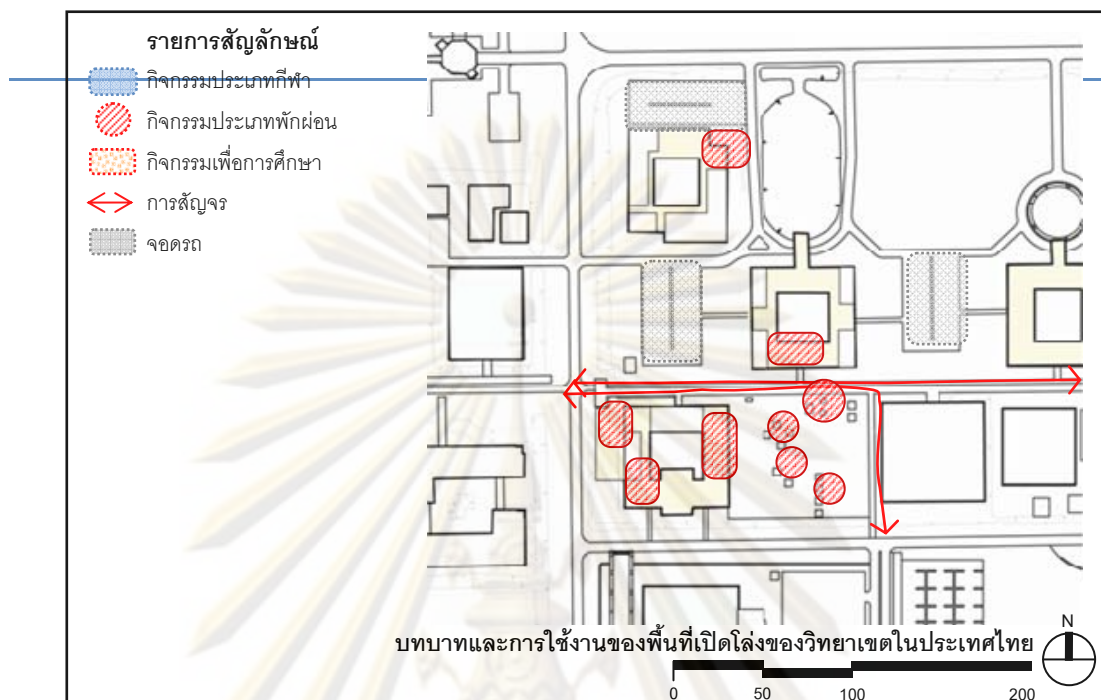
5.5.2 ความหลากหลายของกิจกรรมในพื้นที่

กิจกรรมที่พบส่วนใหญ่เป็นในลักษณะไม่เป็นทางการ และผู้ใช้งานส่วนใหญ่เป็นนักศึกษา มีผู้ใช้งานบางส่วนเป็นผู้ใช้งานภายนอกแต่จะเข้ามาใช้ในชว่งวันหยุด เสาร์อาทิตย์

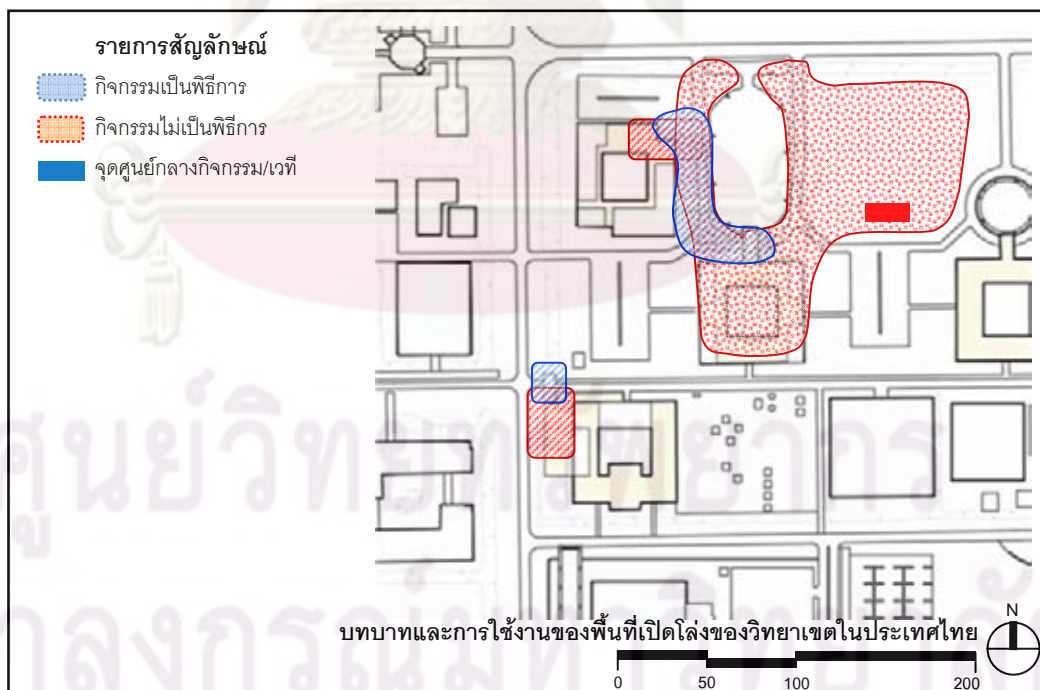
1) การใช้งานในกิจกรรมประจำวัน

- **กิจกรรมพักผ่อนและรับประทานอาหาร** บริเวณพื้นที่ศึกษาสวนมูลนิธิเทียม โชควัฒนา การใช้งานส่วนใหญ่เป็นในลักษณะของการพักผ่อน อ่านหนังสือ จุติรวมกิจกรรมที่สำคัญคือบริเวณร้านอาหาร และศาลาที่มีม้านั่งในตัว กิจกรรมอย่างหนึ่งที่เกิดในพื้นที่คือการรับประทานอาหาร เนื่องจากพื้นที่บริเวณรอบๆนี้มีร้านค้าจำนวนมาก ซึ่งจำนวนผู้ใช้งานจะมีจำนวนมากในช่วงพักกลางวัน และช่วงเวลา 16.00 น. ในวันเสาร์ผู้ใช้งานในพื้นที่เป็นกลุ่มผู้ใช้งานจากภายนอกเข้ามาใช้พื้นที่ มีกลุ่มสอนพิเศษกระจายตามศาลาต่างๆ ร้านอาหาร และม้านั่งเป็นจุดการรวมตัวที่สำคัญ

- พื้นที่ของวิทยาเขตมีสนามกีฬาโดยเฉพาะ รวมถึงพื้นที่ศึกษาไม่มีลานที่จะเล่นกีฬาได้ จึงไม่พบกิจกรรมประเภทกีฬาหรือออกกำลังกาย

แผนที่ 5.09 แสดงตำแหน่งพื้นที่ใช้งาน บริเวณพื้นที่ศึกษามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ศูนย์รังสิต (กิจกรรมประจำวัน)

แผนที่ 5.10 แสดงตำแหน่งพื้นที่ใช้งาน บริเวณพื้นที่ศึกษามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ศูนย์รังสิต (กิจกรรมพิเศษ)

2) การใช้งานในกิจกรรมพิเศษ

พื้นที่บริเวณถนนริมสระน้ำหน้าอาคารโดม เป็นจุดหนึ่งที่มีมักเกิดกิจกรรมพิเศษต่างๆ เนื่องจากสัญลักษณ์อาคารโดมบริหารที่มองเห็นอย่างชัดเจนจากด้านหน้า เช่น ในกิจกรรมลอยกระทง กิจกรรมรณรงค์ต่างๆ รวมถึงงานต้อนรับแขกและถ่ายภาพที่ระลึก โดยกิจกรรมส่วนใหญ่จะอยู่บริเวณผิวถนนและหลังคายื่นหน้าอาคาร การใช้งานของพื้นที่เปิดโล่งบริเวณนี้มักอิงอยู่กับอาคารหลักคืออาคารโดมบริหาร และอาคารสำนักงานอธิการบดี ที่จอดรถ และสนามหญ้าด้านข้างพื้นที่ศึกษา

จากรายละเอียดการเก็บข้อมูลพบว่า ในบริเวณพื้นที่เปิดโล่งกิจกรรมที่เกิดขึ้นเป็นในลักษณะพักผ่อนและรวมกลุ่มขนาดไม่ใหญ่นัก ไม่เกิน 20 คน ไม่มีความหลากหลายของการใช้งานมากนัก พื้นที่ภายนอกอาคารไม่มีลานหรือสนามหญ้าที่จะทำกิจกรรมเป็นกลุ่มใหญ่ได้ นอกจากนี้ กิจกรรมพิเศษในพื้นที่ไม่เกิดขึ้นมากนัก ส่วนหนึ่งเนื่องจากพื้นที่เปิดโล่งของวิทยาเขตซึ่งมีขนาดใหญ่กว่าบริเวณพื้นที่ศึกษามีจำนวนมากและกระจายอยู่ตามคณะ หอพักต่างๆ

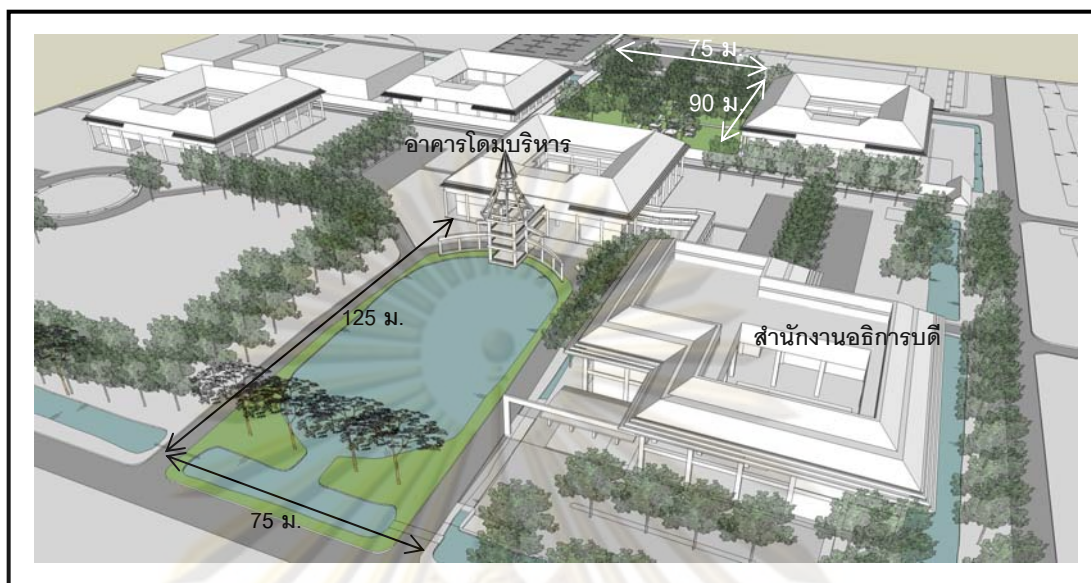
ภาพ 5.14 ความหลากหลายของกิจกรรม บริเวณหน้าอาคารโดมบริหาร มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ศูนย์รังสิต

- 1) กิจกรรมวันลอยกระทง
- 2) ถ่ายภาพที่ระลึก
- 3) ในวันปกติใช้เป็นช่องทางส่งสินค้า

5.5.3 ความสอดคล้องของการใช้งานกับองค์ประกอบทางกายภาพของพื้นที่เปิดโล่ง

พื้นที่บริเวณหน้าลานโดมบริหาร เป็นสระน้ำขนาดใหญ่ซึ่งใช้ในการเป็นส่วนหนึ่งของระบบน้ำของวิทยาเขต ตลอดจนยังเปิดมุมมองเข้าสู่อาคารโดมบริหาร บริเวณด้านหน้าอาคารโดมนี้จึงค่อนข้างโล่ง ไม่มีร่มเงาจากต้นไม้หรืออาคาร

1) **ความปิดล้อมของพื้นที่** บริเวณหน้าอาคารโดมบริหาร ขนาดของพื้นที่เปิดโล่งประมาณ 75 x 125 เมตร เป็นลักษณะปิดล้อมด้วยอาคารสองด้านซึ่งมีความสูงไม่เกิน 16 เมตร (ไม่เกิน 3 ชั้น) และเป็นแนวต้นไม้ด้านหนึ่ง(ต้นไม้มากกว่า 1 แถว ทำให้รับรู้การปิดล้อม) สัดส่วนของระยะห่างอาคาร:ความสูงอาคารประมาณ 3 : 1 ในขณะที่พื้นที่บริเวณสวนมูลนิธิเทียมฯ พื้นที่เปิดโล่งขนาดใกล้เคียงกัน และการปิดล้อมด้วยอาคารทั้งสามด้านและเปิดโล่งออกสู่ถนนเช่นกัน ข้อแตกต่างคือพื้นที่เปิดโล่งบริเวณนี้ครอบคลุมด้วยต้นไม้สูง 15-20เมตร ทำให้สภาพพื้นที่เหมือนมีหลังคาในระนาบด้านบน การรับรู้ถึงการปิดล้อมของอาคารโดยรอบน้อยลง ในขณะที่การรับรู้ถึง ระนาบด้านบนของหลังคาต้นไม้มากขึ้น ทำให้พื้นที่บริเวณสวนมูลนิธิเทียมฯ มีร่มเงาตลอดเวลา

ภาพ 5.15 ความปิดล้อมของพื้นที่ศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ศูนย์รังสิต (ระยะโดยประมาณ)

2) องค์ประกอบทางกายภาพที่สำคัญ

- ในบริเวณสวนมูลนิธิเทียมฯ มีการกำหนดเส้นทางสัญจรชัดเจน ตำแหน่งศาลาที่ตายตัว รวมถึงการใช้ไม้พุ่มควบคุมทางเดิน ทำให้เกิดการใช้พื้นที่เฉพาะส่วน บริเวณต้นไม้และสนามหญ้าจึงไม่เกิดกิจกรรม แต่ใช้เพื่อเป็นจุดพักสายตา ข้อดีคือต้นไม้ หญ้าไม่ถูกทำลาย แต่ก็เสียพื้นที่ใช้งานในส่วนนั้นไป พื้นที่ใช้งานถูกกำหนดการใช้งานด้วยการออกแบบอย่างชัดเจนเช่นการสร้างกำแพงปิดล้อมด้วยไม้พุ่ม ทำให้กิจกรรมต่างๆไม่ยืดหยุ่น

- อาคารโดมบริหารที่มีภาพลักษณ์ที่โดดเด่น มุขด้านหน้าอาคารโดมบริหารเป็นรูปลักษณะที่ถ่ายทอดมาจากตึกโดมซึ่งเป็นเอกลักษณ์ของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เป็นการเชื่อมโยงเอกลักษณ์ทางกายภาพของวิทยาเขตทั้งสอง เป็นภูมิสัญลักษณ์ของวิทยาเขต

- สระน้ำด้านหน้า สะท้อนเงาของอาคารที่เป็นภูมิสัญลักษณ์ รวมถึงนำสายตาไปสู่อาคารโดมบริหารให้มีความชัดเจน แต่ไม่ดึงดูดให้เกิดกิจกรรมโดยรอบมากนัก ส่วนหนึ่งเนื่องจากบริเวณโดยรอบอาคารไม่มีพื้นที่ว่างเพื่อทำกิจกรรม ลักษณะกิจกรรมที่เกิดขึ้นจึงเป็นกิจกรรมที่เกิดขึ้นบนผิวนอน เช่น วันลอยกระทงที่ต้องการใช้น้ำเป็นองค์ประกอบสำคัญ

- ป้ายประชาสัมพันธ์ข่าวสารที่มีอยู่ทั่วไปในพื้นที่โดยเฉพาะบนเส้นทางสัญจรหลัก ที่มักมีผู้สัญจรผ่านอย่างสม่ำเสมอ ซึ่งจะช่วยให้การกระจายข่าวสารเป็นไปอย่างทั่วถึงไปยังผู้รับสารจำนวนมากได้

5.5.4 ข้อค้นพบอื่นๆ

1) แม้บริเวณพื้นที่ศึกษาจะดูไม่มีความหลากหลายของประเภทกิจกรรมการใช้งานมากนัก แต่อาคารโดยรอบซึ่งเปิดเป็นใต้ถุนโล่ง มักมีกิจกรรมเกิดขึ้นเสมอ เช่น การรวมกลุ่มเพื่อทำการบ้าน อ่านหนังสือ หรือซ้อมการแสดง ส่วนหนึ่งเนื่องจากไม่ว่าสภาพอากาศใดๆ กิจกรรมก็สามารถเกิดขึ้นได้ สิ่งที่สำคัญคือแสงสว่าง ซึ่งทำให้ช่วงเวลาในการจัดกิจกรรมของนักศึกษาขยายออกไป อาจถึง 2- 4 ทุ่ม นอกจากนี้ พื้นที่ใต้ถุนทำให้สามารถมองเห็นกิจกรรม จากพื้นที่เปิดโล่งและเส้นทางสัญจรโดยรอบ

2) เนื่องจากที่ตั้งของพื้นที่เปิดโล่งอยู่บนเส้นทางสัญจรหลักคือทางเดินเท้าและจักรยาน ผู้ใช้งานส่วนใหญ่ผ่านพื้นที่ทางด้านหลังของอาคารโดมบริหาร ทำให้บริเวณสวนมุมนิเทศนิเทศ มีผู้สัญจรผ่านและโอกาสการเข้าถึงมากกว่า ในขณะที่ทางด้านหน้าอาคารโดมบริหาร เป็นเส้นทางสัญจรโดยรถยนต์ และกลุ่มผู้ใช้งานคือเจ้าหน้าที่และผู้มาติดต่อธุระ ทำให้ในช่วงเวลาปกติประจำวันไม่มีการใช้งานของนักศึกษา เมื่อมีการใช้งานน้อย พื้นที่ด้านหน้าอาคารโดมบริหารจึงถูกใช้เป็นที่เพื่อขนส่งสินค้าและบริการ

ภาพ 5.16 การใช้งานใต้ถุนอาคารโดมบริหาร มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ศูนย์รังสิต

- 1) กิจกรรมตักบาตรพระสงฆ์
- 2) จัดสัมมนาช่วง บ่าย
- 3) ซ้อมการแสดง ช่วงเย็น - หัวค่ำ

บทที่ 6

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

พื้นที่วิทยาเขตต่างๆ มีความเหมือนและแตกต่างกัน ตามแต่ที่ตั้ง ข้อจำกัดทางด้านพื้นที่ ตลอดจนหลักสูตรการสอน อย่างไรก็ตาม กลุ่มผู้ใช้งานหลักของพื้นที่เป็นกลุ่มคนหลักในวัยเดียวกันคือนักศึกษา ด้วยพัฒนาการทางกายภาพและพฤติกรรมการใช้งาน ตามวัยเป็นในลักษณะเดียวกัน เพื่อให้การออกแบบพื้นที่เปิดโล่งในวิทยาเขตบรรลุผล ต้องคำนึงถึงปัจจัยต่างๆทางด้านกายภาพของสถานที่และปัจจัยทางด้านกิจกรรมและพฤติกรรมของผู้ใช้งาน เพื่อให้การพัฒนากายภาพของวิทยาเขตตอบสนองต่อการใช้งานสูงสุด

จากข้อค้นพบต่างๆของพื้นที่ศึกษาในบทที่ 5 สามารถนำมาสรุปเป็นข้อพิจารณาในการออกแบบพื้นที่เปิดโล่ง ในประเด็นต่างๆ เพื่อเป็นประโยชน์สำหรับการวางผัง ออกแบบ และปรับปรุงพื้นที่เปิดโล่งในวิทยาเขต ต่อไปในอนาคต โดยมีหัวข้อนำเสนอ ดังนี้

- 6.1 ข้อพิจารณาเพื่อการออกแบบพื้นที่เปิดโล่งในวิทยาเขต
 - 6.1.1 พื้นที่เปิดโล่งกับผังและการวางผังวิทยาเขต
 - 6.1.2 องค์ประกอบทางกายภาพและการจัดวาง
 - 6.1.3 ความหลากหลายของกิจกรรมและการใช้งาน
 - 6.1.4 ปัจจัยอื่นๆที่ส่งผลต่อการใช้งานพื้นที่เปิดโล่ง
- 6.2 บทสรุปการศึกษาทางด้านพื้นที่เปิดโล่งของวิทยาเขตในประเทศไทย

ศูนย์วิทยุทรัพยากร

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

6.1 ข้อพิจารณาเพื่อการออกแบบพื้นที่เปิดโล่งในวิทยาเขต

จากข้อค้นพบที่ได้จากการศึกษาพื้นที่วิทยาเขตทั้ง 5 แห่ง สามารถสรุปเป็นข้อพิจารณาในการออกแบบวางผังพื้นที่เปิดโล่งในวิทยาเขต เพื่อเป็นประโยชน์ต่อการใช้งาน ตลอดจนการบริหารจัดการของวิทยาเขต เพื่อให้การออกแบบได้ผลประโยชน์สูงสุด ต้องคำนึงถึงความต้องการของผู้ใช้งานหลักคือนักศึกษา และเป้าหมายหลักคือการเรียนการสอน ความแตกต่างของการออกแบบวิทยาเขตกับการออกแบบพื้นที่เปิดโล่งอื่นๆ คือ การสร้างความรู้สึกเป็นอันหนึ่งอันเดียวและความภาคภูมิใจในสถาบัน นอกจากความภูมิใจในเอกลักษณ์ทางความคิดและการเรียนการสอนของมหาวิทยาลัยแล้ว ลักษณะทางกายภาพยังควรสะท้อนออกมาในลักษณะเดียวกัน ซึ่งทำให้การออกแบบของคณาจารย์ต่างๆในวิทยาเขตต้องคำนึงถึงการคงไว้ซึ่งเอกลักษณ์ของสถานที่ และความคิดที่สืบเนื่องจากรุ่นสู่รุ่น ซึ่งการออกแบบอาจส่งผลโดยตรงหรือทางอ้อม ทำอย่างไรในการออกแบบจะมีการปรับเปลี่ยนการใช้งานของพื้นที่ให้เหมาะสมสอดคล้องกับยุคสมัย แต่ในขณะเดียวกันก็ยังคงไว้ซึ่งเอกลักษณ์เฉพาะตัวของแต่ละวิทยาเขตด้วย

6.1.1 พื้นที่เปิดโล่งในการวางผังวิทยาเขต

1) บทบาทของพื้นที่เปิดโล่งในการวางผังวิทยาเขต ได้แก่ การควบคุมความหนาแน่น และการรักษาพื้นที่สำคัญของวิทยาเขต พื้นที่อนุรักษ์เพื่อสภาพแวดล้อม เพื่อประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม เกิดจาก

1.1) **พื้นที่เปิดโล่งที่มีอยู่เดิมเป็นตัวกำหนดผังแม่บทของวิทยาเขต** เนื่องจากวิทยาเขตอยู่ในพื้นที่ที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์หรือระบบนิเวศ เพื่อรักษาพื้นที่เปิดโล่งที่มีคุณค่านั้นไว้ ด้วยการวางผังวิทยาเขต โดยตระหนักถึงความสำคัญของพื้นที่เปิดโล่ง การรักษาไว้ อาจเกิดจากการใช้งานอย่างเหมาะสม โดยไม่ทำลายคุณค่าเดิมของพื้นที่

1.2) **ผังแม่บทของวิทยาเขตกำหนดให้มีการรักษาพื้นที่เปิดโล่ง เพื่อรองรับการขยายตัวและสร้างสภาพแวดล้อมที่ดี** ผังวิทยาเขตที่ได้รับการออกแบบและวางผัง มากกว่าการเติบโตแบบไม่เป็นระบบ ผังมักกำหนดในเรื่อง การวางแผนระบบนิเวศ เช่นการป้องกันน้ำท่วม การสร้างพื้นที่รับน้ำ รวมถึงแนวทางการเติบโต พื้นที่เปิดโล่งเป็นเครื่องมือที่นำมาใช้ในการออกแบบ พื้นที่รับน้ำมักถูกใช้เป็นส่วนหนึ่งของพื้นที่เปิดโล่ง เพื่อเป็นประโยชน์ในด้านความสวยงามและการใช้งานนั้น ทนทานการเพื่อควบคู่ไปกับการเป็นพื้นที่รับน้ำ ซึ่งเป็นเหตุหนึ่งที่ทำให้มีการรักษาพื้นที่เปิดโล่งไว้เป็นส่วนหนึ่งของระบบนิเวศ นอกจากนี้การรักษาพื้นที่เปิดโล่งยังช่วยเป็นประโยชน์ในเรื่องการระบายอากาศตามธรรมชาติ

2) การรับรู้ทางจิตภาพและความงาม รวมถึงการสร้างให้เกิดการจดจำเส้นทางและกายภาพของพื้นที่ พื้นที่เปิดโล่งเป็นพื้นที่ที่เส้นทางสัญจรผ่านเข้าไป การวางผังและออกแบบพื้นที่เปิดโล่งจึงสอดคล้องกับการสร้างจิตภาพของวิทยาเขต ซึ่งเป็นประโยชน์ในการรับรู้ทิศทางของผู้ใช้งาน

2.1) การใช้อาคารหรือองค์ประกอบสำคัญในภูมิทัศน์ เช่น อาคาร สระน้ำ สะพาน ที่มีลักษณะเด่น เป็นเหมือนจุดอ้างอิง ทำให้รู้ตำแหน่งในผัง และจดจำเส้นทางได้ เพื่อเป็นตัวช่วยในการคาดเดาทิศทางไปยังจุดหมายได้ โดยไม่จำเป็นต้องมีป้ายบอกทาง ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับขนาดของวิทยาเขตและความซับซ้อนของเส้นทางด้วย

2.2) พื้นที่ที่มีความเป็นสัญลักษณ์ของวิทยาเขต ส่วนหนึ่งคือลักษณะทางกายภาพที่มีความโดดเด่น แต่ไม่เพียงเท่านั้นพื้นที่ต้องสร้างโอกาสในการเกิดกิจกรรมที่มีความสำคัญ เหตุการณ์สำคัญ ซึ่งทำให้จดจำพื้นที่ได้ดังเช่น พื้นที่บริเวณสนามฟุตบอลธรรมศาสตร์ท่าพระจันทร์ เป็นต้น

3) ตำแหน่งที่ตั้งของพื้นที่เปิดโล่ง การใช้งานพื้นที่เปิดโล่งที่เกิดขึ้นในวิทยาเขตมากนักเพียงใด ส่วนหนึ่งขึ้นอยู่กับที่ตั้งของพื้นที่เปิดโล่งซึ่งจะเอื้ออำนวยต่อการใช้งาน เช่น อยู่บนเส้นทางสัญจรที่สำคัญก็ย่อมเอื้ออำนวยให้เกิดโอกาสในการใช้งานมากขึ้น หรือการอยู่ใกล้กับทางเข้าหลักถนนสาธารณะก็อาจเพิ่มการรับรู้และการใช้งานจากผู้ใช้งานภายนอก อย่างไรก็ตามสำหรับในวิทยาเขตที่มีการวางผังอยู่แล้ว ข้อคำนึงต่างๆอาจนำไปใช้เพื่อการคัดเลือกพื้นที่เพื่อการพัฒนาต่อไปในอนาคต

3.1) ความสามารถในการเข้าถึงพื้นที่เปิดโล่งของผู้ใช้งาน ระยะทางจากทางเข้าหลักและความสามารถในการเข้าถึงจากเส้นทางสัญจรต่างๆ จะส่งผลต่อการใช้งานจากผู้ใช้งานภายนอก เข้าถึงง่าย มองเห็นกิจกรรมมีส่วนร่วมสนามฟุตบอล จุฬาลงกรณ์สามารถมองเห็นได้จากถนนพญาไท แม้ผู้ที่สัญจรผ่านไปมาไม่เคยได้เข้ามาใช้พื้นที่ แต่ก็มองเห็นกิจกรรม และอาจเป็นส่วนดึงดูดให้เข้ามาใช้งานและอาจตัดสินใจมาร่วมกิจกรรมในอนาคต

3.2) ความสอดคล้องกับเขตการใช้ที่ดินของวิทยาเขต ตำแหน่งที่ตั้ง อยู่บนเส้นทางสัญจรหลักของวิทยาเขต เช่นทางผ่านของสวนพักอาศัยไปยังส่วนการศึกษา หรือไปยังพื้นที่ส่วนกลางอื่นๆ เช่น ห้องสมุด ร้านค้า โรงอาหาร ทำให้เกิดการรับรู้และมีส่วนร่วมในกิจกรรม ตลอดจนสร้างโอกาสในการประชาสัมพันธ์เรื่องราวต่างๆ

6.1.2 ความหลากหลายของกิจกรรมและการใช้งาน พื้นที่เปิดโล่งของวิทยาเขตรองรับการใช้งานของผู้คนมากกว่าเพียง นิสิตนักศึกษาในวิทยาเขตโดยเฉพาะอย่างยิ่งพื้นที่วิทยาเขตในเมืองซึ่งระบบขนส่งเข้าถึงทำให้มีการใช้งานจากประชาชนโดยรอบ รวมถึงพื้นที่วิทยาเขตมักเป็นที่จัดงานกิจกรรมสาธารณะต่างๆ

- 1) กิจกรรมและการใช้งานในพื้นที่เปิดโล่ง กิจกรรมเพื่อการศึกษา การออกแบบให้พื้นที่มีความหลากหลาย ทั้งในด้านวัสดุพืชพันธุ์ พื้นผิว สระน้ำ จะช่วยเป็นประโยชน์ต่อการเรียนรู้วิชาต่างๆในภาคปฏิบัติ เช่นการทดลอง
- 2) ที่ตั้งของวิทยาเขตมีผลต่อการมาใช้งานของผู้ใช้งานภายนอก วิทยาเขตในเมือง มีการใช้งานของผู้ใช้งานภายนอก เนื่องจากความต้องการพื้นที่เปิดโล่ง และการเข้าถึงด้วยระบบขนส่งมวลชน หรือเดินเท้า เป็นทางผ่านไปยังพื้นที่ต่างๆในเมือง ทำให้มีโอกาสเข้าถึงและใช้บริการวิทยาเขต ปัจจัยที่ส่งผลต่อผู้ใช้งานคือความคุ้นเคยสถานที่ มองเห็นกิจกรรม จากภายนอก ในขณะที่วิทยาเขตนอกเมือง พื้นที่เปิดโล่งอยู่ภายในวิทยาเขตการเข้าถึงเป็นไปได้ยากเดินทางไกล อาจทำให้การใช้งานจากคนภายนอกไม่มากนัก รวมถึงความต้องการพื้นที่เปิดโล่งอาจกระจายไปตามพื้นที่อื่นๆ แต่ในช่วงวันหยุดนักศึกษาที่พักอาศัยอยู่ในวิทยาเขตซึ่งมีความต้องการใช้งานพื้นที่เปิดโล่ง ทำให้ผู้ใช้งานหลักเป็นนักศึกษามากกว่า
- 3) พฤติกรรมการรวมตัวของผู้ใช้งาน ในกรณีที่มีกิจกรรมเป็นพิเศษผู้ใช้งานจะเข้ามารวมตัวโดยนัยหมาย แต่นอกจากนั้นอาจมีผู้ใช้งานที่ไม่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมเข้ามาร่วมสังเกตการณ์ ซึ่งอาจพบการรวมตัวของคนกลุ่มนี้ได้เนื่องจากองค์ประกอบทางกายภาพ
 - ภูมิสัญลักษณ์ เป็นส่วนสำคัญในการนัดหมายเพื่อให้หาตำแหน่งอ้างอิงได้ จึงมักเป็นที่นิยมในการนัดพบหรือจตุรรวมตัว ซึ่งอาจใช้พื้นที่นั้นโดยตรง หรืออยู่ในจุดที่สามารถมองเห็นสัญลักษณ์นั้น
 - ร้านค้า เป็นจุดดึงดูดที่สำคัญโดยเฉพาะสำหรับอาหารและเครื่องดื่ม ซึ่งอาจคิดได้ในสองลักษณะ คือเพราะมีร้านค้าคนจึงมารวมตัวกัน และเพราะคนมารวมตัวกันจึงเกิดมีร้านค้า และสิ่งที่มาควบคู่กับร้านค้าคือม้านั่งและร่มเงา จะเห็นได้ชัดในหลายกรณีที่องค์ประกอบทั้งสามส่วนนี้มีความสอดคล้องกัน ร้านค้าเป็นจุดพักที่ดีและทำให้เกิดกิจกรรมที่ต้องใช้เวลา เช่น เข้าคิวซื้อของ ทานอาหาร การจัดให้มีพื้นที่รับประทานและร้านค้าที่เป็นสัดส่วน จะช่วยในเรื่องการควบคุมจัดการเศษขยะ เศษอาหาร รวมถึงตำแหน่งของร้านค้าที่ได้รับค่านิยมมักอยู่ใกล้ทางผ่านไปยังจุดต่างๆที่สามารถแวะซื้อได้โดยไม่เสียเวลามากนัก
 - กิจกรรมดึงดูดใจ เหตุการณ์หรือสถานการณ์ที่เกิดขึ้นโดยบังเอิญอาจเป็นส่วนทำให้เกิดการกระจุกตัวของผู้ใช้งานได้ ผู้สังเกตการณ์ส่วนใหญ่อาจเข้ามาด้วยความรู้สึก

อยากมีส่วนร่วมและความอยากรู้ อยากเห็น บางกรณีอาจใช้เวลา เพียง 1-5 นาที แต่ในบางกรณีอาจใช้เวลา 20-30 นาที พื้นที่เปิดโล่งที่ถูกใช้เป็นเส้นทางสัญจรอยู่แล้ว เมื่อมีการมุงดูหรือเกิดกิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งก็มักจะได้รับความสะดวก

เช่นเดียวกับกิจกรรมที่ต้องการให้ผู้ชมจำนวนมาก การเกิดกิจกรรมต่างๆในพื้นที่เปิดโล่งที่สามารถมองเห็นและเข้าถึงได้โดยสะดวกจะทำให้มีผู้เข้ามาใช้งานมากขึ้น

- ความสนใจร่วมกันเช่น กีฬา สามารถพบคนที่มีความสนใจเดียวกันได้ที่สนามกีฬา เป็นต้น

4) การแสดงออกทางสังคม การเมือง พื้นที่วิทยาเขตของรัฐเป็นพื้นที่ที่มีความเป็นสาธารณะ อยู่ในตัว การรวมตัวกันของผู้คนในสังคมเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นได้ อาจเพื่อแสดงความคิดเห็น หรือร่วมกิจกรรมสร้างสรรค์สังคมต่างๆ กิจกรรมสาธารณะหลายอย่างจึงเกิดขึ้นในวิทยาเขต โดยเฉพาะกิจกรรมที่เกิดในพื้นที่เปิดโล่ง จะส่งผลให้เกิดการรับรู้โดยบังเอิญของผู้ที่สัญจรผ่านไปมา

5) ลักษณะของพื้นที่เอื้ออำนวยให้เกิดกิจกรรมหลากหลาย

6) นอกจากการรองรับกิจกรรม พื้นที่เปิดโล่งในวิทยาเขตยังทำหน้าที่ในด้านระบบนิเวศ

6.1.3 องค์ประกอบทางกายภาพและการจัดวาง

สิ่งที่มีส่วนช่วยดึงดูดให้เกิดการใช้งานของพื้นที่ คือองค์ประกอบทางกายภาพ ซึ่งไม่เพียงแต่ต้องมีลักษณะโดดเด่นเป็นที่จดจำ แต่ยังต้องมีการจัดวางองค์ประกอบต่างๆเข้าด้วยกันอย่างเหมาะสม เพื่อให้สามารถรองรับการใช้งาน และมีบรรยากาศที่เอื้ออำนวยต่อการใช้งาน ตลอดจนเป็นตัวควบคุมพฤติกรรมและชี้แนะแนวทางในการใช้งานให้กับผู้ใช้งานได้

1) ขนาดและรูปทรงของพื้นที่เปิดโล่ง พื้นที่กิจกรรมมีแนวโน้มที่จะเป็นไปตามรูปทรงของพื้นที่ เนื่องจากแนวดันไม้หรือลักษณะของพื้นลานกิจกรรมจะเป็นตัวกำหนดกรอบแนวเขตของกิจกรรม โดยเฉพาะกิจกรรมอย่างไม่เป็นทางการ ไม่มีการจัดระเบียบแถว ขนาดของกิจกรรมก็จะไหลไปตามพื้นที่ว่าง พื้นที่เปิดโล่งที่เป็นที่ว่าง ลาน สนามหญ้า วัสดุแบบเรียบง่าย มักทำหน้าที่เป็นส่วนขยายของกิจกรรมต่างๆ จุดเริ่มต้นของกิจกรรมอาจเริ่มต้นที่องค์ประกอบที่เป็นอาคาร ส่วนของอาคาร ม้านั่ง หรือต้นไม้ แต่เมื่อมีการขยายขนาดกิจกรรมให้ใหญ่ขึ้น มีแนวโน้มจะออกมาในพื้นที่ว่างส่วนกลาง

2) การปิดล้อมของพื้นที่ แม้ขนาดของพื้นที่เปิดโล่งจะถูกกำหนดด้วยขอบเขตของถนน อาคาร แนวรั้ว แต่สิ่งหนึ่งที่สำคัญคือการรับรู้ถึงการปิดล้อมนั้น เนื่องจากการปิดล้อมนี้จะทำให้เกิดการรับรู้ทางภูมิสถาปัตยกรรม และการทำให้เกิดกิจกรรมตามสภาพกายภาพนั้นๆ เช่น ในพื้นที่ที่โอบล้อมด้วยอาคารและต้นไม้จำนวนมากให้ความรู้สึกคุ้นเคยสนิทสนม เอื้อให้เกิดกิจกรรมประเภทพักผ่อนเป็นกลุ่มเล็ก หรือพื้นที่ว่างที่มีลักษณะเป็นลานโล่งกว้าง เอื้ออำนวยให้เกิดกิจกรรมที่รวมคนขนาดใหญ่ การแสดงตนเพื่อเป็นผู้ถูกมองและได้รับความสนใจจากผู้ที่ผ่านมา เป็นต้น การปิด

ล้อมของพื้นที่เปิดโล่งอาจเกิดจากอาคาร หรือแนวต้นไม้ ความแตกต่างของการปิดล้อมด้วยอาคาร และต้นไม้ คือ ต้นไม้สร้างพื้นที่ให้เกิดขึ้นด้วยร่มเงา ซึ่งเปลี่ยนแปลงไปตามเวลาและความชัดเจนของการปิดล้อมจะเกิดขึ้นเมื่อมีแนวต้นไม้มากกว่า 1 แถว ในระยะไกลมองโดยภาพรวมต้นไม้จะเกาะกลุ่มกัน เป็นเหมือนก้อนวัตถุที่โอบล้อมพื้นที่ แต่เมื่อเข้าไปใกล้พื้นที่ว่างที่เกิดขึ้นเกิดจากร่มเงาของต้นไม้ ซึ่งมีอาณาเขตปรับเปลี่ยนไปตามเวลา ซึ่งขึ้นอยู่กับ ฤดูกาล เวลาในแต่ละวัน นอกจากนี้ต้นไม้ยังช่วยให้ภาพรวมของวิทยาเขตมีความเป็นเอกภาพแม้จะประกอบด้วยอาคารที่มีรูปแบบแตกต่างกันทั้ง วัสดุและขนาด

3) การวางอาคารแบบมีจุดรวมสายตา จะเห็นได้ในหลายวิทยาเขตมีการจัดวางองค์ประกอบแบบ วางอาคารและองค์ประกอบปิดล้อมสามด้านเพื่อเปิดมุมมองด้านหนึ่งให้สามารถมองเห็นได้จากภายนอกเพื่อให้พื้นที่เปิดโล่งนำสายตาไปสู่อาคารสำคัญ เพื่อเป็นการเน้นความสำคัญของพื้นที่ และสร้างให้เกิดภาพประทับใจไปยังอาคารที่เป็นจุดเด่นของพื้นที่ โดยในพื้นที่เปิดมุมมองเว้นว่างไว้เป็นช่องมอง ด้วยการจัดวางองค์ประกอบเฉพาะระนาบพื้น เช่น ไม้คลุมดิน สนามหญ้า ถนน ลาน หรือทางเดิน หรือสระน้ำ

4) องค์ประกอบทางกายภาพที่สำคัญของพื้นที่

การใช้งานโดยตรง ด้วยการใช้อุปกรณ์เพื่อให้เกิดกิจกรรม เช่น จุดหมายตา ม้านั่ง สำหรับนั่ง ทางเดิน สระน้ำที่ใช้เก็บกักน้ำ รวมถึงใช้พื้นที่เพื่อทำกิจกรรมต่างๆ เช่นนั่งเล่น เล่นกีฬา

การใช้งานทางอ้อม การจัดวางองค์ประกอบต่างๆของพื้นที่ที่ดี จะช่วยเปิดมุมมองไปสู่พื้นที่ส่วนที่สำคัญต่างๆ ที่ทำให้มองเห็นกิจกรรมและการสัญจรที่ผ่านไปมา การนั่งพักผ่อน หรือพักคอย กลุ่มเล็ก 1- 3 คน โดยไม่มีกิจกรรมใดๆเป็นหลัก สิ่งที่สำคัญมากกว่าสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ คือการมีกิจกรรมหรือสิ่งหมายตา ให้มองดู เพื่อให้เวลาในการนั่งอยู่เฉยๆมีความน่าสนใจมากขึ้น การเปิดมุมมองไปสู่พื้นที่เปิดโล่ง ทำให้มองออกไปเห็นกิจกรรมในสนามหรือลานข้างหน้า แม้ไม่ได้ร่วมกิจกรรม แต่การมองสิ่งที่เคลื่อนไหวลดความน่าเบื่อ เช่นเดียวกับมุมมองที่เปิดไปสู่เส้นทางสัญจร และมุมมองที่ออกไปสู่ผืนน้ำสิ่งที่คนนิยมมองอาจไม่ใช่ น้ำ แต่เป็นความเคลื่อนไหวของน้ำ หรือสัตว์ที่อยู่ในน้ำ

4.1) **สิ่งศักดิ์สิทธิ์ : ประติมากรรมที่เป็นมากกว่างานศิลปะ** ประติมากรรม ส่วนใหญ่ แสดงความงามศิลปะจะทำหน้าที่เป็นจุดหมายตา ในประเทศไทยงานประติมากรรม รูปเหมือนบุคคล เป็นอนุสาวรีย์ อนุสรณ์สถาน ซึ่งมีความสำคัญทางด้านจิตใจเป็นอย่างมาก ด้วยวัฒนธรรม ความเชื่อ และวิถีคิดของคนไทยทำให้ประติมากรรมรูปเหมือนบุคคลต่างๆตามวิทยาเขต เป็นที่สักการะของบุคคลทั่วไป ทำให้เกิดกิจกรรม ในอีกลักษณะหนึ่ง เช่น พระบรมราชานุสาวรีย์สองรัชกาล จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ปรีดี พนมยงค์ ม.ธรรมศาสตร์ท่าพระจันทร์ มล.ปิ่น มาลากุล ม.ศิลปากร พระราชวังสนามจันทร์ส่วนใหญ่ประติมากรรมเหล่านี้จะเป็นรูปเหมือนผู้ที่มีความสำคัญกับ

วิทยาเขต ซึ่งเป็นผู้ที่ควรแก่การเคารพอยู่แล้ว แต่ในระยะยาวประติมากรรมเหล่านี้กลายเป็นสัญลักษณ์ของสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ให้คุณค่าทางด้านจิตใจ ทำให้มีการวางดอกไม้ สักการะจุดธูปเทียนบูชา เพื่อแสดงความเคารพสักการะ ระลึกถึงตลอดจนขอให้อำนวยชัยให้พร นอกจากนี้ยังพบสิ่งศักดิ์สิทธิ์ในรูปแบบอื่นๆ เช่น ศาลเจ้าต้นไม้ เป็นต้นสิ่งเหล่านี้ส่งผลต่อการออกแบบกายภาพของพื้นที่ เช่น ตัวประติมากรรมต้องมีขนาดและตำแหน่งที่ดูมีความสำคัญน่าเคารพ ยำเกรง ตลอดจนต้องจัดให้มีที่เคารพสักการะและกราบไหว้ ทั้งในระดับส่วนบุคคลและในระดับที่เป็นพิธีการที่ต้องรวบรวมคนจำนวนมาก

4.2) องค์ประกอบที่มีน้ำเป็นส่วนสำคัญ

น้ำเป็นพื้นที่ที่ได้รับความนิยมในการใช้งาน น้ำจึงเป็นองค์ประกอบ ที่เป็นที่นิยมในการออกแบบพื้นที่เปิดโล่ง โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเคลื่อนไหวของน้ำ ซึ่งอาจเกิดจากการสร้างการเคลื่อนไหวของน้ำเช่นน้ำพุ น้ำตก และอาจเกิดจากความเคลื่อนไหวของสิ่งมีชีวิตที่อยู่ในน้ำหรืออยู่รอบๆใช้น้ำเป็นแหล่งอาหาร และการดำรงชีวิต ทำให้น้ำมีความน่าสนใจเสมอ ในวิทยาเขตนอกจากใช้น้ำเพื่อเป็นองค์ประกอบทางด้านความงามแล้ว น้ำยังเป็นส่วนในการเป็นสาธารณูปโภคและสาธารณูปการ พื้นที่น้ำยังถูกใช้เพื่อทำการทดลองทางวิทยาศาสตร์ต่างๆเนื่องจากสิ่งมีชีวิตขนาดเล็ก แมลงที่อยู่รอบๆ ต้นไม้ พืชพันธุ์ การวัดคุณภาพของน้ำหลายการศึกษาอ้างอิงถึงความชื้นจากน้ำ ที่ทำให้สภาพอากาศอยู่ในภาวะน่าสบาย แต่จากการศึกษาพื้นที่เปิดโล่งของวิทยาเขต ร่มเงาและที่นั่งมีส่วนสำคัญต่อการใช้พื้นที่ริมน้ำด้วยเช่นกัน

นอกจากนี้ยังพบประเพณีไทยที่เกี่ยวข้องกับภูมิทัศน์โดยตรง เช่น ลอยกระทง ดังจะเห็นได้จาก เป็นประเพณีที่สำคัญในหลายวิทยาเขต และองค์ประกอบที่เกี่ยวข้องก็คือ น้ำ นอกจากลักษณะทางกายภาพของน้ำที่มักอำนวยให้เกิดกิจกรรมโดยรอบอยู่แล้ว พื้นน้ำยังมีส่วนสำคัญอย่างมากในการสืบสานประเพณีและวัฒนธรรม สิ่งหนึ่งที่ทำให้กิจกรรมประเพณีลอยกระทงอยู่คู่กับวิทยาเขต คือ ลักษณะของกิจกรรมที่เกิดขึ้นเอื้ออำนวยให้เกิดกิจกรรมหลายอย่าง เช่น ความคิดสร้างสรรค์ รวมถึงกิจกรรมการแสดงต่างๆ ประเพณีที่สำคัญของชาติที่ประชาชนทั่วไปรับรู้ว่าการเกิดกิจกรรมต้องเกิดขึ้น ทำให้มาร่วมงานโดยมีต้องนัดหมาย ต่างจากกิจกรรมอย่างอื่นที่ต้องทำการประชาสัมพันธ์อย่างมาก ดังนั้นการออกแบบพื้นที่น้ำในวิทยาเขตของไทยจึงไม่เพียงแต่การรองรับในเรื่องระบบสาธารณูปโภคเท่านั้น แต่ยังรองรับกิจกรรมประเพณีดังกล่าวด้วย

4.3) **ชั้นบันได** มักถูกใช้เป็นม้านั่งหากการนั่งนั้นจะไม่ใช่เป็นการขัดขวางเส้นทางสัญจรมากจนเกินไป ในวิทยาเขตต่างๆก็เช่นกัน เราพบว่าองค์ประกอบที่มีลักษณะเป็นชุดของชั้นบันได มักถูกใช้เพื่อกิจกรรมหลายอย่างโดยเฉพาะ

- เสริมฐานของประติมากรรมเพื่อให้สามารถมองเห็นได้ไกลและสง่างามขึ้น
- ใช้เป็นเวทีกลางแจ้ง
- ใช้เป็นอัมจันทร์ หรือที่นั่ง ที่มีความสำคัญการนั่งเพื่อมองดูลงไปทิศทางเดียวกัน ซึ่งบันไดหน้าอาคารจึงเป็นส่วนสำคัญมากเพราะเป็นจุดที่ทำให้มองเห็นผู้คนที่เดินผ่านไปมา เมื่อเปรียบเทียบกับม้านั่งและโต๊ะลอยตัว ชั้นบันไดมีการดูแลรักษาต่ำไม่ต้องกลัวสูญหาย
- ช่วยแยกขอบเขตพื้นที่ให้ออกเป็นส่วนย่อยซึ่งเหมาะกับกิจกรรมที่รวมคนจำนวนไม่มาก และเป็นส่วนตัวมากขึ้น

4.4) **การใช้งานของพื้นที่เปิดโล่งถูกกำหนดด้วยปัจจัยทางธรรมชาติ** สิ่งส่งผลต่อการใช้งานภายนอกอาคารขึ้นอยู่กับ สภาพภูมิอากาศ ฤดูกาล จุดหลักคือร่มเงาและแสงสว่าง ความแตกต่างของการใช้พื้นที่ในอาคารและภายนอกอาคาร คือ พื้นที่เปิดโล่งไม่มีขอบเขตตายตัว แตกต่างจากห้องที่มีผนัง ประตู หน้าต่าง ซึ่งเปิด-ปิดได้ ทำให้พื้นที่เปิดโล่งไม่จำกัดจำนวนผู้ร่วมกิจกรรม ในกรณีที่มีผู้คนจำนวนมากผู้ใช้งานก็จะขยายออกไปตามบริเวณต่างๆข้างเคียง เปลี่ยนแปลงได้ตามเวลา สถานการณ์ และสภาพอากาศ ความปิดล้อมของพื้นที่เปิดโล่งเป็นความปิดล้อมทางด้านความรู้สึก เช่น การแบ่งแยกด้วยร่มเงา-แสงแดด จึงไม่สามารถปิดกั้นทางด้านสายตาและการมีส่วนร่วม

- ทำให้พื้นที่เปิดโล่งมีสิ่งรบกวนในสภาพแวดล้อมมากกว่า
- สามารถเข้าถึงกิจกรรมได้ง่ายและสามารถละทิ้งกิจกรรมได้ง่ายด้วยเช่นกัน
- ส่วนใหญ่จะพบว่ามักใช้กับกิจกรรมที่มีผู้ใช้งานจำนวนมาก อยากรู้ให้สังคัมรับรู้
- ดีกว่าสำหรับกิจกรรมประเภทกีฬา เนื่องจากมีพื้นที่ไม่จำกัด ทั้งในแนวราบ ในทางความสูง กีฬาหลายอย่างใช้แรง ลูกบอล ขว้างของ ฯลฯ ถ้ากิจกรรมภายในอาคาร จะมีข้อจำกัดในด้านระยะ ความสูง ซึ่งอาจไปทำลายข้าวของได้

4.5) **ใต้ถุนอาคาร** เมื่อก้าวถึงร่มเงาทั่วไปมักจะนึกถึงต้นไม้หรือศาลา แต่ไม่พบการศึกษาพื้นที่เปิดโล่งใต้ถุนอาคารถึงเรื่องใต้ถุนมาก่อน ส่วนหนึ่งอาจเนื่องมาจากใต้ถุนเป็นลักษณะเฉพาะของสถาปัตยกรรมแบบไทย แบบบ้านยกพื้น ซึ่งลักษณะดังกล่าวนี้เห็นได้ชัดเจนจากมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ทั้งสองวิทยาเขต การยกใต้ถุนหรือปรับให้พื้นที่ชั้นล่างของอาคารเป็นพื้นที่โล่ง มีการกันห้องหรือกันผนังแต่เพียง

ส่วนน้อย ทำให้ ทำให้ความเชื่อมต่อของพื้นที่ภายนอกอาคารและภายในอาคารมีมากขึ้น ซึ่งเป็นประโยชน์ในด้าน

- สภาพอากาศ ร่มเงา ร่มเงาที่สามารถกันแดดกันฝนได้ทำให้ช่วงเวลาในการจัดกิจกรรมเป็นไปได้อย่างขึ้นและช่วงเวลานานขึ้น

- กิจกรรมภายในอาคาร สามารถมองเห็นได้จากภายนอก สามารถทำกิจกรรมในที่ร่มแต่ยังคงเชื่อมต่อกับกิจกรรมภายนอกอาคารได้

- สิ่งอำนวยความสะดวก เช่น ห้องน้ำ ไฟฟ้า เป็นต้นทำให้จัดกิจกรรมที่หลากหลายและไม่จำกัดช่วงเวลา

- กำจัดพื้นที่ปิดอับ เศษเล็กน้อยตามริมรั้วกำแพง ซอกตึก ซึ่งพื้นที่ซอกตึกเหล่านั้นนอกจากจะเข้าใช้งานไม่ได้แล้วยังอาจกลายเป็นที่เก็บของ ทั้งขยะ และเป็นจุดอันตรายได้ การเปิดพื้นที่ใต้อาคารต่อเนื่องทำให้พื้นที่เล็กๆนี้เป็นส่วนของพื้นที่ใหญ่สามารถเข้าถึงพื้นที่เหล่านี้ได้ ทั้งทางสายตาและการใช้งาน

ข้อจำกัดของการใช้พื้นที่แบบใต้ถุน คือ ต้องมีการควบคุมเรื่องการเข้าออกอาคารและการจัดพื้นที่ส่วนตัวของอาคารให้ดี เช่นการจัดพื้นที่ใต้ถุนเป็นพื้นที่ส่วนกลาง ชั้นสองเป็นพื้นที่เจ้าหน้าที่ ติดต่อราชการต่างๆ และตั้งแต่ชั้นสามขึ้นไปเป็นพื้นที่ห้องเรียนหรือห้องพักอาจารย์ที่ต้องการความเป็นส่วนตัวมากกว่า เป็นต้น อย่างไรก็ตามการใช้งานอย่างมากของพื้นที่ใต้ถุนที่อาจเกิดขึ้นตลอดเวลาเนื่องจากสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆข้างต้น อาจเป็นปัญหาในการบริหารจัดการภาระค่าใช้จ่าย ค่าน้ำ ค่าไฟ ซึ่งเกิดจากการใช้งานอย่างมากจากผู้ใช้งานภายนอกที่ไม่ใช่นักศึกษา

5) ความเปลี่ยนแปลงทางกายภาพของพื้นที่ส่งผลต่อการใช้งานและกิจกรรม

พัฒนาการทางกายภาพของวิทยาเขต นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงองค์ประกอบต่างๆ หลักใหญ่ในปัจจุบันคือการปรับเปลี่ยนเพื่อรองรับจำนวนประชากรที่เพิ่มขึ้น กายภาพที่เกิดขึ้นใหม่ของวิทยาเขต ส่วนหนึ่งเพื่อรองรับกิจกรรม และการใช้งานใหม่ แสดงให้เห็นว่าพื้นที่เปิดโล่งมีการเปลี่ยนแปลงและปรับปรุงอยู่เสมอเพื่อให้ออกรับกับการใช้งาน และในขณะเดียวกันก็ก่อให้เกิดกิจกรรมใหม่ในพื้นที่

5.1) การสร้างองค์ประกอบทางกายภาพใหม่ ทำให้เกิดกิจกรรมใหม่ในพื้นที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงการใช้งานของพื้นที่

5.2) การใช้งานพื้นที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางกายภาพ ให้เหมาะสมกับกิจกรรม การใช้งานพื้นที่เปิดโล่งนอกจากการใช้งานพื้นที่ตามที่ถูกออกแบบวางไว้ ผู้ใช้งานยังอาจมีการสร้างสรรค์รูปแบบในการใช้พื้นที่ใหม่ๆมากขึ้น การปรับสภาพ

ทางกายภาพให้เหมาะสมกับการใช้งาน เช่น การปรับวัสดุผิวพื้น การสร้างทางเดินเท้า หลังคา เพื่อให้สามารถใช้งานได้สะดวกยิ่งขึ้น

การใช้งานพื้นที่เปิดโล่งไม่ได้มีการกำหนดรูปแบบ หรือกิจกรรมอย่างชัดเจน อาจเปลี่ยนไปตามองค์ประกอบที่สร้างขึ้นใหม่ หรือในทางกลับกัน การใช้งานอาจเป็นสาเหตุของการปรับเปลี่ยนการใช้งานให้เหมาะสมกับกิจกรรมนั้นๆ ได้ การออกแบบทางกายภาพต่างๆ ที่เกิดขึ้นมาใหม่ จึงควรคำนึงถึงความสามารถรองรับการใช้งานของพื้นที่ที่เปลี่ยนไป รวมถึงการรักษาไว้เพื่อเอกลักษณ์และภาพรวมของวิทยาเขต

6) หลักสูตรการสอนกับลักษณะทางกายภาพของสถาบัน

ในวิทยาเขตที่มีความชัดเจนในด้านหลักสูตรการสอน ส่งผลต่อองค์ประกอบทางกายภาพอย่างชัดเจน จะเห็นได้ชัดในวิทยาเขตที่มีการเรียนการสอนเฉพาะด้าน เช่น มหาวิทยาลัยศิลปากร วังท่าพระ ผนังและองค์ประกอบภูมิทัศน์เป็นส่วนของการจัดแสดงงานศิลปะ ไม่ว่าจะเป็นประติมากรรม จิตรกรรมบนผนังเพื่อเป็นการประชาสัมพันธ์ข่าวสารตามช่วงเวลาและเหตุการณ์ต่างๆ

อีกแห่งหนึ่ง คือ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ท่าพระจันทร์ ซึ่งเป็นคณะวิชาเรียนทางสังคมศาสตร์ ซึ่งเน้นการทำกิจกรรมทางสังคม การให้ข้อมูลทางด้านข่าวสารตามเส้นทางสัญจร และพื้นที่ต่างๆ เพื่อการกระจายข่าวสารที่ให้เป็นอย่างทั่วถึง เห็นได้จากป้ายประชาสัมพันธ์ที่กระจายอยู่ทั่วไปในวิทยาเขตไม่ว่าจะเป็นบริเวณทางเดินเท้า ศาลา หรือป้ายลอยตัวตามริมผนังต่างๆ และลักษณะเฉพาะเช่นนี้พบในวิทยาเขตที่รังสิตด้วย การสื่อสารข้อมูลบนพื้นที่เปิดโล่งสาธารณะทำให้มีการแลกเปลี่ยนความรู้ กิจกรรมต่างๆระหว่างคณะได้มากขึ้น

7) เอกลักษณ์ของสถานที่กับจิตวิญญาณของสถาบัน

จากการศึกษาพื้นที่เปิดโล่งของวิทยาเขตทั้ง 5 แห่ง จาก 3 มหาวิทยาลัย ซึ่งเป็นมหาวิทยาลัยที่มีความเก่าแก่และมีภาพลักษณ์ที่ชัดเจน ลักษณะทางกายภาพและที่ตั้งของวิทยาเขตที่หลายคนเชื่อว่ามีส่วนหล่อหลอมแนวคิด การเรียนรู้ในห้องเรียน จากบริบทโดยรอบ ตลาด สถาปัตยกรรม และประวัติศาสตร์ของพื้นที่ ด้วยการบริหารจัดการความสมดุลระหว่างการในพื้นที่กับจิตวิญญาณดั้งเดิม การนำเอาเอกลักษณ์ทางกายภาพมาใช้เพื่อแสดงเอกลักษณ์ เช่น อาคารหรือต้นไม้ ที่มีลักษณะร่วมจะทำให้ผู้ใช้งานรับรู้ถึงเอกลักษณ์ที่น่าภูมิใจของมหาวิทยาลัยร่วมกันแม้ที่ตั้งจะอยู่ต่างวิทยาเขต ในท้ายที่สุดเอกลักษณ์ทางกายภาพ กลายมาเป็นโลโก้หรือตราประทับของมหาวิทยาลัยที่ปรากฏบน ตราขาย ป้ายประกาศ หรือภาพถ่ายต่างๆที่สามารถเล่าเรื่องหรือเป็นตัวแทนของวิทยาเขตได้โดยไม่ต้องใช้ตัวอักษร

6.1.4 ปัจจัยอื่นๆที่ส่งผลต่อการใช้งานพื้นที่เปิดโล่ง

1) การคุกคามของรถยนต์ในวิทยาเขต รถยนต์เป็นยานพาหนะที่นิยมใช้กันมากในปัจจุบัน ซึ่งนอกจากจะสร้างให้เกิดปัญหาทางด้านมลพิษและอันตรายจากการสัญจรทางรถยนต์ แล้ว รถยนต์ยังอาจสร้างปัญหาทางภูมิทัศน์ด้วย

- รถยนต์ที่วิ่งอยู่อาจขัดขวางการสัญจรด้วยทางเดินเท้าและจักรยานเนื่องจากเป็นยานพาหนะที่ใช้เชื้อเพลิง เคลื่อนที่ด้วยความเร็วและปล่อยมลพิษ ซึ่งอาจเกิดอันตรายรุนแรงได้

- ปัญหามลพิษทางสายตา และกีดขวางการใช้งานของพื้นที่เปิดโล่ง ด้วยความสูงของรถยนต์ประมาณ 1.20 เมตร ทำให้รถยนต์ที่จอดอยู่ริมถนนบดบังมุมมองที่เปิดออกสู่พื้นที่เปิดโล่ง ทั้งทางสายตาและการเข้าถึง โดยเฉพาะที่บริเวณจุดเชื่อมต่อกับอาคารไปสู่พื้นที่เปิดโล่ง ที่นั่งหน้าอาคารที่เปิดมุมมองออกไปสู่ที่ว่าง เพื่อมองดูกิจกรรม และผู้คนที่สัญจรผ่านไปมา รถยนต์นอกจากจะบดบังมุมมองเหล่านี้แล้ว ความร้อนจากรถยนต์ยังเป็นสิ่งรบกวนผู้ใช้งาน บริเวณหน้าคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์มหาวิทยาลัยศิลปากรพื้นที่ชั้นบันไดหน้าคณะ เมื่อมีรถมาจอด บดบังมุมมองมีมองออกไปสู่เส้นทางสัญจร

2) การส่งเสริมให้มีการใช้งานในลักษณะสาธารณะในวิทยาเขต เป็นเรื่องที่สำคัญอย่างมาก โดยเฉพาะในพื้นที่เมืองเช่น กรุงเทพมหานคร เพื่อการเป็นพื้นที่สีเขียวสำหรับออกกำลังกายและพักผ่อน ในฐานะที่มหาวิทยาลัยมีบทบาทในการให้ความรู้กับชุมชนและสังคมอยู่แล้ว การให้ชุมชนมีส่วนร่วมในกิจกรรม ทั้งในด้านการใช้งานและร่วมกันเป็นเจ้าของพื้นที่

3) สัตว์ป่า พื้นที่เปิดโล่งของวิทยาเขตที่ประกอบด้วยวัสดุพืชพันธุ์หลากหลายชนิดตลอดจนสระน้ำ มักเป็นที่อยู่อาศัยของสัตว์ขนาดเล็กต่างๆ เช่น นก กระรอก สัตว์น้ำ เช่น ปลา เต่า ซึ่งสัตว์ต่างๆ นี้ อาจเป็นตัวชี้วัด ความอุดมสมบูรณ์ทางระบบนิเวศ ของพื้นที่เปิดโล่งของวิทยาเขตได้อีกทางหนึ่ง

4) ความปลอดภัยในการใช้งานพื้นที่เปิดโล่ง องค์ประกอบต่างๆในพื้นที่เปิดโล่งอาจทำให้เกิดชอกหลาบที่เป็นอันตราย โดยเฉพาะในช่วงเวลากลางคืน ซึ่งแสงสว่างไม่เพียงพอ พื้นที่วิทยาเขตในมหาวิทยาลัยรัฐ เป็นพื้นที่ที่สาธารณะ ที่ผู้ใช้งานภายนอกสามารถเข้าออกได้ สิ่งสำคัญคือการรักษาความปลอดภัย อาจด้วยการตรวจตราด้วยบุคลากร การกำหนดช่วงเวลาการใช้งานและควบคุมบันทึกการเข้าออกของผู้ใช้งานต่างๆให้เป็นไปอย่างเหมาะสม

สิ่งที่สำคัญที่สุดของวิทยาเขตก็ยังคงคือการส่งเสริมการเรียนรู้ ซึ่งเป็นหน้าที่หลักของสถาบันการศึกษา ไม่เพียงแต่การเรียนรู้ของนิสิตนักศึกษาแต่ยังครอบคลุมถึงการเรียนรู้ของสังคมด้วย ซึ่งการเรียนรู้เกิดขึ้นได้ตลอดเวลา จากการเดินทางสัญจรจากที่หนึ่งไปยังอีกที่หนึ่ง การเรียนรู้จะเกิดขึ้นในสภาพแวดล้อมที่กระตุ้นให้เกิดการสังเกต สภาพแวดล้อมและความเป็นไปของสังคม รวมถึงปฏิสัมพันธ์ระหว่างคนกับคน

สำหรับผู้ใช้งานภายในแล้วการจดจำพื้นที่ไม่เพียงแต่องค์ประกอบทางกายภาพที่สำคัญ แต่ยังต้องเกิดจากกิจกรรมที่น่าจดจำด้วย สำหรับผู้ใช้งานทั่วไป การรับรู้องค์ประกอบทางกายภาพ ด้วยการเป็นสถานที่จดจำง่าย เดินทางไม่หลง สภาพแวดล้อมเป็นมิตร ปลอดภัย ร่มรื่น เป็นประสบการณ์ที่ดีในการเข้ามาใช้งาน ก็จะทำให้เกิดความประทับใจในพื้นที่ด้วย

6.2 บทสรุป:การศึกษาพื้นที่เปิดโล่งของวิทยาเขตในประเทศไทย

การทำวิทยานิพนธ์นี้ ข้อสรุปที่ได้เป็นเพียงข้อพิจารณาเบื้องต้นของการออกแบบพื้นที่เปิดโล่งของวิทยาเขตในประเทศไทย ทั้งนี้รายละเอียดของแต่ละวิทยาเขตขึ้นอยู่กับ ปัจจัยทางการศึกษา และที่ตั้งของวิทยาเขต ซึ่งจะส่งผลต่อการใช้งาน การปรับใช้แนวทางการออกแบบพื้นที่เปิดโล่งในวิทยาเขตจึงต้องมีการคำนึงถึงรายละเอียด แต่ละกรณีเป็นสำคัญ โดยในวิทยานิพนธ์นี้เพียงแต่เสนอข้อคำนึงถึงเพื่อพิจารณาสำหรับผู้ที่มีส่วนในการออกแบบ วางผัง และควบคุมใช้พื้นที่วิทยาเขต ซึ่งจะนำไปพัฒนาต่อให้เหมาะสมกับพื้นที่เปิดโล่งของวิทยาเขตต่างๆ ทั้งในส่วนของวิทยาเขตที่ก่อตั้งขึ้นมาใหม่ รวมถึงการพัฒนาและปรับปรุงพื้นที่ของวิทยาเขตเดิม เพื่อให้สอดคล้องกับกิจกรรมที่เกิดขึ้นในพื้นที่ ซึ่งมีการเปลี่ยนแปลงได้ตลอดเวลา ตามแต่ช่วงเวลาและกรอบแนวคิดของสังคม ณ ขณะนั้น ทำให้การออกแบบพื้นที่เปิดโล่งในวิทยาเขตต้องมีการปรับฐานข้อมูล และพัฒนาให้ทันสมัยอยู่เสมอ เพราะนอกจากเพื่อรองรับการใช้งานแล้วพื้นที่วิทยาเขตยังต้องทำหน้าที่เป็นต้นแบบ และชี้นำสังคมในวงกว้างด้วย

พื้นที่วิทยาเขตมีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา บทบาทของผู้ออกแบบคือการวางโครงสร้างของผัง เพื่อให้การขยายตัวของวิทยาเขตเป็นไปอย่างเป็นระบบ แต่ในด้านการใช้งานในพื้นที่ส่วนย่อยผู้ใช้งานจะเป็นผู้สร้างสรรค์รูปแบบการใช้งาน ซึ่งอาจเกิดจากปัจจัยส่งเสริมหรือข้อจำกัด ของแต่ละพื้นที่ ดังนั้นในการออกแบบเพื่อพัฒนาหรือปรับปรุงพื้นที่ ควรมีการศึกษาในเชิงลึกสำหรับแต่ละกรณีศึกษา ในเรื่องความพึงพอใจ ความต้องการของผู้ใช้งาน ทั้งในปัจจุบัน หรือศิษย์เก่า มากกว่าการออกแบบตามแนวคิดของผู้ออกแบบเป็นหลัก

จากการศึกษาวิทยานิพนธ์นี้อาจนำไปสู่การศึกษาอื่นๆต่อไป เช่น

- 1) ในส่วนขององค์ประกอบย่อยต่างๆที่สำคัญของวิทยาเขต ซึ่งในท้ายที่สุดองค์ประกอบย่อยเหล่านี้ อาจกลายเป็นเอกลักษณ์ที่สำคัญของวิทยาเขต ไม่ว่าจะเป็น น้ำ ทางเดินเท้า ตลอดจนลักษณะของวัสดุพืชพันธุ์ ที่มีอิทธิพลต่อการประกอบขึ้นเป็นพื้นที่เปิดโล่งของวิทยาเขตในรายละเอียด
- 2) การเข้ามาใช้พื้นที่ของประชาชนโดยรอบโดยเฉพาะวิทยาเขตในพื้นที่เมือง เนื่องจากการศึกษาพบว่าพื้นที่เปิดโล่งในวิทยาเขตทำหน้าที่เป็นเหมือนส่วนของสวนสาธารณะในเมือง
- 3) การศึกษาความพึงพอใจและความต้องการของผู้ใช้งานเพื่อการพัฒนาทางกายภาพของวิทยาเขตเป็นไปอย่างเหมาะสมยิ่งขึ้น

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

กองแผนงาน ม.ศิลปากร. แผนแม่บทวิทยาเขตเพชรบุรี พ.ศ. 2545-2549. กรุงเทพมหานคร, 2543.

กิตติภูมิ ภัคดี. แนวทางการออกแบบปรับปรุงผังแม่บททางกายภาพมหาวิทยาลัย ธรรมศาสตร์ ท่าพระจันทร์. วิทยานิพนธ์หลักสูตรสถาปัตยกรรมศาสตรมหาบัณฑิต คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์และการผังเมือง มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2548.

ไชศรี ภัคดีสุขเจริญ. 2551. ชอยล์ดประหยัดพลังงาน : พื้นที่ว่างสาธารณะขนาดเล็ก-พื้นที่ทางสังคมของชุมชนไทย[ออนไลน์], แหล่งที่มา http://www.cuurp.org/B_resource/B_data/articles
คณะผู้วิจัย คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์และวิศวกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. รายงานฉบับสมบูรณ์ ผังแม่บทจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 100ปี โครงการศึกษาปรับปรุงผังแม่บทจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2543.

คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. รายงานฉบับสมบูรณ์ โครงการจัดทำต้นแบบวิทยาเขตสารสนเทศ กรณีศึกษาวิทยาเขตสารสนเทศ จังหวัดสระแก้ว มหาวิทยาลัยบูรพา, ม.ป.ป.

คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร. สถาปัตยกรรมไทยรำลึก เพื่อรำลึกถึงการก่อตั้งและปฏิรูปคณะสถาปัตยกรรมไทย ปีพุทธศักราช 2498-2510 ในวาระ 25 ปี ของคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์มหาวิทยาลัยศิลปากร, กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2523.

คุณธรรม สันติธรรม. แนวทางการวางผังและจัดการสู่มหาวิทยาลัยเขียวสะอาด :

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ศูนย์รังสิต. วิทยานิพนธ์หลักสูตรสถาปัตยกรรมศาสตรมหาบัณฑิต คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์และการผังเมือง มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2548.

งานวิจัยสถาบันและสารสนเทศ กองแผนงาน มหาวิทยาลัยศิลปากร. สารสนเทศเพื่อการบริหาร ปีการศึกษา 2550 มหาวิทยาลัยศิลปากร, โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2550.

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๙ ทศวรรษพัฒนาการทางกายภาพ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2550.

เดชา บุญค้ำ, จามรี อารยะนิมิตสกุล, พรใจ ชัยวัฒน์ และจารุณันท์ สุทธิประภา. เอกสารสรุปข้อมูลจากรายงานประกอบวิชาการวางผังบริเวณ และการออกแบบภูมิสถาปัตยกรรม 5 คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ เรื่อง การวางผังบริเวณสถาบันการศึกษา(Campus Planning), กรุงเทพฯ : ภาควิชาภูมิสถาปัตยกรรม คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2532.

ตริ่งใจ บุรณสมภพ, การออกแบบอาคารที่มีประสิทธิภาพในการประหยัดพลังงาน (Design of Energy-Efficient Buildings). กรุงเทพฯ : อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง, 2539.

นิลบล คล่องเวสสะ. เอกสารประกอบคำสอนวิชา 2504513 การวางแผนการออกแบบสวนสาธารณะและพื้นที่นันทนาการ, กรุงเทพฯ : ศูนย์ตำราและเอกสารวิชาการ คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2549.

ไพฑูรย์ สีนลาร์ตน์. สาขาวิชาที่เปิดสอนระดับอุดมศึกษา พัฒนาการในรอบ20ปีแห่งกรุงรัตนโกสินทร์ (พ.ศ.2325-2525), พิมพ์ครั้งที่2, กรุงเทพฯ : ศูนย์ตำราและเอกสารทางวิชาการ คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2546.

มนัส สุวรรณและคณะ. รายงานการวิจัย เรื่องโครงการวิจัยเพื่อกำหนดที่ตั้งสถาบันอุดมศึกษา(University Mapping), กรุงเทพฯ : เซเว่น พรินติ้ง กรุ๊ป, 2546.

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. บันทึก2552 ธรรมศาสตร์ รายงานประจำปี มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ 27 มิถุนายน 2552, กรุงเทพฯ : จงสถิตย์, 2552.

มหาวิทยาลัยศิลปากร, สารสนเทศมหาวิทยาลัยศิลปากรเพื่อการบริหาร ปีการศึกษา 2550, กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2552.

รุจิโรจน์ อนามบุตร. เอกสารประกอบการสอนวิชา 264 102 ภูมิสถาปัตยกรรม คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2543.

เรไร นันทนาวัฒน์. รายงาน แผนพัฒนาด้านกายภาพมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ศูนย์รังสิต พ.ศ. 2535-2544, ม.ป.ป.

สโมสรรณิณีตจุฬาฯ. 80 ปี แห่งการสถาปนาจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ : จุฬาฯ, 2540.

สาโรช จันมุกดา. มหาวิทยาลัยศิลปากร จากบันทึกและความทรงจำ, นครปฐม : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2538.

สุปรีชา หิรัญโร. ความมีบทบาทพร้อมของสถาปนิกกับการก่อตั้งมหาวิทยาลัย. วารสารวิชาการคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ฉบับที่ 2 ปีการศึกษา 2537.

สุนนท์ ปาละวงศ์ ณ อยุธา. ลักษณะทางสถาปัตยกรรมของพระราชวังสนามจันทร์, พระราชวังสนามจันทร์และเสื่อป่ากับการรักษาความมั่นคงของชาติ, 2550.

หน่วยงานวางแผนมหาวิทยาลัยศิลปากร. สรุปพื้นที่ของมหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตวังท่าพระ, 2525.

ศูนย์วิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาษาอังกฤษ

Booth, Norman K. Basic Elements of Landscape Architectural Design, New York : Elsevier Science Publishing, 1983.

Dober, Richard P. Campus Architecture : Building in the Groves of Academe, New York : McGraw-Hill, 1996.

Dober, Richard P. Campus Design, New York: John Wiley&son, 1992.

Marcus,Clare Cooper and Carolyn Francis (editor). People Places, Design Guidelines for Urban Open Space, New York : Van Nostrand Reinhold, 1990.

McDonald, William M. and Associates. Creating Campus Community : In Search of Ernest Boyer's Legacy, San Francisco : Jossey-Bass, 2002.

Strange, C.Carney and James H. Banning. Educating by Design : Creating Campus Learning Environments that Work, San Francisco : Jossey-Bass, 2001.

University of Oregon. 2000. Campus Tree Plan Long Range Campus Development Plan (2000-2001)[online], Available From: <http://www.oregonuniversity.com>

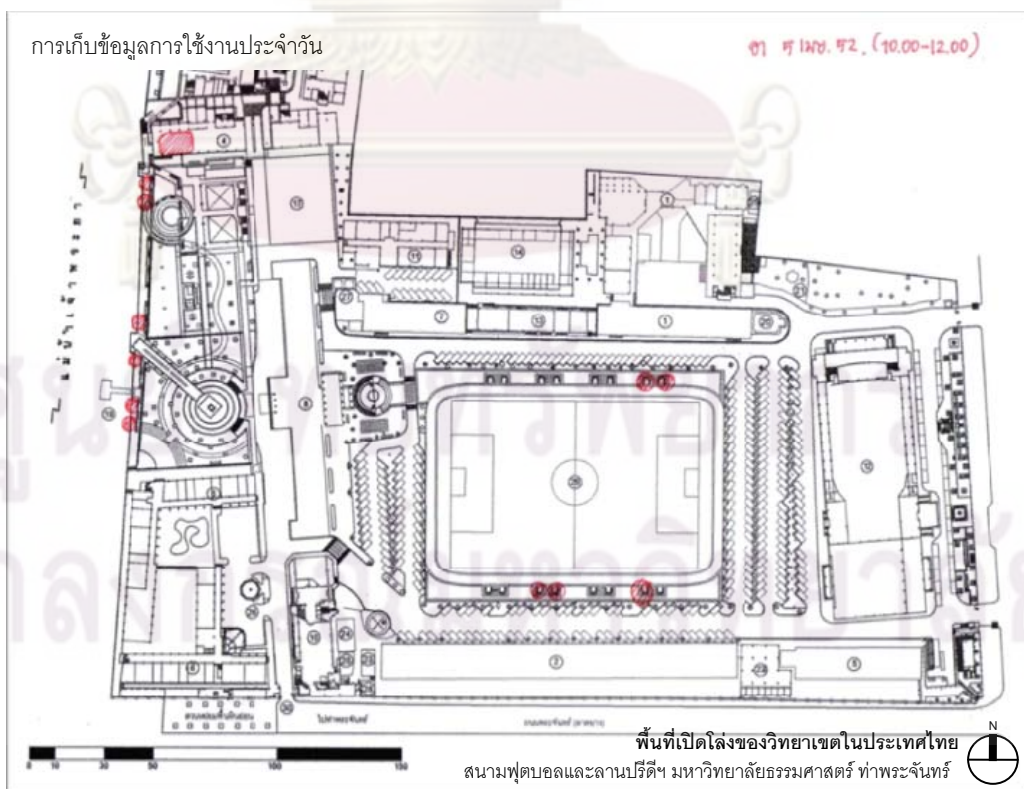
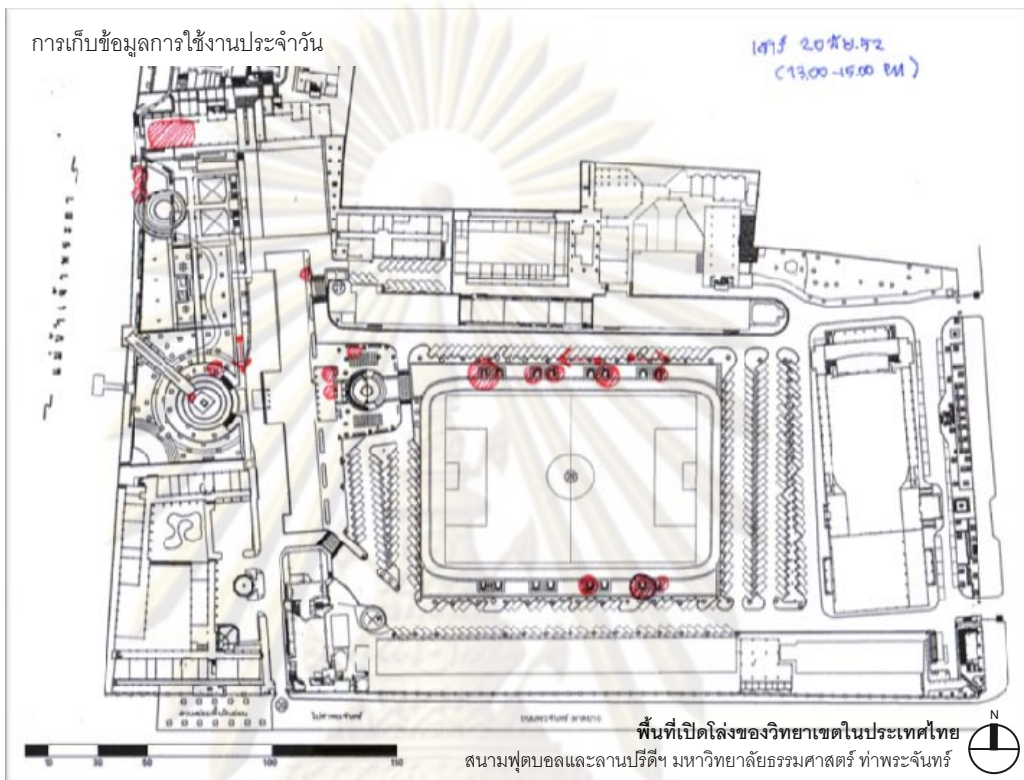
ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

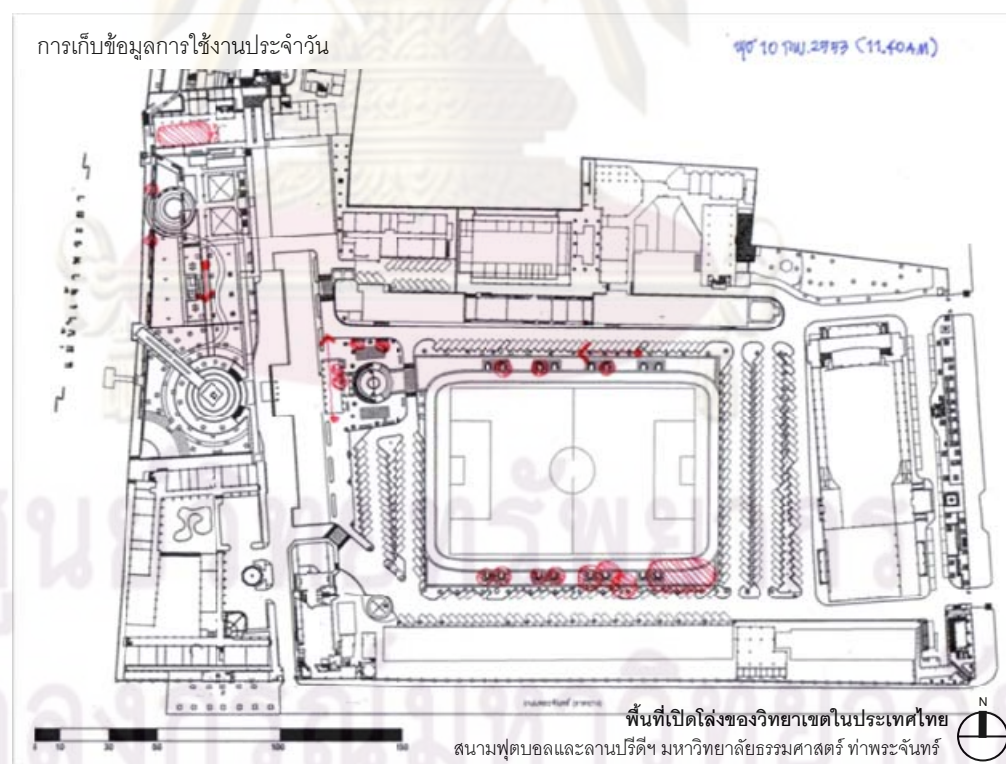
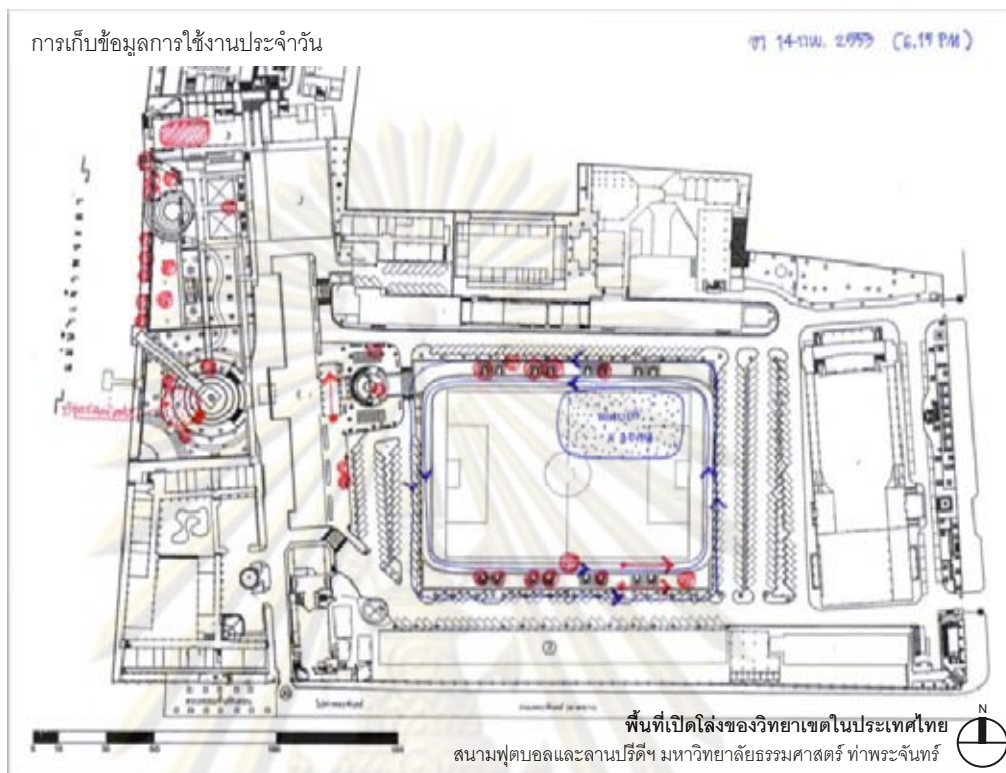

ภาคผนวก

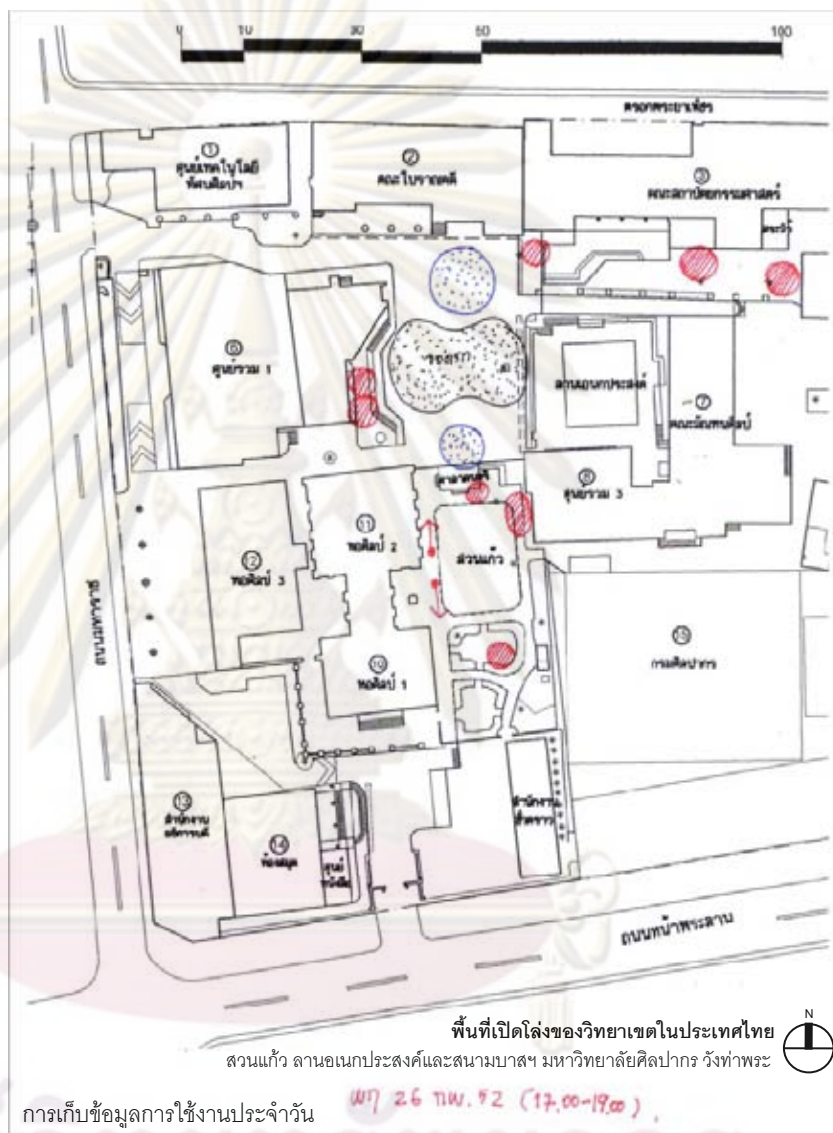
ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

2) ตัวอย่างการเก็บข้อมูลกรณีศึกษา : ลานปริทัศน์ พนมยงค์ และสนามฟุตบอล มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ท่าพระจันทร์

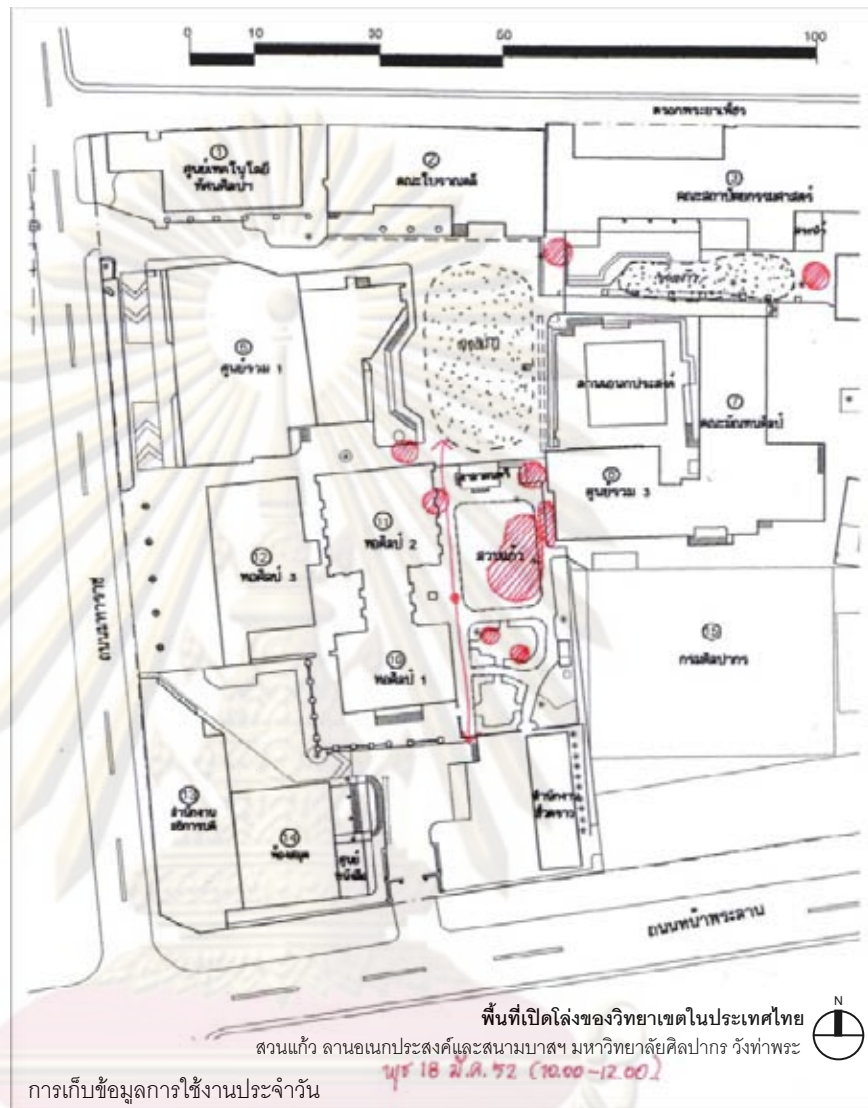

3) ตัวอย่างการเก็บข้อมูลกรณีศึกษา : สวนแก้ว ลานอเนกประสงค์และสนามบาส มหาวิทยาลัย ศิลปากร

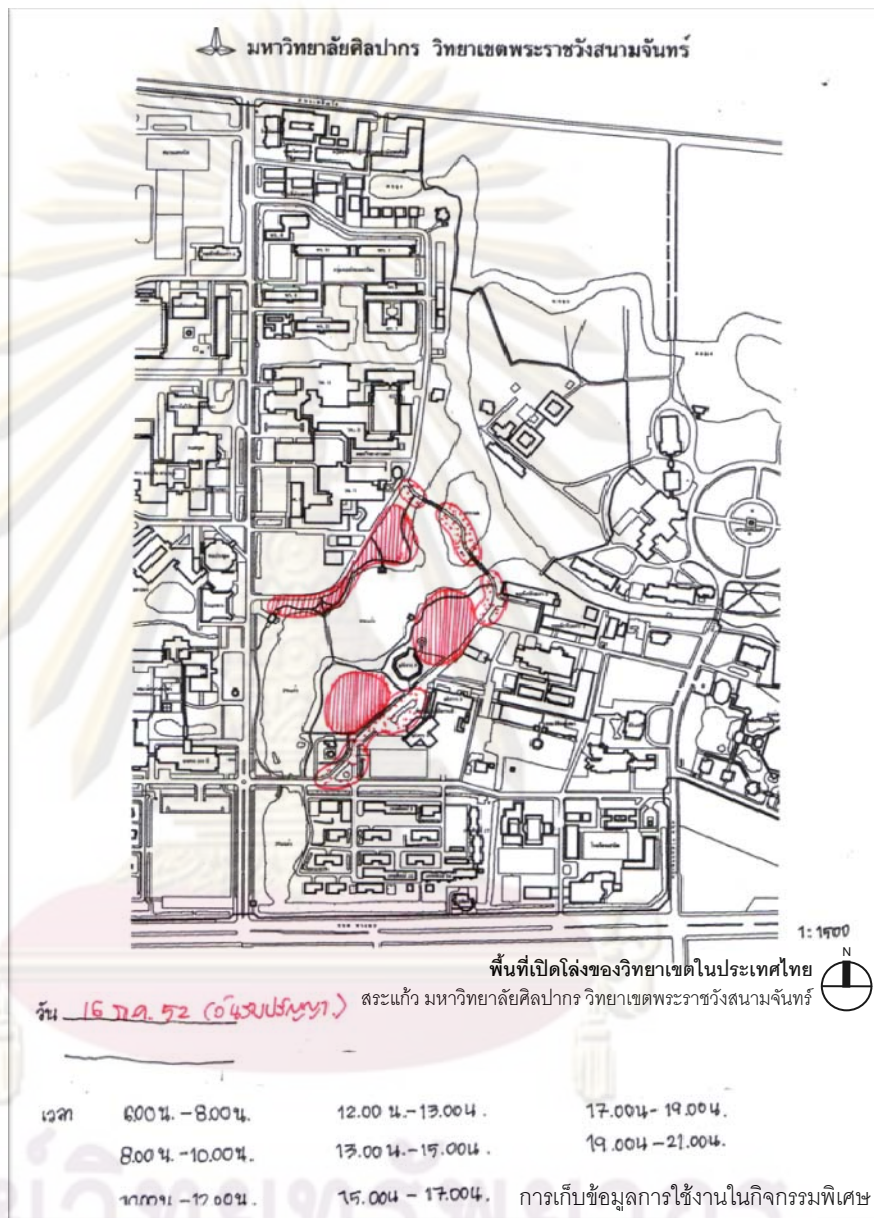

ศูนย์วิทยุโทรพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

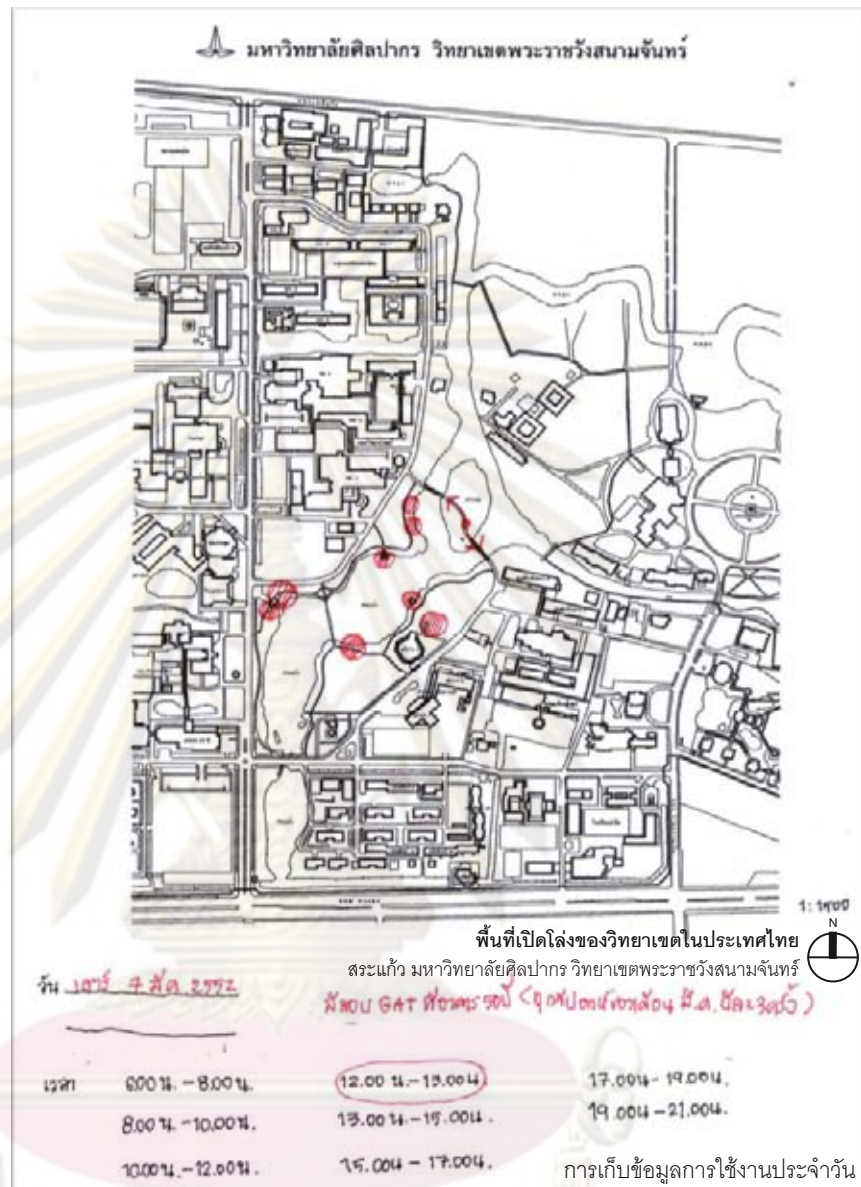

ศูนย์วิทยทรัพยากร จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

- 4) ตัวอย่างการเก็บข้อมูลกรณีศึกษา : บริเวณสระแก้ว มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตพระราชวังสนามจันทร์

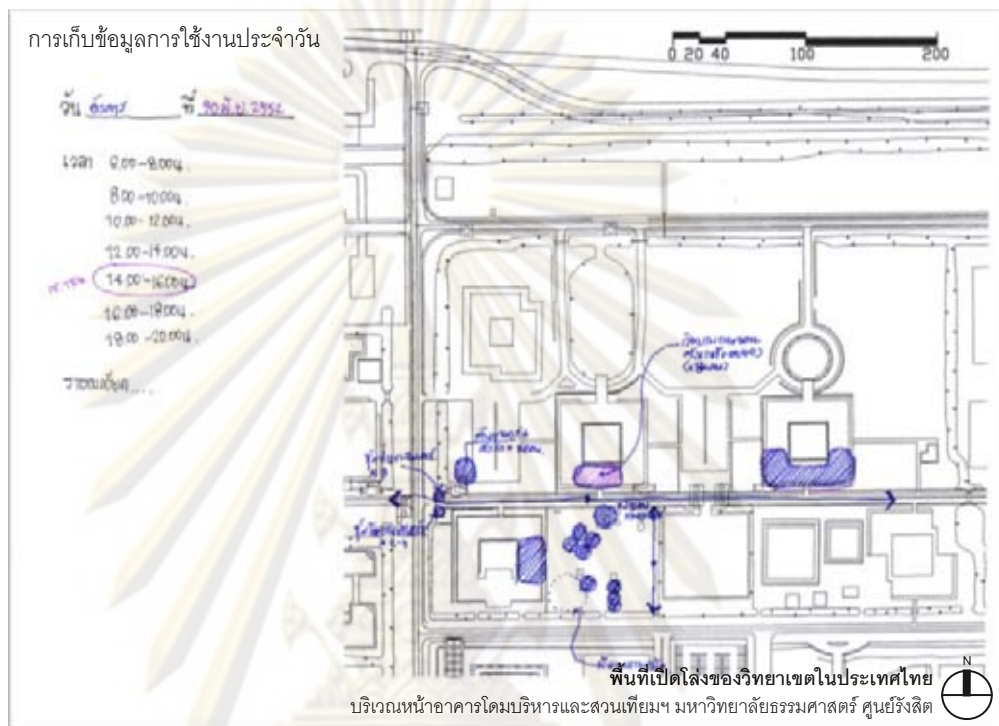

ศูนย์วิจัยทรัพยากรบุคคล
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ศูนย์วิทยทรัพยากร จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

- 5) ตัวอย่างการเก็บข้อมูลกรณีศึกษา : บริเวณหน้าอาคารโดมบริหาร และสวนมุลินีเทียม โชควัฒนา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ศูนย์รังสิต

ศูนย์วิทยทรัพยากร
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์

ประวัติส่วนตัว(Personal Information)

ชื่อภาษาไทย	นางสาวสุภลักษณ์ ผิวบาง
ชื่อภาษาอังกฤษ	Miss Supalak Puebang
วัน เดือน ปีเกิด	15 มีนาคม 2523
สัญชาติ	ไทย
เชื้อชาติ	ไทย
ศาสนา	พุทธ
อายุ	30 ปี

ประวัติการศึกษา (Education)

- พ.ศ.2545 : สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรี สาขาวิชาเอกสถาปัตยกรรมไทย คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร
- พ.ศ. 2549 : เข้าศึกษาระดับปริญญาโทบริหารธุรกิจ ภาควิชาภูมิสถาปัตยกรรม คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ประสบการณ์การทำงาน (Work Experience)

- มีนาคม-เมษายน 2544 : นักศึกษาฝึกงาน, บริษัทบุญนาคอคาคิเด็ก อินเตอร์เนชั่นแนลแอนด์คอนซัลแทนต์
- พ.ศ.2545- พ.ศ.2549 : สถาปนิก, บริษัท ดีไซน์พลัสแอนด์รีชโค จำกัด
- พ.ศ. 2550-ปัจจุบัน : สถาปนิกอิสระ

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย